

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

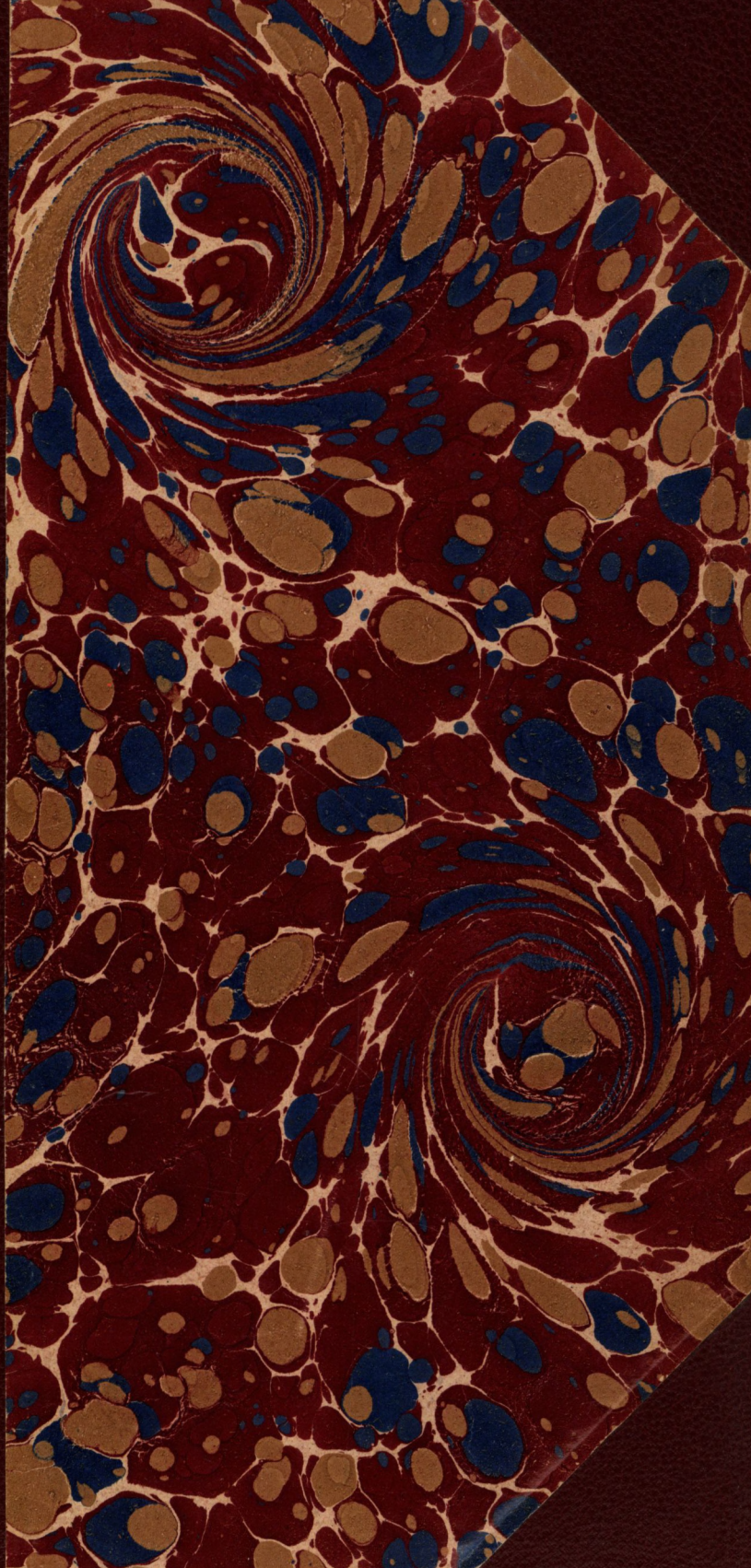
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

52DE AARGANG
(NIENDE RÆKKE 4. BIND)
1931

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

I KOMMISSION HOS J. H. SCHULTZ A/S

KJØBENHAVN 1932

Redigeret af Samfundets Skriftudvalg

ved

H. HJORTH-NIELSEN

INDHOLD

	Side
Lisbet-Bryske-Tekster. Af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. phil. <i>William Christensen</i>	1
Bidrag til den ældste københavnske fransk-reformerte Menigheds Genealogi og Personalhistorie. Af kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. <i>Louis Bobé</i>	57
P. E. Müllers Løbebane. Nogle Oplysninger og Rettelser. Ved Professor <i>A. Oppermann</i>	68
Smaa Meddelelser	78
Spørgsmaal og Svar	79
Breve fra Kong Christian den Ottende til Amtmand, Lensgreve Sigismund Ludvig Schulin. Meddelt af kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. <i>Louis Bobé</i>	81
Fra Rensborg 1808. Ved stud. mag. <i>Jørgen Halling</i>	97
Periodiske Annotationer paa Serampore i Bengalen. Ved Kontorchef <i>L. Bie</i>	102
Et Brev fra Koleraaaret 1853. Ved stud. mag. <i>Niels A. Christiansen</i> ...	115
De ældste Led af Slægten Grove. Af Direktør <i>Th. Hauch-Fausbøll</i>	119
Optegnelser om Ellen Baltzersdatter Heisch, Nicolai Edingers. Ved Genealog <i>Albert Fabritius</i>	128
Berigtigelse af „En Familie Rosenberg“. Af Postmester <i>C. Klitgaard</i> ..	131
Om Eiler Brockenhuus' kalenderoptegnelser og deres kildeværdi. Af Adjunkt, cand. mag. <i>Hans H. Fussing</i>	133
Berøring mellem Frankfurt am Main og København i Forbindelse med Goethes Dichtung und Wahrheit. Af kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. <i>Louis Bobé</i>	136
Uddrag af Biskop Jens Bircherods Dagbøger 1658—1708. (Sluttet). Ved Arkivar og Bibliotekar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet <i>H. Hjorth-Nielsen</i>	142
N. F. S. Grundtvigs Brev til de danske Studenter 1819. Meddelt af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. <i>Bjørn Kornerup</i>	173
Anmeldelser	186
Smaa Meddelelser	192
Spørgsmaal og Svar	196
Samfundets Regnskab for Aaret 1930	200
August Hennings' Ungdomsaaar. Et efterladt Manuskript af Overretssagfører <i>Paul Hennings</i>	201
En „avocat de la cour du Roy de Dannemarck“ i Dantonprocessen. Af Forlagsboghandler <i>Henrik Koppel</i>	242
Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. Af Kontrolør <i>Sejer Kühle</i>	253
Fortegnelse over den danske Stamtavle-Litteratur i Aarene 1929 og 1930 ..	264
Samfundets Anliggender	270
Fortegnelse over Medlemmerne af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie. (1. December 1931)	271
Register. Af Arkivar og Bibliotekar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet <i>H. Hjorth-Nielsen</i>	277

Lisbet-Bryske-Tekster. •

Af **William Christensen.**

»F. Lisbett Bryske er fød paa hindis federne gaard Dallund i Fyn, oc hauer hindis kiere foreldre laditt hinde kome ttill den helige daab.

Er saa bleuen hos hindis kiere foreldre oc oplært i hindis caticismis oc børnelerdom, ttill hun var 6 aar gamell; er saa komen i skolle hieme paa Dallund hos en skollemester, som lerte hindis kiere søster f. Maren Bryske oc hindis kiere broder Iuer Bryske, oc der hun hade lertt att lese oc skriue saa megit, hun hade fornøden, hauer hindis kiere salig foreldre ladett hinde lere anden gierning, som en adells jomfru burde att hollis ttill att lere.

Er saa aff Guds forsuin oc hindis foreldris ville oc samttyke, der erlig oc w. mand Mogens Krabe ttill Wegholm i Skone begeritt hinde i dett helige ecteskaff, bleff [!] hun hanem tilsagtt oc louitt 1604, der hindis foreldre gjorde hindis søster v. fru Maren Bryskis brølup met e. oc v. mand Jacob Høg ttill Ttrudsholm i Odense i Fyn.

1605 den 6 octtober gjorde hindis kiere foreldre hindis brølup i Odense, oc leuett di ttilsamen itt erligtt oc kierligt ectteskaff i otte aar, oc Gud velsignet dem met fem dydig oc lydige børn, som var e. oc w. Nils Krabe, som bleff skut i den ttyske kri 1630 i Nider-saxen i en bye, hedir Hal, oc ttiente undir hans farstir søn greue Henrick Holkis rigemenitt for en fane iunkir, oc Iuer Krabe, som Gud kallitt paa hans gaard Vegholm 1662, oc fru Ane Krabe salig Erik Quidtzw, som Gud kallditt i hindis første barsell seng 1638, oc salig fru Lisbett Krabe s. Rønøe Billis, som Gud kallditt paa Sanbygard 1645, oc jomfru Berete Krabe, som ennu leuir.

Døde salig Mogens Krabe i Københaffn 1614 den 17 februari¹⁾ oc bleff der begrauitt, oc den 16 juni nest effter kalitt Gud salig Eyller Bryske oc fru Giertruid Longe hindis kiere foreldre paa ien dag. Hauer saa siden i hindis enckestatt leuet cristelig oc vell; er saa aff Guds forsyn komen i ectteskaff oc hauer e. oc w. mand Henrick Bille ttill Biliskoff, oc er deris brølup høyettid staaid paa Stiernholm i Horsen 1616 den 28 augusti, oc hauer di leuitt i erligtt oc cristelig ectteskaff i 39 aar. Gud hauer i deris ectteskaff velsignet dem med 8 dydig oc lydige børn, v søner oc 3 døtter, som er e. oc w. Mogens Bille, som døde paa Kolvinghus 1648, som hand hade i forlening, e. oc v. Knud Bille, som døde paa Ørumgaard 1623, e. o. v. Eyller Bille, som Gud kallitt paa hans gaard Gelskoff 1649; oc igen leuer e. oc w. Knud Bille ttill Skerilgaard oc e. oc w. Sten Bille ttill Ørumgaard, e. oc w. fru Wiueke Bille Oluff Brokenhusis, e. oc w. fru Giertrud Bille Fridrick Øldrick Skulltis oc jomfru Hilebore Bille. Gud

¹⁾ I Betragtning af denne bestemte Opgivelse må det formentlig være en Fejl, når Mogens Krabbes Dødsdag mange Steder anføres som den 13. Februar (således Orion, Hist. Qvartalskrift I. 322; Dansk biograf. Lexikon III. 197; Danm. Adels Aarbog 1889 S. 124, 1890 S. 74 og 1928 II. 21).

allermectigste spare oc beuare alle dem, som igen leuer; Gud giue dem løcke oc welsignelse bode ttimelig oc euige.

Hun hauer hat megen stor bedrøuellse for hindis gode børn, hun haffuer mist; Gud hauer giuet hinde gleder for dem, men di vare leuendis, saa di alle hauer veritt sund [?], frome oc gudfrøctig oc lydige børn; der for hauer hindis sorig verit disttøre, nar hun hauer mist dem, men di ere icke bleuen slett bortte, men hun findir den [!] for sig i hemrig, saa hindis gleder vill da bliue disttøre. 1626 hauer den salige mand Henrick oc den gode fru stiftit itt hospittal i Engum by oc giffuuet langill aff en gaard der oc bygt itt hus i Engum ttill 4 fattige menisker, oc effter som same huß bleff slet affbrentt dene siste suenske kri 1657, da hauer hun nu forgangen aar 1664 laditt hus paa steden igen opsette oc der komen 4 fatige folk, som er der inde oc hauer deris kost oc illebrand der inde.

Udi hindis høye alder hauer Gud giuet hinde den store naade, att endog hun megitt hauer grett i hindis store sorig, hun hauer hat, saa vell som ocsaa lest oc skreuen megitt, hauer hindis øyen dog icke veritt dome eller ttyke, men kunde lese oc skriue oc bruger icke glarøyen. I den førige suenske kri hauer hun udsatt aff ttyske Morttine [?] Moloe¹⁾ postille i bøn huer søndag oc andre hellige dage oc giuett huer aff hindis børn ien, som hun har skreuen altsamen met hindis egen hand; hauer ocsaa udsatt aff ttysken paa danske oc sell skreuen den bog, som kallis dett gyldene clenode, oc den salig mand bispen i Aars doctor Jacob Mattisen sampttøct ttill at ttrøcke, oc effter som i di same dage er den ttrøct i Københaffn aff en anden, som kom førend dene, som den salige mand hade umag met den oc gierne hade flyed hinde dett ttrøct, hade den komen først.«

Ovenstående er en af den bekendte Slægtbogs-Forfatterinde Lisbet Bryske affattet Selvbiografi, således som den foreligger, skreven med hendes egen Hånd, i et af de fra hende stammende Håndskrifter²⁾. Til de i Selvbiografien angivne Data kan føjes, at hun var født 1585 14. Oktbr. og døde i en meget høj Alder 1674 4. Deembr.³⁾.

I det gamle Adelsleksikon omtales hendes Slægtbog og hendes Våbenbog, som hver for sig kun har været Adelsleksikonnet bekendte

¹⁾ Således må det meget utydelig skrevne Navn nærmest læses. Ifølge velvillig Meddelelse fra Dr. theol. Bjørn Kornerup menes der vistnok den tyske Præst Martin Moller († 1606; Allgemeine Deutsche Biographie XXII. 128).

²⁾ Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636 Bl. 160 b—161 a.

³⁾ Jfr. om hende Dansk biograf. Lexikon III. 197 f. og Danm. Adels Aarvog 1889 S. 124, 1890 S. 74, 1928 II. 21. Hun selv anfører som sin Fødselsdag 1585 14. Oktbr. Torsdagen før st. Galli Dag (Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636 Bl. 156 a). Eiler Brockenhus har derimod 1586 Torsdagen den 14. Oktbr. (Saml. til Fyens Hist. VI. 357); men hendes egen Opgivelse må jo på Forhånd anses for pålideligere end hans, og det så meget mere, som Månedsdag og Ugødag stemmer med hinanden i hendes Angivelse, men ikke i hans, ligesom han selv (anf. St. S. 353) sætter hendes Moders Kirke-

i ét Eksemplar¹). Disse Arbejder foreligger dog i flere Redaktioner, hvad der for Slægtbogens Vedkommende allerede anden Steds er gjort opmærksom på²). I Virkeligheden drejer det sig imidlertid (foruden Våbenbogsarbejderne) om 2 helt forskellige Grupper af Slægtbøger. Den ene begynder med Efterkommerne efter Aage eller Ove Jacobssøn Lunge (af Lillie-Lungerne), der døde i 1450'erne, og opregner disse Efterkommere både i Månds- og Kvindeliniere; men når en Person, som har været gift med en Efterkommer af Aage Jacobssøn Lunge, har haft flere Ægtefæller, kan dog også anføres vedkommendes Børn med disse andre Ægtefæller og deres senere Efterkommere, selv om de sidstnævnte andre Ægtefæller ikke nedstammer fra Aage Jacobssøn Lunge. Den anden Gruppe af Lisbet Bryskes Slægtbøger begynder med Slægten Thott; men efter at have afsluttet denne Slægt og de i den indgiftede Grene af andre Slægter tager den ny Udgangspunkter i forskellige andre Familier, som ikke nedstammer fra Thott'er, og indeholder således forskellige indbyrdes uafhængige Afsnit. For Kortheds Skyld kunde man betegne de 2 ovennævnte forskellige Grupper af Lisbet-Bryske-Slægtebøger som henholdsvis Lunge-Typen og Thott-Typen³).

gang efter Datterens Fødsel til 12. Decbr. 1585. — Sine personalhistoriske Interesser har Lisbet Bryske ikke usandsynlig taget i Arv efter sin Fader Eiler; i alt Fald har den bekendte Sophie Brahe i et af sine Håndskrifter noteret om en Optegnelse om »de Minckwitzer«, at »dette bekom jeg af Eiller Bryske« (Hist. tidskr. f. Skåneland II. 44). Lisbet Bryske selv har senere stået i Brevveksling med den samme Sophie Brahe (anf. St. S. 61).

¹) Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene I S. XXI f. Jfr. også Thiset i Dansk biograf. Lexikon III. 198.

²) Jfr. Orion, Hist. Qvartalskrift I. 322, nærværende Meddelers Bemærkninger i Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 21 f., 24, 27 og den deraf påvirkede Omtale i Dansk biograf. Haandleksikon I. 254 og i Behrend, Katalog ov. det kgl. Biblioteks Haandskr. vedr. dansk Personalhist. (II) S. 50 f.

³) Det kan bemærkes, at man ganske vist kan finde Begyndelsen af Lunge-Typen indført i Thott-Typen; men dette er ikke gjort på den Måde, at der derefter i Thott-Typen er optaget hele Lunge-Typens Indhold i samme Rækkefølge som i Lunge-Typen. Tager man de 2 Håndskrifter, der nedenfor er nævnte som de første henholdsvis af Lunge-Typen og af Thott-Typen, nemlig Håndskriftet i Lunds Landsarkiv, »Danska geneal. m. m. 8« og Karen-Brahe-Håndskriftet Nr. 1635, viser det sig, at Begyndelsen af Lund-Håndskriftets Slægtbogstekst (Bl. 3 a L. 1—Bl. 4 a L. 7) findes i Karen Brahe Bl. 172 a L. 14 f. n.—Bl. 173 a L. 1 f. n. (der dog et Sted har en lille Udvidelse); men den derefter følgende Fortsættelse i Karen Brahe (Bl. 173 b L. 1—Bl. 174 a L. 4 f. n.) forekommer i Lund-Håndskriftet først på Bl. 11 b L. 1—Bl. 12 a L. 7. Og efterser man de på det nærmest efterfølgende Par Sider af Karen-Brahe-Håndskriftet gengivne Våbenafbildninger, fiuder man, at de 2 Våbenrækker på dets Bl. 174 b og de 3 på dets Bl. 175 a træffes på så spredte Steder i Lund-Håndskriftet som henholdsvis Bl. 89 b, 101 b, 15 a, 19 a og 28 b.

Idet der nedenfor skal gås noget nærmere ind på de forskellige bevarede Lisbet-Bryske-Tekster, kan Begyndelsen gøres med Lunge-Typen, til hvilken den ældste af de kendte daterede Tekster hører.

I.

Lisbet Bryskes Lunge-Type.

Den ældste bevarede af Lisbet Bryskes daterede Slægtbogs-tekster er en, som findes i *L a n d s a r k i v e t i L u n d* under Betegnelsen »*D a n s k a g e n e a l. m. m. 8*«¹⁾, og som ifølge hendes egen Angivelse på Håndskriftets Bl. 2 b er sammenskreven på Stavanger Kongsgård i Norge 1625. Da hendes Arbejde fylder hele Håndskriftet, men hendes anden Mand Henrik Bille har gjort en Notits på Bindets forreste Inderside, som er dateret 12. Juni 1624, må det dog antages, at hun har begyndt sit Arbejde allerede i dette sidste År. Neden under sin Angivelse om Arbejdets Udførelse har hun ladet male et stort Bille- og et stort Bryske-Våben, der begge gør et betydelig mere tiltalende Indtryk end hendes egne Våbentegninger og næppe skyldes hendes egen Pensel. Men denne hendes Fremhævelse af Samhørigheden med hendes daværende Mand har ikke forhindret hende i at forære Håndskriftet til en af hendes Døtre af første Ægteskab; af en Notits under de nævnte 2 Våbenafbildninger fremgår, at hun i 1628 på Stavanger Kongsgård har givet Bogen til sin Datter Birgitte Krabbe.

Håndskriftets Indhold er (bortset fra Notitser på Bindpladernes Indersider) så at sige udelukkende skrevet af hende selv; i alt Fald har hun ikke heri benyttet nogen Skriver til at arbejde for sig. Også de gennem hele Teksten anbragte farvelagte Våbenafbildninger er ikke usandsynlig udførte af hende selv²⁾; de er gennemgående noget større og noget renligere udførte end Afbildningerne i hendes øvrige Redaktioner. Hun har syslet med Håndskriftet også efter det År 1625, som hun, således som ovenfor nævnt, angiver som dets Tilblivelsesår; dette fremgår af, at hun et Par Steder omtaler Begivenheder af År 1626³⁾. Og der er senere af forskellige Hænder gjort en Del Tilføjelser i Håndskriftet; men det er ikke sket i noget særlig stort Omfang, og flere af disse yngre Hænder er det ikke lykkedes at identificere. Det synes ikke, at Datteren Birgitte Krabbe har interesseret sig for at supplere Moderens Hånd-

¹⁾ En ældre Signatur for Håndskriftet er H 13 a; det er omtalt i *Hist. tidskr. f. Skåneland* II. 47, jfr. 70 f.

²⁾ Derimod synes en Række af 32 ukolorerede Våbentegninger, der findes i Håndskriftets Bl. 180 b—181 a, snarere at kunne skyldes en anden Hånd.

³⁾ Håndskriftets Bl. 16 b, 72 a, 177 a.

skrift¹⁾. Derimod forekommer i Slægtbogen en enkelt Gang²⁾ den personalhistorisk interesserede Adelsmand Niels Juul Axelsøns Hånd³⁾; og en Hånd, der findes på ikke så få Steder i Teksten⁴⁾; tilhører utvivlsomt den nedenfor⁵⁾ omtalte Lene Gyldenstjerne Laxmandsdatter. Også en svensk Hånd kan påvises i Håndskriftet⁶⁾. At dette er havnet i Sverige, fremgår jo af dets nuværende Opbevaringssted; men når det er sket, vides vel ikke⁷⁾, og heller ikke, hvor længe Birgitte Krabbe (der forblev ugift og levede endnu 1678, da hun solgte Østergaard i Ning Herred⁸⁾) har beholdt det.

Det kan nævnes, at der i Rigsarkivet haves et med Lisbet Bryskes Hånd skrevet løst Slægtbogs-Blad⁹⁾, som er kommet til

1) Et Par ganske korte Notitser af Birgitte Krabbe findes på Håndskriftets bageste Bindplades Inderside; men hendes Hånd, således som den foreligger her eller i Underskrifter i RA. Indl. til Reg. og Tegn. 1638 27. Febr. og i RA. Rentekamret, Jordebøger indsendte i Henhold til kgl. Missiver 1660—62, Jylland under Østergaard (Tulstrup S.), er ellers ikke påtruffen i Håndskriftet.

2) Håndskriftets Bl. 32 b og mulig også Bl. 98 a og 110 a.

3) Jfr. om ham Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 9, 23 og Thaulow, Lillie-Juulernes Slægtbog S. 371—77, 479 f.

4) Bl. 7 b, 10 a, 12 b, 13 a, 18 a, 34 a, 72 a, 114 a, b, 116 a.

5) S. II.

6) Håndskriftets Bl. 77 b—78 a, 82 a, 179 a.

7) Lauritz Weibull mener, at Håndskriftet har tilhørt den bekendte Sophie Brahe († 1643), Tyge Brahes Søster, og han støtter dette på, at et Monogram bag i Bogen indeholder Bogstaverne E. L. S. B., som skulde betyde: Erik Lange, Sophie Brahe (Hist. tidskr. f. Skåneland II. 47, 70 f.). Selv om denne Antagelse var rigtig, vilde den dog ikke bevise, at Håndskriftet var kommet til Skåne i Sophie Brahes Tid; thi hun boede i denne sidste Del af sit Liv i mange År i Helsingør (jfr. anf. St. S. 39). Men det synes overhovedet tvivlsomt, om hun har ejet Håndskriftet. Det pågældende Monogram (på Håndskriftets Bl. 184 b) indeholder ganske vist Bogstaverne E. L. S. B.; men hvis man heraf vilde slutte, at hun har skrevet Monogrammet, behøver dette måske ikke at være noget gyldigt Bevis for, at hun har ejet Bogen, i Betragtning af de Eksempler, som man kan finde med Hensyn til, hvad Lånere i hine Tider tillod sig at indføre i lånte Bøger. Og endvidere er det, så vidt skønnes, ingenlunde givet, at det er Sophie Brahe, der har skrevet Monogrammet. Dette indeholder nemlig foruden Bogstaverne E. L. S. B. endnu adskillige andre Bogstaver; hvor mange, kan det være vanskeligt at afgøre med fuld Sikkerhed på Grund af dets mindre tydelige Form; men der findes i alle Tilfælde et M, N og I i det og mulig også et A, K og endnu et B. Adskillige af disse Bogstaver lader sig vanskelig bringe i Forbindelse med Sophie Brahe og Erik Lange; og i ethvert Fald synes de at være lige så godt på deres Plads, hvis man tænker sig dem som Forbogstaver for den Birgitte Krabbe, til hvem hendes Moder forærede Slægtbogen, og for Birgitte Krabbes Helsøskende Anne, Niels, Lisbet og Iver Krabbe, for deres Forældre Mogens Krabbe og Lisbet (eller Elisabeth) Bryske og for Mogens Krabbes Forældre Niels Krabbe og Berete Skave (jfr. Danm. Adels Aarbog 1928 II. 21, 24 f.).

8) Danm. Adels Aarbog 1928 II. 25. Trap⁴ VII. 238.

9) RA. MS. Alm. dansk-norsk Personalhist., Løbe-Nr. 16 a.

Arkivet med G. L. Badens Papirer. Det viser i sine Våbenaffildninger ganske de samme Skjoldformer, som findes i det nævnte Håndskrift i Landsarkivet i Lund, men derimod ikke i nogen af de andre nu kendte Lisbet-Bryske-Redaktioner. Det har i sin nuværende Skikkelse fået en Del kladdeagtige Tilføjelser; men da disse fremtræder som senere tilskrevne, er der intet i Vejen for, at Bladet oprindeligt kan have hørt til Lund-Håndskriftet. Ganske vist findes Bladets Indhold i alt Fald for en stor Del i Håndskriftets Bl. 128 a—b (der dog ikke er skrevet fuldt færdigt); men det Ark, hvortil dette Blad 128 hører, viser sig at være senere indsat i Håndskriftet, så at det er ret sandsynligt, at Rigsarkivets løse Blad oprindeligt har været tænkt som en Bestanddel af Lund-Håndskriftet.

Håndskriftet Gl. kgl. Saml. Fol. 1085¹⁾ begynder med et med en Hånd fra c. 1650 skrevet Uddrag af det ovenfor omtalte Håndskrift i Lund. Håndskriftet i Gl. kgl. Saml. betegner sin Kilde så tydelig, at der ikke efterlades nogen Tvivl om, hvor denne skal søges; men dets Uddrag er forholdsvis kortfattet, idet det kun omfatter c. 9½ beskrevne Blade²⁾, medens dets Forlæg Lund-Håndskriftet er på c. 180 Blade.

I Gl. kgl. Saml. Fol. 1085 følger umiddelbart efter det nævnte Uddrag et andet Uddrag³⁾ med Overskriften: »Skreffuett aff den vabenbog 1635, som vaaben och slegter staar skreffuet sammen, som var med forgylt pergement om«. Dette skal vistnok forstås således, at Håndskriftets Tekst er et i 1635 gjort Uddrag af en (udateret) »Våbenbog«; i alt Fald forekommer der lidt senere i Håndskriftet atter et Uddrag, der er gjort »paa nye aff den bogh med det forgylte leder om 1637«⁴⁾, hvorved formentlig, trods den lidt afvigende Betegnelse af Indbindingen, skal forstås den samme Kilde som Bogen med Pergament om. I ethvert Tilfælde må den i Pergament indbundne Bog have været en Lisbet-Bryske-Redaktion, som har været nær beslægtet med Håndskriftet i Lund, men stået på et noget yngre Trin⁵⁾. Denne Redaktion er nu formentlig

1) Dette Håndskrift er benyttet af Gustav Bang, Den gamle Adels Forfald S. 75 Note 1, S. 77 Note 1, S. 79 Note 1.

2) Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 1. Foliering Bl. 1 a—10 a.

3) Sstds. Bl. 13 a—29 a.

4) Sstds. Bl. 33 a—37 b.

5) Den afviger således straks i sine første Linier (Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 1. Foliering Bl. 13 a) noget fra Lund-Håndskriftets Bl. 3 a; den giver (Bl. 13 b) udførligere Oplysning om Emerentze Rosenkrantz's Fader end Lund-Håndskriftets Bl. 177 a.; den nævner (Bl. 13 b) både en Birgitte Axelsdatter Brahes 2. Giftermål og Henning Henningsøn Valkendorfs 2. Giftermål, der fandt Sted henholdsvis 1630 og 1633 (Danm. Adels Aarvog 1888 S. 110 og 1928 II. 136) og derfor ikke omtales i Lund-Håndskriftet (Bl. 8 a og b); osv.

gået tabt¹⁾); men den eller dens Kilde er bleven benyttet i nogle endnu bevarede Afskrifter. På Grund af den hos Slægtbogsskriverne meget almindelige Sædvane at gøre Tilføjelser i vedkommendes egne eller andres Bøger er det imidlertid ikke altid let at klare det indbyrdes Forhold mellem de forskellige Tekster; og særlig gælder dette, hvor det drejer sig om en så meget skrivende Personlighed som Lisbet Bryske.

Som den ældste af de Afskrifter, der går tilbage til den yngre Redaktion, der ligger til Grund for det nysnævnte andet og tredje Uddrag i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, må anføres en så godt som fuldstændig Slægtbog, der findes bagest i det samme Håndskrift Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, men med en ny Foliering. Den er oprindeligt skreven med en eller et Par Skriverhænder, men således at der på mange Steder har været ladt Plads åben til senere Indskud, og på sådanne ubeskrevne Steder og også ellers, hvor der kunde findes Plads, har Lisbet Bryske egenhændigt gjort en Mængde Tilføjelser i Håndskriftet, ligesom det er hende, der på de allerfleste Steder har skrevet Overskrifterne over dettes maledede Våbenafbildninger. Og ikke sjældent har hun skrevet hele Blade, om hvilke man jævnlig kan konstatere, at de først bagefter er blevet indklæbede i Håndskriftet, men ganske vist af og til har fået Tilføjelser, som er skrevne af andre senere end Lisbet Bryskes egen Tekst²⁾. Hun har skrevet egenhændigt i Håndskriftet i alt Fald endnu i 1639³⁾); og hun har

1) At Uddraget ikke er gjort efter nogen bevaret Tekst, fremgår af den Måde, hvorpå det omtaler »Fru Karen Myldter« (Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 1. Foliering Bl. 15 b L. 4—6), sammenholdt med den Formulering, som det tilsvarende Sted har fået i samme Håndskrifts 2. Foliering Bl. 46 b (jfr. Thottske Saml. Fol. 1078 S. 88, Thottske Saml. Fol. 1082 Bl. 45 b og det nedenfor nævnte Ovesholm-Håndskrift Bl. 39 b, på hvilke sidste 3 Steder »Karen Myldters« Navn er gået helt ud). Og endvidere har Uddraget på sit Bl. 28 a—29 a et Afsnit om Familien Arenfeldt, om hvilket der i Uddragets Kilde har været gjort en Del Bemærkninger, der fastslår Afsnittets Urigtighed; og som en Følge af disse Bemærkninger er det pågældende Afsnit helt udeladt i selve den Lisbet-Bryske-Tekst, der findes i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering (efter Bl. 214 a) og ligeledes i Thottske Saml. Fol. 1078 (efter S. 470). (Derimod fandtes Afsnittet oprindeligt i Lund-Håndskriftet Bl. 166 a—167 a; men det er her atter overstreget, idet der i Margenen er tilføjet nogle af (men ikke alle) de Bemærkninger, som i Uddraget i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 1. Foliering Bl. 28 a og 29 a skal godtgøre Afsnittets Urigtighed. Og ligeledes findes Afsnittet endnu (uoverstreget) i Thottske Saml. Fol. 1082 Bl. 234 b—236 a, men med tilføjede Bemærkninger om dets Urigtighed.)

2) Således Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 53, 55—58, 65—66, 70, 80, 84—85 II, 88, 92, 94—95, 100—1, 103, 104 II—111, 120—22, 129—33, 136—37, 153—54, 165 I—II, 174, 179, 188.

3) Sstds. Bl. 20 a og 81 b nævner hun henholdsvis Knud Ulfeldt Christopherssøns 1. og Bjørn Ulfeldt Christopherssøns 1. Giftermål, der begge fandt Sted 1639 (Danm. Adels Aarbog 1923 II. 529 f.).

bag efter den egentlige Slægtbogstekst egenhændig gjort forskellige andre Optegnelser i Håndskriftet, således om sin 1. Mands Aner og om sine egne Aner¹⁾.

Som allerede antydet, er der gjort Tilføjelser i den her omhandlede Slægtbogstekst også efter, at Lisbet Bryske havde skrevet i den. Den mest bekendte af dem, der har foretaget sådanne yngre Tilføjelser, er Slægtbogs-Forfatterinden Tale Ulfstand²⁾; og ligesom hun anden Steds roser sin Mand Palle Urne³⁾, kan man også i den her omhandlede Tekst finde et indirekte Udtryk for det samme, idet hun her til hans Navn knytter Ønsket: »Gud beuare ham lenge och vell, amen«⁴⁾. En anden Hånd (som det ikke er lykkedes at identificere) har interesseret sig stærkt for Familien Akeleye⁵⁾, men supplerer tillige Teksten på andre Punkter⁶⁾.

Hænder, der skriver Svensk, gør også af og til Tilføjelser i Teksten⁷⁾; og en af disse svenske Hænder har forsynet nogle autobiografiske Optegnelser, som Kansleren Peder Reedtz († 1674) egenhændig har gjort på 2 bag i Håndskriftet løst indlagte Ark, med Påtegningen »Kort anteckning aff h. ricks cancellerns i Danne-marck höghwählborne Peter Ridtzes lefwernes lopp«. Under disse Omstændigheder er det mindre påfaldende, at selve Håndskriftet i sin nuværende Indbinding bærer den svenske Rygtitel »Danske slegtebook«. Og det viser sig da også, at den svenske Hånd, der har påtegnet Peder Reetz's Autobiografi, tilhører en ikke ubekendt svensk Embedsmand, nemlig Hofkansleren Wilhelm Julius Coyet († 1709)⁸⁾, der ejede Lyngbygaard i Skåne (det nuværende Trolle-Ljungby), hvor der var blevet samlet et betydeligt Bibliotek. At Peder Reedtz's autobiografiske Optegnelser kom i Coyets Besiddelse, er ret forklarligt i Betragtning af, at Peder Reedtz's Enke Anne Ramel havde en Broder, der var gift med en Søster til Coyets 3. Hustru⁹⁾. Biblioteket og Arkivet på Lyngbygaard blev imidlertid under den store nordiske Krig gjort til Krigsbytte af de Danske; og blandt de Coyet'ske Håndskrifter, der således kom tilbage til

1) Håndskriftets 2. Foliering Bl. 216 b—218 a. Jfr. andre egenhændige Optegnelser af hende sstds. Bl. 218 b—219 a, 221 a—224 b, 226 a.

2) Hendes Hånd forekommer således i Håndskriftets 2. Foliering Bl. 4 a, 19 b, 24 b, 25 b, 28 a, 29 b, 32 b, 34 a osv.

3) Se Dansk biograf. Lexikon XVIII. 66 og Personahist. Tidsskr. 9. R. II. 17 f.

4) Håndskriftets 2. Foliering Bl. 36 a.

5) Sstds. Bl. 49 a, 50 a, 88 a, 154 a.

6) Således sstds. Bl. 61 b, 102 a, 103 b osv.

7) Således sstds. Bl. 36 a og Sedler indhæftede mellem Bl. 28 og 29 (2 forskellige Hænder).

8) Hans Hånd til Sammenligning kan findes i RA. Arkivsager fra Lyngbygaard Pk. IX, Lægget »Breff från h. hofcancelleren Coyet sielffa.

9) Danm. Adels Aarbog 1902 S. 284, 1925 S. 498.

Danmark, nævner en gammel Fortegnelse som det allerførste et Håndskrift, der åbenbart er Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, skønt dette Håndskrift intet Sted bærer Coyets Navn¹⁾.

Nær beslægtet med den i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085's 2. Foliering indeholdte Lisbet-Bryske-Tekst er en Tekst, der findes i en Slægtebog, som nu opbevares på Ovesholm i Skåne, og som jeg ved Ejerens, Hr. Greve R. Hamiltons, Velvillie, har haft til Låns i København²⁾. Håndskriftet, hvis første Sider nu mangler, nævner på Bl. 205 b, at hvad der står forud for denne Side, »er vdskreffuen effter en slectebog, haffuer været fru Lisbeth Bryskes«. Efter at have givet et Register til denne forudgående Del meddeler Håndskriftet på Bl. 211 a, at »dette effterskreffne er vdskreffuett effter nogett, som haffuer været sl. fru Beathe Hvitfeldz«, hvorved der sigtes til en i 1626 afdød slægtebogs-interesseret Adelsdame, der var Søster til Historikeren Arild Huitfeldt og gift med Knud Ulfeldt til Svendstrup, der døde 1586³⁾. Hvor langt denne Ovesholm-Håndskriftets Afhængighed af Beate Huitfeldt har strakt sig, er dog tvivlsomt; ganske vist omtaler Håndskriftet på Bl. 226 b 3 Duge, »som fru Metthe Grubbe, Axell Rosenkrantzis till Glimminge, haffuer laant fru Beathe Hvittfeld«; men at den kort derefter begyndende ny slægtebogs-agtige Del af Håndskriftet stammer fra Beate Huitfeldt, vil næppe kunne bevises⁴⁾, og Overskriften til et

1) Ny kgl. Saml. 4to 2231 b S. 1. Jfr. Erichsen, Udsigt ov. den gamle Manuscript-Saml. S. 122 L. 9, hvor Håndskriftet ligeledes nævnes, men uden at der tales om dets Forbindelse med Coyet, medens der L. 5 på samme Side opføres en fra Coyets Bibliotek stammende Slægtebog.

2) Se om dette Håndskrift Danm. Adels Aarbog 1923 S. 545 f. (jfr. 1927 II. 90) og Personahist. Tidsskr. 9. R. II. 8.

3) Se om hende Dansk biograf. Lexikon VIII. 151, Danm. Adels Aarbog 1887 S. 219 og Hist. tidsskr. f. Skåneland II. 49 f.

4) Om nogen direkte Benyttelse af et Arbejde af Beate Huitfeldt selv kan her i ethvert Tilfælde ikke være Tale; thi hun døde, som nævnt, i 1626, og der omtales i denne senere Del af Ovesholm-Håndskriftet i alt Fald Begivenheder, der er indtrufne i 1640'erne (således Bl. 229 a L. 1—2, Bl. 245 b L. 10—11), ligesom der Bl. 238 a citeres »her Knud Vllfeldtz bog«, hvorved der øjensynlig sigtes ikke til Beate Huitfeldts Mand, men til hendes Sønnesøn, en yngre, historisk og personahistorisk interesseret Knud Ulfeldt (jfr. om disse hans Interesser: Festskrift til Kristian Erslev fra danske Historikere S. 331 f.). — Det kan nævnes, at det her omhandlede Afsnit af Ovesholm-Håndskriftet på adskillige Steder, men ikke overalt, viser ret nært Slægtskab med den såkaldte »Jytte Gyldenstjernes Slægtebog«; således forekommer de karakteristiske Meddelelser om Medlemmer af Slægterne Venstermand og Vasspyd, som Thiset har trykt i Personahist. Tidsskr. 5. R. IV. 6 f. og 18 efter »Jytte Gyldenstjerne«, i beslægtet Skikkelse i Ovesholm-Håndskriftet Bl. 230 b, 231 a og 234 b.

nyt Register, der begynder på Bl. 253 a, taler da også om, hvad »jeg paa *atskillige* steder haffuer sancked«¹⁾.

Den Del af Ovesholm-Håndskriftet, der er af Interesse for Lisbet-Bryske-Teksterne, er jo imidlertid dets 1. Del. Lisbet Bryskes egen Hånd forekommer overhovedet ikke i Håndskriftet, der helt igennem (også indbefattet den Del af det, der følger efter Lisbet-Bryske-Teksten) er skrevet af kun 2 forskellige Hovedhænder, af hvilke den anden afløser den første på Bl. 151 b midt i et Punktum. Begge Hænder giver Pennetegninger af Våbenskjolde (uden Hjelm eller Hjelmtegn); men allerede den første Hånd lader ofte disse Skjolde stå tomme uden at tegne Våben i dem, og når Våbnene findes, er de også kun tegnede med Pen og kun tarvelig udførte; og den anden Hovedhånd har vistnok aldrig selv indtegnet Våbenmærker i de i Lisbet-Bryske-Teksten forekommende Skjolde²⁾.

Den Lisbet-Bryske-Tekst, der forekommer i Ovesholm-Håndskriftet, viser, som allerede antydnet, nærmest Slægtskab med Teksten i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085's 2. Foliering³⁾. Ovesholm-Teksten har mange af de af Lisbet Bryske gjorte egenhændige Tilføjelser i Håndskriftet i Gl. kgl. Saml., men mangler dog andre af dem, og også på anden Måde viser der sig Afvigelser mellem de 2 Tekster. Særlig kan det nævnes, at Ovesholm-Teksten på mange Punkter er væsentlig udførligere end den anden og således ofte omtaler Begivenheder fra noget nyere Tider. Det viser sig på adskillige Steder, at Ovesholm-Håndskriftets første Hovedhånd nævner noget, der er indtruffet i 1660'erne (1663 og 1665⁴⁾), og Håndskriftets anden Hovedhånd anfører endogså et Dødsfald, der ifølge en noget ubestemt Angivelse på et andet Sted først skal være ind-

1) På de derefter følgende Blade i Ovesholm-Håndskriftet (således Bl. 254 a—255 b) opregnes forskellige Personers Aner, hentede fra Personernes Ligprædikener, og heriblandt Aner for Mennesker, der først døde 1652 og 1653 (Axel Gyldenstjerne og Margrethe Lunge i Håndskriftets Bl. 257 b—258 b; jfr. Danm. Adels Aarbog 1926 II. 32 f. og 1891 S. 158).

2) De få Våbenmærker, der findes i denne Del af Håndskriftet, (Bl. 153 b, 162 a, 168 a) er alle indtegnede i Skjoldene med Blyant, og de viser alle en særlig Interesse for Familien Becks og de i den indgiftede Personers Våben (mulig på Grund af den i 1710 afdøde Lave Becks Giftermål med en Datter af Corfits Ulfeldt og Leonora Christina).

3) De har således begge ved deres Slutning et Afsnit om Slægterne Staverskov, der i alt væsentligt stemmer overens i de 2 Tekster (Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 226 a; Ovesholm-Teksten Bl. 203 b).

4) Bl. 86 b L. 5 og 139 b L. 3 f. n., sammenholdt med Danm. Adels Aarbog, henholdsvis 1928 II. 28 og 1926 II. 36. Når det derimod Bl. 107 b om Elsebe Sandberg, der døde 1667 (Danm. Adels Aarbog 1901 S. 447) hedder, at »hun dør vforseet en gammel jomfru«, er det vel ikke helt utænkeligt, at dette kan være skrevet på et Tidspunkt, hvor vedkommende endnu levede, men hvor Nedskriveren anså det for udelukket, at hun skulde blive gift.

truffet c. 1680¹⁾. Denne anden Hovedhånd i Håndskriftet er det ikke lykkedes at identificere; hvad derimod den første Hovedhånd angår, der som før nævnt har skrevet hele den første Del af Håndskriftet indtil Bl. 151 b, udtaler den et Sted²⁾: »Den 3de Laxmand Gyldenstiern oc fru Margrette Frisis datter Lene Gyldenstiern hun holder hus paa Biersgaard; Gud lade sin fred oc beskiermelse vere offver hinde oc vnde hinder saa at holde hus i disse jordiske boliger, hun maa siden besidde di euige boliger«³⁾. Hvem der har skrevet denne Passus i selve det bevarede Håndskrift, kunde måske være tvivlsomt, hvis man vilde antage den for en senere Afskrift; men man vil selvfølgelig straks tænke sig, at den i alt Fald oprindeligt er affattet af den nævnte Lene Gyldenstjerne Laxmandsdatter selv⁴⁾. Og eftersøger man så hendes Hånd⁵⁾, viser det sig, at denne i Virkeligheden er identisk med den første Hovedhånd i Ovesholm-Håndskriftet, og at det altså er Lene Gyldenstjerne, der selv har skrevet hele den første Del (mere end Halvdelen) af dette. Men hvor selvstændig en Forfattervirksomhed hun herved har udøvet, eller om med andre Ord de Steder, hvor Ovesholm-Teksten har mere end andre kendte Lisbet-Brysketkster, også skulde være affattede af hende, er umuligt at afgøre; selv om det ovenfor citerede Sted utvivlsomt er forfattet af hende selv, kunde jo mange af de øvrige Afvigelser, som Ovesholm-Håndskriftet har fra andre nu foreliggende Tekster, hidrøre fra, at Ovesholm-Teksten havde afskrevet et nu ukendt Forlæg.

Af Tilføjelser, som er gjorte senere med andre Hænder end Hovedhænderne, har Ovesholm-Håndskriftet ikke mange⁶⁾. Ligesom enkelte af dets Våbenafbildninger vidner om en særlig Interesse for den i Leonora Christinas Familie indgiftede Slægt Beck⁷⁾, er der adskillige af de yngre, skrevne Tilføjelser, der beskæftiger sig med Familien Ulfeldt, således med Leonora Christinas Børn og hendes Søster Hedevids Børn med Ebbe Ulfeldt⁸⁾. Ebbe Ulfeldt

1) Bl. 201 a L. 5, sammenholdt med Danm. Adels Aarvog 1923 S. 529.

2) Bl. 140 a.

3) En anden Hånd har derefter tilføjet, at hun døde på sin Fædrenegård »Bierßgaard« 1679 2. Maj.

4) Se om hende Danm. Adels Aarvog 1926 II. 34; den omtalte Gård er det nuværende Bjersgård i N.-Åsbo H.

5) Den findes i en Jordebog over Bjersgård, der er dateret 1676 6. Juli og helt igennem skreven egenhændigt af hende (Rigsarkivet, den tidligere Samling »Skånske Handlinger« Nr. 362).

6) Se dets Bl. 99 a, 100 b, 101 b, 140 a, 181 b, 189 b, 200 a, 243 b.

7) Ovfr. S. 10 Note 2.

8) Håndskriftets Bl. 99 a, 200 a (begge Steder én og samme Hånd, og den samme Hånd som en Tilføjelse Bl. 181 b om den tredje Søster Christianes Børn).

ejede jo Ovesholm; men der er ikke i Håndskriftet påtruffet nogen Oplysning om, hvorledes det er kommet til denne Gård.

Det er nævnt ovenfor¹⁾, at det nu i København opbevarede Håndskrift Gl. kgl. Saml. Fol. 1085 bærer ret tydelige Spor fra den Tid, da det fandtes i Sverige. Modsat er der meget lidt i Ovesholm-Håndskriftet, der tyder på, at Nedskrivningen af dette efter al Sandsynlighed først er begyndt efter Freden i Roskilde, og at det i så lang Tid har været i Sverige. Begge dets Hovedhænder skriver Dansk; og de senere Tilføjelser består ganske vist for en stor Del kun af Navne, hvor Sproget altså ingen Rolle spiller, men heller ikke disse Tilføjelsers Sprog ses at være påvirket af Svensk, når undtages, at Ordet »små« engang er skrevet med svensk å²⁾.

En Tekst, der er nær beslægtet med Lisbet-Bryske-Teksten i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085's 2. Foliering, er en, der foreligger i T h o t t - s k e S a m l . F o l . 1 0 7 8 . Dette sidste Håndskrift, i hvilket Lisbet Bryskes egen Hånd overhovedet ikke forekommer, er indbundet i et Bind, der har Bogstaverne H P W og K M indpressede på Forsiden og »Anno 1643« på Bagsiden; der kan heraf sluttes, at Håndskriftet i Året 1643 har tilhørt Ægteparret Henning Pogwisch og Karen Marsvin³⁾, og der er næppe Grund til at betvivle, at det er de samme Ejere, der også har ladet Håndskriftet afskrive. Meget ældre end 1643 kan dette i ethvert Fald ikke være; thi dets oprindelige Hånd (der gør Indtryk af at være en Skrivers hånd) har straks ved den første Nedskrivning været i Stand til at medtage de samme Efterretninger om Begivenheder i 1639, der, som ovenfor⁴⁾ nævnt, findes i Teksten i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085. Disse Efterretninger meddeles i de samme Udtryk begge Steder⁵⁾; og også på anden Måde fremtræder det nære Slægtskab mellem de 2 Tekster. Håndskriftet i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085 henviser ofte til et andet Sted i Håndskriftet, hvor den samme Person omtales, og disse Henvisninger er, så vidt man kan dømme efter foretagne Stikprøver, rigtig anbragte. Lignende Henvisninger benyttes også i Thottske Saml. Fol. 1078, og det kan nu og da være nøjagtig de samme Tal, der forekommer dér og i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, men med den væsentlige Forskel, at Henvisningerne passer i dette sidste Hånd-

¹⁾ S. 8.

²⁾ Håndskriftets Bl. 99 a.

³⁾ Omtalte Dansk biograf. Lexikon XIII. 200 f. og Danm. Adels Aar- bog 1904 S. 281 (jfr. Personalthist. Tidsskr. 7. R. IV. 27).

⁴⁾ S. 7.

⁵⁾ Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 20 a, 81 b; Thottske Saml. Fol. 1078 S. 35, 166.

skrift, men aldeles ikke i Thottske Saml. Fol. 1078¹). Håndskriftet i Thottske Saml. er altså afhængigt af det andet; men der kan ikke foreligge nogen direkte Benyttelse. Det er nemlig en Undtagelse, at der ved Blad-Henvisningerne forekommer de samme Tal i de 2 Tekster; oftest er Tallene forskellige, og det på den Måde, at Tallene i Thottske Saml. Fol. 1078, der altså i så Fald ikke henviser til den anden Teksts Bladtal, heller ikke passer til deres egen Tekst²). Der må med andre Ord have eksisteret et nu tabt Mellemlid, som har været den direkte Kilde for Thottske Saml. Fol. 1078, og som må antages at have haft Henvisninger til de samme Bladtal, som anføres i dette. Og af et sådant tabt Mellemlid kan også de Afvigelser forklares, der ellers forekommer mellem Gl. kgl. Saml. Fol. 1085 og den oprindelige Tekst i Thottske Saml. Fol. 1078; Forholdet er nemlig det, at ikke blot de samme Fakta kan meddeles på en lidt forskellig Måde i de 2 Tekster³), men at også hver af Teksterne ikke sjældent indeholder noget, som helt mangler i den anden⁴). Det må da antages, at Lisbet Bryske har gjort Tilføjelser ikke blot i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, men også i det nu forsvundne Mellemlid; men det er sket på en sådan Måde, at der kan findes Tilføjelser af hende i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, som ikke forekommer i Thottske Saml. Fol. 1078⁵).

Thottske Saml. Fol. 1078 har farvelagte Våbenafbildninger, der imidlertid afviger fra dem i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085 dels ved at være tegnede i trykte Chabloner og dels ved at være forsynede med Hjelme og Hjelmtegn, der mangler i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085. Det Thottske Håndskrift har fået adskillige senere Tilføjelser,

1) Se således Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 10 a, 11 a, 23 b og delvis 34 a, sammenholdt med Thottske Saml. Fol. 1078, henholdsvis S. 17, 19, 41 og delvis 63.

2) Hverken til dennes nuværende, noget yngre Sidetal eller til de ældre Bladtal, der delvis kan skimtes under Sidetallene.

3) Sammenlign således Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 11 b og Thottske Saml. Fol. 1078 S. 21.

4) Thottske Saml. Fol. 1078 S. 12, 15, 23, 27, 48, 49, 56 osv. har mere end Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering, henholdsvis Bl. 7 b, 9 a, 12 b, 14 b, 26 b, 27 a, 30 b osv. Omvendt har Gl. kgl. Saml., anf. St. Bl. 5 a, 49 b, 172 b—173 a osv. mere end Thottske Saml. Fol. 1078, henholdsvis S. 7, 95, 372 osv. — Det kan nævnes, at Thottske Saml. Fol. 1078 S. 277 henviser til »det 46 blad i min anden bog«, en Henvisning, der ikke findes på det tilsvarende Sted i nogen af de andre kendte Tekster af Lisbet Bryskes Lunge-Type undtagen i det nedennævnte, direkte efter Thottske Saml. Fol. 1078 afskrevne Håndskrift Ny kgl. Saml. Fol. 773 S. 277. Men hvad der menes med denne »anden bog«, og hvem den jeg er, der her taler i første Person, er det ikke lykkedes at udfinde.

5) Se således Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering Bl. 13 b, 18 a, 19 b, 21 a, 24 b osv. sammenlignet med Thottske Saml. Fol. 1078, henholdsvis S. 25, 30—31, 33, 37, 43—44 osv.

gjorte med andre Hænder. En af disse Hænder tilhører den tidligere¹⁾ omtalte Sophie Sehested Clausdatter²⁾; og på et Par Steder³⁾ forekommer utvivlsomt den Birgitte Skeels Hånd, der døde 1699 i sit 3. Ægteskab med Knud Thott og også anden Steds fra er kendt som personalhistorisk interesseret⁴⁾. Men den Hånd, som man lægger mest Mærke til i Håndskriftet (bortset fra dettes egentlige Skriverhånd), turde være den bekendte Historiker Niels Slanges († 1737)⁵⁾. Han har gjort en lang Række Tilføjelser i Håndskriftets Slægtebogstekst⁶⁾, og han har på et Blad forud for denne ladet indføre en Del Oplysninger om den lærde Holger Rosenkrantz's Forfædre og Liv, hvoraf han egenhændig har skrevet Begyndelsen og Slutningen. Han har endvidere ladet afskrive i Håndskriftet den københavnske Reces af 1536 30. Oktbr.⁷⁾ og indleder Afskriften med en egenhændig, ret udførlig Angivelse af Grunden til Afskrivningen⁸⁾; og et bag i Håndskriftet⁹⁾ indført alfabetisk Register er i alt væsentligt skrevet med hans egen Hånd. Der kan under disse Omstændigheder næppe være Tvivl om, at Slange en Tid har ejet Håndskriftet. Men ganske vist finder man i det nævnte alfabetiske Register en Del Tilføjelser, som er gjorte med en anden Hånd, der er omtrent samtidig med Slanges og også træffes ret hyppig inde i Teksten, hvor den navnlig udfylder manglende Person- eller Stednavne¹⁰⁾. Denne Hånd er den samme, som ligeledes skriver Rettelser og Tilføjelser i Håndskriftet Ny kgl. Saml. Fol. 775¹¹⁾, som vi vil komme tilbage til nedenfor. Den sidstnævnte Hånd må efter, hvad Klevenfeldt anfører på det første beskrevne Blad af Ny kgl. Saml. Fol. 775, antages at tilhøre Gehejmeråd og Overceremonimester Vincents Lerche († 1742); og dette viser sig også

1) Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 27, 9. R. II. 34. Til, hvad dér er anført, kan føjes, at hendes Hånd ligeledes findes i Karen Brahes Bibliotek Nr. 859 (Vogelsangs Fortegnelse Nr. 301) Bl. 12 b, 20 a, 29 a og 30 a.

2) Hendes Hånd forekommer i Håndskriftets S. 20, 59, 68, 77, 115, 129, 136, 173, 222, 246, 348.

3) Håndskriftets S. 24, 27.

4) Se om hende Dansk biograf. Lexikon XVI. 15 og Danm. Adels Aarvog 1901 S. 418, om hendes personalhistoriske Interesse og om hendes Hånd Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 12.

5) Hans Hånd til Sammenligning kan findes i RA. Danske Kanc. Ark., Henlagte Sager 1711 7. Oktbr., 1712 6. Febr.

6) Således S. 67, 126, 128, 130, 133, 196, 329, 346, Seddel ved S. 457 osv.

7) Håndskriftets Bl. 249 a—270 a.

8) Håndskriftets Bl. 248 a.

9) Bl. 298 a—300 a.

10) Således S. 1, 58, 72, 79, 81, 89, 93, 95, 97 osv. osv.

11) Se således Ordene »Tornkrantz« og »Webner« i Thottske Saml. Fol. 1078 Bl. 300 a og i Ny kgl. Saml. Fol. 775 S. 305.

at være rigtigt, når man sammenligner Hånden med Vincents Lerches Hånd, som den forekommer andre Steder¹⁾.

En Afskrift af Thottske Saml. Fol. 1078 er Ny kgl. Saml. Fol. 773, der er skrevet med en Skriverhånd fra c. 1700 eller Begyndelsen af det 18. Århundrede og kun i sin første Del har Våbenafbildninger (der tilmed ikke er malede helt færdige). At Kilden for Ny kgl. Saml. Fol. 773 er Thottske Saml. Fol. 1078, fremgår af, at de begge har det ovennævnte Afsnit om Holger Rosenkrantz den lærde, ligesom hvad der følger efter den egentlige Slægtebogstekst, (hvoriblandt Afskriften af Recessen af 1536) er det samme i de 2 Håndskrifter²⁾. Dog er Håndskrifternes Register indført bagi i Thottske Saml., men foran i det yngre Håndskrift, og Registret mangler i det sidste nogle af de Rettelser og Tilføjelser, som senere er gjorte til det i Thottske Saml. Fol. 1078. Og m. H. t. selve Slægtebogsteksten viser det sig, at denne i Ny kgl. Saml. Fol. 773 ganske vist har mange af de yngre Tilføjelser, der er gjorte i Thottske Saml. Fol. 1078 (således de fleste af Sophie Sehesteds³⁾ og alle Birgitte Skeels⁴⁾), men dog mangler alle dem, som dér skyldes Vincents Lerches Hånd. Hvad Slanges egenhændige Tilføjelser i selve Slægtebogsteksten i Thottske Saml. Fol. 1078 angår, udelader Skrивeren i Ny kgl. Saml. Fol. 773 alle dem, der er knyttede til de i dette sidste Håndskrift udeladte Våbenafbildninger, og også enkelte andre⁵⁾; og når han medtager nogle af Slanges egenhændige

¹⁾ Hans Hånd findes med Navns Underskrift i RA. Incl. til Sjæll. Reg. 1708 Nr. 188 og i RA. Frederik IV.s Kabinetarkiv, Indk. Ansøgn. 1707 I. Juni og Uden Datum; og det er øjensynlig også hans Hånd, der skriver Påtegninger på de i Rigsarkivet opbevarede Dele af Ordenskapitlets Arkiv, der indeholder indkomne Breve fra Tiden omkring 1700 (f. Eks. Pakken: Breve angaaende Riddere af Dannebrogen i Frederik IV.s Tid). Derimod kan 2 Breve fra ham, som findes i RA. Rentekammerarkivet, Breve, Dokumenter og Akter vedk. partikulære Personer 1679—1848, Pakken Le-Li, ikke antages at være skrevne med hans egen Hånd. Og den i Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 70 omtalte, i Rigsarkivet opbevarede Kopibog for Ordenssekretæren for Tiden 1690—1740 er kun for en mindre Del skreven med hans egen Hånd; denne forekommer S. 278—357 og paa de fleste af Siderne fra S. 521 til Bindets Slutning.

²⁾ Thottske Saml. Fol. 1078 Bl. 246 a—270 a. Ny kgl. Saml. Fol. 773 S. 467—504.

³⁾ Ny kgl. Saml. Fol. 773 S. 59, 115, 129, 132, 140, 173, 222, 246, 348. Når nogle andre af Sophie Sehesteds Tilføjelser i Thottske Saml. mangler helt eller delvis i Ny kgl. Saml. (S. 20, 68, 77), må det da skyldes tilfældige Årsager, såsom at de har stået ved en Våbenafbildning, der ikke er medtaget i Afskriften, eller at de måske ikke har kunnet læses af dennes Skriver.

⁴⁾ Ny kgl. Saml. Fol. 773 S. 24, 27.

⁵⁾ Således de i Thottske Saml. mellem S. 344 og 345 og mellem S. 456 og 457 indlagte Sedler, og Tilføjelser i Thottske Saml. S. 346.

Tilføjelser, standser han undertiden midt i dem¹⁾, formodentlig fordi de ikke har været fuldførte af Slange, da Skriveren afskrev Teksten.

Håndskriftet *Thottske Saml. Fol. 1082* (i hvilket Lisbet Bryskes egen Hånd ikke forekommer) indeholder en i 2. Halvdel af det 17. Århundrede skreven Slægtetogstekst, der viser nært Slægtskab med Teksterne i Gl. kgl. Saml. Fol. 1085, 2. Foliering, og i *Thottske Saml. Fol. 1078*. Teksten i *Thottske Saml. Fol. 1082* er dog ikke afskreven direkte efter nogen af disse sidste. Dens oprindelige Hånd går ikke så langt ned i Tiden som de og har f. Eks. ikke de ovenfor²⁾ nævnte Begivenheder af 1639, der forekommer i de 2 andre Håndskrifter; men omvendt sker det ikke sjældent, at den oprindelige Hånd i *Thottske Saml. Fol. 1082* giver Oplysninger, som mangler i de 2 andre Tekster³⁾. *Thottske Saml. Fol. 1082* har Henvisninger til andre Blade i Teksten, Henvisninger, der oftest nævner ganske de samme Bladtal, som citeres på de tilsvarende Steder i *Thottske Saml. Fol. 1078*. Og ganske vist passer Henvisningerne ikke altid i *Thottske Saml. Fol. 1082*; men det er dog her (i alt Fald ved Henvisninger til de højere Bladtal) ikke helt sjældent, at de gør det. Slægtetogsteksten i *Thottske Saml. Fol. 1082* (der er uden malede Våbenafbildninger og heller ikke har mange, som er tegnede med Pen) er i sin nuværende Skikkelse øjensynlig foranlediget afskreven af den ovenfor⁴⁾ omtalte Niels Juul Axelsson; det er nemlig ham, der har skrevet Tekstens første 2½ Linie⁵⁾, som derpå fortsættes af en Skrивerhånd, og han har ligeledes gjort Tilføjelser på en Mængde andre Sider i Teksten⁶⁾. Endvidere har han åbenbart været nævnt på et nu manglende Titelblad; dette fremgår af den Måde, hvorpå Håndskriftet beskrives i et Par trykte Auktionskataloger, der viser, at det tidligere har tilhørt Frederik Rostgaard og derefter Grev Christian Danneskjold-Samsøe († 1728)⁷⁾. Den bekendte Peder Dyrskjøt († 1707), der og-

1) Ny kgl. Saml. Fol. 773 S. 329, 429.

2) S. 7, 12.

3) Se således Randnoten i *Thottske Saml. Fol. 1082 Bl. 13 a* (der i Håndskriftets Forlæg må være skreven i Tiden 1631—35, jfr. Dansk biograf. Lexikon IX. 395 f.) samt Bl. 159 a—b med de nøjagtige Dagsangivelser (den sidste 1633 7. Juli).

4) S. 5.

5) På Bl. 1 a.

6) Således Bl. 1 a, 4 a—b, 16 a, 19 a, 40 b, 46 a, 47 a, 49 b, 55 a, 70 b, 74 b, 75 a (på disse 2 Sider om hans egen nærmeste Slægt), 77 b, 78 a, 79 a, 96 II b, 207 b, 208 a osv. osv.

7) Bibliotheca Rostgardiana (Hafniae (1726)) S. 540 Nr. 952; Bibliotheca Daneschioldiana (Havniae (1732)) S. 431 Nr. 398; jfr. Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 23.

så anden Steds fra vides at have stået i Forbindelse med Niels Juul Axelssøn¹⁾, har forsynet Slægtbogsteksten med et egenhændig skrevet Register²⁾, ligesom han har gjort en Del Tilføjelser rundt om i Håndskriftet³⁾, men langt fra i det Omfang som Niels Juul.

Slægtbogsteksten i Thottske Saml. Fol. 1082 går, selv når Peder Dyrskjøts Register medregnes, ikke længere end til Håndskriftets Bl. 241; hele den øvrige Del af Håndskriftet består af forskellige Samlinger til Adelshistorien, skrevne til forskellige Tider og af forskellige Hænder. Flere af disse Optegnelser må være ældre end den Tid, da Niels Juul Axelssøn optrådte som Samler; en Del, som formentlig er afskrevet efter Vibeke Podebusk, synes skrevet med en Hånd, der tilhører Slutningen af det 16. Århundrede⁴⁾, og når der blandt disse Optegnelser forekommer en Tilføjelse med den bekendte Sophie Brahes egen Hånd⁵⁾, kan denne Tilføjelse, eftersom Sophie Brahe døde 1643 og Niels Juul var født 1634, ikke være skreven, efter at Niels Juul havde begyndt sin selvstændige Samlervirksomhed. Men på mangfoldige andre Steder i den efter Slægtbogsteksten følgende Del af Håndskriftet træffer man Niels Juuls Hånd. Han har således afskrevet en stor Del af den i Håndskriftet indførte Rimkrønike om »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner«⁶⁾ og ligeledes rundt omkring gjort mange Tilføjelser; og på

1) Saml. til jydsk Hist. III. 272, 275, 276. Et andet Tegn på Forbindelsen mellem Peder Dyrskjøt og Niels Juul Axelssøn haves i et Slægtbogshåndskrift, der findes i Ribe Katedralskoles Bibliotek, Grønlunds Samlinger VI. 61 under Bogstavet T og indeholder mange Tilføjelser med Niels Juuls Hånd og ligeledes en Del (undertiden ret udførlige) med Peder Dyrskjøts.

2) Håndskriftets Bl. 240 b—241 a.

3) Bl. 10 b, 51 a, 67 a, 96 I a, 100 b, 102 a, 104 a, 118 b, 413 b.

4) Håndskriftets Bl. 334 a—352 a.

5) Bl. 350 b.

6) Håndskriftets Bl. 320 a—333 a. — Jfr. om dette Arbejde — der er udgivet af Rørdam (Klaus Lyskander: Billeslægtens Rimkrønike, København 1888) — Rørdam, Klavs Christoffersen Lyskanders Levned S. 26—33, 104—6 og L. Weibull i Hist. tidskr. f. Skåneland II. 42. Ifølge Weibull, der støtter sig på en Udtalelse af Tyge Brahes bekendte Søster Sophie Brahe, skulde Skriftets Fremstilling af de første 8 Aner, som det behandler, allerede være bleven til i Sophie Brahes Mormoder Lisbet Ulfstands Tid, der døde 1540, så at Lyskander for dette Afsnits Vedkommende kun kan betragtes som Bearbejder. Sophie Brahes Udtalelse er mærkelig, og man kan vist rolig sige, at det i så Fald må have drejet sig om en meget grundig Bearbejdelse. Det vil vistnok falde meget vanskeligt for en Læser at finde nogen Forskel i formel Henseende mellem Værkets 2 Halvdele, der kunde tyde på 2 Forfattere fra forskellige Tider; og i det hele gør også den første Halvdel i rytmisk Henseende et så fremskredet Indtryk, at det forekommer meget usandsynligt, at den skulde være bleven til senest 1540, når man betænker det langt mere ubehjælpssomme Præg, som Reformationstidens Poesi gennemgående har. Og der er Dele af Værkets første Halvdel, som det er ganske umuligt at henføre til Tiden før 1540. Hele det første Rim (om Lisbet Ulf-

et Afsnit af Håndskriftet, der indeholder personalhistoriske Oplysninger affattede på Svensk, har han skrevet: »Dette fick jeg i Sverig aff h. Steen Bielcke«¹⁾. Der synes da at være al Grund til at antage, at de forskellige Bestanddele af Håndskriftet Thottske Saml. Fol. 1082 er forenede til en Helhed af Niels Juul Axelssøn.

Det kan nævnes, at den bekendte Ålborg-Biskop Jens Bircherod († 1708) et Sted giver et Uddrag, der fylder 1½ ret tæt skreven Folioside, af en Slægtbog, som han kalder »Fru Lisbeth Bryskes slectebog«, og om hvilken han selv siger, at den begynder med Hr. Aage Lunge og Fru Maren Basse²⁾, så at Bogen altså må høre til Lisbet Bryskes Lunge-Type. Nu vides det, at Biskop Bircherod stod i Forbindelse og Brevveksling med Peder Dyrskjøt³⁾, så at der på Forhånd er nogen Sandsynlighed for, at den Lisbet-Bryske-Tekst, som han har benyttet, er Thottske Saml. Fol. 1082; og denne Sandsynlighed bliver til Vished, når man ser, at der i Bircherods Uddrag findes Enkeltheder, der i Thottske Saml. Fol. 1082 fremtræder som egenhændige Tilføjelser af Niels Juul Axelssøn⁴⁾ og således ikke forekommer i de andre Tekster af Lunge-Typen.

tands Søn Jens Bille), der først begynder med Ditmarskerkrigen 1559 og derefter fortsættes indtil Jens Billes Død 1575, må selvfølgelig være yngre end Lisbet Ulfstands Død i 1540; og det samme gælder hele Slutningen af det følgende Rim (om Lisbet Ulfstand selv) med Angivelsen af hendes Ægteskabs Varighed og Fortællingen om hendes Død, om hendes Mands Sorg derover og om hans Død 18 År senere. Også det 6. Rim (om Holger Henrikssøn Ulfstands Hustru), der fortæller om Sten Rosensparre og hans Fald ved Axtorna 1565, om hans Enke Mette Rosenkrantz's andet Giftermål og hendes Bygning af Vallø, om deres Søn Oluf Rosensparre og hans Hustru og hans Bygning af et Gravkapel ved Lyskanders Sognekirke Herfølge, er naturligvis yngre end 1540. Og at dette stærkt panegyriske Afsnit om Oluf Rosensparre og hans Forældre hidrører fra Lyskanders Pen, er let forklarligt. Selv om hans Forhold til Mette Rosenkrantz, der i øvrigt døde kort efter, at han var kommen til Herfølge, og til hendes Søn Oluf Rosensparre ikke altid var helt idyllisk (jfr. Rørdam, Klavs Christoffersen Lyskanders Levned S. 20—23, 77—79, 125—30), var der jo fra Lyskanders Side al mulig Grund til at søge at stå sig godt med den ansete Adelsmand, hvis Gård Vester-Vallø kun lå en halv Mils Vej fra Herfølge, og som År 1600 fik Jus patronatus til Herfølge Kirke. Den af Lyskander selv skrevne Redaktion af Rimværket, der er udførligst i sin Omtale af Rosensparre'rne og som tidligere fandtes på Hvedholm (jfr. Rørdams Udgave af Digtet S. IX), men nu opbevares på det kongelige Bibliotek som Ny kgl. Saml. Fol. 1903, har da også på Bindets Yderside indtrykt: »F. L. G. 1604«, og disse Bogstaver betegner uden Tvivl Fru Lisbet Gyldenstjerne, der var gift med Oluf Rosensparre.

¹⁾ Bl. 358 a.

²⁾ Ledreborgske Håndskriftsaml. Fol. 421, 1. Paginering S. 13 f.

³⁾ Jfr. Saml. til jydsk Hist. III. 225—83.

⁴⁾ Bircherods i Note 2 nævnte Uddrag S. 13 har således Årstallene 1408 og 1629 og en Del Oplysninger om Børnene af Palle Rosenkrantz Axels-

Af Lisbet Bryskes Lunge-Type findes et Brudstykke i Håndskriftet *Thottske Saml. 4to 1876*; men det er kun et Brudstykke, og den Del, der findes, stemmer ikke helt med noget af de bevarede Håndskrifter, selv om man vil se bort fra den Mærkelighed, at Håndskriftet i *Thottske Saml.* ikke meddeler det, som det giver, i samme Rækkefølge som de andre Håndskrifter af Lunge-Typen. *Thottske Saml. 4to 1876* begynder med en Afskrift af »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner«¹⁾; derefter følger i Resten af Håndskriftet²⁾ Brudstykket af Lisbet-Bryske-Teksten, der er uden Våbenafbildninger og skrevet med en Hånd fra 2. Halvdel af det 17. Århundrede, uden at Lisbet Bryskes egen Hånd forekommer deri. Desværre havde jeg, da jeg blev opmærksom på Håndskriftets Sammenhæng med Lisbet-Bryske-Teksterne, ikke længere den af disse, der opbevares på Ovesholm³⁾, ved Hånden til en mere indgående Sammenligning; men der er ingen Grund til at antage, at Brudstykket i *Thottske Saml. 4to 1876* skulde være nærmere beslægtet med dette Håndskrift end med noget af de andre. Det af disse sidste, som Brudstykket i det *Thottske Kvarthåndskrift* må siges at stå nærmest ved, er *Thottske Saml. Fol. 1078* (og det derefter afskrevne *Ny kgl. Saml. Fol. 773*); *Thottske Saml. 4to 1876* har nemlig kun på ét Sted⁴⁾ Henvisninger til andre Bladtal, og disse Henvisninger, der ikke kan gælde Håndskriftets egne Blade, eftersom dette først er blevet folieret i den allernyeste Tid, anfører i alt væsentligt de samme Bladtal, som der henvises til på det tilsvarende Sted i *Thottske Saml. Fol. 1078*⁵⁾ (hvor Henvisningerne heller ikke passer).

Men som allerede antydet, er der ingen fuldstændig Overensstemmelse mellem Brudstykket i *Thottske Saml. 4to 1876* og de tilsvarende Sider i *Thottske Saml. Fol. 1078*; der kan findes Steder i den ene Tekst, som mangler i den anden, og omvendt. Og Ordenen af de Stykker, der findes i begge Tekster, er, som nævnt, heller ikke den samme begge Steder. Kwart-Håndskriftets Slægtbogsdel stemmer i sine første 11—12 Sider i det væsentlige med et

søn († 1642), der findes i *Thottske Saml. Fol. 1082*, henholdsvis Bl. 1 a, 4 b og 4 b.

¹⁾ Afskriften er nævnt i Rørdams Udgave af dette Digt (jfr. ovfr. S. 17 Note 6) S. X; den optager Håndskriftets Bl. 1 a—43 b.

²⁾ Bl. 44 a—63 a.

³⁾ Ovfr. S. 9—12.

⁴⁾ Bl. 50 a.

⁵⁾ S. 23. — På de tilsvarende Steder i *Gl. kgl. Saml. Fol. 1085* (2. Foliering Bl. 12 b) og *Thottske Saml. Fol. 1082* (Bl. 12 a) findes slet ingen Bladhenvvisninger. Og Håndskriftet »*Danska geneal. m. m. 8*« i Landsarkivet i Lund har på det tilsvarende Sted (Bl. 9 b) kun én Bladhenvvisning, og den stemmer ikke med *Thottske Saml. 4to 1876* Bl. 50 a.

lignende Antal Sider af Folio-Håndskriftet, men ganske vist ikke med dettes første Sider¹⁾). Derefter udtaler Kvart-Håndskriftet selv om et Ægtepars Døtre, at dem »røris her intet om paa denne sted, mens findis her bage udi indført«²⁾, og efter at Kvart-Håndskriftet på de nærmest følgende Par Sider ikke har vist helt god Overensstemmelse med Folio-Håndskriftet³⁾, følger atter en Række Sider, der i det væsentlige stemmer med Folio-Håndskriftet, men med et Sted af dette, der findes forud for de før nævnte Sider, der viste nær Overensstemmelse mellem de 2 Tekster⁴⁾).

Af senere Tilføjelser indeholder Thottske Saml. 4to 1876 ikke særlig mange⁵⁾. Det kan dog nævnes, at der på et Par Steder⁶⁾ findes nogle Bemærkninger af en Mand, der har navngivet sig i en dateret Tilføjelse i et andet Håndskrift. Det viser sig dér, at han hed Frants Sørenssøn Loumann, og levede 1688⁷⁾; han var da »Fuld-mægtig« på Gården Ottestrup i Ørslev Sogn i Ringsted Herred⁸⁾ og kaldes i 1720 Forpagter på Gården⁹⁾, og han blev begravet 1732 30. Oktbr. i sit 75. År¹⁰⁾. Hans personalhistoriske Interesse fremgår yderligere af, at man kan finde hans Hånd endnu i et Par Håndskrifter vedrørende Adelshistorien¹¹⁾; og han har mulig fået denne Interesse vakt eller udviklet hos sit Herskab i sine yngre År¹²⁾).

1) Thottske Saml. 4to 1876 Bl. 44 a L. 1—49 b L. 8 f. n. Thottske Saml. Fol. 1078 S. 47—59.

2) Thottske Saml. 4to 1876 Bl. 49 b. I Overensstemmelse hermed findes det pågældende, til Thottske Saml. Fol. 1078 S. 59—61 svarende Stykke først i Kvart-Håndskriftets Slutning (Bl. 62 a L. 1—63 a L. 7).

3) Sammenlign dog Kvart-Håndskriftets Bl. 49 b L. 3 f. n.—51 b L. 6 f. n. med Folio-Håndskriftets S. 23—25.

4) Sammenlign Thottske Saml. 4to 1876 Bl. 51 b L. 5 f. n.—61 b L. 1 f. n. med Thottske Saml. Fol. 1078 S. 26—46.

5) Jeg ser her bort fra, at en anden Hånd blot har fornyet den gamle Skrift på en Række Steder, hvor den var bleven utydelig (således Bl. 1 b, 5 a, 9 a, 18 b osv.).

6) Bl. 6 a, 8 a, b, 26 b, 38 a, 55 b og især 56 a.

7) Thottske Saml. 4to 1870 Bl. 64 a (jfr. hans Hånd sstds. Bl. 8 a).

8) R.A. Ringsted og Sorø Amters Regnskab for Kop- og Ildstedskat 1688, Præstemantal Nr. 9, 5. Side.

9) R.A. Samme Amt, Bilag Nr. 11 vedk. Krigsstyr og Kopskat 1720.

10) Landsarkivet for Sjælland, Kirkebog for Ørslev (Ringsted Herred).

11) Thottske Saml. 4to 1892 (bl. a. på et Omslag). Rostgaardske Saml. Fol. 25 II under Krabbe.

12) Som Ejer af Ottestrup nævnes i 1688 Fru Birgitte Rantzau (se det ovfr. Note 8 anførte Sted); hun var Enke efter Corfitz Trolle og Datter af Frederik Rantzau og Ide Skeel, hvilken sidste også havde ejet Gården, og om hvis Interesse for Personalhistorien der er talt anden Steds (Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 11, 13; jfr. Trap⁴ III. 148 og Dansk biograf. Lexikon XIII. 429, XVII. 532).

Endnu må det nævnes, at der i Samlings-Håndskriftet *Addimenta Fol. 154* i dets Stykker III og IV have et Eksempel af Lisbet Bryskes Lunge-Type, hvoraf dog kun et forholdsvis ubetydeligt Brudstykke er bevaret. De 2 Stykker (der på deres Omslag ingen Angivelse har om, at de hidrører fra Lisbet Bryske) er uden Våbenafbildninger; de er skrevne med én Skriverhånd fra det 17. Århundrede, men har et Par kortere Tilføjelser af Lisbet Bryske selv¹⁾ og endvidere på ét Sted²⁾ en Tilføjelse af 2 Ord skrevne af den slægtbogsinteresserede Anne Trolle († 1723)³⁾. Adskillige af de bevarede Sider er i det 18. Århundrede blevet beskrevne med forskellige Lægeråd; om denne senere Anvendelse har medvirket til, at de er bragte i Uorden, vides ikke, men i alt Fald er deres nuværende Rækkefølge alt andet end heldig⁴⁾. De bevarede Brudstykker viser selvfølgelig Slægtskab med de andre kendte Tekster, men er ikke ganske identiske med nogen af dem.

II.

Lisbet Bryskes Thott-Typs.

Af den Gruppe af Lisbet Bryskes Slægtbogs-Håndskrifter, som man kunde kalde Thott-Typen⁵⁾, er det ældste kendte, for hvilket der opgives et bestemt Tilblivelsesår, et Håndskrift, der findes i *Karen Brahes Bibliotek Nr. 1635* og er beskrevet i *Vogelsangs »Fortegnelse over Haandskrifterne i Karen Brahes Bibliothek i Odense» S. 67 f. under Nr. 300*. Det omfangsrige Håndskrift indeholder, bortset fra nogle enkelte Blade, der findes henimod dets Slutning og for en ikke ringe Del bag efter den egentlige Slægtbogstekst⁶⁾, ikke andre Hovedhænder end Lisbet Bryskes egen; og efter en Angivelse af Karen Brahe foran i Håndskriftet har Lisbet Bryske selv ikke blot skrevet Bogen, men også malet dens Våbenafbildninger. Håndskriftet har nu intet fra Lisbet Bryske stammende Titelblad og ingen Angivelse om Året for sin Tilblivelse; men i *Thottske Saml. Fol. 1072* kan man finde det

1) Stykke III Bl. 26 a; Stykke IV Bl. 12 a.

2) Stykke III Bl. 7 a.

3) Se om hende *Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 9, 13 f., 24, 42—46, jfr. 9. R. II. 1.*

4) Det viser sig, at Stykke IV Bl. 1 a—6 b, Stykke III Bl. 26 a—b, Stykke IV Bl. 7 a—10 b, Stykke III Bl. 1 b—25 a og Stykke IV Bl. 11 a—12 b i det væsentlige svarer til *Thottske Saml. Fol. 1078*, henholdsvis S. 27—33, 33—34, 34—37, 38—61 og 63—66.

5) Jfr. ovfr. S. 3.

6) Håndskriftets Bl. »511 NB.« a—»512 NB.« a, 528 a—529 (A) a, 533 a, 534 a og et ufolieret Blad.

citeret, snart kun som Lisbet Bryske og snart¹⁾ med Tilføjelse af Året 1640 som dets Tilblivelsesår²⁾). Det er dog blevet fortsat af Lisbet Bryske længe efter dette Tidspunkt; blandt de mange egenhændige Tilføjelser af hende, som findes i Håndskriftet, forekommer et ikke ubetydeligt Antal, som først kan være skrevet i 1660'erne, og hun omtaler således Begivenheder, der først er indtrufne 1666³⁾ og 1667⁴⁾). At hun har betragtet Teksten blot som en Art Kladde, der senere skulde søges gengivet i en ny og forbedret Udgave, fremgår af de ikke få Tilfælde, hvor hun angiver, hvad der bør gøres, »nar bogen skall omskriuis«⁵⁾ — et Udtryk, som hun i øvrigt bruger i flere andre af sine Håndskrifter; som vi skal se nedenfor.

Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635 indeholder efter den egentlige Slægtbogstekst forskellige Optegnelser om Lisbet Bryskes 2 Mænds og hendes egne Aner og om Ejere af Tirsbæk, Fortegnelser over Navne på Adelsmænd og -slægter, over Rigsråder og Herregårde, Anevåben for hendes Søn Sten Bille og for hans Hustru m. m. Da det sidstnævnte Ægtepar først blev gift 1661⁶⁾, foreligger her således endnu et Vidnesbyrd om, i hvor lang Tid efter 1640 Lisbet Bryske har benyttet Håndskriftet.

Medens Håndskriftet oprindeligt i alt væsentligt er skrevet af Lisbet Bryske selv, således som allerede anført, har det senere fået mange Tilføjelser af andre Hænder. Af sådanne kan nævnes Sophie Belows Hånd, der forekommer adskillige Gange i Bogens Begyndelse⁷⁾, men i langt mindre Omfang end hendes Datter Anne Thotts

¹⁾ Thottske Saml. Fol. 1072 S. 2, 17, 20 (og ligeså på de tilsvarende Steder i RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 71 S. 2, 17, 20 og i den upaginerede Tekst i Ny kgl. Saml. Fol. 781).

²⁾ Også når Håndskriftet Karen Brahes Bibliotek Nr. 1637 citerer »Lisbet Bryske«, mener det hermed Karen Brahe Nr. 1635. Og det samme gælder Henvisninger til Lisbet Bryske, der findes i Kallske Saml. Fol. 121 (f. Eks. under Anrip, Basse og Bolen), Fol. 122 (f. Eks. under Hartvig, Hiul og Hobe) og Fol. 123 (f. Eks. under Portmand, Present og Prip) og i Thottske Saml. Fol. 1106 (således S. 1, 11, 13, 55).

³⁾ Karen Brahe Nr. 1635 Bl. »84 a« a L. 7, sammenholdt med Danm. Adels Aarbog 1891 S. 421.

⁴⁾ Håndskriftets Bl. »138 b« b L. 5, 10—11 og 6 f. n.—5 f. n., sammenholdt med Danm. Adels Aarbog, henholdsvis 1891 S. 140, 1923 S. 534 og 1891 S. 142.

⁵⁾ Håndskriftets Bl. 38 b, 39 b, 68 a, »78 a« a, 127 b, 220 b, 226 a, 335 a. — Det kan nævnes, at et Blad, som med en nyere Hånd er folieret 48 a, er urigtig indsat og hører hjemme umiddelbart efter Bl. 7, samt at et Blad, som med en ældre Hånd er folieret »400 NB«, nu findes anbragt mellem 2 Blade, der begge bærer Tallet 408. Og det bag i Håndskriftet indførte Navneregister er indbundet på en ganske forvirrende Måde, idet Alfabetets Bogstaver følger efter hinanden i denne Orden: M—V, A—B, K—L, K, B—K, L—M.

⁶⁾ Danm. Adels Aarbog 1890 S. 77.

⁷⁾ Bl. 5 b, 6 a, 44 a, 45 a, b, 61 a, b, 126 b, 127 a.

Hånd, hvis talrige Tilføjelser strækker sig så at sige gennem hele Håndskriftet¹⁾); som allerede anden Steds²⁾ omtalt, kan man i Bogen jævnlig finde senere Tilføjelser, som Lisbet Bryske selv har gjort (eller Våbentegninger, som hun har indført) i Anledning af de 2 Damers Bemærkninger. Ogdå den historisk interesserede Landsdommer Holger Parsberg († 1692)'s Hånd kan man en enkelt Gang træffe i Håndskriftet³⁾ og ligeledes Birgitte Skeel († 1699)'s⁴⁾. Karen Brahe selv, i hvis Bibliotek Håndskriftet havnede⁵⁾, har ofte skrevet i det, således allerede på det allerførste Blad den ovenfor anførte Bemærkning om Lisbet Bryskes personlige Arbejde på det⁶⁾. Og en Hånd, der tilhører Karen Brahes Svigerinde Anne Helvig Thott († 1741)⁷⁾, forekommer adskillige Gange i Håndskriftets Slutning (efter den egentlige Slægtebogstekst)⁸⁾.

Et Håndskrift, der er nær beslægtet med Karen Brahes Bibliotek Nr. 1635, er Ny kgl. Saml. Fol. 775; det er skrevet med forskellige, gennemgående lidet tiltalende Skriverhænder fra c. 1700 eller det 18. Århundrede (der er ikke Tale om, at Lisbet Bryskes egen Hånd forekommer i det), og det er uden Våbenafbildninger. Dets Slægtskab med Karen-Brahe-Håndskriftet viser sig bl. a. i,

1) F. Eks. Bl. 13 a, 62 b, 89 a, 129 b, 133 b, 146 a, 151 b osv. osv.

2) Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 27.

3) Håndskriftets Bl. 236 a. Om hans historiske Interesse jfr. Festschrift til Kristian Erslev fra danske Historikere S. 334 f. Det kan nævnes, at der i Sorø Akademis Manuskriptsamling Nr. 164, Under-Nr. 9 findes et Læg, som er betegnet »Af Holger Parsbergs Slægtebog«, og som er skrevet af en Frederik Ferdinand Wendelboe, der døde 1835 som juridisk Student i en Alder af 20 År (jfr. J. H. Bangs Fortegnelse i Indbydelsesskr. til den aarlige Hovedexamen i Sorø Akademis Skole i Juli 1861 S. 140 og Estrup i Indbydelsesskr. til Reformationsfesten ved Sorø Academie den 31te October 1836 S. 3). Det Håndskrift, der her citeres som Holger Parsbergs Slægtebog, er Ny kgl. Saml. Fol. 772; Sorø-Håndskriftets S. 1—6 L. 21 er et Uddrag af Ny kgl. Saml. Bl. 166 a og 168 a—183 a, og Resten af Sorø-Håndskriftet (fra S. 6 L. 22 til S. 13) er et Uddrag af Ny kgl. Saml. Bl. 4 a—21 a.

4) Håndskriftets Bl. 25 a, 138 (B) b. Jfr. om hendes Slægtebogs-Interesse ovfr. S. 14.

5) M. H. t. Håndskriftets Historie, før det kom i Karen Brahes Eje, kan anføres, at det i Kallske Saml. Fol. 122 under »Hollinge« citeres som »MSS. in Biblioth. Acad. Hafn. L. B.«. H v i s denne Angivelse er rigtig, må der, eftersom Karen Brahe døde 1736, vel her snarest tænkes på det gamle Universitetsbibliotek før Branden 1728, hvad enten så Håndskriftet ligefrem er blevet reddet under selve Branden, eller det ikke har været til Stede i Biblioteket på den Tid, da denne fandt Sted.

6) Karen Brahe citerer i sine Tilføjelser et Par Gange (således Bl. 254 a, 294 (A) a) Sophie Belows Slægtebog, hvorved hun mener det Håndskrift af denne, der nu findes i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1637.

7) Jfr. om hende Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 14, 43, 45, 47.

8) Bl. 539 a, 540 b, 541 a, 542 a.

at det på en af sine første Sider i det væsentlige har de samme Henvisninger til andre Blade i Håndskriftet, som findes på det tilsvarende Sted i Karen-Brahe-Håndskriftet¹⁾; men medens de givne Henvisninger passer på det sidste Sted, er dette ikke Tilfældet i Ny kgl. Saml. Skriveren af den sekundære Kilde har derfor øjensynlig indset det unyttige i at give sådanne Henvisninger og har derfor i det følgende i Regelen udeladt dem. Slægtskabet mellem de 2 Håndskrifter fremgår endvidere af, at Ny kgl. Saml. Fol. 775 har flere af de Tilføjelser, som er gjorte i Karen-Brahe-Håndskriftet af andre, ganske vist ikke den ovennævnte af Holger Parsberg²⁾ og heller ikke Karen Brahes egne Tilføjelser, men derimod en hel Del af Sophie Belovs³⁾ og af Anne Thotts⁴⁾.

På den anden Side har Håndskriftet i Ny kgl. Saml. undertiden lidt mere end Karen-Brahe-Håndskriftet⁵⁾. Og på et Sted, hvor der i øvrigt er god Overensstemmelse mellem de 2 Tekster, har Karen-Brahe-Håndskriftet en Henvisning til et andet Blad, der her passer; men i Ny kgl. Saml. er denne Henvisning rettet til et andet Bladtal, som dér ikke passer⁶⁾. Og endelig viser det sig, at hele Slutningen af Ny kgl. Saml. (fra dets S. 731 af) mangler i Karen-Brahe-Håndskriftet⁷⁾. Anordningen i denne sidste Del af Ny kgl. Saml. er ganske den samme som i den foregående Del; hele Vejen skrives Ægteparrenes Navne med en Skrift, der er beregnet på at træde mere frem end det øvrige Indhold, og Ny kgl. Samlings Forlæg har da formentlig været forsynet med Tegninger af de pågældende Ægtepars Våben. Man kunde tænke sig, at den Slutning af Ny kgl. Saml., som nu mangler i Karen-Brahe-Håndskriftet, engang har været til Stede i dette, så at det med andre Ord

1) Ny kgl. Saml. Fol. 775 S. 3. Karen Brahes Bibliotek Nr. 1635 Bl. 3 b.

2) Sammenlign Karen Brahe Bl. 236 a med Ny kgl. Saml. S. 349.

3) Sammenlign Karen Brahe Bl. 6 a, 44 a, 45 a—b og 127 a med Ny kgl. Saml., henholdsvis S. 5, 50, 51—52 og 172.

4) Sammenlign Karen Brahe Bl. 13 a, 66 a, »264 b« b, 403 (A) b—(B) a, 404 (B) b, 412 (B) a, 425 a, 458 b med Ny kgl. Saml., henholdsvis S. 13, 79, 399, 582—83, 584, 593, 607, 644—45 (her kun delvis).

5) Sammenlign Ny kgl. Saml. S. 6 L. 12 og 15 med Karen Brahe Bl. 7 a, og Ny kgl. Saml. S. 50 L. 10 f. n. og S. 94 L. 8 med Karen Brahe, henholdsvis Bl. 44 b og »73 b« b.

6) Se Karen Brahe Bl. »74 a« b øverst (hvor Henvisningen til Bl. 51 stemmer, når denne Henvisning i Overensstemmelse med en i Tiden almindelig Sprogbrug forstås som gældende den Side, som vi nu vilde kalde Bl. 50 b) og Ny kgl. Saml. S. 94 (hvor Henvisningen til Bl. 40 ikke passer, idet der, alt eftersom man vil anvende Håndskriftets ældre Foliering eller dets nyere Paginering, skulde have været henvist enten til Bl. 29 b—30 a eller til S. 57—58).

7) Derimod mangler der nogle Blade inde i Ny kgl. Saml. Fol. 775, hvor Pagineringen springer fra S. 533 til 542.

nu var ufuldstændig bevaret. Men der ses ikke at foreligge noget positivt til Støtte for en sådan Antagelse, og navnlig må det bemærkes, at det Register, som Lisbet Bryske egenhændig har indført bag i Karen-Brahe-Håndskriftet, ikke anfører Bladtal, der viser en højere Foliering end den bevarede Del af Håndskriftet. Det må da formentlig antages, at Ny kgl. Saml. Fol. 775 er afskrevet ikke direkte efter Karen Brahe Nr. 1635, men efter et nu ukendt Mellemled mellem de 2 Håndskrifter.

Ny kgl. Saml. Fol. 775 har tilhørt Klevenfeldt¹⁾, der foran i det har bemærket, at det er »giennemgaaet og corrigeret af sal. Geheime Rd. og Ober-Ceremonie-Mester Hr. Wincentz Lerche«; det kom efter Klevenfeldts Død til Suhm²⁾, og det bærer i sin nuværende, fra Frederik VII.s Regeringstid stammende Indbinding Rygtitelen »Vinc. Lerches Slægtbog«. At det virkelig er Vincents Lerches Hånd, der forekommer mange Gange i Håndskriftet (undertiden på indhæftede mindre Sedler³⁾), er anført ovenfor⁴⁾; og det viser sig, at han har været i Besiddelse af en ikke ringe personalhistorisk Interesse. Foruden i Ny kgl. Saml. Fol. 775 og, som tidligere nævnt, i Thottske Saml. Fol. 1078, findes hans Hånd også i Thottske Saml. 4to 1871, der er en Tekst af Sophie Ruds Slægtbog; og den Måde, hvorpå Hånden her har gjort en Mængde af sine Tilføjelser, nemlig som Marginal-Angivelser af de på de pågældende Steder omtalte Familiers Navne, tyder på, at Formålet har været at lette Overskueligheden for Læserne af Teksten, så at Håndens Indehaver rimeligvis har ejet Thottske Saml. 4to 1871.

I Ny kgl. Saml. Fol. 775 forekommer foruden Vincents Lerches Hånd ikke mange senere Tilføjelhænder; et Par Sedler⁵⁾ er skrevne af Klevenfeldt selv.

Næst efter Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635, der, som vi så ovenfor⁶⁾, i sin oprindelige Skikkelse henføres til År 1640, er den næste daterede Tekst af Lisbet Bryskes Thott-Type Ny kgl. Saml. Fol. 774 b. Dette Håndskrift, hvis Rygtitel lyder: »Iomf. [!] Lisbeth Bryske. Genealogie over gamle danske adel«, betegner sig på sit Titelblad som »Slectebogen, vdi huilcken findis antegnit de fornemeste aadel, i Danmarck ere oc fraa hedenskabit

1) Det nævnes i Museum Klevenfeldianum S. 230 under Nr. 188.

2) Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene I S. XXIII (hvor der dog intet nævnes om Håndskriftets Forhold til Lisbet Bryske).

3) Mellem S. 383 og 384 og mellem S. 565 og 566.

4) S. 14—15.

5) Indhæftede mellem S. 533 og 542.

6) S. 22.

verit haffue indtil annum Christi 1642«. Derunder har »Sofhiæ Gyldenstiern Chlaus Ju[elß]« egenhændig skrevet, at Bogen tilhører hende og før har tilhørt hendes Moder (o: Svigermoder) Sophie Sehested Erik Juels¹). Længere nede på Titelbladet findes Navnet F. L. v. Schlanbusch, o: utvivlsomt Frederik Leegaard Schlanbusch († 1781), der altså må antages at have ejet Håndskriftet; han var Fader til den fra Frederik VI.s Ungdomshistorie bekendte Theodor Georg Schlanbusch²).

Håndskriftet er uden Våbenafbildninger, og Lisbet Bryskes egen Hånd forekommer ikke i det, hvorimod det er skrevet med et Par Skriverhænder fra det 17. Århundrede. Hvad dets Forhold til Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635 angår, er der Steder i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b, der mangler i Karen-Brahe-Håndskriftet; men omvendt er der også Steder i dette sidste (selv sådanne, der må antages skrevne straks ved Håndskriftets oprindelige Anlæg), der mangler i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b. Håndskriftet i Ny kgl. Saml. har måske tidligere været større, end det er nu; i alt Fald standser det i sin nuværende Skikkelse en Snes Blade, førend Karen-Brahe-Håndskriftets egentlige Slægtbogstekst ender³), og det har slet intet svarende til den derefter følgende sidste Del af Karen-Brahe-Håndskriftet. Men på den anden Side eksisterer der, som vi snart skal komme tilbage til, en Tekst, der er nær beslægtet med Teksten i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b og er skreven med den samme Hånd, som er Hovedhånden deri; og denne anden Tekst (der nu findes i Universitetsbiblioteket i Lund) ender på ganske samme Sted som Teksten i Ny kgl. Saml., når man ser bort fra, at den lundske Tekst derefter har endnu én Side, som imidlertid er en senere Tilføjelse af Tale Ulfstand. Sophie Sehested har egenhændig gjort en ret betydelig Række Tilføjelser i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b⁴); og foruden hendes forekommer der også nogle andre senere Hænder i Håndskriftet, men deres Bemærkninger er ikke mange, og det er ikke lykkedes at identificere Hændernes Indehavere.

¹) Om Sophie Gyldenstjerne Henriksdatter (gift 1652, † 1668) se Danm. Adels Aarvog 1926 II. 33 og 1927 II. 30. Om Sophie Sehesteds personalhistoriske Interesser jfr. Henvisningerne her ovfr. S. 14.

²) Se Dansk biograf. Lexikon XV. 168 og Benzons Stamtavler i Rigsarkivet.

³) Ny kgl. Saml. Fol. 774 b ender ved Karen-Brahe-Håndskriftets Bl. 502 (A) b, medens det sidste Håndskrifts egentlige Slægtbogstekst går til Bl. 522 b.

⁴) Håndskriftets Bl. 14 a, 15 a, 32 a, 37 a, 41 a, b, 45 b, 47 b, 51 a, 54 a, b, 56 b, 58 a osv. osv.

Der er i et anden Steds¹⁾ omtalt Håndskrift »Collect. geneal. Dan.«, som findes blandt Klevenfeldts Samlinger i Rigsarkivet, bevaret et Par enkelte Blade²⁾, der synes at være Afskrift af et Brudstykke af Lisbet-Bryske-Teksten i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b³⁾. Ganske vist har Afskriften i »Collect. geneal. Dan.« (der i det væsentlige er skreven med en ukendt Hånd fra det 17. Årh.) på et enkelt Sted⁴⁾ en mere udførlig Skikkelse end Teksten i Ny kgl. Saml., så at Afskriftens Nedskriver på dette Punkt må have været i Besiddelse af større Viden; men i øvrigt stemmer de 2 Tekster godt overens. Særlig kan det nævnes, at de Henvisninger til andre Blade, som forekommer i »Collect. geneal. Dan.«, anfører ganske de samme Bladtal som Teksten i Ny kgl. Saml.; men medens Henvisningerne næsten alle passer i dette sidste Håndskrift, mangler i »Collect. geneal. Dan.« de Blade, hvortil der henvises. Hvad Sophie Sehesteds Tilføjelser på de pågældende Sider af Ny kgl. Saml. Fol. 774 b angår, er de gennemgående blevet medtagne allerede af Skriverhånden i »Collect. geneal. Dan.«; men på ét Sted i det sidste Håndskrift viser der sig den Mærkelighed, at en Supplering også dér er udført egenhændig af Sophie Sehested, og det på en Måde, der ikke helt stemmer med hendes Udfyldning af de tilsvarende Huller i Ny kgl. Saml.⁵⁾. Foruden Sophie Sehesteds er der en anden navnløs Hånd fra det 17. Årh., som i adskillig større Omfang har gjort Tilføjelser på de pågældende Blade af »Collect. geneal. Dan.«⁶⁾; den har vist sig at tilhøre en Christopher Friis Jørgenssøn, hvis Hånd imidlertid spiller en langt større Rolle i en anden Lisbet-Bryske-Tekst, så at der snart vil være Anledning til at komme tilbage til den⁷⁾.

Som ovenfor⁸⁾ anført, findes der i Lunds Universitetsbibliotek en Tekst af Lisbet Bryskes Thott-Type, der viser nært Slægtskab med Teksten i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b. Den lundske Tekst, hvis ældre Signatur er H c) F o l. 9 1, og som stammer fra den såkaldte Meck'ske Samling, er (fraregnet senere Tilføjelser) helt igennem skreven med den samme Skriverhånd, som

1) Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 28, 32. Danske adel. Brevkister udg. af A. Thiset S. 24.

2) Håndskriftets Bl. 155 a—156 b og 159 a—b (jfr. Bl. 160 a, der giver et selvstændigt Supplement til Lisbet-Bryske-Teksten).

3) Næmlig af dens Bl. 231 b—234 b.

4) Bl. 155 a.

5) »Collect. geneal. Dan.« Bl. 155 b L. 2—4 sammenholdt med Ny kgl. Saml. Fol. 774 b Bl. 232 a.

6) Næmlig på Bl. 155 a, b, 156 a, 159 a og 160 a.

7) Nedfr. S. 32—33.

8) S. 26.

har skrevet Hoveddelen af Ny kgl. Saml. Fol. 774 b, og har på samme Måde som dette Håndskrift ingen Våbenafbildninger, ligesom Lisbet Bryskes egen Hånd heller ikke forekommer i Lund-Håndskriftet. Men dette sidste har i Modsætning til Teksten i Ny kgl. Saml. intet Titelblad; og trods den nære indbyrdes Overensstemmelse mellem de 2 Håndskrifter viser der sig adskillige Afvigelser mellem dem, således allerede i det foran anbragte Register, hvor Lund-Teksten synes at tilstræbe en noget strengere gennemført alfabetisk Ordning, end det er Tilfældet i Ny kgl. Saml. Også når man kommer ind i selve Slægtbogsteksterne, kan man træffe Forskelligheder, men disse er dog ofte kun stilistiske; og selv hvor den ene Tekst giver faktiske Oplysninger, der savnes i den anden, optager disse Oplysninger ikke større Plads end, at de 2 Tekster i det hele og store kan følges ad Side for Side. Skriverhånden ender for begges Vedkommende på et Blad med samme Foliering (275 a); og om end det ikke sjældent sker, at Indholdet af en Side i den ene Tekst strækker sig noget længere end Indholdet af den samme Side i den anden, er der åbenbart en bevidst Stræben efter så snart som muligt atter at bringe Overensstemmelse til Veje på dette Punkt.

Af de 2 Tekster er den i Ny kgl. Saml. utvivlsomt den ældste¹⁾. Dette viser sig bl. a. i, at man kan træffe enkelte Steder i Lund-Teksten, der er skrevne med Skriverhånden, men mangler helt i Teksten i Ny kgl. Saml.²⁾; og disse Steder kan til Tider have en sådan mere personlig Karakter, at de nærmest gør Indtryk af at have været senere Tilføjelser i Lund-Tekstens Forlæg³⁾, hvad der med andre Ord vilde betyde, at Lund-Teksten er afskrevet ikke direkte efter Ny kgl. Saml., men efter et nu tabt Mellemlid.

Som ovenfor⁴⁾ nævnt, har Teksten i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b et ret stort Antal Tilføjelser skrevne med Sophie Sehesteds Hånd.

¹⁾ Sammenlign i så Henseende de 2 Tekster midt på Bl. 19 a, og ligeledes deres Bl. 34 b L. 7.

²⁾ Lund-Tekstens Bl. 123 a L. 3 f. n.—1 f. n., der nævner Valdemar Lykkes Giftermål og mangler på det tilsvarende Sted i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b, kan ikke være skrevet før 1642 (Danm. Adels Aarvog 1903 S. 277).

³⁾ Se således en Meddelelse i Lund-Teksten Bl. 25 b om et Giftermål mellem en Niels Lykke og en Margrethe Vind, hvor der tilføjes: «Gud giffue: til løkke», et Ønske, der dog ikke gik i Opfyldelse, idet Hustruen døde i første Barselseng (jfr. Danm. Adels Aarvog 1886 S. 394, 1903 S. 267). Lund-Teksten Bl. 28 b nævner 2 små Sønner af en Mogens Juel og en Margrethe Ulfstand (jfr. Danm. Adels Aarvog 1927 II. 29, hvor Sønnerne ikke er anført); de blev kun henholdsvis 4 og knap 2 År gamle, men Teksten anfører ikke desto mindre År, Dag og Sted for både deres Fødsel, Død og Begravelse, så at Angivelserne sikkert oprindeligt må skrive sig fra en af deres nærmeste Slætninge.

⁴⁾ S. 26.

En ikke helt ubetydelig Del af disse Tilføjelser¹⁾ forekommer også i Lund-Teksten, hvor de er skrevne af Skriverhånden, hvad der er endnu et Tegn på, at Teksten i Ny kgl. Saml. er den ældre. Men det turde være et større Antal af Sophie Sehesteds Suppleringer, der ikke er kommet med i Lund-Teksten; derimod kan man på ét enkelt Sted i denne sidste²⁾ træffe en Tilføjelse, som er gjort egenhændig af Sophie Sehested, og som ikke findes på det tilsvarende Sted i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b.

Denne Forekomst af Sophie Sehesteds Hånd i Lund-Teksten er dog et ganske enkeltstående Tilfælde. Medens det blandt Tilføjerhænderne i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b er Sophie Sehesteds, der giver Håndskriftet dets Præg, er det en helt anden Hånd, der har gjort de fleste Tilføjelser i Lund-Teksten, nemlig Tale Ulfstands³⁾. Hendes Hånd forekommer på et meget stort Antal af Håndskriftets Sider⁴⁾; og hele dets sidste Side (Bl. 275 b) er skreven egenhændig af hende med et Monogram øverst oppe, som hun også har anvendt i sit eget Slægtebogs-Håndskrift Thottske Saml. Fol. 1077⁵⁾ og i Kallske Saml. Fol. 127⁶⁾. I Sammenligning med Tale Ulfstands spiller de andre Hænder, som har gjort Tilføjelser i Lund-Teksten, en forholdsvis ubetydelig Rolle; men en af dem navngiver sig selv på den sidste af de 3 af Håndskriftets Sider, på hvilke den er påtruffen⁷⁾, som tilhørende »Hille R. k.«, ♂: øjensynlig Hille Rosenkrantz, Datter af Holger Rosenkrantz til Glimminge m. m. og død 1685 som Enke efter Niels Trolle til Trolholm⁸⁾. En anden, men unavngiven Hånd, der ligeledes er påtruffen på 3 af Tekstens Sider⁹⁾, viser sig at tilhøre Axel Juul Iverssøn til Volstrup († 1671) af Lillie-Juulernes Slægt¹⁰⁾. Også anden Steds i Lund-Håndskriftet

1) Således Ny kgl. Saml. Fol. 774 b Bl. 39 b, 40 a, 41 b, 47 b, 54 a, 69 a, 71 a, 72 a, 81 a osv.

2) Bl. 103 b L. 8—9.

3) Jfr. om hende ovfr. S. 8.

4) Således Bl. 3 b, 7 b, 8 b, 10 a, b, 11 a, b, 12 a, b, 13 a, 14 a, 15 a, 16 a osv. osv. (Bl. 145 a med en Rettelse, der på det tilsvarende Sted i Ny kgl. Saml. Fol. 774 b Bl. 145 b er gjort af Sophie Sehested).

5) På den forreste Bindplades Inderside og Bl. 2 a og 9 a.

6) Bl. 33 b.

7) Bl. 48 a, 124 a, 133 a.

8) Se om hende Dansk biograf. Lexikon XVII. 544, 546 og Danm. Adels Aarbog 1910 S. 424. Hendes Hånd — dog kun en Underskrift (hvori hun skriver sig Hille og ikke Helle) og nogle få Ord endnu — kan findes i R.A. Indl. til Sjæll. Tegn. 1668 Nr. 159 og i R.A. Rentekamret, Breve, Dokumenter og Akter vedk. partikulære Personer 1679—1848 under Niels Trolle.

9) Bl. 59 b, 73 b, 122 a.

10) Se om ham Dansk biograf. Lexikon VIII. 629 og Danm. Adels Aarbog 1890 S. 269. Hans Hånd til Sammenligning kan findes i R.A. Danske Kanc. Ark., Pakken: Akter ang. Forstrækn. og Kontribut. 1625—58, Hæftet

forekommer senere Tilføjelser, men af Hænder, som ikke er blevet identificerede¹⁾. Jævnlig er det i sådanne Tilfælde Hænder, der kun er fundne på en enkelt Side; et Par svenske Hænder kan dog træffes på et Par Sider²⁾, men uheldigvis er deres Udseende et sådant, at de er vanskelige at tidsfæste, selv om de vel nærmest må henføres til det 18. Århundrede. Når Håndskriftet er gået over i rent svensk Eje, turde ikke være let at afgøre. På dets første beskrevne Blad forekommer Navnet »Petrus Japheti Cartamundanus« og »Petrus Cartamundanus«, og det er øjensynlig denne Mand, der på den samme Side på rent Dansk oplyser, at »1675 NB. dend 21 augusti bleff min daatter føedh effter middag, klochen vaar imellum et och thoe«. Den Hånd, der har gjort denne sidste Bemærkning, har et Sted inde i Teksten³⁾ tilføjet Navnet på en (i 1653 født) Arvid Trolle; men fordi vedkommende skriver Dansk i 1675, kan han jo godt have været bosat i Skåne efter Afståelsen. Og uheldigvis synes det ikke at være let at skaffe Oplysninger om den nævnte Petrus Japheti Cartamundanus. Efter hans latinske Navn at dømme vilde man være tilbøjelig til at regne ham til den lærde Stand; men han er ikke fundet immatrikuleret ved Københavns Universitet i Tiden 1641—75⁴⁾, og heller ikke ses han at være anført i Registrene til enten den danske eller den skånske trykte Præstehistorie. En Del mærkeligere end denne danske Bemærkning fra 1675 er en Tilføjelse, som er skreven på Dansk med en Hånd, der formentlig må henføres til det 18. Århundrede⁵⁾; men slige enkeltstående Udtalelser kan jo skyldes Tilfældigheder og kan, som der anden Steds er gjort opmærksom på⁶⁾, ikke bruges som Argumenter ved en Drøftelse af, hvem der kan have ejet det pågældende Håndskrift.

Et Håndskrift af Thott-Typen, som for den overvejende Del er skrevet med Lisbet Bryskes egen Hånd, er Ny kgl. Saml. Fol. 771. Uheldigvis er det defekt; efter Folieringen at dømme mangler der over 60 Blade i dets Begyndelse⁷⁾, og også Slutningen

I. 2 Bl. 23 a og i RA. Rentekamret, Jordebøger indsendte i Henhold til kgl. Missiver 1660—62, Volstrup, Jordebog af 1660 10. Novbr. Bl. 29 a—b, 43 b—44 a.

¹⁾ Således Bl. 11 b, 51 a, 62 a.

²⁾ Bl. 142 b, 188 b, 211 b, 212 a.

³⁾ Bl. 48 b.

⁴⁾ Han kan ikke være identisk med en Petrus Iapheti Hortersnensis, der immatrikuleredes 1642 (Birket Smith, Københavns Universitets Matrikel I. 170).

⁵⁾ Håndskriftets Bl. 115 b.

⁶⁾ Personahist. Tidsskr. 7. R. IV. 13 f.

⁷⁾ Det begynder nu med Bl. 63; men derefter mangler Bl. 64, og først med Bl. 65 kommer der Regelmæssighed i Folieringen.

mangler; ved en Sammenligning med Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635 viser det sig, at det sidste bevarede Blad af Ny kgl. Saml. Fol. 771 ender c. 45 Blade før det Sted, hvor Karen-Brahe-Håndskriftets egentlige Slægtbogstekst ender¹⁾.

Når det blev nævnt, at Ny kgl. Saml. Fol. 771 for den overvejende Del er skrevet med Lisbet Bryskes egen Hånd, gælder dette dog ikke de første af de bevarede Blade, som kun delvis skyldes hende selv; og det har da mulig forholdt sig på samme Måde med de forudgående, nu manglende Blade. Men når man er kommet noget ind i Håndskriftet, fremtræder hendes egen Hånd afgjort som Hovedhånden, selv om der, som vi snart skal komme tilbage til, er gjort mange Tilføjelser af andre Hænder til Teksten. Også hvad hun selv har skrevet, viser sig at være nedskrevet til forskellige Tider. Når hun har anlagt Håndskriftet, kan i alt Fald ikke ses nu, men vilde måske have kunnet oplyses af den manglende Del. Det må dog i ethvert Tilfælde have været før 1657, idet 2 af dem, der senere har suppleret Teksten, døde i dette År²⁾; men også efter den Tid har Lisbet Bryske selv benyttet den, idet hun et Sted nævner Året 1663 og et andet Sted et Giftermål, der skal have fundet Sted c. 1668³⁾. I det hele har hun øjensynlig, ligesom Tilfældet var med Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635⁴⁾, også betragtet Ny kgl. Saml. Fol. 771 som en Kladder, der helst senere skulde fremkomme i en forbedret Skikkelse; hun taler ikke blot adskillige Gange i Håndskriftet (ligesom i flere af sine andre Tekster) om, hvad der er »forgett« på et tidligere Blad, men giver også jævnlig udtrykkelig Anvisning på, hvad der skal ændres, »nar bogen skall omskriues«⁵⁾. Men på en noget lignende Måde som Tilfældet var med Håndskrifterne af Lunge-Typen, at én Tekst jævnlig kan indeholde både mere og mindre end en af de andre, kan man ved Sammenligning mellem Ny kgl. Saml. Fol. 771 og Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635 finde Steder i hvert af disse Håndskrifter, som mangler i det andet af dem, skønt de dér, hvor de findes, synes nedskrevne ved det pågældende Håndskrifts oprindelige Anlæg. Og hvis man tager Ny kgl. Saml. Fol. 771 og et andet Håndskrift af Thott-Typen for sig, kan man træffe det Forhold, at på én bestemt Side af hvert af disse 2 Håndskrifter en egenhændig Bemærkning af Lisbet Bryske findes i det ene Håndskrift, og ikke i det andet, medens en anden egenhæn-

1) Ny kgl. Saml. Fol. 771 ender på et til Karen Brahe Nr. 1635 Bl. 477 a svarende Sted; om Stedet, hvor Karen-Brahe-Håndskriftets egentlige Slægtbogstekst standser, se ovfr. S. 26 Note 3.

2) Næmlig Christopher Friis og Valdemar Lykke.

3) Håndskriftets Bl. 272 b, 65 b (jfr. Danm. Adels Aarvog 1925 S. 434).

4) Ovfr. S. 22.

5) Se således Bl. 71 b, 80 a, 105 a, 127 b, 162 b, 208 a, 213 a, 272 b.

dig Bemærkning af hende findes i det andet Håndskrift og ikke i det ene, og en tredje egenhændig Bemærkning forekommer begge Steder¹⁾).

Det blev antydet ovenfor, at Ny kgl. Saml. Fol. 771 indeholder mange yngre Tilføjelser af andre Hænder. En af disse Hænder forekommer på over 100 af Håndskriftets nuværende c. 900 Sider²⁾ og har vel altså også skrevet på et dertil svarende Antal af dets nu manglende Blade; ofte giver den ganske vist kun korte Rettelser eller også Suppleringer af manglende Navne, men jævnlig er dens Tilføjelser dog længere. Det er en lille fin, navnløs Hånd, og det er den samme, der er omtalt ovenfor³⁾ som forekommende på nogle Sider af Håndskriftet »Collect. geneal. Dan.« i Klevenfeldts Samlinger i Rigsarkivet. Håndens Bemærkninger på dette sidste Sted angår bl. a. Medlemmer af Familien Kruse, og da dens Meddelelser om et Par af disse (hvoriblandt Enevold Christopherssøn Kruse, der faldt ved Lutter am Barenberge⁴⁾) går igen i beslægtet Form i Ny kgl. Saml. Fol. 771⁵⁾, kunde det ligge nær at antage Håndens Indehaver for at være en Kruse; men en Eftersøgning i denne Retning blev resultatløs. Derimod vil man et Sted i Ny kgl. Saml. Fol. 771 finde, at Håndens Indehaver har rettet Lisbet Bryskes Angivelse om en Jens Rodstens Død, der lød, at han »bleff slagen ihieff aff Krestofer Friis Iorensen ttil Fauerscou«, således, at Stedet nu lyder, at »Iens Rottsten bleff stucken ærlig for handen, som er met hans matt. kong Christian den 4. obne breff met at beuiise, aff Krestofer Friis Jorensen ttil Waskiergaard, och leffuede hand nogle dage, effter at hand haffde bekommet skaden«⁶⁾. Og på ad-

1) Sammenlign Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 65 b med Thottske Saml. Fol. 1085 Bl. 35 a.

2) Således Bl. 76 b, 84 b, 85 a, 90 II b, 91 a, 92 a, 96 b, 104 a, 110 a, 111 a osv. osv.

3) S. 27.

4) Jfr. Danm. Adels Aarvog 1900 S. 245 f.

5) Bl. 122 b, 484 a.

6) Håndskriftets Bl. 207 b. De 2 af Lisbet Bryske skrevne Ord »slagen ihieff« må nu siges at være ulæselige på Grund af den korrigerendes grundige Overstregning af dem; at de har stået der, strider imidlertid ikke mod de svage Rester af Ordene, der endnu kan skimtes, og det stemmer med, at Lisbet Bryske egenhændig har brugt de samme Ord på det tilsvarende Sted i Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635 Bl. 189 b (jfr. også Ny kgl. Saml. Fol. 774 b Bl. 97 b, Ny kgl. Saml. Fol. 775 S. 279 og Thottske Saml. Fol. 1085 Bl. 115 b, hvor Angivelsen dog på intet af Stederne skyldes Lisbet Bryskes egen Hånd). I en anden Tekst, som ikke er en Thott-Type, har Lisbet Bryske først skrevet en nu ulæselig Angivelse om Drabet, som hun derefter egenhændig har rettet til, at Jens Rodsten »bleff stuken ihieff aff Krestofer Fris« (RA. Gen-her. Selsk., Gener. Fol. 41 Bl. 4 b). — Om selve Sagen jfr. Kancelliets Brevbøger 1609—1615 S. 773.

skillige andre Steder i Håndskriftet¹⁾ giver Hånden Oplysninger om denne Christopher Friis's Forfædre og Slægt. Man vil da tænke sig Muligheden af, at den meget skrivende Hånd i Ny kgl. Saml. Fol. 771 tilhører den samme Christopher Friis, og dette viser sig virkelig at være Tilfældet, når man til Sammenligning har eftersøgt og fundet hans Hånd andre Steder²⁾. Hvad ham selv angår, hørte han til den Familie Friis, hvis Våben var et rødt Egern siddende på en blå Bjælke; han var Søn af en Jørgen Friis, begravedes 1657 og var Farbroder til den første Greve Friis³⁾. At han trods det overordentlig store Antal Tilføjelser, som han har gjort i Håndskriftet, dog ikke har ejet dette, fremgår af, at Lisbet Bryske, som ovenfor omtalt, har skrevet i det endnu i 1660'erne; og det viser sig således, hvor forsigtig man må være med at gå ud fra, at selv et stort Antal Indførsler af én Hånd i et Slægtebogs-Håndskrift skulde kunne bevise, at Håndens Indehaver har ejet Håndskriftet⁴⁾.

1) Bl. 227 b, 228 a, b, 229 a, 386 a, 441 a, b, 482 b, 483 a, 500 a.

2) Hans Hånd (1½ Linie) findes i R.A. Indl. til Reg. og Tegn. 1636 30. Jan., 2. Side; hans Underskrift forekommer ssteds. 1639 21. Decbr., og et stort Stykke skrevet med hans Hånd, men uden Underskrift, haves i R.A. Privatarkiver, Christopher Friis Jørgenssøn 1634 Juli (o: et Brev til hans Hustru fra Lisbet Bryskes anden Mand Henrik Bille).

3) Se om ham Danm. Adels Aarbog 1886 S. 141.

4) I Betragtning af den omfattende Virksomhed, som Christopher Friis har udfoldet for at supplere Teksten i Ny kgl. Saml. Fol. 771, ligger det nær at tænke sig, at man kunde finde Spor af hans personalhistoriske Interesse i andre Slægtebogshåndskrifter. Jeg mindes dog ikke at have truffet hans egen Hånd på andre Steder end de ovenfor omtalte med Undtagelse af, at det mulig er hans Hånd, der forekommer i Thottske Saml. 4to 1870 Bl. 28 b. Men det kan nævnes, at der i nogle Tekster af en Slægtebog, der må antages oprindelig at hidrøre fra Lisbet Huitfeldt, men senere er fortsat (jfr. Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 3—6, 9. R. II. 32), findes et med Skriverhænder skrevet Afsnit på c. 3—4 Sider, der har Overskriften: »De Friiser slect, som fører udi deris vaaben et rød ege[r]n paa en huid [!] bielcke med tu wesselhorn offuen udi, som ellers kaldeß de Waschergaards Friiser, huilchet slecht er med gamle breffue oc documenter med at beuiße, som her efter følger«. Allerede denne Overskrifts Slutning viser i sproglig Henseende et vist Slægtskab med Christopher Friis's ovfr. S. 32 anførte Rettelse i Ny kgl. Saml. Fol. 771. Og selve Afsnittet citerer et ellers ukendt Brev fra Familie-Arketivet af År 1429 og nævner forskellige andre Årstal; og det henviser et Sted til »Konning Friderich den 1. Historie«, hvorved menes Huitfeldt (VIII. 171, Fol. 1310), en Kilde, som Christopher Friis også benytter i sine Tilføjelser i Ny kgl. Saml. Fol. 771. Endvidere gøres der i Afsnittet nøjagtig Rede for Dødsdag og Begravelsessted for en i Paris afdød Broder til Christopher Friis, og der tales om, hvilke af Christopher Friis's egne Børn der »endnu« lever. Der synes således at være god Grund til at antage, at det pågældende Stykke (der findes i Ny kgl. Saml. Fol. 772 Bl. 155 b—157 a (og i den derefter afskrevne ufolierede Tekst Thottske Saml. 4to 1882) samt i Thottske Saml. Fol. 1079 Bl. 135 a—137 a, men derimod ikke i R.A. Gen.-Her. Selsk., Gener. Fol.

Christopher Friis's Hånd er på Grund af dens hyppige Forekomst den af Håndskriftets yngre Hænder, som man lægger mest Mærke til. Blandt de talrige andre yngre Hænder i Håndskriftet (af hvilke et betydeligt Antal ikke er blevet identificeret) kan der være Grund til at nævne nogle, som også forekommer i andre personalhistoriske Arbejder. Den bekendte Anne Krabbes tidligere¹⁾ omtalte Brodersøn Erik Krabbe Christianssøn († 1659) har givet en Del egenhændige Meddelelser om sin nærmeste Slægt²⁾, og den ovenfor³⁾ nævnte Niels Juul Axelssøn har ligeledes gjort nogle Tilføjelser i Håndskriftet⁴⁾. Væsentlig hyppigere end disse to's Tilføjelser er dog en Række, som hidrører fra den ligeledes personalhistorisk interesserede Valdemar Lykke († 1657)⁵⁾; hans Bemærkninger drejer sig, som rimeligt er, for en ikke ringe Del om Familien Lykke og viser bl. a. på flere Steder⁶⁾ Interesse for en korrekt Gengivelse af Familiens Våben.

Hvad Ny kgl. Saml. Fol. 771's senere Historie angår, kan det nævnes, at det har været ejet af Klevenfeldt⁷⁾, der på Forsatsbladet har givet en ikke helt kort Omtale af det. Han udtaler her den Formodning (som jo senere i fuldt Mål har vist sig at være rigtig), at »denne flittige Frue vel har efterladt mere end et Exemplar til

73 (jfr. Bl. 192—93)) oprindelig hidrører fra Christopher Friis. Men mere end en Formodning kan denne Antagelse ikke blive, da Stykket, som nævnt, på intet af de Steder, hvor det er påtruffet, er skrevet med Christopher Friis's egen Hånd. Og at denne overhovedet ikke er funden i nogen af de her nævnte Tekster, er så meget uheldigere, som man (den fremsatte Hypoteses Rigtighed forudsat) selvfølgelig straks vil tænke sig Muligheden af, at Christopher Friis også på andre Punkter kunde have Del i de pågældende Teksters nuværende Udseende. Men mod den sidste Hypotese synes det ganske vist til en vis Grad at tale, at den personalhistorisk interesserede Holger Parsberg, der, som anden Steds omtalt (Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 4), har konfereret Håndskriftet Ny kgl. Saml. Fol. 772 med endnu en Tekst, netop ud for Stykket om Friis'erne med det røde Egern tilføjer i Margenen: »Dette hør icke til den rette slechte bog, me[n]s er her indskreffuett« (Bl. 155 b).

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 26 f.

²⁾ Håndskriftets Bl. 90 II b, 91 a, 92 b.

³⁾ S. 5, 16—18.

⁴⁾ Bl. 180 a, 224 a, 297 a (hvor han til Lisbet Bryskes Angivelse: »Den anden Hans Axellsen oc fru Ane Marsuins søn Nils Arinfell bleff giftt« har føjet den triste Bemærkning: »sig til mangan ond dag«), 402 a.

⁵⁾ Se om ham Festskrift til Kristian Erslev fra danske Historikere S. 332 ff. (en Datter af ham blev gift med en Søn af den ovennævnte Christopher Friis, men først efter begge Fædrenes Død, se Danm. Adels Aarvog 1886 S. 141, 1903 S. 277 f.). Valdemar Lykkes Hånd (der i øvrigt også forekommer i Thottske Saml. 4to 1870 Bl. 30 b, 101 a, 102 b) findes i Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 104 b, 156 b, 254 b, 285 a, 294 b, 357 b, 358 a, 359 b, 399 a osv. osv.

⁶⁾ Bl. 128 b, 255 a, 265 b, 378 b, 501 a.

⁷⁾ Det anføres i Museum Klevenfeldianum S. 230 under Nr. 180.

sin tal-rige Familie»; men når han endvidere bemærker, at »med en nyere Haand er hist og her anført een og anden Andmærkning og Oplysning«, må denne Ytring om den ene nyere Hånd unægtelig siges at være alt andet end udtømmende. Håndskriftet, der fra Klevenfeldt kom til Suhm, er benyttet i det gamle Adelsleksikon og omtalt lidt nærmere i dettes Fortale¹⁾.

Et Håndskrift, der må have kendt Ny kgl. Saml. Fol. 771, er *Thottske Saml. Fol. 1083*. Lisbet Bryske har på dette sidste Håndskrifts første beskrevne Blad egenhændig indført en Bemærkning, dateret Vejle 1674 14. Oktbr., om at hun har ladet skrive og male denne Slægtbog og givet den til sin Søn Sten Bille til Tirsbæk, for at han kan forbedre den. Bogen er altså, som det fremgår af hendes Udtalelse, skrevet af andre (nemlig af Skriverhænder), og de farvelagte Våbenafbildninger malede af andre. Dog forekommer hendes egen Hånd jævnlig i Teksten, ofte kun med kortere Rettelser²⁾ og Tilføjelser; men man finder tillige flere Gange hele Sider skrevne af hende, således undertiden omtrent en halv Snes Blade eller væsentlig mere³⁾. Ligeledes er et bag i Håndskriftet indført, delvis alfabetisk Register skrevet med hendes egen Hånd, hvad der derimod ikke gælder en derefter følgende Fortegnelse over Ejerne af Tirsbæk siden 1421, der fylder c. 5 Sider. Når Håndskriftet er anlagt, vides ikke, men det er vel ikke sket mange År før 1674. Bindet, der på sin udvendige Forside har Lisbet Bryskes Navn indpresset, har på Bagsiden på samme Måde: »Anno 1674«; en af Skriverhænderne i Håndskriftets første Del nævner Leonora Christinas Fængselsophold i Blåtårn⁴⁾, og der findes i Teksten Tilføjelser af Lisbet Bryske, der tidligst kan være skrevne 1671⁵⁾ og 1673⁶⁾. Men selv i denne sene Redaktion kan man et Sted finde en (ganske vist ikke med Lisbet Bryskes egen Hånd, men med en Skriverhånd given) Anvisning på, hvad der skal iagttages, »nar bogen schall omschriffuis«⁷⁾.

¹⁾ *Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene I S. XXI f.* — Den ovfr. S. 23 Note 3 nævnte Frederik Ferdinand Wendelboe har et Sted i sine Samlinger gjort nogle Uddrag »af Fru Lisbeth Bryskes Vaabenbog« (Sorø Akademis Manuskriptsamling Nr. 164, Under-Nr. 10, en Side af et Ark med den anførte Overskrift); den benyttede »Vaabenbog« er Ny kgl. Saml. Fol. 771, hvis Bl. 75 b—78 a er ekscerperede på den pågældende Side.

²⁾ Disse Rettelser er undertiden urigtige, se Bl. 240 a, 245 a, b.

³⁾ Håndskriftets Bl. 46 a—b, 75 a—86 b, 354 a—370 b, 371 b—377 b, 487 b—489 b, 640 a—641 a, 643 b—653 a.

⁴⁾ Bl. 74 a.

⁵⁾ Bl. 36 a (jfr. Danm. Adels Aarvog 1907 S. 362), 161 a (jfr. anf. St. 1886 S. 146).

⁶⁾ Bl. 28 b (jfr. Danm. Adels Aarvog 1890 S. 82).

⁷⁾ Bl. 334 a.

Det blev nævnt ovenfor, at Thottske Saml. Fol. 1083 må have kendt Ny kgl. Saml. Fol. 771. At antage, at der skulde have eksisteret et nu tabt Mellemlid mellem dem, foreligger der nemlig næppe nogen tvingende Grund til; og Slægtskabet mellem de bevarede 2 Håndskrifter er ganske umiskendeligt. Dette Slægtskab fremgår f. Eks. af, at en hel Side, der i Håndskriftet i Ny kgl. Saml. er skreven som en lidt senere Tilføjelse fra Midten af det 17. Århundrede, går igen i Thottske Saml. Fol. 1083, når fraregnes et Par senere tilføjede Bemærkninger i Ny kgl. Saml.¹⁾ Også forskellige af de af nu identificerede Hænder gjorde Tilføjelser i Ny kgl. Saml. Fol. 771 kan genfindes i Thottske Saml. Fol. 1083, således Tilføjelser af Christopher Friis²⁾, Erik Krabbe Christianssøn³⁾, Niels Juul Axelssøn⁴⁾ og Valdemar Lykke⁵⁾. Men det er ikke alle de nævnte Personers Tilføjelser i Ny kgl. Saml. Fol. 771, der er gået over i Håndskriftet i Thottske Saml.; og overhovedet er det langt fra, at der foreligger nogen fuldstændig Overensstemmelse mellem de 2 Tekster. Alligevel må det vel siges, at den relativt bedste Måde til at forsøge en Rekonstruktion af den nu tabte Begyndelse og Slutning af Ny kgl. Saml. Fol. 771 vilde være ved Hjælp af Thottske Saml. Fol. 1083. Det sidste Håndskrift ses ikke at mangle noget på de nævnte Steder; hvad dets Slutning angår, strækker denne sig lige så langt som Slutningen af Slægtebogsteksten i Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1635⁶⁾, dog således, at der efter det Sted, hvor den sidste Tekst ender, i Thottske Saml. Fol. 1083⁷⁾ følger endnu et mindre Afsnit (om Familien Trolle), der i Karen-Brahe-Håndskriftet ikke findes på dette Sted, men i en noget afvigende Skikkelse på et tidligere⁸⁾.

1) Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 468 b. Thottske Saml. Fol. 1083 Bl. 550 b. Sidens Indhold er ikke påtruffen i noget af de andre kendte Eksemplarer af Lisbet Bryskes Thott-Type.

2) Sammenlign Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 91 a, 92 a, 386 a, 482 b og 500 a med Thottske Saml. Fol. 1083, henholdsvis Bl. 125 a, 126 a, 456 b, 564 a og 580 b. Også Christopher Friis's Rettelse i Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 207 b af Lisbet Bryskes Angivelse af Jens Rodstens Døds måde (her ovfr. S. 32) ses at have været kendt af Thottske Saml. Fol. 1083 Bl. 258 a; men Fremstillingen på det sidstnævnte Sted er rigtignok langt mere kortfattet end den egenhændige af Christopher Friis.

3) Sammenlign Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 90 II b og 92 b med Thottske Saml. Fol. 1083 Bl. 124 b og 127 a.

4) Sammenlign Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 224 a og 402 a med Thottske Saml. Fol. 1083 Bl. 279 b og 474 b.

5) Sammenlign Ny kgl. Saml. Fol. 771 Bl. 156 b med Thottske Saml. Fol. 1083 Bl. 201 b,

6) Jfr. ovfr. S. 31.

7) Bl. 651 b—653 a.

8) Karen Brahe Nr. 1635 Bl. 453 (B) b—454 a.

Sten Bille synes ikke at have fulgt sin Moders Opfordring foran i Thottske Saml. Fol. 1083 til at »skriue oc forbedre den efftter ttiden«, som hun udtrykker sig; i alt Fald synes hans Hånd ikke at findes i Håndskriftet¹⁾. Derimod forekommer i dette en Del andre yngre Tilføjerhænder, som ikke er blevet identificerede. De har dog gennemgående hver for sig ikke skrevet ret meget i det med Undtagelse af en enkelt, der viser sig allerede temmelig tidlig i Håndskriftet og træffes gennem største Delen af det, om end ofte med lange Mellemrum²⁾.

Det må siges at være ret mærkeligt, at Lisbet Bryske i 1674 gav Thottske Saml. Fol. 1083 til Sønnen Sten Bille; thi der eksisterer et andet Håndskrift af hendes Thott-Slægtbogstype, der må antages også at have været i hans Besiddelse, nemlig *T h o t t s k e S a m l . F o l . 1 0 8 5*³⁾. Denne Tekst, der med den nedennævnte Undtagelse ikke indeholder Våbenafbildninger, er for de første 254 Blades Vedkommende⁴⁾ skreven med SkrIVERHænder fra det 17. Århundrede, om end med mange Tilføjelser af Lisbet Bryske selv. I Resten af Håndskriftet er Hovedhånden derimod Lisbet Bryskes egen, men i denne Del omfatter selve Slægtbogsteksten kun Bl. 256—329; derefter findes i Håndskriftet (bortset fra et Register) kun farvelagte Afbildninger af Våbnene for »Knud Bille Henricksen oc Sten Bille Henricksens« 16 fædrene og 16 mødrene Aner. Af disse Våben fremgår det, at det her drejer sig om 2 af hendes Sønner af andet Ægteskab, og det er da øjensynlig de samme Personer, der menes med de foroven på Bindets forreste Yderside skrevne Navne »KNVD BILLE HS SØN STEN BILLE HS«. Det ser således ud til, at Moderen har tænkt sig, at Bogen skulde ejes af disse 2 Sønner i Fællesskab; men da den samme Side af Bindet, som foroven bærer begge Sønnernes Navne, endvidere forneden har en Påskrift, der kun lyder: »STEN BILLE HENRIC SØN«, kan man formentlig heraf slutte, at Håndskriftet senere er gået over i denne sidstes Enebesiddelse.

Når Bogen er anlagt, og når Lisbet Bryske har overdraget den til Sønnerne, er vanskeligt at afgøre. Man kunde tænke sig, at i alt Fald Anevåbnene først var indførte i Håndskriftet på en Tid, da hun ikke havde flere Sønner af andet Ægteskab tilbage end disse

¹⁾ Hans Underskrift (der jo ganske vist ikke er et tilstrækkeligt Grundlag for en Sammenligning) forekommer i RA. Rentekamret, Jordebøger indsendte i Henhold til kgl. Missiver 1660—62, Jylland under Ørumgaard.

²⁾ Håndskriftets Bl. 6 a, 8 b, 9 a, 56 a, b, 212 a, b, 261 b, 344 a, 366 b, 393 a, osv. osv.

³⁾ Jfr. om dette Håndskrift Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 22, 24.

⁴⁾ Håndskriftets Bl. 9 er dog nu gået tabt, og Tallet 213 er oversprunget ved Folieringen.

2, men på den anden Side, inden nogen af dem var bleven gift (da et Sameje mellem dem efter den Tid vel vilde falde vanskeligt), og man vilde derved komme til Tiden 1649—1653¹). Bogen synes dog i alt Fald for de Skriverhænders Vedkommende, der fremtræder som Hovedhænderne på de første 254 Blade, ikke at gå stort længere ned i Tiden end til Begyndelsen af 1640'erne (c. 1642). Men Lisbet Bryske har selv gjort Indførsler i Håndskriftet, der tidligst kan være foretagne i 1664 og 1666²); og når man også i det (ligesom i andre af Teksterne) kan finde en Bemærkning om, hvad der skal foretages, »når bogen skall omskriuis«³), kunde dette mulig tyde på, at hun ikke fra først af har tænkt på at skille sig ved Bogen.

Håndskriftet indeholder talrige Tilføjelser skrevne af den personhistorisk interesserede Anne Trolle († 1723)⁴), Tilføjelser, der ofte er korte, men dog jævnlig adskillige Linier lange⁵). Hendes Hånd forekommer så hyppig i Håndskriftet, at man kunde blive tilbøjelig til at tro, at hun har ejet det, hvis ikke anden Steds gjorte Erfaringer måtte advare mod at drage Slutninger i så Henseende⁶). Og i alt Fald kan det næppe påvises, at hun har arvet Håndskriftet; thi ganske vist var hun gift med en Bille, men dels døde han før begge Lisbet Bryskes ovennævnte Sønner, og dels var han kun ret langt ude beslægtet med dem.

Foruden Anne Trolles (og Lisbet Bryskes egen) Hånd forekommer også nogle andre Tilføjelhænder i Håndskriftet. Det er imidlertid ikke mange forskellige, ligesom deres Tilføjelser heller ikke er mange; og de er ikke blevet identificerede.

I Forbindelse med Håndskrifterne af Lisbet Bryskes Thott-Type kan endnu omtales et Slægtebogs-Håndskrift af betydeligt Omfang, nemlig den *L e d r e b o r g s k e H å n d s k r i f t s a m l i n g*: F o l. 4 1 8—2 0, idet Tyge Becker i sin trykte Registratur over den nævnte Samling siger, at den pågældende Tekst »er uden Tvivl en Afskrift af Lisbeth Bryskes Slægteboge«⁷). Hvis denne Antagelse var rigtig, måtte det dreje sig om et Eksemplar af Thott-Typen; thi ganske vist mangler Håndskriftet nu sit Bl. 1, men som

¹) Jfr. Danm. Adels Aarvog 1890 S. 74—77.

²) Håndskriftets Bl. 42 b (om hendes Søn Sten Billes Datter Sophie, der fødtes 1664 (Danm. Adels Aarvog 1890 S. 78)) og 17 b (om Jørgen Skeel Ottessøns og Lisbet Billes Søn Jørgen, der fødtes 1666 (sstds. 1901 S. 421)).

³) Bl. 23 a.

⁴) Jfr. om hende ovfr. S. 21.

⁵) Bl. 16 a, 60 b—61 a, 82 a, 124 a, 146 a, 149 b, 155 a, 167 b, 179 b, 186 b, 239 a.

⁶) Jfr. ovfr. S. 33.

⁷) Hist. Museum S. 45.

vi snart skal komme tilbage til, eksisterer der Afskrifter af det, som er tagne, da Bladet var til Stede, og af disse Afskrifter fremgår det, at Ledreborg-Håndskriftet må have begyndt i alt væsentligt på samme Måde som Lisbet Bryskes Thott-Type. Men denne Overensstemmelse hører snart op; sammenligner man Ledreborg-Teksten med Håndskriftet i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1635, viser det sig, at allerede Ledreborg-Tekstens Bl. 2 b mangler helt i det andet Håndskrift. Og når man er kommet et Par Blade længere frem i Ledreborg-Håndskriftet og så forsøger at genfinde Indholdet af f. Eks. en Snes af dettes Sider¹⁾ i Karen-Brahe-Teksten, fremtræder der en sådan Afvigelse i de 2 Teksters Rækkefølge, og man må for at finde det, som man søger, springe rundt på så mange forskellige af Karen-Brahe-Tekstens Sider, at det må anses for fejlagtigt at betegne Ledreborg-Teksten som en Lisbet-Bryske-Tekst. Der kan i de 2 Tekster undertiden forekomme en 3—5 Blade, hvor Våbenafbildningerne begge Steder følger efter hinanden i den samme Rækkefølge²⁾; men så indtræder Uoverensstemmelsen på ny. Hvad de Oplysninger angår, som de 2 Tekster giver om de enkelte Ægtepar, vil disse Oplysninger let komme til at frembyde Overensstemmelse på Grund af hele den skematiske Form, som de givne Meddelelser har; men denne Overensstemmelse er ganske vist for de enkelte Pars Vedkommende så hyppig, at man formentlig må antage, at Ledreborg-Håndskriftet, som er det yngre, blandt sine Kilder har haft en Lisbet-Bryske-Tekst, med mindre de går tilbage til en fælles Kilde. Men til at betragte Ledreborg-Håndskriftet selv som en Lisbet-Bryske-Tekst, synes der som sagt ikke at være Grund.

Der kan dog nu, da Ledreborg-Håndskriftet er nævnt, være Anledning til at gøre nogle Bemærkninger om det på Grund både af dets Omfang og af de Spor, som det anden Steds har efterladt i Slægtebogs-Litteraturen. Det er forsynet med farvelagte Våbenafbildninger, som imidlertid ikke er tegnede i selve Teksten, men først bagefter anden Steds fra er indklæbede i den. Håndskriftet er hovedsagelig skrevet med Skrивerhænder; og at disse i alt Fald ikke kan have skrevet i Lisbet Bryskes Levetid, fremgår af, at de nævner Årene 1676, 1677, 1686 og 1695 og omtaler den senere Landkommissær Johan Monrads Bryllup, der fandt Sted 1682³⁾. Men Teksten er senere på mange Steder i alle 3 Bind suppleret

1) F. Eks. Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 8 b—21 b.

2) Sammenlign således Ledreborg Fol. 420 Bl. 753 a—758 a og Karen Brahe Nr. 1635 Bl. 414 b—418 a.

3) Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 180 a, Fol. 420 Bl. 668 b, Fol. 418 Bl. 31 a, Fol. 420 Bl. 819 a, Fol. 418 Bl. 65 (A) b.

med en Hånd, der, således som det anden Steds er omtalt¹⁾, tilhører den personalhistorisk interesserede Ide Jørgensdatter Grubbe (f. 1627, † 1702, Datter af Jørgen Grubbe og af Lene Rud og selv allerede i 1653 Enke efter Frederik Barnewitz²⁾). Hun har jævnlig gjort Tilføjelser i Håndskriftet af forskellig Længde; ikke sjældent drejer det sig om hele Sider, og det kan en enkelt Gang nå op til omtrent 40 Sider i Sammenhæng³⁾. Hun har skrevet i Håndskriftet endnu i 1690'erne (eller mulig senere⁴⁾); og hun har bag i dets sidste Bind egenhændig skrevet et udførligt Register. Allerede i Betragtning af, at hun har villet påtage sig denne sidste Ulejlighed, kan man anse det for givet, at hun har ejet Håndskriftet; og dette stadfæstes da også på andre Måder: i et Uddrag, som Samleren Peder Jenssøn Lucoppidan har gjort af Håndskriftets første Bind, betegner han dette som Fru Ide Grubbes Slægtbog⁵⁾; og i et andet Håndskrift, hvor Ledreborg-Teksten citeres, kalder den »liber Grubbianus apud Holstenios«⁶⁾. Betegnelsen »apud Holstenios« viser jo hen til den Slægt, i hvis Eje Slægtbogen har været indtil den nyeste Tid; og at den kom i Familien Holsteins Besiddelse, finder sin naturlige Forklaring i det Slægtskab, der var mellem denne og Ide Grubbe, idet den sidstnævntes Datter Øllegaard Barnewitz i sit Ægteskab med en Christian Bülow havde Datteren Ida Frederikke Joachime Bülow, der blev gift med Statsminister Johan Georg Holstein og Moder til Johan Ludvig Holstein, den første Greve af Ledreborg⁷⁾.

1) Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 11; jfr. om Ide Grubbes personalhistoriske Interesse sstds. S. 4, 11, 13.

2) Se om hende Danm. Adels Aarvog 1885 S. 64, 1895 S. 168. Hendes Dødsår angives i Personalhist. Tidsskr. 3. R. V. 168.

3) Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 41 (A) a—58 (A) b; sammenlign Ledreborgske Saml. Fol. 420 Bl. 800 a—806 b, 918 a—922 b.

4) Hun nævner selv en Regitze Sophie Reedt (Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 305 b), der var døbt 1692 (Danm. Adels Aarvog 1894 S. 320).

5) R.A. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a S. 423 (o: den såkaldte Lucoppidans Slægtbog, jfr. Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 45). — Det er ligeledes Ledreborgske Saml. Fol. 418—20, der citeres som »Fr. Grubbes Bog« i Kallske Saml. Fol. 121 f. Eks. under Alfsen, Basse og Brockenhus (jfr. Betegnelsen »liber Grubbianus« sstds. f. Eks. under v. Ahnen), i Kallske Saml. Fol. 122 f. Eks. under Limbech, Lindenov og Lille og Fol. 123 f. Eks. under Oxe, Plog og Raadsted.

6) Thottske Saml. 4to 1873 S. 76, 77; Citatet gælder ganske vist Ledreborg-Håndskriftets nu manglende Bl. 1; men dette Blads Indhold fremgår, som nævnt ovfr. S. 38—39, af de endnu eksisterende Afskrifter af Håndskriftet. Det kan dog bemærkes, at den citerende på et af de Punkter, hvor han påberåber sig »liber Grubbianus«, har benyttet denne meget overfladisk; han hævder nemlig, at den nævner en Axel Pederssøn Thott, men begge Afskrifterne har på det pågældende Sted Axel Keldsøn Thott.

7) Se R.A. Benzons Stamtavler under Bülow, Tab. IX; jfr. Hist. Museum S. 46 og Danm. Adels Aarvog 1885 S. 64, 195. — Det kan anføres, at når Ledreborg-Håndskriftet undertiden citerer »dend bog No. 2« (Fol. 418 Bl.

Foruden Ide Grubbe har, som allerede anden Steds omtalt¹⁾, den personalhistorisk interesserede Anne Trolle († 1723)²⁾ gjort mange Tilføjelser i Ledreborg-Håndskriftet. Det er imidlertid mærkelig nok kun sket i dettes første Bind³⁾, og der er ikke Tale om at hendes Tilføjelser er så lange som Ide Grubbes; de når aldrig en Størrelse af en hel Side, men udgør i det enkelte Tilfælde kun ét eller nogle Ord eller højst nogle Linier. Til Gengæld findes de på et betydeligt Antal af Siderne i det Bind, hvori de forekommer; og man kan finde Våbentegninger, som er indklæbede i Henhold til hendes Tilføjelser, men som er af en anden Form end de sædvanlige og undertiden med hendes egenhændige Overskrifter⁴⁾.

Det blev nævnt ovenfor, at Ledreborg-Håndskriftet ikke er komplet, idet det mangler Blad 1; men også nogle andre af dets Blade er i Tidens Løb gået tabt⁵⁾. Det er da et Held, at der kendes 2 Afskrifter af Håndskriftet, som er tagne, da disse Blade endnu var til Stede, så at man derigennem kan lære deres Indhold at kende⁶⁾. Af Afskrifterne, som begge udelader alle Forlæggets Våbenafbildninger, findes den ene i Uldallske Saml. 4 to 441, som består af 3 Bind, der hvert for sig svarer henholdsvis til Ledreborgske Saml. Fol. 418, 419 og 420. Den Uldallske Tekst er skreven med SkrIVERHÆNDER og har ved Slutningen af sit 2. Bind Betegnelsen »N. I. M. A° 1765 d 11te October«, hvad der formodentlig angiver denne SkrivERS Forbogstaver og Datoen for Afslutningen af hans Arbejde på Bindet. Medens Håndskriftet, som nævnt, ingen Våbenafbildninger har, har det derimod bevaret Ledreborg-Tekstens med frenhævet Skrift skrevne Navne på Indehaverne af de i denne afbildede Våben. Og når det Uldallske Håndskrift hist og her overspringer et i Regelen ret kort Stykke af sit Forlæg, skyldes dette

141 b; Fol. 420 Bl. 842 b; begge Steder skrevne med SkrIVERHÆNDER), menes der hermed den anden Foliering i den Ledreborgske Håndskriftsaml. Fol. 424, hvor de citerede Steder findes henholdsvis Bl. 1 a og 3 b. (Jfr. om Ide Grubbes Forhold til dette sidste Håndskrift Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 11.)

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 44, 45.

²⁾ Jfr. om hende ovfr. S. 21, 38.

³⁾ Se Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 12 b, 14 b, 17 a, b, 20 (A) a, 20 (B) b osv. osv.

⁴⁾ Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 62 a, 175 a.

⁵⁾ Næmlig Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 132—37, Fol. 420 Bl. 603 (Bl. 797 har derimod næppe indeholdt noget, som har været bestemt til at bevares).

⁶⁾ Det er øjensynlig Ledreborg-Tekstens manglende Bl. 1 og de i forrige Note anførte manglende Blade (med Undtagelse af 797), hvis Indhold genfindes i Uldallske Saml. 4to 441, henholdsvis 1. Bd. S. 3—4, 143—50 og 3. Bd. S. 1, og i R.A. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 69, henholdsvis 69 a Bl. 146 a, 194 b—196 a, og 69 c Bl. 66 a.

vistnok kun en Uagtsomhed¹⁾); derimod udelader det i sit 3. Bind helt Ide Grubbes udførlige Register bag i Ledreborgske Saml. Fol. 420, men har til Gengæld i sit nævnte sidste Bind en Del, der ikke findes i Ledreborg-Teksten, heriblandt især en historisk Fremstilling »Om de Thotter«.

Den anden Afskrift af Ledreborg-Håndskriftet findes i Rigsarkivet, Genealogisk-heraldisk Selskab, Generalia Fol. 69 og består af 3 særskilte Hæfter (69 a, b, c) med en ret påfaldende Foliering samt af et særligt Registerhæfte. Afskriften er uafhængig af Afskriften i Uldallske Saml. Fol. 441, hvad der viser sig i, at Rigsarkivets Afskrift ikke har de forskellige Udeladelser at opvise, der, som nævnt, findes i det Uldallske Håndskrift²⁾); og medens dette sidste er helt uden Register, har Rigsarkivets Håndskrift et Register, der ganske vist er mere kortfattet end Ide Grubbes i Ledreborgske Saml. Fol. 420, men dog viser sig for en meget stor Del at være bygget på dette. Rigsarkivets Håndskrift har altså på disse Punkter mere end det Uldallske, men udelader modsat ikke blot selve Våbenafbildningerne i Ledreborg-Håndskriftet, men også de Overskrifter over Afbildningerne, som var medtagne i Uldall-Håndskriftet.

Det genealogisk-heraldiske Selskabs Håndskrift betegnes både i den trykte og i Rigsarkivets skrevne Fortegnelse over Selskabets Samlinger som »Munch. En Slægtebog med Register«³⁾. For så vidt man ved denne Benævnelse vil tænke sig en selvstændig Forfattervirksomhed af en Mand ved Navn Munch, er Betegnelsen selvfølgelig ganske misvisende, da Håndskriftet, som nævnt, kun er en Afskrift af Ide Grubbes Slægtebog; hvis man derimod blot vil opfatte Benævnelsen som en Angivelse af, at en Munch har ejet Håndskriftet eller mulig ladet det afskrive, er Navnet rigtigt nok. Håndskriftet har på det første Hæftes Omslag Påskriften: »Kiøbt paa Justits Raad Auction [!] i 1787 for 2 Rdr.«. Det her manglende Navn på vedkommende Justitsråd skal, som det fremgår af tilsvarende Notater anden Steds om lignende Indkøb på en Auktion i 1787⁴⁾, suppleres til: Munchs; og af det bevarede Katalog over denne Auktion⁵⁾ ses, at den pågældende Samler hed Niels Simonsen

1) Ledreborgske Saml. Fol. 418 Bl. 79 b—80 a, Bl. 250 b L. 1—5, Bl. 300 b L. 2—301 a L. 2 og Fol. 419 Bl. 545 a L. 1—7 mangler i Uldallske Saml. 4to 441, henholdsvis 1. Bd. S. 99, 297, 359 og 2. Bd. S. 273.

2) De Steder i Ledreborg-Håndskriftet, der, som anført ovfr. Note 1, mangler i Uldallske Saml. 4to 441, findes i Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 69, henholdsvis 69 a Bl. 178 b—179 a, 229 b, 247 b og 69 b Bl. 126 a.

3) Hist. Museum S. 113. RA. Registrant 112.

4) Se således RA. Gen.-her. Selsk., Gener. 4to 14.

5) Fortegnelse paa endeel gode og vel conditionerede Bøger, Manuscripter og Kobberstykker, afgangne Hr. Justitzr. og Committ. i Oecon.

Munch. Han havde været Embedsmand under Kommercekollegiet, var blevet Justitsråd 1780 og Medlem af det genealogisk-heraldiske Selskab 1782 og døde 1786¹⁾. Det omhandlede Håndskrift er skrevet med en Skriverhånd fra det 18. Århundrede; men Munch selv har nogle Gange afløst Skrивeren og egenhændig skrevet nogle Linier eller en Side i Håndskriftet²⁾, så at det altså må antages, at det er ham, der har foranlediget Afskrivningen.

Foruden at der findes de 2 her nævnte Afskrifter af Ide Grubbes store Ledreborg-Håndskrift, skal endnu mindes om, hvad der er nævnt ovenfor³⁾, at Peder Jenssøn Lucoppidan har gjort et ikke helt kortfattet Uddrag af det⁴⁾. Men hans Uddrag er kun gjort efter det første Bind af Ledreborg-Håndskriftet⁵⁾; og dette hænger rimeligvis sammen med, at det også kun er det samme første Bind af Håndskriftet, som Anne Trolle har fået så nært et Kendskab til, at hun har kunnet forsyne det med en Række Tilføjelser⁶⁾. Lucoppidan har nemlig, som det anden Steds er omtalt⁷⁾, stået i ret nøje Forbindelse med Anne Trolle, og det ligger nær at antage, at det er gennem hende, at han har fået det pågældende Bind af Ledreborg-Håndskriftet til Låns; i alt Fald har han øjensynlig, da han lånte det, ikke kendt Håndskriftets Ejerinde så godt, at han vidste hendes Fornavn⁸⁾.

Også en i det 18. Århundrede affattet udførlig Stamtavle over Familien Rosenkrantz angiver sig som udarbejdet efter »Fr. Grubbes Bog« og citerer en Mængde Sider af denne⁹⁾.

og Commerce Collegio Niels Simonsen Munchs Arvinger tilhørende. Kiøbenhavn 1787. — Håndskriftet er det, som nævnes i Kataloget S. 450 under Nr. 78.

1) Se om ham: Meddel. fra det kgl. Gehejmearkiv for 1886—1888 S. 202, 297, 299, 353; Werlauff, Hist. Efterretn. om det store kgl. Bibl., 2. Udg. S. 214, 281 f.; samme, Det Kongelige Danske Selskab S. 139, 150 f., 188; og Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene I S. XI. Yderligere Personalialia om ham kan findes i RA. Rentekamrets Embedsansøgninger og i RA. Kommercekollegiets danske Resolutionsprotokol 1778 Nr. 22.

2) RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 69 b Bl. 50 b, 53 b, 55 a, 61 a. Hans Hånd til Sammenligning (med Navns Underskrift) kan findes i RA. Rentekamrets Embedsansøgninger; men i øvrigt viser det sig, at han ved Tiden 1760 selv både har ført Kommercekollegiets danske Journal og skrevet de originale Forestillinger i Kollegiets danske Resolutionsprotokol.

3) S. 40.

4) Uddraget omfatter S. 423—77 i hans Håndskrift RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a.

5) Ledreborgske Saml. Fol. 418.

6) Jfr. ovfr. S. 41.

7) Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 45 f.

8) RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a S. 423.

9) RA. Gen.-her. Selsk., Specialia R 19 c.

III.

Lisbet Bryskes Våbenbøger.

De ovenfor behandlede Lisbet-Bryske-Tekster har været Slægtebøger, som, udgående fra bestemte Personer, har opregnet disse Personers Efterkommere både på Mands- og Kvindesiden, så at man meget hyppig og ret hurtig kan nå til Mennesker, der fører helt andre Familienavne og helt andre Våben end den, fra hvem man gik ud. Men Lisbet Bryske har også efterladt Våbenbøger, hvor Våbenafbildningerne er det centrale, så at det kan ske, at et Håndskrift ikke indeholder stort mere Tekst end Navnene på de Slægter, der fører de afbildede Våben; eller hvis Teksten spiller en større Rolle, kan Håndskriftet have samlet den om Våbenafbildningerne, så at der under hver af disse kun omtales sådanne Personer, der har ført det vedkommende Våben, og det endda på den Måde, at det indbyrdes Slægtskab mellem de pågældende i Regelen ikke angives.

Et Håndskrift af den sidstnævnte Art er *Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636*. Det er for den ganske overvejende Del skrevet egenhændig af Lisbet Bryske, der foran¹⁾ angiver om Bogen, at hun har »den sell mallitt oc skreuen, som dett er gott att see, att dett er mitt egitt arbed oc henders gierninger. Skreffuitt paa Thirsbeck den 17 julli 1651; da var ieg 66 aar gamell. Lisbett Bryske egen hand«. Ifølge en senere Angivelse af hende på den samme Side, dateret Vejle 1674 20. August, har hun foræret Bogen til sin Datterdatter Ellen Bille²⁾, »att hun den skall haue ttil en hukomellse, att dett er mitt egitt arbed«.

Håndskriftet har altså foreligget 1651, men når det er anlagt, kan være vanskeligt at afgøre; dog har det mulig ikke været meget tidligere, eftersom der i det findes nævnt Dødsfald, som indtraf 1645, 1646 og 1647, og som synes skrevne straks ved Håndskriftets oprindelige Anlæg³⁾. Men Lisbet Bryske har i alt Fald skrevet meget i det efter 1651; i den egentlige Våbenbog (som kun går til Håndskriftets Bl. 138 b, og som indtil Bl. 122 b er alfabetisk ordnet efter Slægterne, om end ikke inden for det enkelte Begyndelsesbogstav) forekommer Årstal som 1653 og 1655⁴⁾. Efter den egentlige Våbenbogs Afslutning er Håndskriftets Indhold ret uensartet, og det er her ikke udelukkende, men dog for den overvejende Del skrevet med hendes egen Hånd. Man finder her Afskrifter af nogle Dokumenter, Oplysninger om hendes Mænds og hendes egne Aner

1) På Bladet foran Bl. 1.

2) Datter af Rønnov Bille og Lisbet Krabbe; jfr. Danm. Adels Aarvog 1890 S. 90 f., 1928 II. 25.

3) Bl. 83 b, 91 a, 106 b, 108 a.

4) Bl. 10 a, 70 b.

og Afbildninger af deres Anevåben, hendes egen her ovenfor¹⁾ aftrykte Selvbiografi, Fortegnelser over begravede i Ringsted, Sorø og Antvorskov, Meddelelser om enkelte Adelslægter samt om Ejere af Tirsbæk siden 1421, Fortegnelser over Rigsråder og adelige 1655 og 1651, en Afskrift af Digtet om »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner«, Beskrivelser over forskellige af hendes Slægtninges Udenlandsrejser (hvoriblandt flere af hendes Sønners), osv. Adskilligt af det her anførte kan godt være skrevet før 1651; men andet må være yngre. Dette gælder således om den ovenfor aftrykte Selvbiografi, der nævner »forgangen aar 1664«²⁾; blandt Tirsbæks Ejere anfører Lisbet Bryske selv sin Søn Sten Bille, der 1666 »kom ttill Thirsbek att boe«³⁾; en Indholdsfortegnelse, skreven af hende selv, optæller ikke blot, hvor mange Slægter og Våben der i December 1652 fandtes »i dene bog«⁴⁾, men opfører også en Højesteretsdom af 1670 mellem Ulrik Frederik Gyldenløve og Marie Grubbe, der findes afskreven tidligere i Håndskriftet (men ikke af Lisbet Bryske selv)⁵⁾; og i en bag i Bogen indført Fortegnelse over Danmarks Konger har hun selv indført Christian V.s Tronbestigelse⁶⁾, osv.

Lisbet Bryske, der i Håndskriftet jævnlig (direkte eller indirekte) har benyttet Hvitfeldts Krønike, citerer også flere Gange i det »min slecttebog«⁷⁾.

Af senere Tilføjelser i Håndskriftet forekommer en enkelt Gang den tidligere omtalte Niels Juul Axelssøns⁸⁾. Men betydelig mere har Håndskriftets senere Ejerinde Bogsamlersken Karen Brahe skrevet i det⁹⁾. Hun citerer foran i det (på den samme Side, hvor Lisbet Bryske har gjort sine Indførsler af 1651 og 1674¹⁰⁾) »Otte Brahe Axelsenß riem«, hvorved menes en Otte Brahe, der faldt 1611 for Kalmar i en yngre Alder¹¹⁾; Rimet lyder således:

»Adelig byer og herkomme stor
kand dem icke meget høre,
som adel vil vere med godß og jord
og self intet got kand giøre«.

1) S. 1—2.

2) Ovfr. S. 2.

3) Bl. 171 b.

4) Bl. 256 b, 257 b.

5) Bl. 257 b; jfr. Bl. 238 a.

6) Bl. 268 b.

7) Bl. 6 b, 7 b, 8 b, 97 I a, 100 a, 115 a.

8) Bl. 104 a. Jfr. om ham ovfr. S. 5, 16—18, 34.

9) Således Bl. 32 b, 33 a, 34 b, 43 a osv.

10) Ovfr. S. 44.

11) Se om ham Danm. Adels Aarvog 1888 S. 110, Dansk biograf. Lexikon II. 598.

En anden Hånd fra det 18. Århundrede, som ikke er bleven identificeret, skriver bl. a. 2 Sider i Sammenhæng om Familien Holsten¹⁾.

Det kan nævnes, at når Peder Lucoppidan i sin Slægtbog²⁾ i et Afsnit³⁾, hvis Hovedkilde er Anne Trolles Våbenbog⁴⁾, jævnlig citerer »Lisbet Bryske« som Kilde for Våbenbeskrivelser, der afviger fra Anne Trolles, mener han sikkert hermed Håndskriftet i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636⁵⁾.

En Afskrift efter Håndskriftet Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636, men så vidt det kan ses, kun indirekte eller altså med et nu tabt Mellemed, findes i Ribe Katedralskoles Bibliotek, Grønlands Samlinger VI. 61 b. Dette sidste Håndskrift, der udelader alle Karen-Brahe-Tekstens Våbenafbildninger, er skrevet med en Hånd fra 2. Halvdel af 17. Århundrede⁶⁾; det har kunnet medtage senere Indførsler af Lisbet Bryske i Karen-Brahe-Teksten og også Niels Juul Axelssøns Tilføjelse i denne⁷⁾, men har ikke de Tilføjelser fra det 18. Århundrede eller af Karen Brahe, som findes i Karen-Brahe-Håndskriftet. Men Ribe-Håndskriftet er dog ikke en fuldstændig Afskrift af Karen-Brahe-Teksten, således som denne må antages at have foreligget ved Lisbet Bryskes Død. Det udelader forskellige Afsnit af Karen-Brahe-Teksten, som har haft en ganske speciel Interesse for Lisbet Bryske selv (således Oplysningerne om hendes Mænds og hendes egne Aner, hendes Selvbiografi og Meddelelserne om hendes Slægtnings Udenlandsrejser) og også adskilligt andet såsom Afskriften af »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner«⁸⁾. Og hvad Ribe-Håndskriftet meddeler af Karen-Brahe-Teksten, gengiver det ikke altid i den samme Orden som denne⁹⁾. Særlig kan nævnes, at Karen-Brahe-Teksten

1) Bl. 162 b—163 a.

2) Jfr. om denne ovfr. S. 40 Note 5.

3) RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a S. 491—563.

4) Se om denne Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 1.

5) Sammenhold således RA. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a S. 492, 492, 493, 497, 498, 499, 500 med Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636, henholdsvis Bl. 16 a, 7 a, 13 a, 15 a, 10 b, 12 a, 16 b, 9 b.

6) Den må have skrevet tidligst 1670, da den Bl. 156 b afskriver den ovfr. S. 45 omtalte Højesteretsdom af 1670, der findes i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636 Bl. 238 a. Og på den anden Side kan den senest have skrevet 1692; Håndskriftet har nemlig Bl. 48 b en lille Tilføjelse, der er skreven med en anden Hånd, som tilhører Personalhistorikeren Holger Parsberg, der døde 1692.

7) Den findes i Ribe-Håndskriftet Bl. 111 a.

8) Karen-Brahe-Tekstens Bl. 145 b—161 a, 190 b—213 a, 216 b—218 a, 238 b—246 b, 249 a—250 a m. m. mangler i Ribe-Håndskriftet.

9) Ribe-Håndskriftets Bl. 1 a og 2 a svarer således til Karen Brahe Nr. 1636 Bl. 268 a og b.

senere end sin første, alfabetisk ordnede Hoveddel har dels nogle Oplysninger om Familierne Glob, Limbek og Vesteni¹⁾ og dels (under Overskriften: »Vabener, som icke er malitt i dene bog«) en Række nogenlunde alfabetisk ordnede Oplysninger om et ikke ubetydeligt Antal Personer²⁾; men disse 2 Afsnit af Karen-Brahe-Teksten har Ribe-Håndskriftet opløst og indordnet under de enkelte Slægter i sin store, alfabetisk ordnede Hoveddel. Dette er i alt Fald et Par Gange gjort på en sådan Måde, at man har Indtryk af, at det ikke skyldes et selvstændigt Arbejde af Ribe-Håndskriftets egen Skriver, men at han har haft et Forlæg for sig, som han nøjagtig har afskrevet. Og da der endvidere på 2 Steder i Ribe-Håndskriftet³⁾ forekommer Afsnit, som slet ikke findes i Karen-Brahe-Teksten, men som ikke desto mindre synes skrevne ganske samtidig med de Dele af Ribe-Håndskriftet, mellem hvilke de er indførte, må det formentlig antages, at der mellem de bevarede Håndskrifter i Karen Brahes Bibliotek og i Ribe Katedralskoles Bibliotek ligger et nu tabt Mellemlid.

Foruden det her omtalte Håndskrift i Ribe Katedralskoles Bibliotek eksisterer der endnu en anden Afskrift af Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1636, nemlig i Rigsarkivet, Genealogisk-heraldisk Selskab, Generalia 4 to 14; men medens Ribe-Teksten er fra det 17. Århundrede, hidrører Teksten i Genealogisk-heraldisk Selskab først fra det 18. Dette fremgår ikke blot af Karakteren af Håndskriftets Hovedhånd (der må anses for en Skriverhånd); men det viser sig endvidere, at den ovenfor⁴⁾ omtalte Justitsråd Niels Simonsen Munch dels flere Gange⁵⁾ har suppleret manglende Linier i Teksten (hvad der selvfølgelig i og for sig ikke behøvede at være sket før længe efter Afskriftens Tilblivelse) og dels på et Sted har afskrevet 2 Sider af Forlægget, som Skriveren, vistnok ved en ren Uagtsomhed, helt havde oversprunget⁶⁾. Også et i Afskriften løst indlagt alfabetisk Register er skrevet med Justitsråd Munchs Hånd; det er dog ikke helt tilfredsstillende, bl. a. fordi Håndskriftet kun delvis er pagineret, og Registret selvfølgelig kun kan omfatte den paginerede Del af Teksten. Hertil kommer, at

1) Bl. 165 a—166 b, 167 a—168 a, 174 a.

2) Bl. 259 I b—260 a.

3) Bl. 151 a—152 a, 157 a L. 6—157 b.

4) S. 42—43.

5) F. Eks. Håndskriftets S. 66, 142, 172, 173, 185, 215 og upagineret Del under Vasspyd.

6) Bl. 97 I b og 97 II a af Karen Brahe Nr. 1636 er oversprungne af Skriveren i Håndskriftet i Gen.-her. Selsk. efter dettes S. 331, men er afskrevne af Munch selv lidt senere i Håndskriftets upaginerede Del (endnu under Bogstavet S).

Afskriftens Titelblad for en stor Del er skrevet med Munchs Hånd; man har derfor, når disse forskellige Momenter tages under ét, god Grund til at antage, at det er ham, der har foranlediget Afskriftens Tilblivelse, og det fremgår da også af en Notits på Titelbladet, at Genealogisk-heraldisk Selskab har købt Afskriften på hans Auktion¹⁾.

Justitsråd Munchs Afskrift udelader ligesom Teksten i Ribe Katedralskoles Bibliotek alle de Våbenafbildninger, der findes i deres fælles Forlæg Håndskriftet Karen Brahe Nr. 1636. Derimod er der på Grund af det Munchske Håndskrifts Tilblivelsestid intet til Hinder for, at det (i Modsætning til Ribe-Teksten) kan medtage de Tilføjelser fra det 18. Århundrede og af Karen Brahe selv, der findes i Karen-Brahe-Håndskriftet; og dette viser sig da også ofte at være Tilfældet²⁾, selv om det ikke sker altid. Men Justitsråd Munchs Håndskrift tilsigter lige så lidt som Teksten i Ribe Katedralskole at give en fuldstændig Afskrift af Karen-Brahe-Teksten; begge forbigår de ikke ubetydelige Dele af deres Forlæg, men det er langt fra altid de samme Dele, som de udelader. Ganske vist forbigår også Genealogisk-heraldisk Selskabs Håndskrift ligesom Ribe-Teksten Afskriften af »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner«³⁾; men de forskellige ovenfor⁴⁾ nævnte Afsnit vedrørende Lisbet Bryske selv og hendes nærmeste Slægt, der er udeladte i Ribe-Teksten, findes alle i Justitsråd Munchs Håndskrift⁵⁾, der til Gengæld bl. a. forbigår en hel Række af de Dokumenter, der er afskrevne både i Karen Brahe Nr. 1636 og i Ribe-Teksten⁶⁾.

Det ovenfor omhandlede Håndskrift i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636 er ikke den eneste egenhændige Våbenbog, som Lisbet Bryske har efterladt sig; foruden den haves der en anden i Rigsarkivet i Genealogisk-heraldisk Selskab, Generalia Folio 42. På denne Teksts Bl. 1 a har Lisbet Bryske i en Notits, der er dateret 1654 20. Jan., oplyst, at hun har »sell mallitt

¹⁾ Håndskriftet opføres i det S. 42 Note 5 nævnte Katalog på S. 460 under Nr. 185 med Betegnelsen »Fr. Lisbeth Bryskes Slegtebog«.

²⁾ Se f. Eks. Karen Brahe Nr. 1636 Bl. 72 a (en Tilføjelse, der som sin Kilde anfører »Peder [!] Huitfeldts Crønike«), 74 a, 82 b, 83 a og 84 b, og de tilsvarende Steder i Justitsråd Munchs Håndskrift, henholdsvis S. 240, 248, 273, 274 og 279.

³⁾ Jfr. ovfr. S. 46.

⁴⁾ S. 46.

⁵⁾ Karen-Brahe-Tekstens Bl. 145 b—161 a, 216 b—218 a, 238 b—246 b, 249 a—250 a findes alt sammen (bortset fra Våbenafbildningerne) i Gen.-her. Selsk., Gener. 4to 14, men alt i Håndskriftets upaginerede Del.

⁶⁾ Karen-Brahe-Tekstens Bl. 141 b—144 b, 172 b—173 a, 184 b—186 b, 238 a, 247 a—248 b (svarende til Ribe-Håndskriftet, henholdsvis Bl. 128—131 a, 133 a—134 a, 140 a—142 a, 156 b—157 a, 161 a—163 b) mangler alt i Gen.-her. Selsk., Gener. 4to 14.

oc giortt di vaben, som huer kand kende, dett er mitt egitt arbed«, og at hun har foræret Bogen til sin Datter Gertrud Bille¹⁾. Senere ejedes den af Klevenfeldt²⁾ og derefter af Suhm³⁾, før den gik over til Genealogisk-heraldisk Selskab. Den indeholder et ret betydeligt Antal af temmelig tarvelig udførte Våbenafbildninger, først en Række, der er nogenlunde alfabetisk ordnede (dog ikke inden for det enkelte Begyndelsesbogstav⁴⁾), og senere forskellige andre, hvoriblandt nogle fandtes i Sorø Kirke⁵⁾, og andre er »norske vaben, som ieg icke ved naffn ttill«⁶⁾. Når der findes Underskrifter under disse Våben, er de skrevne af Lisbet Bryske selv; men undertiden mangler Underskrifterne, og det er yderst sjældent, at der ud over Slægtnavnene eller Personnavnene gives anden Tekst til Våbenafbildningerne. Dette Afsnit af Håndskriftet taber således meget i Interesse på Grund af sin overordentlig knappe Tekst; og stort bedre bliver det ikke senere i den Del af Håndskriftet, der hidrører fra Lisbet Bryske. Hun tegner Datteren Gertrud Billes 16 fædrene og 16 mødrene Anevåben, men uden anden Tekst end Angivelse af Slægternes Navne⁷⁾. Og hun giver en Del Oplysninger om Ejerne af Tirsbæk siden 1421⁸⁾; men skønt dette Afsnit dog indeholder nogen Tekst, er det ikke så udførligt som det tilsvarende Stykke i Håndskriftet i Karen Brahes Bibliotek Nr. 1636⁹⁾ og har ingen Oplysninger efter År 1613. Håndskriftet i Genealogisk-heraldisk Selskab, har fået en Del Tilføjelser i det 18. Århundrede¹⁰⁾; men heller ikke de frembyder større Interesse i personalhistorisk Henseende.

Blandt Lisbet Bryskes Våbenbogsarbejder kan endnu nævnes et tyndt Kvarthæfte, der findes i Rigsarkivet i Genealogisk-heraldisk Selskab, Generalia 4to 13, men er af endnu mindre Interesse end det umiddelbart her ovenfor omtalte Håndskrift, bl. a. fordi det pågældende Kvarthæfte må anses for ganske ufuldstændig bevaret. Det indeholder 14 delvis løse Blade, af hvilke

¹⁾ Se om denne sidste Danm. Adels Aarvog 1890 S. 75, 1926 II. 58

²⁾ Den anføres i Museum Klevenfeldianum S. 230 under Nr. 181.

³⁾ Håndskriftet omtales lidt nærmere i Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene I S. XXI og i Mollerup og Meidell, Bille-Ættens Hist. II. I. 489; begge Steder aftrykkes Lisbet Bryskes ovfr. citerede Notits på dets Bl. 1 a. Det er øjensynlig også dette Håndskrift, som der sigtes til i Dansk biograf. Lexikon III. 198, hvor Thiset dog ved en Uagtsomhed angiver, at det findes på det kongelige Bibliotek.

⁴⁾ Håndskriftets Bl. 1 b—49 b.

⁵⁾ Bl. 57 b—61 b.

⁶⁾ Bl. 63 b—65 a.

⁷⁾ Bl. 112 b—114 a.

⁸⁾ Bl. 70 b—72 a.

⁹⁾ Bl. 169 b—172 a; jfr. her ovfr. S. 45.

¹⁰⁾ Bl. 68 b, 79 b—80 a, 82 b—84 a, 103 b—104 b, 107 b—108 a.

de allerfleste er folierede, men med Tal, der ligger mellem 72 og 102. Hver Side har 4 ret små og dårlig udførte Våbenafbildninger, idet der dog jævnlig kun findes Skjolde, uden at Våbenmærkerne er indtegnede. Afbildningerne er ikke usandsynlig tegnede og malede af Lisbet Bryske, og i alt Fald er den Smule Tekst, der findes, og som, hvis den findes, undertiden kun består i Familie- eller Personnavnet, alt sammen skreven med Lisbet Bryskes Hånd. Adskillige af Våbenafbildningerne angives at hidrøre fra Ringsted Kirke. Ikke få af Kvarthæftets Våben genfindes i Håndskriftet i Genealogisk-heraldisk Selskab, Generalia Folio 42¹⁾); men det synes ikke at være dem alle, og Rækkefølgen er ikke den samme i de 2 Håndskrifter, så at man ikke godt kan betragte Kvarthæftet som en Kladder til Foliohåndskriftet²⁾).

Endelig skal det anføres, at der i et af Sophie Brahes Håndskrifter omtales »en liden wabenbog, som fru Lißebet Brysche sende mig; paa det første blad stod saaledes: Disse ere Iffuer Lungis otte ferne waben«. Men denne Våbenbog, i hvilken Lisbet Bryske ifølge Uddraget hos Sophie Brahe jævnlig har talt i første Person, må formentlig anses for tabt³⁾.

IV.

Mindre Arbejder af Lisbet Bryske; Håndskrifter benyttede af hende.

Et mindre Arbejde af Lisbet Bryske er en af hende egenhændig skreven Slægtbog over Efterkommerne (både på Mands- og Kvindesiden) af den første Valkendorf, som efter hendes Angivelse har været her i Landet; de farvelagte Våbenafbildninger gør Indtryk af at hidrøre fra hendes egen Hånd⁴⁾. Håndskriftet, som tæller 13 beskrevne Blade, har på Bl. 9 a fået et Par Tilføjelser med en tiltalende, latinskkyndig Hånd, formentlig fra det 17. Århundrede.

Et andet mindre Arbejde af Lisbet Bryske findes øjensynlig i den såkaldte »Düring-Rosenkrantz's Slægtbog« i Rigsarkivet⁵⁾, et Håndskrift, der har Navn efter en i 1890 afdød Ejer af det, Hofjægermester Baron E. F. Düring-Rosenkrantz, efter hvis Død det

1) Sammenlign. dettes Bl. 48, 50, 54, 55, 56, 50, 51, 31, 34, 33, 43.

2) Et Kwartblad ganske tilsvarende til Kvarthæftets og folieret 85 findes indlagt i Ny kgl. Saml. 4to 1281; dets Våbenafbildninger går igen i Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 42 Bl. 50 b, 51 a og 63 b.

3) Landsarkivet i Lund, »Danska geneal. m. m. 4« Bl. 81 a—82 b. Bogen har ifølge Beskrivelsen hos Sophie Brahe i alt Fald indeholdt Lisbet Bryskes Moders 32 Anevåben.

4) R.A. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 41. (Jfr. Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 22.)

5) I Arkivets Manuskriptsamling under Alm. dansk-norsk Personalhist. Nr. 16 b.

foræredes til Rigsarkivet. Håndskriftet består af 3 forskellige Afsnit; det første er en med en Skrивerhånd skreven Afskrift af det i Rigsarkivet opbevarede Eksemplar af den såkaldte »Jytte Gyldenstjerne«s Slægtbog¹⁾; det andet indeholder en Række Ane- og Stamtavler skrevne af Personalhistorikeren Oluf Hermanssøn Nysted († 1740), og det tredje er en Slægtbogstekst skreven med Landsdommer Holger Parsbergs Hånd²⁾. Det Arbejde af Lisbet Bryske, som er optaget i Düring-Rosenkrantz-Håndskriftet, findes mellem dettes Afskrift af »Jytte-Gyldenstjerne«-Teksten og de af Oluf Hermanssøn Nysted skrevne Ane- og Stamtavler; det er i det væsentlige skrevet med en Skrивerhånd fra 2. Halvdel af det 17. Århundrede, men er i det hele noget uheldig overleveret. Det udgør Håndskriftets S. 144—57; men disse Sider er ikke blot efter alt at dømme urigtig paginerede³⁾, men det viser sig, at de 2 Sider, som formentlig skulde være de første⁴⁾, er skrevne ikke med den Skrивerhånd, der har skrevet de andre Sider af Fremstillingen, men af Oluf Hermanssøn Nysted. Og at det for hans Vedkommende må dreje sig om en senere Supplering, der ikke kan være foretagen i Lisbet Bryskes Levetid, turde fremgå af hans Alder⁵⁾; men derfor

¹⁾ Om denne Slægtbog se Personalhist. Tidsskr. 5. R. IV. 1—30, 7. R. IV. 14—21 og 9. R. II. 2—5. Teksten i Düring-Rosenkrantz's Håndskrift er defekt i Begyndelsen, hvor der øjensynlig er gået et Blad tabt, og mangler efter sin S. 143 den Side, der er den sidste Tekstside (S. 246) i det egentlige »Jytte Gyldenstjerne«-Håndskrift (i R.A. Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 48). Men at Düring-Rosenkrantz's Tekst er afskrevet netop efter Rigsarkivets »Jytte-Gyldenstjerne«-Tekst, fremgår af, at en Lakune, som findes i denne sidste mellem S. 120 og 121, går igen i Düring-Rosenkrantz-Håndskriftet S. 73, og af, at en stor Mængde af de Tilføjelser, der er gjorte af senere Hænder i »Jytte-Gyldenstjerne«-Teksten, genfindes i Düring-Rosenkrantz-Teksten (se således Tilføjelser af følgende: Sophie Below bl. a. i den ene Tekst S. 121 og i den anden S. 74, Rigborg Brockenhus henholdsvis S. 93 og 53, Palle Rosenkrantz Axelssøn († 1642) henholdsvis S. 105 og 63, Knud Ulfeldt Christopherssøn († 1657) henholdsvis S. 87 og 49, og Holger Parsberg († 1692) henholdsvis S. 221 og 131; osv.). Det vil da heraf fremgå, at Düring-Rosenkrantz-Håndskriftet uheldigvis ikke kan give noget Fingerpeg m. H. t. »Jytte-Gyldenstjerne«-Tekstens Tilblivelseshistorie, således som Tilfældet har været med et andet Håndskrift (se Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 2—5 om Helvig Kaas's Slægtbog).

²⁾ Jfr. om ham her ovfr. S. 23 og Festskrift til Kristian Erslev fra danske Historikere S. 334—35, på hvilket sidste Sted også det her omtalte Slægtbogshåndskrift nævnes.

³⁾ De burde utvivlsomt følge efter hinanden i denne Rækkefølge: S. 148—55, 144—47, 156—57.

⁴⁾ Nemlig S. 148—49.

⁵⁾ Hun døde jo 1674, og han betegner sig i 1730 som 70 År gammel (R.A. Danske Kanc. Ark., Suppl. 1730 l. Halvår PPP Nr. 839), så at han ikke vilde have kunnet arbejde for hende, selv om denne Aldersopgivelse var rigtig. Men da Opgivelsen skriver sig fra en Ansøgning om Understøttelse,

er det jo ikke udelukket, at Suppleringen kan være foretagen på Grundlag af et fra Lisbet Bryske stammende, men senere beskadiget og nu forsvundet Blad.

Den Del af Håndskriftet, som må antages at hidrøre fra Lisbet Bryske, er uden Våbenafbildninger og, som alt nævnt, i Hovedsagen skreven med en Skrивerhånd. Den giver en Fremstilling af Efterkommerne (både gennem Mands- og Kvindelinerne) efter Verner Parsberg († 1487) og hans Hustru Anne Rønno; men det er kun den mindste Del af de opregnede Personer, der bærer Navnet Parsberg, idet de allerfleste af dem nedstammer fra det nævnte Ægtepars Sønnedatter Gertrud, der var gift med Johan Bjørnsøn Bjørn. Når Fremstillingen må henføres til Lisbet Bryske, skyldes det, at hun 2 Steder gør egenhændige Bemærkninger om sit Forhold til den; et Sted udtaler hun: »Dette er all den slecht, som ieg ved efftter fru Giertrud Parsberis datter fru Maren Biørns datter«, og ved Fremstillingens Slutning siger hun: »Her endis den anden fru Giertrud Parsberes datter fru Ane Biørns datter«¹). At Fremstillingen først kan være nedskreven i hendes høje Alder, fremgår af, at den²) nævner hendes Sønnedatter Sophie Bille, som er født 1664³). Hvorvidt den (med sit Udgangspunkt i Verner Parsberg) skulde være fremkommen af Hensyn til den ovennævnte Holger Parsberg, der jo må have været i Besiddelse af i alt Fald en Del af det nuværende Düring-Rosenkrantz-Håndskrift, er vel tvivlsomt; Holger Parsbergs Navn findes i ethvert Tilfælde ikke mellem de Parsberg'er, som Fremstillingen opregner⁴).

Det ligger nær at tænke sig, at Lisbet Bryske på Grund af sin personalhistoriske Indsigt er blevet spurgt til Råds af andre i genealogiske Anliggender; og man kan da også i Klevenfeldts Samlinger finde bevaret en af hende selv skreven Besvarelse af en Forespørgsel, som en Fru Kirstine havde sendt hende vedrørende en Række Anevåben⁵). Og i et af Sophie Brahes Håndskrifter gives Uddrag af et Brev fra Lisbet Bryske, hvori hun delvis taler i første Person, og hvori der omtales Våben, som findes på Tirsbæk i Vinduerne dels i et Par Kamre og dels i en lang Gang⁶).

er det vel ikke udelukket, at han for at vække Medlidenhed har gjort sig noget ældre, end han virkelig var; og det synes ret troligt, at han er identisk med en Olaus Hermannides, der først i 1689 immatrikuleredes ved Universitetet (Kjøbenhavns Universitets Matrikel udg. af Birket Smith II. 167).

¹) Håndskriftets S. 154, 157.

²) S. 154.

³) Danm. Adels Aarbog 1890 S. 78.

⁴) S. 148—49.

⁵) R.A. Klevenfeldts Samlinger, »Collect. geneal. Dan.« Bl. 20 a—b.

⁶) Landsarkivet i Lund, »Danska geneal. m. m. 4« Bl. 83 a.

Det er ovenfor jævnlig omtalt, hvorledes senere Benytttere har gjort deres Bemærkninger i Slægtebogs-Håndskrifter, som de har haft til Låns eller mulig ejet. Det vilde være mærkeligt, om et Menneske, der har følt så stor en Tilfredsstillelse ved at benytte Pennen, som Tilfældet øjensynlig har været med Lisbet Bryske, ikke skulde have brugt den samme Fremgangsmåde over for andres Håndskrifter, som er kommet hende i Hænde; og der kan faktisk påvises nogle Eksempler herpå.

Således findes hendes Hånd i *T h o t t s k e S a m l i n g 4 t o 1 8 7 0*¹⁾, et fra Frederik II.s Tid stammende Slægtebogs-Håndskrift, der omtaler Niels Kaas som Kansler og et Sted nævner »dette aar 1587«²⁾. Desværre er det ufuldstændig bevaret; det begynder nu med et Læg C, så at der må være gået 2 Læg (A og B) tabt, og også Slutningen synes at mangle. Det har ifølge dets nuværende første Blad i det 17. Århundrede tilhørt Beate Joachimsdatter Bülow, der var gift med Jørgen Enevoldsson Kruse og døde 1657³⁾, og det har fået ikke få Tilføjelser med Hænder, der delvis ikke er blevet identificerede. Blandt dem, hvis Hænder kan bestemmes, kan nævnes Sophie Schested⁴⁾, Valdemar Lykke († 1657)⁵⁾, et (uheldigvis unavngivet) Sønnebarn af Ægteparret Laurids Rostrup og Elne Kaas⁶⁾ samt den tidligere nævnte Frands Sørensson Loumann, der skriver 1688 og var Fuldmægtig på Ottestrup i Ringsted Herred⁷⁾. Lisbet Bryskes Hånd forekommer på en lang Række af Håndskriftets Sider⁸⁾; men hendes Tilføjelser er som oftest ret korte.

Våbenbogs-Håndskriftet *N y k g l. S a m l i n g 4 t o 1 2 8 0*⁹⁾ er ifølge sit Titelblad, som er dateret 1598, blevet til på Foranledning af Berete Skave til Eskilstrup, som deri har ladet male sine egne og sin afdøde Mand Niels Krabbes Anevåben, 32 for hver. Der er dog nu kun 61 af Våbenafbildningerne bevarede; men ved de allerfleste af disse (de første ganske vist undtagne) har Lisbet Bryske egenhændig gjort en kort Vedtegning, der rigtignok i Re-

1) Jfr. om dette Håndskrift Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 27.

2) Håndskriftets Bl. 27 b, 52 b.

3) Se om dette Ægtepar Dansk biograf. Lexikon IX. 563 og Danm. Adels Aarvog 1900 S. 253.

4) Således Bl. 2 a, 21 b, 25 a osv. Jfr. om hende det her Note 1 anførte Sted og her ovfr. S. 14.

5) Jfr. her ovfr. S. 34.

6) Bl. 95 b. Jfr. om Parret Danm. Adels Aarvog 1912 S. 417.

7) Bl. 64 a (jfr. Bl. 8 a). Se om ham her ovfr. S. 20.

8) Bl. 2 a, 8 a, 34 b, 38 a, 45 a, b, 54 b, 59 b, 64 a, 66 b, 67 a, 73 a, b, 74 a, 75 a, 76 a, 77 b, 78 b, 79 a.

9) Det nævnes i Museum Klevenfeldianum S. 248 under Nr. 194; se endvidere om det Hist. Tidsskr. 5. R. IV. 649—51 og Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 35.

gelen kun angiver, om det er et Anevåben for Niels Krabbe eller for Berete Skave, og om det er et Våben for en Person, der hører til vedkommendes fædrene eller mødrene Slægt¹⁾.

At Lisbet Bryske også har gjort en Del Tilføjelser i en Våbenbog, der kan betegnes som Niels og Otte Krag's Våbenbog, er omtalt anden Steds²⁾; det drejer sig dog her kun om et ret begrænset Antal af Notater.

Endvidere har hun et Sted i en med en navnløs Hånd skreven Tekst af det ovenfor³⁾ nævnte Arbejde »De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner« i Margenen tilføjet et Par Verselinier⁴⁾, som ikke findes i Rørdams Udgave af dette Arbejde⁵⁾, hverken i selve Teksten eller blandt Varianterne. Linierne, som efter hendes Anvisning skal indføjes i Rørdams Udgaves S. 57 mellem L. 17 og 18 i et Rim, hvori Tyge Krabbes Hustru Anne Nielsdatter Rosenkrantz indføres som talende, lyder:

»Den thride min søster boll
fick her Iahan Biørnsen i vould,
en rigens raad met ere«⁶⁾.

Om de skyldes en digterisk Åre hos hende selv, vides ikke; i metrisk Henseende er de imidlertid ikke heldige, bl. a. fordi det pågældende Rim ellers består af 6-liniede Strofer, hvor henholdsvis 1. og 2., 3. og 6. samt 4. og 5. Linie rimer indbyrdes, men den Halvstrofe, som skulde indeholde den til Lisbet Bryskes Linier svarende 4.—6. Linie mangler ganske.

Alt i alt må Lisbet Bryske vistnok siges at være den Slægtbogs-Forfatterinde, fra hvem der foreligger bevaret det største egenhændige Materiale som Vidnesbyrd om hendes Virksomhed på Personalhistoriens Område.

Her skal endnu meddeles en Fortegnelse over samtlige ovenfor nævnte Håndskrifter med Angivelse af de Sider, hvor de omtales:

Rigsarkivet:

Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 41: S. 32, 50.
do Gener. Fol. 42: S. 48 f., 50.

¹⁾ En lidt længere Indførsel på Håndskriftets andet Bl. 9 a er derimod skreven af Niels Krabbes og Berete Skaves Svingersøn Christian eller Christen Erikssøn (Valkendorf) (se om hans Hånd Personalhist. Tidsskr. 7. R. IV. 18).

²⁾ Personalhist. Tidsskr. 9. R. II. 17.

³⁾ S. 17—18.

⁴⁾ Additamenta Fol. 154, II Bl. 45 a.

⁵⁾ Jfr. ovfr. S. 17 Note 6.

⁶⁾ Jfr. Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II S. 78 f. og Danm. Adels Aarbog 1910 S. 378.

- Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 45 a: S. 40, 43, 46.
do Gener. Fol. 48 (»Jytte Gyldenstjerne«s Våben- og Slægtbog): S. 9, 51.
do Gener. Fol. 69: S. 41, 42 f.
do Gener. Fol. 71: S. 22.
do Gener. Fol. 73: S. 33 f.
do Gener. 4to 13: S. 49 f.
do Gener. 4to 14: S. 42, 47 f.
do Specialia R 19 c: S. 43.
MS. Alm. dansk-norsk Personalthist. Nr. 16 a: S. 5 f.
do 16 b (»Düring-Rosenkrantz's Slægtbog«): S. 50 ff.
do 16 c (Helvig Kaas's Slægtbog): S. 51.
do 20 (Klevenfeldt, »Collect. geneal. Dan.«): S. 27, 32, 52.
do 45 b (Niels og Otte Krags Våbenbog): S. 54.

Det kongelige Bibliotek:

- Gl. kgl. Saml. Fol. 1085¹): S. 6—9, 10, 12 f., 16, 19
Thottske Saml. Fol. 1072: S. 21 f.
do Fol. 1077: S. 29.
do Fol. 1078: S. 7, 12—16, 19 f., 21, 25.
do Fol. 1079: S. 33.
do Fol. 1082: S. 7, 16—19.
do Fol. 1083: S. 35 ff.
do Fol. 1085: S. 32, 37 f.
do Fol. 1106: S. 22.
do 4to 1870: S. 20, 33, 34, 53.
do 4to 1871: S. 25.
do 4to 1873: S. 40.
do 4to 1876: S. 19 f.
do 4to 1882: S. 33.
do 4to 1892: S. 20.
Ny kgl. Saml. Fol. 771: S. 30—35, 36.
do Fol. 772: S. 23, 33, 34.
do Fol. 773: S. 13, 15 f., 19.
do Fol. 774 b: S. 25—29, 32.
do Fol. 775: S. 14, 23 ff., 32.
do Fol. 781: S. 22.
do Fol. 1903: S. 18.
do 4to 1280: S. 53 f.
do 4to 1281: S. 50.
Uldallske Saml. 4to 441: S. 41 f.
Kallske Saml. Fol. 121: S. 22, 40.
do Fol. 122: S. 22, 23, 40.
do Fol. 123: S. 22, 40.
do Fol. 127: S. 29.
Ledreborgske Håndskriftsaml. Fol. 418—20: S. 38—43.
do Fol. 421: S. 18.
do Fol. 424: S. 41.

¹) Efter at hele den ovenstående Artikel var sat, har Meddeleren set, at en Del Tilføjelser, som findes i det ovennævnte Håndskrift Bl. 145 a, 146 a, 150 b og 152 b, er gjorte med en Hånd, der tilhører Iver Krabbe Mogenssøn til Vegholm († 1662) (se om ham Danm. Adels Aarvog 1928 II. 25; en Prøve på hans Hånd findes nu i Rigsarkivets fotografiske Samling af Håndskriftprøver).

Universitetsbiblioteket:

Rostgaardske Saml. Fol. 25 II: S. 20.

Additamenta Fol. 154: S. 21, 54.

Karen Brahes Bibliotek:

Nr. 859: S. 14.

Nr. 1635: S. 3, 21—25, 26, 31, 32, 36, 39.

Nr. 1636: S. 2, 44—48, 49.

Nr. 1637: S. 22, 23.

Sorø Akademis Manuskriptsamling:

Nr. 164, Under-Nr. 9: S. 23.

Nr. 164, Under-Nr. 10: S. 35.

Ribe Katedralskoles Bibliotek:

Grønlunds Samlinger VI. 61, Bogstav T: S. 17.

do VI. 61 b: S. 46 ff.

Landsarkivet i Lund:

Danska geneal. m. m. 4: S. 50, 52.

do 8: S. 3—6, 19.

Universitetsbiblioteket i Lund:

H c) Fol. 91: S. 26, 27—30.

Biblioteket på Ovesholm:

Slægtetog: S. 7, 9—12, 19.

Bidrag til den ældste københavnske fransk-reformerte Menigheds Genealogi og Personalhistorie.

Af **Louis Bobé.**

NICOLAS DE RAMBOUILLET DE LA SABLIERE OG HANS SLÆGTNINGE.
— JACOB D'AGAR OG HANS FAMILIE. — ORLOGSKAPTAJN
LECERCLER DE LA MONNERIE OG HANS SLÆGT. — SCHOUTBYNACHT
LA LOUCHE DU PÉRON.

Studiet af de efter Ophævelsen af Ediktet af Nantes 1685 flygtede eller udvandrede Huguenotters Livsskæbner er i rum Tid blevet dyrket i Frankrig, England, Tyskland og Schweiz med en beundringsværdig Energi og Grundighed, som har sat Frugt i flere af Nutidens lødigste genealogiske og personhistoriske Arbejder. Frankrig kan, for blot at nævne enkelte nyere Hovedværker, opvise det imponerende Flidsarbejde af Eug. og Émile Haag: *La France protestante* (I—X) 1846—58, der i alfabetisk Orden opfører Tusinder af Slægter og Personer med korte genealogiske og biografiske Notitser; anden Udgave (I—VI), 1877, er desværre standset ved Ga. Sammenhængende Fremstillinger giver E. Benoit, *Histoire de l'Édit de Nantes* (I—III), Delft, 1693—95; Ch. Weiss, *Histoire des Réfugiés protestants* (I—II), 1853, og det statelige Trebindsværk af O. Douen, *La Révocation de l'Édit de Nantes* (I—III), 1894, med et Myr af Henvisninger til trykte og utrykte Kilder. I Frankrig udkommer til Stadighed *Bulletin du protestantisme français*; i Paris, Rue des saints pères 54, findes et *Bibliothèque de l'histoire des protestants français*. I Schweiz udsendes *Bulletin de la société de l'histoire du protestantisme français* og i London *Proceedings of the Huguenot Society* (ikke i vore Biblioteker). Om Huguenotterne i England foreligger endvidere D. Agnew, *Protestant exiles from France* (I—III), London, 1871; F. de Schickler, *Les Églises du Refuge en Angleterre* (I—III), Paris, 1892, og Henry Baird, *The Huguenots and the Revocation of the Edicts of Nantes* (I—II), London, 1895. De Reformerte Menigheder i Tyskland omhandles i Erman og Reclam, *Memoires pour l'histoire des Réfugiés* (I—V), Berlin 1782, Ed. Muret, *Geschichte der französischen Kolonie in Brandenburg-Preussen*, Berlin, 1885, og R. Béringuiet, *Die Stammtafeln der franz. Kolonie in Berlin*, 1887.

De nævnte Værker foruden mange herhen hørende Monografier har hidtil saagodtsom ganske været upaaagtet af danske Kirke- og Personhistorikere, skønt de indeholder mange, for os ikke uinteressante Oplysninger om den herværende fransk reformerte Menigheds Oprettelse og dens Stiftere.

Senest er udkommen en Monografi af Vægt og Værd, Menjot d'Elbenne, Madame de la Sablière, Paris 1923, der omhandler den egentlige Stifter af den københavnske reformerte Sammenslutning, Nicolas Rambouillet de la Sablière (af hvem jeg har givet en kort Levnedsskildring i Dansk Biografisk Lexikon), hans Slægt og flere i denne indgiftede Familier, der har været knyttet til Danmark. Læsningen af denne Bog, hvis Komposition og Grundighed i Kildestudier er lige fremragende, giver mig Anledning til at paakalde Interessen for Studiet af de hertil indvandrede Huguenotslægters Personhistorie og Genealogi.

Medens den reformerte Menighed i Fredericia baade i rent historisk og genealogisk Henseende er omhandlet i flere grundige Kildeskrifter af J. Dalgas og J. Ludwig, foreligger der for København kun Cléments L'Église réformée française de Copenhague (1870), et flittigt og akkurat Lægmandsarbejde, der giver mange, men kun tilfældigt af Kirkens Bøger hentede, nyttige Oplysninger. Børge Jansens De Reformerte i Danmark (1922), der er fremkommet ved pekuniær Støtte fra Enkeltmand indenfor Menighedens Styrelse, unddrager sig Værdsættelse fra alvorlig Forsknings Side. At man netop ud fra den stilfærdige reformerte Menighed har valgt en Romanforfatter til sin Historieskriver, er kun et grelt Exempel paa, hvorledes Dilettantisme ofte fremelskes med Til sidesættelse af positiv Viden og fagmæssigt Studium. Bortset fra, at Forf. ikke har udnyttet Kirkens Arkiv, end ikke dens ældste værdifulde Kirkebog i Landsarkivet, ej heller Rigsarkivet, er de ovennævnte fremmede trykte Kilder ham ubekendte eller anførte som Paracitater; ligesaa af hjemlige P. W. Beckers orienterende Afhandling: De Reformertes Bosættelse i forskellige evropæiske Lande (Hist. Archiv 1876, I—II), Præsten F. L. Mouriens Levnedbeskrivelser af Menighedens fremtrædende Mænd i det 18. Aarhundrede (Minerva 1804 IV; 1805 I; Iris og Hebe 1807 I, III-IV), der indeholder ikke faa værdifulde og for Menighedens Historie umistelige Træk, tilmed af fængslende Tidskolorit. Bogen frastøder yderligere Læseren ved sit usmagelige Sprog.

Fransk reformert Menighed opviser gennem Tiderne en Række interessante Skikkelser, hvis baade stolte og brogede Livsførelse i høj Grad fortjener en virkelig sagkyndig Behandling, og deres Stamtavler bør ikke savnes i vor genealogiske Litteratur. De følgende Meddelelser maa kun opfattes som et Bidrag til Opgavens Løsning.

København har som oftest kun været Gennemgangsstedet for de hjemløse Flygtninge paa deres Vej til Holland og særlig til England. Douens Værk viser, hvad man ikke før har vidst, den danske Gesandt i Paris *H e n n i n g M e y e r c r o n e* som en varmhjertet og uforfærdet Mand, hvis Hus har været Tilflugt og Skjulested for de haardt forfulgte. Menjot d'Elbenne gives os Stof til en Levnedsskildring af *Rambouillet de la Sablières* lødige og sympatiske Personlighed, om hvem de herværende fransk reformerte samlede sig, lige respektindgydende ved sin urokkelige Overbevisning som ved sit ukuelige Livsmod og utrættelige Virke til Gavn for sine Lidelsesfæller.

N i c o l a s d e R a m b o u i l l e t, Herre til la Sablière, Plessis, Tertre og la Touche, Baron af Lancey og andre Godser i Beauce (ved Chartres), var Søn af den berømte Madrigaldigter *Antoine de Rambouillet* til la Sablière og *du Plessis og Marguerite Hessein*, bekendt som *La Fontaines Veninde*. Han fødtes 1656 og blev døbt 10. Febr. s. A. i Charenton, tilbragte sin Ungdom med alvorlige Studier og indgik 20. Juli 1679 i Charenton Ægteskab med den 18-aarige *Louise Madeleine Henry* fra La Rochelle, Datter af *Jacques Henry*, châtelain (Slotsherre) til Cheusses og Coudon. Med hende fik han en aarlig Rente af 30,000 Livres. De boede i Familiehuset *Hôtel Rambouillet* i Gaden *Neuve des Fossés-Montmartre* ved Kirken *Saint-Eustache*, og her fødtes hans to ældste Børn *Renée-Madeleine*, døbt i Charenton 8. Dec. 1680; *Anne Marguerite*, døbt 23. April 1686, og *Marie Henriette*, døbt 8. Dec. 1684. Litterært interesseret stod han i Forbindelse med *Bayle*, hvem han tilskrev kritiske Bemærkninger om forskellige vanskelige Problemer, og besørgede 1680 første Udgave af sin Faders Madrigaler. Ophævelsen af Ediktet af *Nantes* 13. Dec. 1685, der bragte Nød og Elendighed over talløse Familier, ramte ogsaa hans lykkelige Hjem. Medens hans Moder afsvor den reformerte Bekendelse og herfor fik en kongelig Pension, holdt *Rambouillet*, hans Hustru og Søster urokkeligt fast ved deres Tro. I Henhold til Arrestordre af 12. Januar 1686 blev han fængslet i Bastillen, og Hustruen og Søsteren indsat i *Ursulerindernes Kloster*. Allerede 17. Jan. lykkedes det *Rambouillet* at rømme fra Fangenskabet, slippe over Grænsen og ad Omveje at naa København, hvor han blev vel modtaget af Kongen, særlig dog af de landflygtige *Huguenotters Beskytterinde*, *Dronning Charlotte Amalie*. Den 13. Marts blev tre som Kavalerer forklædte Damer, hans Hustru, *Frøken de la Forest*, hans Slægtning, og en *Frøken de Chais* paa grebne, men det lykkedes dem at flygte fra deres Fangevogter. Forinden havde *Rambouillets Hustru* faaet anbragt de to Døtre skjult hos den hollandske Gesandt, efterat *Bedstemoderen* 23. Jan. havde ansøgt om at faa dem optaget hos *Korssøstrene*. Den Mand,

hvem det var betroet at føre dem over Grænsen, blev dog paagrebet, og Flugten stanset¹⁾. Rambouillets Ejendomme blev konfiskeret, men paa Mad. de Maintenons Forbøn fik de to Døtre kort efter overdraget Godserne Sablière, du Plessis-Fevre, Lançé, Tertre og Tronchay-Gallet. Den ældste, R e n é e, gik over til Katholicismen og blev 1701 gift med Charles Trudaine til Montigny, Statsraad og prévôt des marchands og intendant des finances, hvis ældste Søn var Daniel-Charles, den bekendte franske Statsmand »le grand Trudaine«, i hvis Slægt de nævnte Ejendomme nedarvedes. Den anden Datter, A n n e M a r g u é r i t e, døde allerede 1696, 13 Aar gl., medens den yngste, vistnok sammen med sin Guvernante, S u z a n n e T h i b a u l t, i 1686 flygtede til Danmark og blev genforenet med sine Forældre.

I København sluttede Rambouillet sig ved sin Ankomst til forskellige Trosfæller, delvis Slægtninge, der enten tjente i den danske Hær eller var antaget i Dronningens Hofstjeneste.

Ved Dragonadens Iværksættelse i Paris 1681 blev henved 4000 Mennesker, Halvdelen af alle i Staden boende Protestanter, stillet overfor Alternativet, enten at afsvære deres Tro eller at søge Flugten. Kun ganske enkelte ubestikkelige Huguenotter af høj Byrd som Prinsesse Charlotte Amalie af Tarent og den af Frankrig saa fortjente Feltherre Marskal Schomburg gik fri for Forfølgelser. Flere højtstaaende Officerer fik Tilbud om Samvittighedsfrihed, men de afslog det og bad om Tilladelse til at maatte bekende deres Tro udenlands. Blandt dem, der fandt Vej til Danmark, staar øverst i Rang og Byrd Generallieutenant F r é d é r i c C h a r l e s d e L a R o c h e f o u c a u l d, Greve de Roye og Roucy, der 30. Maj 1683 af Kong Christian V. udnævntes til Generalfeltmarskal og Chef for den danske Generalstab samt kort efter blev dekoreret med Elefantordenen. Hans Virksomhed her i Landet er blevet udførligt og kyndigt behandlet af en dansk Krigshistoriker, om der end af de ovenfor nævnte franske Publikationer og diplomatiske Akter vil kunne fremdrages nyt Stof til Belysning af hans Indkaldelse hertil²⁾. I hans Følge var en Række Officerer, af hvilke de fleste kun kort Tid tjente i den danske Hær for siden at søge til England og Holland, hvor der var større Udsigt til at vinde krigerske Lavrbær end i det neutralt Danmark³⁾. Der nævnes Brød-

¹⁾ Douen III 431, 471.

²⁾ Douen II 423. Weiss II 285 ff. Han var i Sept. 1685 i Versailles, kom kort efter til Kbhvn. med 4 Skalmejblæsere (Dok. til kgl. Resolutionsbog 1680—86).

³⁾ Mærkes kan især Generalltnt. og Kommandant i København, Gebeimeraad og Kommitteret i Politi- og Kommercekollegiet C h a r l e s D a m a s d e C o r m a i l l o n, † 1712 (Biogr. Lex. IV) og Generalltnt. og Chef for Tropperne i Hertugdømmerne F r a n ç o i s P o i s s o n Marquis du Mes-

rene de la Barre og deres Tante Marquise de Régnier, Hofdame hos Dronning Charlotte Amalie. Under 5. Maj 1683 udfærdigedes Tilladelse til at gaa i dansk Tjeneste for Marquis la Forest-Susannet og for Henri og Louis de Chivré, et Aar senere (14. April) for Greve Guichard med 12 Tjenere, ligesom Elisabeth de la Fosse¹⁾ 6. Maj fik Bevilling paa at begive sig til Dronningen af Danmark.

Marquis Frédéric de Susannet de la Forest, Søn af Jacques de Susannet og Elisabeth Renéc de Limoine, var gift med Elisabeth de Coursillon, Marquise de Dangeau, Datter af Louis de Courcillon Marquis de Dangeau og Charlotte des Noues. Hun var Søster til Philippe de Dangeau, Forf. af den for Ludvig XIV.s Regeringshistorie vigtige *Journal du Marquis de Dangeau*²⁾; la Forest fik kort efter sin Ankomst, 2. Juni 1683, Bestalling som Oberst i dansk Tjeneste, hvervede 1684 et Rytterregiment, i hvilket som Officerer ansattes flere franske reformerte Flygtninge, men som dog kort efter blev nedlagt. Han var derefter nær knyttet til det danske Hof, hvorfor det lykkedes ham at bane Vejen for flere landflygtige Trosfællers Bosættelse i København³⁾. Han forfremmedes 1689 til Generalmajor til Hest og afgik 16. April til England, hvor han i C. S. v. Plessens Sted skulde forblive »a consiliis«, særlig for at forhandle om at skaffe Kong Vilhelm overladt et dansk Hjælpekorps i Krigen mod Frankrig og Jakobiterne, blev 1691 Chef for et af Korpsets Regimenter, deltog med Hæder i Kampene i Irland og Flandern, udnævntes 1694 til engelsk Generallieutenant, forlod 1698 dansk Tjeneste og døde 1701 som kursachsisk Generallieutenant⁴⁾. Det lykkedes ham at faa udleveret sine i Frankrig tilbageblevne Børn, af hvilke den tidligere nævnte Datter Charlotte Elisabeth opholdt sig i Huset hos Meyer crone, hvorfra hun, syg af Feber, undslap 5. Febr. 1686 og naaede Danmark. Hun holdt 22. Sept. 1695 paa Københavns Slot Bryllup med Christian Rodsteen til Gunderslevholm, Generallieutenant over Kavalleriet i Norge, hvid Ridder og senest Kommandant i Rendsborg, død 1728 som den

nil, † 1697 (ib. XI). Jean Louis de Jaucourt de Buisnière (Forældre: Philippe de Jaucourt til Villarnoul og Marguerite de Guéribalde), 1684 Ritm. i la Forests Reg., 1685 i l. sjæll. Rytterreg., 1689 i engelsk Sold, 1690 ved Limerick, 1691 Major, 1692 til Flandern, 1697 Oberst t. H., ansøgte 1710 om Forhøjelse af sin Pension † 10. Dec. 1712 i Kbhvn. (R.K.). Jvfr. Douen II 357. Weiss II 294. Haag VI 46.

¹⁾ Død som l. Kammerfrue hos Dronningen i Kbhvn. 24. Juni 1692 (Kbog). Douen II 415. Supplik fra 1680, underskrevet Marquis Louis og Henry de la Barre de Chiuvré (Krigskanc. Supplikationer).

²⁾ Douen II 350, 415, 430, 479. Charlotte Amélie de la Trémouille, ed. R. Mosen, Oldenburg 1892 210—212.

³⁾ Danske Saml. 2 V.

⁴⁾ Der Deutsche Herold 1878.

sidste af sin Slægt¹⁾. Umiddelbart før eller efter sin Afrejse til England havde han den store Sorg at miste to af sine Sønner, *Alexandre Henri* og *Henri*, ved Operahusets Brand paa Amalienborg²⁾. Af La Forests Brødre stod ogsaa i dansk Tjeneste *Jacques Frédéric*, der 1696 var Major, og *Philip Frédéric*, 1686 Ritmester i 3. jydsk Reg. Rytteri, 1688 Kaptajn og Kompagnichef i Livgarden til Fods, falden 29. Aug. 1690 ved Stormen paa Limerick.

Ved la Forests Indflydelse kom to af Rambouillet's Hustrus Sødskende til Danmark. Den 18-aarige *Vincent Gédéon Henry de Cheusses* blev 1683 Ritmester ved hans Regiment og Kammerjunker hos Dronning Charlotte Amalie, naaede efterhaanden op til at blive Chef for 3. jydsk Rytterregiment (1710), hvid Ridder og Generallieutenant; hans Søn *Frédéric Henry* († 1773) var Gesandt i Berlin, St. Petersborg og Haag samt hvid Ridder, gift 1732 m. *Sophie Ernestine Louise de Susannet de la Forest*, Datter af Kammerjunker hos Hertug Georg Ludvig af Braunschweig-Lüneburg S. de la F. (Søn af Generalen). Søsteren *Henriette Henry* blev Hofdame hos Dronning Charlotte Amalie, ægtede 1700 Overjægermester, Geheimekonferensraad *Frederik v. Gram* og døde allerede 1704³⁾. Mad. Rambouillet's og de to Søsken de Cheusses' Moder *Renée de Lauzeré*, der ved Ediktets Ophævelse var bleven interneret i et Kloster i Paris, hvorfra hun flygtede til Danmark, døde 1688 i København⁴⁾.

For at vende tilbage til Rambouillet maa Oplysninger om hans Virksomhed for Menigheden indadtil søges i dens ældste Forhandlingsprotokol »Acta consistorii eccl. ref. havn.«, der paabegyndtes 31. Maj 1687, da han valgtes til Ældste for Medlemmerne af den franske Nation. S. A. døbttes her 10. Febr. (gl. Stil) hans 8. Febr. fødte Datter *Charlotte Emilie*, der kun blev 14 Dage gl. og bisattes 23. Febr. paa Helligaands Kirkegaard. 1688 udnævntes han til Etatsraad og begav sig, i Følge Kongens Befaling til Grev Conrad Reventlow, i Slutningen af Aaret til England, hvor han opholdt sig i London, beskæftiget med Forhandlinger om at drage derværende, fra Frankrig flygtede huguenottiske Købmænd og Haandværkere til Danmark for at bringe Manufaktur og Handel i Blomst. Under 10. April 1690 tildeltes der ham i aarlig Pension 500 Rdl. Efter Rambouillet's egne Ord arbejdede han med al mulig

¹⁾ E. v. Kielmansegg, Briefe des Herzogs Ernst August an J. F. D. v. Wendt, 1902, 227. Test. Sjæll. Reg. 1713.

²⁾ Louis Bobé, Operahusets Brand paa Amalienborg 1689, 1889.

³⁾ Efterl. Reventlowske Pap. VIII 402.

⁴⁾ Kirkebogen: Renée de Lauzerée veuve de Jacques Henri de Cheusses enterrée le mois de nov. 1688.

Flid paa denne Sag og vilde have gennemført den, hvis hans Anstrebninger ikke var blevet overflødige ved et Rescript af 1690, der indskrænkede de Privilegier, Kongen i 1685 havde bevilget de Reformerede, der vilde bosætte sig i de danske Stater. Han beklager, at flere Familier, der var i Færd med at indskibe sig, nødtes til at opgive deres Forehavende og lade deres Gods bringe tilbage, som allerede var bragt ombord i de Skibe, der skulde føre dem over. Denne Modgang krydsede alle hans Planer, men forhindrede dog ikke, at nogle Købmands- og Haandværkerfamilier meldte sig og etablerede sig i København¹⁾.

Hjemvendt til Danmark havde han i den nye reformerede Kirke 10. Jan. 1691 til Daaben én den 7. i s. M. født Søn, kaldet *A n t o i n e*. I de følgende Aar boede han vistnok til Stadighed i København, da han har indtegnet sig som Fadder i Dec. 1693 og i Okt. 1694. I 1698 lod han 8. Juli en Dagen før født Søn døbe, der fik Navnet *C h a r l e s G u i l l a u m e*. Aaret efter blev han Medlem af en Kommission til Forbedring af de Reformeredes Kaar i Danmark. 1702 traadte han tilbage fra sit Hverv som Ældste ved Menigheden og blev 1706 afskediget fra dansk Tjeneste med det Vidnesbyrd, at han i alle de ham overdragne Kommissioner og Forretninger havde varetaget Kongens Interesser til fuldkommen Tilfredshed.

Vistnok allerede 1700 — Menighedens ældste Kirkebog opgiver, mærkeligt nok, hans Dødsaar til 1702 — havde han forladt København for stedse og bosat sig i London, hvor han vedblev at ofre sig for sine betrængte Trosfæller. I Aarene 1703—04 var han Uddeler af »la Royale Bonté«, og 1718—20 Direktør for det franske Hospital de la Providence i London. Kong Georg I. benaadede ham i 1716 med en aarlig Pension af 150 livres (8750 frcs.), som hans efterlevende Hustru beholdt i sin Enkestand 1723—31. I 1717 opsatte Rambouillet i Overvær af Pastor Philippe Mesnard sit Testamente, der giver et værdifuldt Indblik i hans stolte og rene Karakter. Han bekender at ville dø i den Tro, for hvilken han har ofret alt. Alle hans Ejendomme var bleven tillagt hans Datter, Mad. Trudaine, der allerede som Barn blev unddraget hans Ømhed, og han bad hende nu om, saavidt det stod i hendes Magt, at genindsætte sin Moder og Sødskende i alle de Rettigheder, der saa uretfærdigt var blevne ham frataget, for at hun derved kunde lette sin Samvittighed. Rambouillet levede endnu 1718, men var død 1723; hans Enke døde i 1734 mellem 27. Januar, da hun opsatte sit Testamente, og 25. Februar.

Af deres øvrige Børn fulgte *M a r i e H e n r i e t t e*, der i 1700 var til Stede ved sin Kusines Bryllup med F. v. Gram, Forældrene

¹⁾ Efterl. Reventlowske Pap. VIII Till. S. 51.

til England og ægtede her i 1713 en Huguenot, Louis Chevaleau de Boisragon fra Poitou, Oberstlieutenant i engelsk Tjeneste. Af de i København fødte Sønner blev Antoine Gédéon sin Faders Efterfølger som Direktør for det franske Hospital og døde 1750 ugift i Haag i Statholderen Prins Vilhelm af Oraniens Tjeneste, medens Charles Guillaume døde 1746 som Oberst i den engelske Garde, og med ham udslyktes Slægten Rambouillet i Mandsstammen¹⁾.

I Forbindelse med Familien Rambouillet staar tilbage at omtale den tidligere nævnte Præst Philippe Mesnard, der fulgte den trofast i alle dens Omskiftelser. Han var indtil 1685 Præst i Saintes, ankom i Oktober s. A. til Kbhvn. sammen med flere landflygtige Trosfæller, afholdt den første Gudstjeneste 18. Nov. i et privat Hus og prædikede første Gang fra 11. Okt. 1689 i Kirken, dog kun som anden Præst under den i Foraaret 1686 hertil ankomne Jean la Placette. Mesnard forlod i 1699 København, var 1717 Præst ved det franske Kapel Saint James du Palais, senere Uddeler ved la Royale Bonté og Sekretær ved det franske Hospital. Han døde i 1737.

Næst efter Rambouillet har af hertil indvandrede adelige Huguenotter den bekendte Maler Jacob d'Agar størst Fortjeneste af den herværende franske Menigheds tidligste Organisation, navnlig ved en af ham 1685 i Brandenburg iværksat Pengeindsamling, der gav et godt Udbytte.

Jacob d'Agar²⁾ var Søn af en i 1626 omvendt Dominikaner Paul Agar eller de Agard og dennes anden Hustru Jeanne Pelletier. Han fødtes 1642 i Paris og blev døbt 28. Juni s. A. i Charenton, uddannede sig i Malerkunsten og blev 1675 Medlem af det franske Akademi, men forlod allerede 1680 som ivrig Reformert sit Fædreland. Aaret efter findes han optaget i Listen over de af Kongen af England naturaliserede, i London bosiddende Huguenotter. I 1683 blev han dansk Hofkonterfejer (premier peintre du Roi) og tillige Kammerjunker hos Dronning Charlotte Amalie. I Aarene 1685—86 var han Ældste og Generaldeputeret for den reformerte Menighed. Han døde 16. Nov. 1715 i Kbhvn., 73 Aar, 9 Mdr., begravet 22. Nov. paa de Reformertes Kirkegaard. Gift 1° med Marie Picard, † før 1674, Datter af Jean Michael Picard, »peintre ordinaire du Roi« ved det kgl. Akademi for Maler- og Billedhuggerkunst i Paris; 2° April 1675 i Charenton, da han boede i Rue de Richelieu, paroisse S. Roch, med Madeleine

¹⁾ Menjot d'Elbenne 216. Proceedings of the Huguenot Society VI, 43-49.

²⁾ Underskriver sig Jacob d'Agar til Adskillelse fra Broderen Jacques d. A. (f. 1643), Oberst i hollandsk Tjeneste (Geh. Registratur 1685 f. 270 f. d'Agars Opt. i Fr. Ref. Kirkes ældste Bog).

le Jeune fra Borneblanche i Normandiet, Enke efter Jean Berthelin¹⁾; hun fik 1689 og 1691 Rejsepas til England²⁾.

Af første Ægteskab havde d'Agar Datteren Anne, f. 1667; Charles, f. 1669, døbt 15. Febr., dansk Kammerjunker, fik 1691 Pas til England, og Gabriel, f. 1670, var 1687 Page hos Kurfyrsten af Brandenburg. Hans Børn af andet Ægteskab var:

1. Susanne, f. 17. Febr. 1677 i Paris, dbt. 24. s. M. i Charenton, fik 1716 med Søsteren Marie anvist en aarlig Pension af Postkassen paa 200 Rdl., † 28. Jan. 1748 i Kbhvn.; var 1701 frugt-sommelig ved Kaptajn i Marine Regimentet Nicolas Formont, der i en Revers, udstedt i Dresden 1. April s. A. og stad-fæstet 14. Maj af Kongen, anerkendte hende som sin Hustru. Han døde 1702 i Verona, hvorefter hans Moder Marie Girardot (død under Pesten 1711 i København), Enke efter den kgl. Kommissær og bekendte Bankier i Paris Nicolas Formont d. Æ. († 12. Febr. 1695 i Kbhvn.), i 1707 oprettede Testamente til Fordel for sin Søn Nicolas' Datter Marie Madeleine (døbt 17. Maj 1701 i Fransk ref. Kirke, † 10. Juni 1739 i Kbhvn., g. 30. Juli 1723 m. Admiral Gaspar Frédéric le Sage de Fontenay, f. 1693, † 1769, (Søn af Antoine le Sage de Fontenay, der 1684 blev Ltnt. i sjæl-landske nat. Inf. Reg., † 1700, gift m. Mds. Drelincourt) og Datteren Marie, viet 28. Dec. 1695 til Købmand Pierre Poumeau (Søn af Borger og Købmand i Bergerac i Guienne André Poumeau og Anne Belivier)³⁾.

2. Marie, f. 23. April 1678 i London, døbt i St. Martins Church, 1712 Daabsvidne i London, † 9. Maj 1737 i Kbhvn.

3. Jacques (James), f. 28. April 1681, 1700 Fændrik i Marine Reg., 1701 Sekltnt., 1708 Prltnt., lagt for Had ved Regimentet, hvorfor Faderen 1709 ansøgte om hans Forflyttelse, undveg 1712 paa Marchen til Stralsund.

Af Huguenotter, der 1683 kom hertil med en fransk Flaade, indtraadte i den danske Marine og hørte til den herværende ældste franske Menighed, skal fremhæves to, der begge var hjemmefødte i Provinsen Saint-Ouen.

¹⁾ Douen III 308.

²⁾ Hun havde af første Ægteskab Sønnen Jean Berthelin, f. 7. Aug. 1665 i Quevilly ved Rouen, blev 1686 Kadet i Livgarden t. F., 1687 Fændrik i Marine Reg., 1691 Sekltnt., 1693 Prltnt., † 13. Juni 1704. gift m. Johanne Sidenborg,

³⁾ Louis Bobé, Frederiksberg Slot, 93. Sjæll. Reg. 1701, 115 (Indlæg) og 1707, 93. Om Familien Formonts Flugt: Douen III 341. Haag, La France Prot. 2. Udg. 1877 I, 46 ff. Krigskanc. Ref. Sager se 1709, 4. Febr. § 5.

SAMUEL LE CERCLER DE LA MONNERIE (Forældre: Samuel le Cercler de la M. fra Île de Ré og Catharine de l'Estrille), f. 1665; blev 1683 (6. Nov.) Ltnt., 1697 Kaptltnt., 1703 Kaptajn, dim. 1711, † 6. Maj 1714, bgr. 9. s. M. fra Ref. Kirke, gift 1° m. Elisabeth Doucet † 1700; 2° 11. Maj 1701 (R.K.) i Kbhvn. m. Judithe Henriette de Briand de Crèveœur (Forældre: Parlamentsadvokat i Paris Jacques de B. d. C. og Marie Sainson), f. 1675, † 9. Juni 1743 i Kbhvn. (R.K.). — Børn af første Ægteskab:

1. Charles Samuel, f. 1. Dec. 1689 i Kbhvn.

2. Philippe Renée, f. 13. Marts 1691 smst., var 1701 i England.

3. Marie, f. 2. Marts 1694 i Kbhvn.

4. Gédéon Samuel, f. 22. April 1696 smst., 1710 Kadet, 1719 Sekltnt., 1725 Premltnt., † 1. Maj 1728 i Kbhvn., bgr. 3. s. M. (R.K.).

5. Elisabeth, f. 29. Juli 1698 i Kbhvn.

6. Théodore, f. 5. Febr. 1700 i Kbhvn.

Af andet Ægteskab:

7. Abigaël Marie, f. 4. Okt. 1702 i Kbhvn.

8. Anna Margrethe, f. 1704 i Kbhvn., dbt. 30 Okt.

9. Jean Isaac, f. o. 1705, 1720 Kadet, 1732 Sekltnt., 1740 Prltnt., † 24. Juli 1753 i Kbhvn., gift 4. Maj 1736 m. Sybille Sophie Dörck (Fader: Daniel D.), † 1762 i Kbhvn., 46 Aar, bgr. fra Holmens Kirke. — Børn:

A. Christian Frederic, f. 1737 i Kbhvn., dbt. 7. Maj.

B. Samuel Daniel, f. 1738 i Kbhvn., dbt. 8. Maj

C. Dorothea Beate, f. 1739 i Kbhvn., dbt. 28. April (Holmens K.), † 24. Sept. 1814, gift 28. Febr. 1764 i Kbhvn. (Holmens K.) m. Oberstltnt. i vesterlenske nat. Inf. Reg., russisk Oberst François Maximilian de Clozel, † 27. Jan. 1772.

D. Judithe Caroline, f. 6. Febr. 1741 i Kallundborg, † 19. Okt. 1805 i Kbh., gift 15. Marts 1766 m. Oberstltnt., Finansraad Adolph Frederik von Restorff, f. 17. Maj 1735 i Eutin, † 14. Aug. 1786 i Trankebar.

E. David Elias, f. 21. Maj 1743 i Kallundborg, 1755 Kadet, afsk. 1765 paa Grund af slet Opførsel.

10. Jacques f. 12. Juli 1712 i Kbhvn., dbt. 17. (R.K.).

ARMAND LA LOUCHE DU PÉRON, f. 1654 i Saintonge; var 1671 i Vestindien med et Kompagniskib fra La Rochelle, deltog 1672—76 i Kampene mellem Englænderne og Hollænderne, 1682 til Koffardis, 1683 (26. Maj) Ltnt. i Aarstjenesten, 1691 Kaptajn, 1697 Kommandørkaptajn, 1701 Kommandør, 1704 Schoutbynacht, † 27. Sept. 1706 paa Kbhvns. Rhed ved Drukning. Gift 21. Dec. 1691 i Kbhvn. (R.K.) m. Jeanne Guenon¹).

¹) Haag, La France prot. 1. Udg. VI 460. Admiralitetets Skifteprot. 1700—02, f. 167 (ved Hr. Arkivar E. Marquard). Tidsskr. f. Søvæsen 1861, 250. Efterl. Reventlowske Pap. VI 510; VII 488; VIII T. 136.

Tilf. til ovenstaaende Literaturhenvisninger: Fransk-lutherska forsamlingens kyrkebok i Stockholm 1688—1791 i Svenska Autograf-Sällskapets Tidsskr. 1893.

P. E. Müllers Løbebane.

Nogle Oplysninger og Rettelser.

Ved

A. Oppermann.

I de paa forskellige Steder fremkomne Mindeord om P. E. Müller findes der — ogsaa i den Tale som af C. Wesenberg-Lund er holdt i Videnskabernes Selskab — forskellige urigtige Angivelser, som ikke bør staa urettede, navnlig da de gælder en saa betydelig Forsker som P. E. Müller.

I naturvidenskabelige Kredse er det vistnok en udbredt Mening, at M. først efter at have taget Landbrugseksamen (1861) tænkte paa at studere Skovbrug, men dette er ikke rigtigt. Tanken om at blive (eller: lade ham blive?) Forstmand stammer allerede fra hans tidligste Ungdom, før han uddannede sig som Landmand.

Fra 1850 til 1856 blev M. undervist i det v. Westenske Institut, hvis Bestyrer, H. G. C. Bohr, hævdede Skolen »til stor Anseelse og meget stærk Frekvens«¹); som Lærer i Naturhistorie virkede Chr. Vaupell. Selv siger Müller²), at han var »bestemt til at studere«. »Det var mig imidlertid vanskeligt at følge med i Skolen«, da »mine aandelige Evner . . . under min Opvækst havde ligget i Dvale«. »I 1856 forlod jeg derfor det v. Westenske Institut, tog Præliminæreksamen ved Universitetet og rejste paa Landet, hvor jeg i noget over to Aar lærte det praktiske Landvæsen«. Udtalelser om, at han forlod Skolen »efter at have taget Præliminæreksamen«, at han tog denne i 1856, og at han derefter lærte praktisk Landbrug i tre Aar, er ikke rigtige.

Ved Skolen blev den nævnte Eksamen (»Afgangseksamen for Realdisciple«) første Gang afholdt Sommeren 1857³). Men allerede Januar samme Aar havde M. indstillet sig ved Universitetet til »Forberedelseseksamen for Forststuderende«, en Gren af »Almindelig Forberedelseseksamen« der ved ministeriel Bekendtgørelse 30. Maj 1850 havde afløst forskellige ældre Eksaminer.

Udfaldet af Prøven⁴) var, at Müller fik 21 Points (i 7 Karakterer) og dermed fik Vedtegnelsen »Ikke antagen«, da der til at bestaa krævedes 23 Points. Han underkastede sig ikke senere denne Eksamen; det foreliggende berettiger os imidlertid til at antage, at han allerede 1856 har søgt at blive Forstmand.

Det maa formodes, at M. ikke er gaaet ud til praktisk Landbrug i Begyndelsen af 1857, men har fortsat sin Læsning, thi Juni 1857 har han indstillet sig til »Forberedelseseksamen for Veterinærer«, som han bestod med »Anden Karakter«⁵). Denne Eksamen var

væsentlig lettere end Forstmændenes, thi man var fri for Fransk og for skriftlig Prøve i Matematik⁶).

Det er saaledes denne mindre omfattende »Præliminæreksamen ved Universitetet«, Müller har taget, og det maa formodes, at man har tænkt paa at lade ham blive Veterinær, thi Adgang til at underkaste sig Landbrugseksamen havde han, ifølge den nyoprettede Højskoles Plan, uden at møde med nogen Forberedelseseksamen⁷). Med nogen Ret kunde man mene, at det unge Menneske, der havde zoologiske Interesser, maatte egne sig for Veterinærstudiet, og at han som Forberedelse hertil burde uddanne sig praktisk i Landbrug. Fra ældre Tid krævedes det af Veterinæreleven, at han skulde være fyldt 18 Aar, og »gør han vel i tillige at øve sig i Hestebeslag nogle Timer dagligen. Han bør desuden samtidigen søge enhver Lejlighed til at gøre sig praktisk bekendt med Husdyrenes Natur og Behandling«⁸). — Fra c. 1ste Juli 1857 til 22de August 1859 er »noget over to Aar«.

Det var dog ikke som Veterinær-, men som Landbrugselev, at M. 23. Aug. 1859 mødte paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole⁹), hvor han 1860—61 tog Landbrugseksamen med Første Karakter¹⁰) og derefter 1861 en Tid var konstitueret som Assistent i Landøkonomi¹¹).

Tanken om Skovbrugsstudiet havde ikke hvilet. Paa Landbohøjskolen fandtes dengang ingen Skovbrugsundervisning, thi denne hørte stadig under Forst-Examinationskommissionen¹²), hvis Formand nu var J. G. Forchhammer (tidligere Jonas Collin). For at kunne indstille sig til Eksamen maatte man indgive Ansøgning til Kommissionen, og denne havde et vist Tilsyn med de Studerendes praktiske Uddannelse i 2 »Distriktsaar«. September 1860 (altsaa efter det gode Udfald af Landbrugseksamens 1ste Del) andrager Professor L. Müller om, at en af hans Sønner, »som agter at uddanne sig til Forstelev«, maa opholde sig et halvt Aar paa et, og et halvt Aar paa et andet Skovdistrikt, i Steden for at være et helt Aar paa samme Distrikt¹³). Kommissionen gav Oktober 1860 sit Samtykke hertil, Forchhammer dog med nogen Betænkelighed.

Herefter modtog P. E. Müller 1861—62 en Del af sin praktiske Uddannelse paa 1ste Sorø Skovdistrikt, hvis Bestyrer var Søn af den tidligere Forstinspektør, G. S a r a u w, og Svoger til hans Efterfølger, F. C. E i d e. M. blev vistnok hele Aaret i Sorø, hvor han anvendte sin »Fritid paa Latin, Græsk og Matematik med nogen Vejledning hos to af Lærerne ved Akademiet«¹⁴). Det andet Distriktsaar, 1865—66, tilbragte M. i Grib Skov.

Af de forskellige Eksaminer, der gav Adgang til Forsteksamen, havde M. Valget mellem Adgangseksamen til Universitetet og den ved Bek. 1. Aug. 1857 § 3 anordnede Forberedelseseksamen (»Store Præliminæreksamen«¹⁵). Naar M. valgte at tage Studentereksamen,

beroede det vistnok paa, at han ved den Prøve, han 1857 ikke bestod, havde faaet daarlige Karakterer i Matematik (mdl i Aritmetik og tg i Geometri). For den, der havde ondt ved at tilegne sig en matematisk Tankegang, og som havde nogle Kundskaber i de døde Sprog, var der mindre Fare for at falde igennem ved Examen Artium, hvor der til »Bestaaet« kun krævedes Kvotienten 2.54, end ved Forberedelseksamen (Minimums-Kvotient 3.0). Desuden gav Adgangseksamen jo Ret til Studenternavnet og Muligheden for et Universitetsstudium¹⁶). Dimitteret af Professor K. J. L y n g b y e bestod Müller Studentereksamens to Dele 1862 og 1863 med Kvotienten 3.62, Anden Karakter¹⁷).

Nu var der omsider Adgang til at tage Forsteksamen, som han bestod 1864—67 med Første Karakter¹⁸). Det var ham en væsentlig Lettelse, at han fik Lov at overføre 3 ug fra Landbrugseksamen¹⁹), og at Kravene i Matematik netop paa denne Tid blev mildnede stærkt²⁰).

1866 fik M. Universitetets Guldmedaille for en zoologisk Afhandling; Juni 1867 tog han Filosofikum med 1ste Karakter, og 1871 disputerede han for Doktorgraden over et zoologisk Emne.

Imidlertid var der stærke Kræfter i Bevægelse for at fjerne J o h. F r. H a n s e n fra Stillingen som Forstdocent (Lærer i Skovbrug), og i Tide at faa uddannet en eller to Afløsere, idet man tænkte sig den Mulighed at dele Virksomheden. Paa Finansloven for 1868—69 fandtes 1ste Halvdel af en toaarig Bevilling, i alt 4000 Kroner, til et Rejses stipendium for en yngre Forstmand. Finansministeriet (Fonnesbech) opfordrede Forstkandidater til at søge Stipendiet, og dette blev efter Kommissionens Anbefaling tildelt M., som paa dette Tidspunkt studerede Zoologi i Schweiz. »Det lod en Tid lang til, at Müller ganske vilde hellige sig Zoologien; men praktiske Hensyn ledte ham dog til at fastholde sit oprindelige Valg af Carrière«²¹).

Da M. i 1872 over for Landbohøjskolens Direktør, C a r l E m i l F e n g e r, udtalte, »at han kunde ikke vente længere, ordnede Fenger det saaledes, at Lærerpladsen i Skovbrug blev ledig fra 1. Januar 1873«²²). Hansen, der da var 62 Aar, blev »entlediget efter Ansøgning i Naade«; Embedet blev opslaaet ledigt; 19. Decbr. blev Müller ansat, fra 1. Januar 1873, som Lærer i Skovbrug, og han blev i denne Stilling 9½ Aar, indtil Udgangen af Juli Maaned 1882, efter at han 21. Febr. s. A. var udnævnt til Overførster for 2den Inspektion, d. v. s. Skovene mellem København og Hillerød samt paa Bornholm og Falster²³).

Før 1848 var Overførsterne de egentlige Driftsledere i de kongelige Skove, men Loven af 25. Febr. 1851 havde reduceret deres Virksomhed stærkt, saaledes at Stillingen kun var inspicerende og kontrollerende, uden selvstændigt Ansvar for Driften og uden Ret

til at gribe ind i denne²⁴). Man ønskede Skovriderne stillet saa frit som muligt, og Loven siger, at naar en af de nordsjællandske Overførstere gaar af, skal det ved Lov bestemmes, »hvorledes og mod hvilket Vederlag Overførsterforretningerne i Statsskovene blive at udføre«. Loven af 8. Decbr. 1859 førte dog ikke til Nedlæggelse af Overførsterstillingerne, men 1870 foreslog et Folketingsudvalg²⁵), at »ved første Embedsledighed i et af de tre Overførsterembeder sammendrages 1ste og 2den Overførsterinspektion under een Overførster«, og »Udvalget . . . vilde have foretrukket at erstatte saavel disse Embedsmænd som ogsaa en Del af Administrationen i selve Ministeriet med en umiddelbart under Ministeren sorterende Skovinspektør, der skulde udøve en større Indflydelse paa den stedlige Bestyrelse«.

P. E. Müller havde ikke, som der siges, »søgt« Overførsterembedet, — allerede af den gode Grund at det ikke var opslaaet ledigt. Overførster Eide, som gentagne Gange havde været syg, havde søgt sin Afsked og faaet den bevilget 21. Februar; samme Dag blev »Forstdocent ved Landbohøjskolen, Doctor philosophiæ Peter Erasmus Müller, R. af D., udnævnt« til Overførster, fra 1. August²⁶) som var den Dag der passede bedst for ham, medens Tidspunktet 1ste Oktober, Begyndelsen af det nye »Forstaar«, vel havde været mere tiltalende for Eide, som imidlertid allerede døde 2den August 1882.

Hermed blev Stillingen som Overinspektør ved Sorø Akademis Skove ledig, og 4. Novbr. 1882 blev den besat med Müller, fra 1. April 1883 at regne. Man havde 1851 ønsket de soranske Skovridere stillet lige saa frit som Statens²⁷), og 1860, da Eide fra Forstinspektør i Sorø var forfremmet til Overførster i 2den (nordsjællandske) Inspektion, mente Folketingets Finansudvalg, at en overordnet kongelig Forstmand kunde føre Tilsynet mod at faa fri Rejse og Diæter 4 Rdr. daglig. Paa Grund af Omstændighederne vilde man dog ikke nægte ham (J. F. C. Wegener, Skovrider i Odsherred, tidligere slesvigsk Overførster) de foreslaaede 400 Rdl. som et personligt Tillæg²⁸). Disse Udtalelser viser, hvor liden Værdi Rigsdagen tillagde Stillingen som Overinspektør; den var 1860 tjenstlig set endnu ringere end Overførsterstillingen, og Wegener opfattede, saa vidt jeg ved, den beskedne Honorarpost korrekt. Efter hans Død blev Eide 1865 udnævnt til Overinspektør; hans tidligere Stilling som Akademiets Forstinspektør maatte naturligt give ham en stor Myndighed, og i Løbet af det følgende halve Aarhundrede voksede Overinspektionens Magt, paa Bekostning af de usikkert stillede Skovridere, som først 1902 fik kongelig Udnævnelse og Rang med Statsskovriderne, — og til Skade for Skovbruget.

»Der var dem, der stærkt bebrejdede Müller, at han søgte bort fra Landbohøjskolen og overtog disse store Stillinger«. Fra min

Ungdom mindes jeg godt saadanne Udtalelser, over for hvilke jeg da pegede paa den nærliggende Opgave: at reformere vort Skovbrugs Bestyrelse. Da M. i Februar 1882 fortalte mig, at han var udnævnt til Overførster, ledsagede jeg min Lykønskning med de Ord: »Det visse er, at Landbohøjskolen mister en udmærket Lærer«. Jeg ansaa ikke Eides to Stillinger for at være »store« eller »høje«, undtagen efter Rangforordningen.

Det er forstaaeligt, at P. E. Müller gav efter for Fristelsen, da J. B. S. Estrup tilbød ham en Stilling som Overførster. I selve dette Tilbud laa jo en stor Anerkendelse over for en Mand, hvis Kendskab til praktisk Skovbrug saavel som til praktisk Administration var saare beskedent, og man kunde med nogen Grund antage, at Tilbudet aabnede Udsigt til et videre Fremtidsperspektiv. Selv nærede M. paa dette Tidspunkt²⁹⁾ den Anskuelse (som jeg har fremsat i Tilskueren 1894), at »Skovbruget vilde skyldes den Autoritet megen Tak, der greb Lejligheden til i en nær Fremtid at samle al forstlig Administration paa ét Sted, under én overordnet Embedsmand«.

Uagtet Estrup var Forstkandidat, Ejer af vidtstrakte Skove og ivrig Forstmand, havde han som Finansminister ikke grebet stærkt ind i Driften eller Styrelsen af Statsskovene*), som hørte ind under den myndige Departementschef C. A. Caroc; men det var blandt Forstmænd en almindelig Tro, at det uventede Valg af Overførster skulde føre til en Omdannelse af Statsskovenes Overledelse, i den Retning som Folketingsudvalget 1870 havde anvist. —

P. E. Müller var en dygtig og pligtopfyldende Lærer, hvis Anseelse sikkert voksede Aar for Aar. Selvfølgelig kunde han lige saa lidt som nogen anden beherske hele det store og mangeartede Stof, der hørte ind under hans Lærergerning³⁰⁾; med rigtigt Blik for sine naturlige Anlæg samlede han først og fremmest Arbejdet om Skovdyrkningslæren; men han følte det som sin Pligt, ogsaa at tilvejebringe et Grundlag for Skovbrugets Produktionsstatistik: »Jeg tror, at den, der vil værne om vort skønne Fag, de mange ideelle Interesser, og de mulige klimatiske Fordele, der knytte sig til dets Bestaaen, griber de sikreste og vægtigste Vaaben ved at arbejde for, at det kommer til at udfylde den Plads i Rækken af Landets industrielle Erhvervskilder, som det kan og bør indtage«³¹⁾. Ogsaa paa Skovbrugshistoriens Omraade ydede han et værdifuldt Arbejde. Det var »karakteristisk for Müllers Undervisning, at selv de Dele af den, der i ringere Grad hvilede paa selvstændige Under-

*) Dr. C. M. Poulsen har fortalt mig følgende: Kort efter at Estrup var blevet Konseilspræsident og Finansminister, traf de to Mænd hinanden. P. udtalte da Haabet om, at E. vilde rydde op i Statens Skovbrug, men fik til Svar, at E. ikke vilde stikke sin Haand i den Hvepserede, og at han kun var politisk Minister.

søgelse, var prægede af en vis Festivitas, som i høj Grad bragte Eleven til at føle, at han stod overfor en Lærer, hvis Strenghed og store Fordringer var et Udtryk for den Alvor, hvormed han opfattede sin Lærergerning³²⁾.

Hermed er det dog ikke givet, at M. var Lærer af Lyst, og hvor de ringere Elever — eller hele Hold af saadanne — ikke evnede at opfylde hans Fordringer, kan han vel have følt sig trykket af den daglige Undervisnings Ensformighed og af Vanskelighederne ved at faa Tid og Arbejdsro til videnskabelige Friluftsstudier. Selv fremstiller han Forholdene saaledes:³³⁾ »Jeg har maattet læse 12 Timer om Ugen i de 7 Maaneder og mindst 8 Timer i de 2 Maaneder af Aaret foruden at afholde en praktisk Øvelsestur paa 3 à 4 Uger med 8 Timers dagligt Arbejde samt en Del Løverdagesekursioner, Skriveøvelser o. dsl.«. Hver Søgnedag fra 23. August til 31. Marts var besat; i April og en Del af Maj gik Tiden med Eksamen; Juni var optaget af Øvelser. Friluftsstudierne maatte aldeles overvejende henlægges til Sommerferien og til enkelte Foraarsdage.

Det ligger nær at spørge: Kunde Müller dog ikke tage ud i Skovene mellem Holte og Hillerød paa de Dage, hvor hans Undervisning sluttede Kl. 11, eller hvor den ikke begyndte før Kl. 1—2? Her maa man imidlertid regne med Datidens Toggang. 1878, det Aar da første Del af »Studier over Skovjord« blev fuldført, gik der Tog fra København til Hillerød Kl. c. 8, 11, 3½, 5¼ og 9, medens der kom Tog til København fra Hillerød Kl. 8¾, 11¼, 2, 6¼, 10. Man var 35—45 Minutter om at naa til Holte og 65—80 Minutter om Rejsen til Hillerød³⁴⁾. Paa Undervisningsdage var det umuligt at faa nogle Timers samlet Arbejdstid i Geels Skov, endsig i fjernere liggende Skove.

Ogsaa et andet Spørgsmaal er nærliggende: Kunde Timeplanen ikke lægges om, saa at Læreren en eller to Ugedage var fri for Undervisning? Vaupell havde forstaaet at indrette sig saaledes³⁵⁾. Det vilde vel næppe have været ugørligt at faa en saadan Ændring vedtaget i Undervisningsraadet, men den havde medført, at der andre Dage maatte undervises 3 eller 4 Timer, og dette var mere, end man turde byde sig selv i det usle Lokale. Undervisningen i Skovbrugsfagene maatte en Snes Aar igennem nøjes med Del i en slet ventileret og slet opvarmet Læsesal paa 64 Kvadratalen, hvortil kom et Samlingsrum paa 84 og et Lærerværelse paa 22 Kvadratalen; Loftshøjden var 5 Alen; kunstig Belysning fandtes ikke³⁶⁾. — Til de usle Rum svarede den beskedne Løn; M. naaede paa Landbohøjskolen ikke op over 3200 Kroner plus et lille Dyr-tidstillæg. Han burde haft den dobbelte Løn og det halve Arbejde.

Men var det da ikke muligt at dele Undervisningen mellem to Lærere? Allerede 1867 havde man jo haft Planer, der gik i denne Retning, og det vilde unægtelig have været en ypperlig Løsning at

ansætte H. P. W i n g e sammen med P. E. Müller. I en Skrivelse 27. Marts 1868 til Landbohøjskolens Direktør, E. R o s e n ø r n, som tillige var Forst-Eksaminationskommissionens Formand³⁷), havde Müller udtalt, at »dersom man . . . senere skulde finde det hensigtsmæssigt at dele Forstdocentpladsen, vil jeg uden Tvivl være i Stand til at overtage den naturhistoriske Del af samme og vil da forhaabentlig kunne tilbyde min Tjeneste«. Da Delingen ikke fandt Sted »gik han [1872?] til Indenrigsministeren, C. A. F o n n e s b e c h, og mindede om Ministeriets Løfte. Svaret gik imidlertid ud paa, at Supplikanter ikke kunde stille Fordringer, de maatte tage, hvad der bødes dem³⁸). Her maa foreligge en eller anden Misforstaaelse: Noget Løfte om at dele Lærervirksomheden har Ministeriet ikke kunnet give, da hertil jo vilde kræves en Bevilling, som ikke forelaa, og som heller ikke var søgt. Ved Forhandlingerne om Rejsestipendiet forudsatte Finansudvalget, at vedkommende »ikke skulde være prædestineret . . . til at være Fortdocent«; Fønnesbech, som dengang var Finansminister, godkendte denne Opfattelse, og N. C. F r e d e r i k s e n, der stod i Forbindelse med Winge, udtalte, at han ansaa Ministeren, »hvis han maatte finde det ønskeligt«, for at være berettiget til at dele Stipendiet i to³⁹).

Imidlertid overtog P. E. Müller Stillingen som eneste Lærer i Skovbrug, og den forblev udelt, saa længe han var knyttet til Landbohøjskolen. Sikkert er det jo heller ikke, at der har været en Mand, som kunde og vilde dele Arbejdet med ham; 1875 havde Winge tiltraadt Stillingen som Overførster paa Frijsenborg. Først paa Finansloven for 1883—84 blev der (fra 1. Juni 1883) oprettet en Assistentstilling, og efterhaanden overtog Assistenten to Femtedele af Undervisningen, i et Halvaar 1885 endog den hele; 1887 blev Stillingen forandret til en fast Lærerstilling, og 1894 flyttede Undervisningen ind i ny og langt bedre Lokaler.

Med god Grund kunde Müller føle sig overlæst som Lærer, og da han traadte »over i Statsskovenes Administration, haabede han vistnok, at Forandringen skulde bringe ham rigeligere Fritid til Studier og litterær Virksomhed . . . det turde vel være, at en Forbliven paa Landbohøjskolen i saa Henseende havde budt ham bedre Kaar, ligesom den havde stillet ham mere frit og givet ham mere Lejlighed til at virke selvstændig paa andre Omraader⁴⁰).

Dersom Estrup, hvad jeg formoder, dengang han 1882 indgav sin Forestilling til Kongen, har haft Planer om at ændre Statsskovenes Overledelse, da maa han snart efter have opgivet dem. August 1882 døde, kort efter Eide, Overførsteren for 1ste Inspektion, W. M o l t k e; i hans Sted blev ansat en Mand paa 64 Aar, F. E. B o d e n h o f f, som snart kunde gaa af; men ved hans Afgang 1889 blev R. B. L e t h, der kun var lidt ældre end Müller, udnævnt til Overførster, og hermed var der slaaet en Bom for Gennemfø-

relsen af det sekundære Forslag fra 1870. Det primære maatte anses som bortfaldet allerede 1886, da en anden Mand af samme Aldersklasse, A. E. D. Bruhn, fulgte efter den gamle Overførster F. v. Wimpffen i Jylland.

Imidlertid foregik der snart efter vigtige Ændringer inden for Centraladministrationen. Ved Lov af 8. Maj 1894 blev der oprettet et Landbrugsdepartement, med Knud Sehested som Chef, og dermed voksede et Haab, jeg kort forinden, da et Ministerium for offentlige Arbejder var blevet udskilt af det overvældende store Indenrigsministerium, havde udtalt, om at al forstlig Centraladministration maatte blive samlet paa ét Sted, under én overordnet Embedsmand⁴¹). 1896 blev der oprettet et Landbrugsministerium, med Knud Sehested som Minister, og Statsskovene blev henlagt hertil fra Finansministeriet. Efter et Aars Virksomhed gik S. af som Minister og traadte ikke senere ind i Statstjenesten, men 1899 gav han mit Forslag sin fulde Tilslutning⁴²). Nu udtalte P. E. Müller sig imidlertid mod en saadan Centralisation, og for den Løsning at man kun skulde give »en Forstmand Centralforvaltningen paa det rent faglige Omraade« af Statsskovbruget, uden nogen Forbindelse med andre Grene af Skovbrugets Bestyrelse⁴³).

Mens Aarene gik, blev alt dog ved det gamle.

Nu og da kunde Ensformigheden blive afbrudt ved Udenlandsrejser og forstligt Kommissionsarbejde: 1884 var Müller Kommissær ved den internationale Skovbrugsudstilling i Edinburgh; 1887 havde han Sæde i Kommissionen om Landbohøjskolens Udvidelse; 1888 var han Formand for Skovbrugsudvalget ved den nordiske Udstilling i København; senere Formand i Kommissioner om Skovfogeduddannelsen (paa Grundlag af en Betænkning fra Dansk Skovforening), om Statsskovenes Planlægning og om Organisation af et forstligt Forsøgsvæsen; desuden 1901—1909 Formand for Forsøgsvæsenets Tilsynskommission⁴⁴) (i Kraks Blaa Bog staar fejlagtig: »Formand for Statens forstlige Forsøgsvæsen«).

Paa Forsøgsvæsenets Vegne deltog M. i de Møder, som den internationale Forening af forstlige Forsøgsanstalter holdt i Mariabrunn 1903 og Stuttgart 1906. Ved det sidstnævnte Møde havde Formanden, Professor Anton Bühler, tilvejebragt en stor Humusudstilling⁴⁵); bl. a. blev der nedsat en Humuskommission, med Ad a m Schwappach som Formand, i hvilken Müller var selvskreven som Medlem; i et Tremands-Udvalg inden for denne Kommission var han vistnok Formand; de to andre Udvalgsmedlemmer, Albert og Potonié, var begge Preussere, ligesom Schwappach, og begge yngre Mænd. Maaske er det heraf, at der er opstaaet den fantastiske Fortælling om, at P. E. Müller straks blev valgt til Kongressens selvskrevne Præsident. Bühler var fra først til sidst Præsident (Obmann) for Mødet, som Müller — efter en

Udsoning med E. R a m a n n, til stor Glæde for denne — forlod, inden det var sluttet. Saa vel ved den sidste Dags Møde, i Ravensburg, som ved den officielle Slutningsbanket i Friedrichshafen og ved en forudgaaende Kongefrokost ude i Skoven, var jeg den eneste Repræsentant for Danmark. —

Først 1909, da Leth trak sig tilbage, efter at være fyldt 70 Aar, blev de to nordsjællandske Overførsterinspektioner midlertidigt samlede under Müller. Men nu var en ny Tid ved at bryde frem. November 1910 fremkom Betænkning fra en af Landbrugsministeriet nedsat Kommission, med Departementschef L. W u l f f som Formand, angaaende Ændringer i Statsskovvæsenets Administrationsforhold. Kommissionen var enig om, at Overførsterinstitutionen burde ophæves, men man havde delt sig i et Flertal og et Mindretal. M. hørte til Flertallet og har sat sit Navn under følgende Forslag:⁴⁶⁾ »Overbestyrelsen for Statsskovvæsenet og de under dette hørende Institutioner henlægges til en umiddelbart under Landbrugsministeren staaende Forstdirektion, der med de den underlagte Kontorer udgør en Afdeling af Landbrugsministeriet. Under Direktionen henlægges tillige Overbestyrelsen af Sorø Akademis Skove og af Klitvæsenet samt Sager vedrørende Statens Tilsyn med de private Skove«. Hermed havde Müller nærmet sig stærkt til mit Forslag af 1894, men nu kunde dette ikke gennemføres.

Paa Grundlag af Mindretalsforslaget fremkom L. 13. Maj 1911, om Oprettelsen af et Direktorat for Statsskovbruget og om Nedlæggelsen af Statens Overførsterembeder. 26. Juni 1911 modtog P. E. Müller sin Afsked som Overførster, fra 1. August at regne, og blev samtidig udnævnt til Storkors af Dannebrog⁴⁷⁾. 1920 ophørte han tillige at være Overinspektør for Sorø Akademis Skove. Skovbrugsdirektør blev han ikke.

En mærkelig labyrintisk Løbebane var hermed afsluttet. Det kan synes vanskeligt at finde Ariadnetraaden. Maaske er den dog knyttet til nogle Ord af P. E. Müller, der møder os tæt ved Indgangen:⁴⁸⁾ »Saa langt jeg kan huske tilbage, har jeg haft en levende Interesse for Naturhistorien, navnlig Zoologien, og det var mit Haab engang at kunne vælge denne til Livsstudium«. Man har vistnok almindeligt opfattet disse Ord saaledes, at »denne« skulde gaa paa »Zoologien«, men der maatte da have staaet »denne sidste«. Naar vi udskyder Ordene »navnlig Zoologien«, som har Forbindelse med, at Doktordisputatsens Emne er zoologisk, peger Ordet »denne« hen paa det mere omfattende Begreb: Naturhistorien.

Noter.

1) Dansk biografisk Lexikon (S. B. Trige). 2) Indbydelsesskrift t. Universitetets Reformationfest 1872, S. 91. 3) Indbydelsesskrift for Skolen 1856, 57, 58. 4) Kvartprotokol: »Forberedelsesexamen for Forststuderende«, i Universitetets Arkiv. 5) Kvartprotokol: »Forberedelsesexamen for Veterinærer«, i Universitetets Arkiv. 6) Bekendtgørelse 10. Okt. 1850, jfr. den interessante, af Madvig underskrevne, Indstilling 28. Sept. 1850 (Kultusministeriets Forestillinger for 1850, Nr. 3299). 7) Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Beretning for 1858—59 og 1859—50, Kbhv. 1861, S. 5; Betænkning ang. Udvidelse af Højskolen, Kbhv. 1887, S. 11. I Betænkningen af 27de Juli 1855, som førte til Højskolens Oprettelse, havde man indtaget et andet Standpunkt. 8) Underretning og Veiledning for Veterinaireleverne . . . Kbhv. 1844. Collin var Overbestyrer af Veterinærskolen 1834—49 og søgte at hæve Dyrlægstanden. 9) Højskolens Indmeldelsesprotokol. Her staaer fejlagtigt, 1859 opført som det Aar, hvor M. har taget Forberedelsesexamen. 10) Højskolens Eksamensprotokoller. 11) Den kongelige Veterinær og Landbo Højskole 1858—1908 (Højskolens Festskrift 1908) S. 519 (Odn T. Christensen). 12) Om Forstundervisningen i ældre Tid se Højskolens Festskrift S. 106—122 (A. Oppermann). Undervisningen blev 1863 henlagt til Landbohøjskolen, men først 1869 indlemmet i denne. 13) Kommissionens Arkiv 1860 Nr. 477; Sjællandske Landsarkiv. 14) Universitetets Indbydelsesskrift 1872 S. 91. 15) Underretning for dem, som ville underkaste sig . . . Forstexamen, Kbhv. 1853. 16) Lindes Meddelelser for 1857—63, S. 116 jfr. S. 98. Bek. 13. Maj 1850. 17) Linde, anf. St. S. 310; Folioprotokol i Universitetets Arkiv. 18) Kommissionens Arkiv, Forstexamensattester 1835—1869, 29. Marts 1867. Eksamen sluttede allerede 1866. 19) Kommissionens Arkiv 1863, Nr. 546. 20) Kommissionens Arkiv 1861 Nr. 500; jfr. 1863 Nr. 528. Plan for de Forststuderendes Underviisning og Examen, Kbhv. 1864; jfr. Højskolens Undervisnings- og Examensplan 1867, S. 45, 54, 58; Plan af 1874 S. 73. 21) C. C. A. Gosch: J. C. Schiødte II, S. 227. 22) Højskolens Festskrift 1908, S. 387 (Georg F. L. Sarauw). 23) Om disse Udnævnelser m. v. se Ministerialtidende. 24) Se herom A. Oppermann: Bidrag t. d. danske Skovbrugs Historie 1786—1886 (= Tskr. f. Skovbrug Bd. X), S. 229—238. 25) Rigsdagstidende 1869—70, Tillæg B., Sp. 1334, 1327. 26) Ministerialtidende 1882 B, Side 74 og 75. 27) Lindes Meddelelser for 1849—56, II, S. 292—295. A. Oppermann i Sorøbogen II, S. 76. 28) Rigsdagstidende 1860—61 Anh. B, Sp. 97—100. 29) Tidsskrift for Skovvæsen 1899 B, Side 88. 30) Jfr. A. Oppermann: Om P. E. Müllers Forelæsningshæfter (Botanisk Tidsskrift Bd. 39). 31) P. E. Müller: Omrids af en dansk Skovbrugsstatistik, 1881, S. 12. 32) A. Oppermann: Skovbrugshistorie S. 312. 33) Højskolens Festskrift 1908, S. 392. Jfr. de halvaarlige Timeplaner. 34) Fabers Rejseliste for de paagældende Aar. 35) Chr. Vaupell: De danske Skove, 1863, S. IX. 36) Jfr. A. Oppermann i Tidsskrift for Skovvæsen 1897 A, Side 13. 37) Møder i Forst-Examinationskommissionen 1863—68. 38) Georg F. L. Sarauw, anf. St. 39) Rigsdagstidende 1867—68, Folket. Forh. Sp. 2960, 2991. 40) Dansk Biografisk Lexikon Bd. XI, 1897 (A. Oppermann). 41) Et Stebarn i Administrationen (Tilskueren, Marts 1894). 42) Tidsskrift f. Skovvæsen 1899 B, Side 64. 43) Smst. S. 101. 44) Organisatoriske Bestemmelser for Ledelsen af det forstlige Forsøgsvæsen, af 25de Juni 1901. 45) Anton Bühler: Untersuchungen über die Bildung von Waldhumus, Tübingen 1910. Udførlig Beretning om Mødet findes i Centralblatt f. d. gesammte Forstwesen 1906. Jfr. den trykte »Protokoll über die Verhandlungen bei der 5. Versammlung . . .« S. 107. 46) Betænkning ang. Ændringer i Statsskovv. Administrationsforhold, 1910. 47) Statstidende 1911—12. 48) Universitetets Indbydelsesskrift 1872.

Smaa Meddelelser.

Den 12. December f. A. afgik fhv. Arkivamanuensis ved det norske Rigsarkiv W. R a s c h ved Døden. Han var født 3. Maj 1847 i Luster i Sogn som Søn af Sognepræst i Jostedalen Ole Christian Rasch og Andrea Wilhelmine Daae, begge af gamle Embedsslægter. Rasch blev 1869 Student og Aaret efter cand. fil. I flere Aar var han ansat som Amanuensis ved Universitetsbiblioteket, men overgik derfra til Rigsarkivet i samme Stilling og virkede her, til han nødtes til at tage sin Afsked paa Grund af Alder. I Aaret 1902 blev Rasch Medlem af Bestyrelsen for den norske Afdeling af Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie, og tre Aar senere overtog han Stillingen som Bestyrelsens Sekretær. Dette Hverv varetog han med aldrig svigtende Interesse lige til Opløsningen af det gamle Fællesskab fandt Sted i 1928. Fra 1893 til 1923, da Offentliggørelsen af økonomiske Grunde maatte standses, leverede Rasch desuden det aarlige Tillæg »Dødsfald i Norge«, ligesom han i øvrigt var en flittig Bidragyder til Tidsskriftet. Af hans selvstændigt udgivne Arbejder kan nævnes »Slægten Kna-genhjeml« 1910 og »Sædegaarde i Sogn« 1911. Han besad et indgaaende Kendskab til norsk Personalhistorie og var altid villig til at gøre andre delagtige i sin Viden. Vi er mange her i Danmark, der har Grund til at takke Rasch for den store Imødekommenhed, han altid viste den, der søgte hans Hjælp.

H. Hj.-N.

Familien Møhl.

Foranlediget ved en Forespørgsel fra Hr. Førstebibliotekar i Oslo P. Sommerfeldt vedrørende den Møhl, der 1792 var Medlem af Norske Selskab og af Hensyn til den Usikkerhed, der har hersket om de to Personer af Navnet Møhl, der nævnes i Rahbeks Erindringer, hidsættes følgende Meddelelser om Slægten Møhl til Dels efter Arkivar S. Nygårds Samlinger.

Urmager N i k o l a j M ø h l, † 25. April 1789 i Kolding, 74 Aar; gift 1° 28. Jan. 1751 i Kolding m. Maren Hansdatter † 20. Dec. 1766, 50 Aar; 2° før 1768 m. Helvig Pedersdatter Trane.

Af Nik. Møhls mange Børn døde de fleste som smaa, kun to Sønner blev voksne, nemlig af første Ægteskab

1. H a n s C h r i s t i a n, f. 15. Aug. 1757 i Kolding; 1778 Stud., 1779 2. Ex., 1784 Lærer for Stiftsbevalingsmand o. Aggershus, Statsminister J. E. Skeels Børn, 1793 Konsumtionsskriver ved Nørreport, 1799 Kontrollør ved Kbhvns. Havn, 1816 virk. Kammerraad, afsk. 1833 † 3. Febr. 1843 i Kbhvn. Gift 1794 m. Maria Achton Fabricius, f. 1773, dbt. 9. Juni i Leirskov † 27. Juli 1819. — Børn.
 - A. N i c o l a i C h r i s t i a n, f. 28. Juli 1797 i Kbhvn. † 3. Nov. 1830, stod ved Kammas og Knud Lyhne Rahbeks Dødsleje, Prof., Dr. med.
 - B. C h r i s t i a n e A m a l i e, f. 21. Jan. 1802 † 6. Maj 1876; gift 21. Okt. 1829 m. Bestyrer af Borgerdydskolen, Dr. phil. Niels Bygom Krarup (1792—1842).
 - C. C a r l E m i l, f. 1805 † 7. April 1888, Byskriver i Vejle, Etatsraad.

- D. Hanne Marie, f. 4. Febr. 1808 † 30. Okt. 1835; g. 1. Okt. 1828 m. Missionær i Trankebar, Præst i Ølstykke Knud Eskild Møhl, f. 17. Jan. 1805 † 15. Juni 1890.
- E. Vilhelm August, f. 1812, Boghandler i Bergen.
- 2) Stefan (af andet Ægteskab), f. 1768 i Kolding, dbt. 15. Jan. † 1. Jan. 1826, Præst i Vejby—Tibirke; g. 1802 m. Anna Catharine Nissen, f. 25. Juli 1870 i Ribe † 14. Marts 1863 i Vejle.

L. B.

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal.

1.

Ring.

Jacob Ibsen Ring, Stor-Købmand i Roskilde gennem mange Aar, i hvert Fald fra 1713, var gift med Anna Margrethe Hieronimus-Datter. Ægteparret havde et stort Antal Børn, født mellem 1713 og 1732. (Mange kendte Mænd nedstammer fra dette Ægtepar, som blandt andet var Biskop J. P. Mynsters Oldeforældre). Hun døde i Roskilde 10. Juli 1742, han døde nogle faa Dage før. Han var muligvis gift en Gang tidligere.

1) Kendes hans eller hendes Fødested, Fødselsaar, Forældre eller andet om Oprindelse?

2) Vides det, om han tidligere har været gift, og da med hvem?

En Datter af dette Ægtepar, Karen Jacobs-Datter Ring, (døbt 11. Juli 1726, Roskilde Domsogn, død 21. Juni 1797 i Forvalter-Boligen paa Rosenborg i København som Enke efter Taxateur Lauritz Walther) var første Gang gift med Undertøjmester eller Underskriver ved Tøjhuset Gert Bendixen, viede 15. Maj 1748, Slotskirken, Kbh. Han døde før 1753.

3) Vides noget om hans Oprindelse og Datoen for hans Død?

For Svar paa disse Spørgsmaal vil jeg være meget taknemmelig.

T. Vogel-Jørgensen,

Martensens Allé 3, Kbh. V.

2.

von Hirsch—von Heesen.

Gierdt Christoph von Hirsch (Hirschen) døde i Norge som oberstløjtnant 29. Sept. 1721, »70 aar, 5 maaneder og 3 uger gammel«, c: født ca. 8. April 1651. Han var gift med Elisabeth Sophie von Heesen (gift før 1. Aug. 1676).

Selv oplyser han at ha tjent som »Overofficier« fra 1675. Sees 1. gang som løjtnant forsommeren 1676 ved det av general H. Walther hvervede dragonregiment, der da kommandertes av oberst Trap. (N. P. Jensen: Den Skaanske Krig s. 101). General Walter var med på toget mot Wismar høsten 1675, og blev kommandant i denne by 15. Decbr. 1675. I følge VauPELL, bind 2/2 s 587 blev regimentet hvervet i efteraaret 1675, og lå om vinteren 1675/76 i Altona.

Gierdt Christoph von H., der talte og skrev tysk, er således formentlig hvervet som løjtnant i Tyskland i efteråret 1675.

Oplysninger ønskes om når og hvor de ovennævnte er gift, når og hvor født, og om begge personers ascendens.

Forøvrigt er jeg taknemlig for alle oplysninger ang. personer af navnet Hirsch der har levet i Danmark eller hertugdømmerne i det 17. og 1. halvdel av 18. aarh.

P. E. Hirsch.

premierløjtnant, o.r.sakfører,
Bodö, Norge.

3.

Munthe.

Ved Efterforskning af min Oldefader, Krigsraad og Toldbetjent i København, F. W. A. M u n t h e's (ca. 1791—1831) Fødested og Herkomst, finder jeg i Skt. Petri Kirkes Dødsprotokol, at han d. 13. Juni 1831 er begravet fra denne Kirke og bisat paa Assistents Kirkegaards tyske Afdeling. Den 2. Jan. 1853 er en ugift Datter L a u r a R o s a l i e M a r i e og d. 16. Marts 1858 en Sønesøn bisat i det samme Gravsted.

En Undersøgelse i Landsarkivet giver til Resultat, at hverken Friedrich Wilhelm Adolph Munthe's Daab (ca. 1791) eller hans Giftermaal med M a r t h e M a r i e S p e n d r u p (ca. 1818) har fundet Sted fra Skt. Petri Kirke, ej heller er de i København fødte Børn i dette Ægteskab døbt i denne Kirke, men derimod i københavnske Sognekirker.

Munthe har, efter hvad jeg har kunnet konstatere, ikke haft nogen Tilslutning til Tyskland eller Hertugdømmerne udover:

- 1) hans Plejefader J o h a n H e i n r i c h W i l h e l m v. H a f f n e r var født i Rendsborg 10. August 1746, men levede paa den Tid, han tog Munthe til sig som sin Plejesøn (ca. 1794) i København som Generaladjutant hos Kongen.
- 2) I Munthe's russiske Soldaterpapirer (han var Sekondlieutenant i den russiske Hær fra 1815—1817) staar som Fødested opgivet »de holstenske Provinser« (iøvrigt i Modstrid med Familietraditionerne, og en Rapport fra det danske Artilleriregiment i 1810, da han faar sin Afsked fra den danske Hær, hvori der anføres, at Munthe efter eget Sigende er Søn af afdøde Etatsraad Munthe i Bergen, hvilket efter Undersøgelse af Bergens Kirkebøger viser sig ikke at passe.
- 3) Munthe var i 1818—1822 ansat som Amtsdienere og Hegereuter i Pløen, Neustadt, hvor hans tre ældste Børn er født.

| Hvilke Forudsætninger krævedes i 1831 for at kunne blive begravet fra Skt. Petri Kirke? Skulde vedkommende være Medlem af den tyske Menighed, og var et saadant Medlemsskab betinget af tysk eller holstensk Herkomst, eller var det slet og ret et økonomisk Spørgsmaal?

Da en Besvarelse af disse Spørgsmaal maaske kunde bidrage til at kaste Lys over min Oldefaders Herkomst, — et Spørgsmaal som iøvrigt i sin Tid er behandlet af Hartvig Munthe i hans Bog om Familien Munthe, S. 608 f., og i en Artikel i nærv. Tidsskr., 7 I 117—21, Adelslægten Mund, er den uddød, eller lever den endnu?, — vilde jeg være taknemlig for et Svar paa mit Spørgsmaal?

F. Munthe Østerbye,
Amagerbrogade 6, Kbh. S.

Breve fra Kong Christian den Ottende til Amtmand, Lensgreve Sigismund Ludvig Schulin.

Meddelt af **Louis Bobé.**

Lensgreve Sigismund Ludvig Schulin til Frederiksdal, Sønesøn af Kong Christian VI.s Statsminister og Raadgiver Lensgreve Johan Sigismund Schulin, fødtes 1777, blev 1795 Student med »præ«, studerede 1799—1801 ved Kiels Universitet under C. L. Reinhold, som vakte den Interesse for filosofiske Studier, der fulgte ham hele Livet igennem. I 1808 bestod han juridisk Embedsexamen ved Københavns Universitet, ægtede s. A. Louise Brown af den fra Skotland indvandrede Købmandsfamilie og levede indtil 1824, da han udnævntes til Amtmand over Præstø Amt, et stille og tilbagetrukkent Liv paa sit kære Frederiksdal, optaget af Studier og skriftlige Udarbejdelser over »kristelig Filosofi« og Statsøkonomi. I 1831 tog han Afsked fra sin Amtmandsstilling, begrundet ved sit svagelige Helbred og sin Ulyst til Embedsgerning; han døde 1836. (Nærmere om ham, se dette Tidsskr. 4 III. 18—48).

Ikke alene Naboskabet mellem Frederiksdal og Sorgenfri Slot førte Grev Schulin hyppigt sammen med Prins Christian Frederik og Prinsesse Caroline Amalie, men hele hans Livssyn, politiske Anskuelse og hans dybe Religiositet knyttede ham med Aarene stadigt nærmere til Fyrsteparret, og han bevarede deres Fortrolighed til sin Død. I de faa Breve, der er levnedes fra Christian VIII til ham (i Arkivet paa Frederiksdals Slot), udtrykker Kongen sig ogsaa mere uforbeholdent og hjerteligt, end han plejer at gøre i de Brevrækker, der indtil nu kendes fra hans Haand.

1.

Herr Greve!

Jeg bør underrette Dem og fornemmeligen Deres Kone om, at Lægen har talt om Muligheden af, at min lille Drengs Hoste var eller blev Kighoste.

Vel er jeg overbevist om, at denne Sygdom, mindst af alle smitsomme, kan bringes paa anden eller tredie Haand; men naar Grevinden havde faaet dette at vide her, vilde hun have forskrækket sig. — Kan De desuagtet overtale sig til at komme, da haaber jeg, at saavel De som Grevinden ere overbeviste om, at De gjør os derved en sand Fornøjelse. —

I det Haab dog maaskee endnu at see Dem til Middag forbliver jeg Deres

tjenstvillige

Christian Frederich.

Sorgenfri d. 28. Maj 1809.

2.

... I dette Øjeblik er der en Crisis i vores politiske Sphære, men den vil være afgjort, inden De næste Gang faaer Brev herfra! Efter Conferenzen i Abo ruster de Svenske af alle Kræfter, og skøndt den Hielp, disse Helte skal tilføre Russerne, er Hovedsagen, er det dog ikke umueligt, at de betænker Danmark med et Besøg. Den 24e skal den Svenske Expedition udløbe, og det er vist meget viist og rigtigt, at sætte sig her paa en respectabel Fod, beredt til at afvise hver Fornærmelse eller Anfald, derfor ventes almindelig Indkaldelse og Troppernes Samling.

Sorgenfri d. 19. Sept. 1812.

3.

Min kiere Schulin!

Det vil være aldeles overensstemmende med mit Ønske, at tale ret aabenhjertig med Dem, min Ven, om de vigtige Begivenheder, vi have oplevet i den seenest henrundne Tid. Jeg har vunden dyrkiøbt Erfaring og haaber, at have udrettet noget godt, skønt ej hvad jeg troede mig bestemt til at udrette. — De vil finde mig uforandret, jeg har vunden mit Helbred igien, og derved ogsaa Kraft til at bære Modgang og mangehaande Ærgrelser med Sindsroe. Vi kunne ej bedømme Forsynets skiulte Veje, men lykkelig er den, som ufravigelig stoler paa Gud og følger Pligtens Bud. —

Jeg haaber, at blidere Dage vente mig, og jeg stoler paa Deres Deeltagelse i Vee og Vel.

Kan De komme til mig Torsdag Formiddag, skal det meget glæde

Deres Ven

Christian Frederik.

Kiøbenhavn d. 15. Nov. 1814.

4.

Det vil være Dem kiert, af mig selv at høre bekræftet, hvad Rygtet allerede vil have bebudet, nemlig, at jeg er forlovet med min skønne blide Cousine Caroline.

Der behøvedes ikke et langvarigt Bekiendtskab for at erkiende hendes reene Siels og hendes ømme Hiertes Fortrinlighed. Saa snart jeg troede at mærke, at mine Følelser giengieldtes, og at Overensstemmelse imellem vore Gemytter forsikrede os huuslig lykkelige Dage, hvis en saadan Forening kunde finde Sted mellem os, troede jeg ej længere at burde tie, og Held mig, at min oprigtige Erklæring giengieldtes med inderlig uskrømtet Kierlighed. —

De maatte kiende min Caroline, for ret at fatte mit Held, men for hvem der veed at sætte Priis paa den hulde Qvinde, maae quindeligg Blidheds og Fromhed[s] yndigste og skønneste Mønster, som min Caroline er, tilvisse have høj Værd; som en god Engel vil hun følge mig giennem Livet, og huuslig Lykke og Tilfredshed, Himmels bedste Gave, vil aldrig vige fra hendes Fied. — Ja, min Ven, jeg er meget lykkelig ved at have funden en saa huld Ledsagerinde og jeg maatte være saare uskønsom, naar jeg var det mindre.

Endnu har jeg ikke Kongens Svar, saa at Declarationen endnu ej har funden Sted, men jeg veed forud, at han ikke haver noget mod denne Forbindelse, tvertimod, han seer den gierne — enhver der vil mit Vel, maae ogsaa glæde sig med mig og ønske mig Held.

At De gjør det, min kiere Schulin, og Deres kiere Louise med Dem, det veed jeg, og jeg takker Dem derfor. Opfyldes mit Ønske, saa bliver der Bryllop i Maj Maaned, og næste Sommer bliver da dobbelt, ja tidobbelt glædeligg for os alle paa Sorgenfri. Vi skulle pleje Venskab og godt Naboskab mere end nogensinde og ofte fornøje os i Frederiksdals og Sorgenfries skønne Egne, naar vi samles for at nyde Naturens stille, velsignede Glæder. Maatte kun Freden skienke os Roe og Evne til at nyde disse Goder, faae vilde da maaskee have Aarsag til at være saa fornøjede, saa taknemmelige mod Forsynet som vi. — Jeg vil glemme ald overstanden Møje og Modgang og takke Gud og udbrede Lyksalighedd trindt om mig i min huuslige Kreds.

Har De nyelig seet min Fritz? Denne gode Dreng savner jeg nu, men des dyrebarere vil det være mig, naar jeg igien samles med ham, for, om Gud vil, i lang Tid ej at adskilles. En god og øm Moder for min Fritz vil Caroline ogsaa vorde og mig derved om mueligg endnu kierere. Naar jeg kommer tilbage, kan jeg endnu ikke bestemme, thi jeg ønsker helst at afvente Kongen i Hertugdømmerne, jeg har fleere Aarsager for at ønske det; at være i Kiøbenhavn uden at have det ringeste der at bestille, var hverken ønskeligg, eller overensstemmende med hvad man i Almindelighedd ønsker. Paa den anden Side varer Congressen i det uendelige, jeg veed Een der ønskede sine Venner til Nytaar, at de maatte leve saa længe som Congressen; men uden at troe, at den just skulde være en Menneskealder, saa er dens Slutning vel saare uvis, og Danneemarks Anliggender, hvis de ellers tages for, blive nok med de sidste. At Kongen oppebier denne Tidspunkt, er rigtigt og nødvendigg, thi det er i Wien, at Sverrig skal nødes til at opfylde sine Forpligtelser og Danmark om mueligg finde videre Erstatning.

For den indvortes Bestyrelse er ellers dette Ophold saare ilde, thi der foretages ingen af de vigtige Forandringer i heele Administrationen, som ere nødvendigg i et lidet Land som Danmark, wo

alles, nach dem grossen Maasse, schlecht zugeschnitten ist. — Ingen af de Forandringer i Finanz Administrationen, som ventedes til Nytaar, have saaledes funden Sted. Her er Sølv nok, og jeg hører ikke andet, end at Umschlaget i Kiel vil gaae godt fra Haanden. Gud veed, om der ej skulde findes forholdsmæssig lige saa meget Sølv i Danmark hos Landmanden og Jøderne som i Hertugdømmerne? Banken har vist endeel Sølv, men det vilde naturligvis faa Fødder at gaa paa ved Siden af det meget Papiir, og saalænge Jøderne kiøre i Wiernovogne, ja selv fra Bukken paa Finanz Deligencen, der er forbandet let, bliver det ej anderledes. Ja, ja, min kiere Schulin, man kan godt spøge, naar man seer deslige i Afstand, men er man først deri, saa sveder man med de andre og kan først glæde sig, naar eens Sved ikke er saa unyttig, som de andres hidindtil. Til den Tid tales vi ogsaa ved og stedsefortroeligen som Venner, saaledes ønskes det af Deres uforanderlig

velvillige og forbundne

Christian Frederik.

Augustenburg d. 13. Jan. 1815.

5.

... Kongen talte jeg med d. 26. om Aftenen paa Gottorff. Han lod mig aldeles ikke mærke nogen personlig Fortrydelse, og jeg fandt Aarsag, at takke ham for hans Godhed og Venskab — han er nu i de Dage, jeg har været med ham her, aldeles som for dum. I Dag Morges er han sejlet over til Fyen. Udrettet er intet vitterligt godt, kun ondt afværget, og det er allerede godt.

Deres Ven

Christian Frederik.

Augustenburg d. 31. Maj 1815.

6.

... Med Commissionsforhandlingerne om Holsteens Forfatning gaaer det langsomt, fordi Medlemmerne ej kan enes om de første, for dem gandske nye, Grundsætninger for en slig Statsforfatning, fordi man ej vil høre saadanne Forslag, som De nævner, men har foreskrevet Commissionen visse Grundsætninger, der nok ej ere at forene med Landets Tarv og endnu mindre med de confimerede Privilegier. De maae læse Actenstücker der Schl. Holst. Ritterschaft, og vil De deraf se, hvilke forviklede Vanskeligheder der rejse sig i Henseende til Schlesvig efter den ligeledes bekræftede nexus socialis mellem Ridderskabet i begge Hertugdømmer. Naar man vil kuldkaaste Privilegier, skulde man ej begynde med at bekræfte dem. Iøvrigt er saa lidet kundbart af Forhandlingerne, at

man kun lidet kan dømme om sammes Fremgang, men eet holder jeg mig overbeviist om, at man ved aabenhjertig og fast Villiesyttring om at ville udfinde en til Landets Tarv og Forhold passende Forfatning, vilde komme videre, end ved alle Krogveje, som føder Mistillid og Modstand.

Odense d. 2. Marts 1817.

7.

Een Oprigtighed er den anden værd. Jeg bør svare Dem, at jeg ved at yttre mig i mit sidste Brev om Vanskeligheden [ved] at finde en Opdrager til Fritz, ej havde til Hensigt at fremkalde det Tilbud, om jeg saa maa kalde det, som Deres Venskab for mig og Deres varme Følelser for Sagens Vigtighed har foranlediget Dem til at gjøre mig i saa Henseende. Jeg troer, at den der ansattes i saadan Post, maae være uafhængig, at Ejendommens Bestyrelse og Omsorgen for en talrig Familie ej vil forbindes dermed, og at det vilde være godt, om han var Militair (især i Kongens Øjne).

Det er min Hensigt, hvis Kongen tillader min Fraværelse herfra, at komme til Geburtsdagen til Kiøbenhavn; vi tales da nærmere ved om et Anliggende, over hvilket Deres Synsmaade stemmer saa meget overeens med min, og hvorved Deres Raad stedse skulle være mig dyrebare; som en oprigtig og christelig sindet Vens Raad altid bør være mig vigtige og kiere at høre.

Odense, d. 28. Jan. 1819.

8.

Særdeles glædet er jeg blevet ved Deres Skrivelse af 19. Sept., fremkaldt ved den Erindring, De af et oprigtigt Hierte og med Venskabs sande Følelse have ydet mig i Anledning af den foregaaende Dag. Jeg er vis paa, at De saare ofte har tænkt paa mig, og, som De selv siger, har De endog fleere Gange tilskrevet mig, men Betæneligheder formedelst Posternes muelige Usikkerhed har forhindret Dem fra at afsende disse Breve, der vist havde været mig saare velkomne. Samme Frygt har ogsaa afholdt mig fra at tilskrive Dem herfra, thi jeg gad, sandt at sige, gjerne meddele Dem adskilligt uden Forbeholdenhed; jeg veed, at naar det først er nedlagt hos Dem, er det i en sikker Vens Hænder, og jeg har den Tiltroe til Dem, at jeg kunde sige Dem meget, som jeg ej sagde til andre. Imidlertid lade være at skrive, vil og kan jeg ikke, thi jeg troer, det gjør Dem Fornøjelse, at modtage Brev fra mig, det skee da, selv med Opofrelse af, hvad der kunde forøge Brevets Interesse, men som man ej kan betroe til Postens muelig usikre Gang (skiøndt jeg dog hidindtil ej har mærket nogen Usikkerhed i Brevvexlingen).

Først det væsentligste for Vennen, gode Tidender om min Kones Helbred, hun har tilbragt Sommeren meget behageligen paa det os af Kongen indrømmede Lystslot Quisisana ved Castelamare, har brugt Sundhedsbrønden sammesteds, og denne, men især den sunde Luft, thi Stedet er højtbeliggende, og Luften er friskere, end i Dalen, har virket saare veldædigen paa Hendes Helbred. Hun har ført et meget roeligt Liv og er meget tilfreds derved. Jeg har været meget glad ved at see Hende saa tilfreds, og jeg har med Taknemlighed erkjendt, at vi aldrig kunde have faaet noget behageligere Sommerophold i et Clima, hvor det ellers om Sommeren ej er godt at være formedelst den umaadelige Hede, indtil 29° Reaum. og derhos 4 Maaneders Tørke. Søbadene have forfrisket mig, og jeg befinder mig meget vel. De seer, vi ere endnu her, da vi finde os saa tilfreds, og vi hidtil i den Usikkerhed, hvori Tingene svæve, ej har villet leje Vintervaaning i Neapel, allerhelst da Forsigtighed har tilraadet, hellere at tage samme i Rom.

Jeg har gjort forskellige Toure i Egnen og til Øerne, og Neapel har jeg flere Gange besøgt, for selv at see og erfare meget, der naturligviis maatte være saare interessant for mig og lærerigt tillige. —

Jeg har været Vidne til, hvor let en arbitrair Ministers Regjering kuldkastes, fordi den ingen fast Grundvold har at støtte sig paa og ingen Støtte kan hente af den offentlige Meening. Jeg har seet, hvor skrækkelig bedraget en Fyrste kan blive, der ej hører andre, end sine udvalgte Ministre, og som stoler paa den væbnede Magt, der fordum brugtes som Redskab i Despotens Haand, men nu snarere falder til den anden Yderlighed, først af alle, at glemme Eed og Pligt, — jeg har erfaret, hvormeget, og altsaa og, hvormeget ondt der kan udrettes ved hemmelige Selskabers Indflydelse; hvormeget eet Ord (Constitution), hvis Betydning Mængden ikke engang forstaaer, kan opflamme en heel Nation, naar det fremstilles som Middelet, hvorved Misbrug skulle hemmes, Frihed og Velstand begrundes; og med Deeltagelse maa man erkiende, hvor levende og kraftig et Folks Sindelag udtaler sig, naar det føler sin egen Værd og vil forsvare sin Selvstændighed. Saaledes viser sig i Særdeleshed Aanden i Provindserne, hvor Unge og Gamle kappes om at stille sig under Vaaben, og hvor der beredes Østerigerne, hvis de komme, en Ødeleggelses Krig, som i Spanien. Man forestiller sig i andre Lande, og tydske Blade bestyrke heri, at Landet er voldgivet til Anarchie og Misgjerninger; intet mindre, der har fra det første Øjeblik af, da Regjeringen gav efter for den, vist nok paa en saare ulovlig og fordømmelig Maade udtalte almeene Villie, ingen Voldsomheder funden Sted, selv de offentlige Forbrydelsers Antal have mærkeligen aftaget, og Røverier, som vare hyppige i Provind-

serne, have næsten ophørt. Den personlige Sikkerhed er saaledes ingensinde bleven krænket, og vi som Fremmede have ikke et Øjeblik havt Aarsag at være bekymrede.

De talrige Carbonari og Folket, som har fulgt disses Indskydelser, have aldrig villet andet end Constitutionen, og Regieringen kan udrette alt, naar den grunder sin Magt paa samme. Kongen og den Kongelige Familie er elsket og sikker saalænge ej udvortes Magt kommer, under Paaskud at bistaae Kongen, for at kuld-kaste Forfatningen og den indførte Tingenes Orden, som, naar den faaer Tid til at uddanne sig, kan bære velsignede Frugter. — En Ulykke for en Stat maae man imidlertid ansee det at være, naar slige Omvæltninger skee som her paa oprørsviis, uforberedede af en viis Regiering; thi, Hensigten være end den bedste, i en Revolution løsgives Lidenskaberne, og det er snarere en lykkelig Hændelse end mueligt at styre, naar Udfaldet ej bliver sørgeligt og langt anderledes, end man forestiller sig det. End er Enden ej, hvis Østerigerne angribe, kunne endnu mange Rædselsscener forestaae. Pøbelen er voldsom, hvis den nogensinde løsrives, Palermo har afgivet et frygteligt Exempel herpaa, og desværre er den ulykkelige Sicilianske Fejde ej endnu til Ende. Generalen Florestano Pepe (en Broder til den anden General Pepe) har tilendebragt Fjendtlighederne og sat sig i Besiddelse af Palermo (der havde forsvaret sig i 10 Dage) ifølge en Convention, sluttet d. 5. Oct., men da han heri havde lovet Sicilianerne, at Deputerede af enhver Commune skulde komme sammen, for efter Stemme fleerhed at bestemme, om Sicilien skulde have et fra Neapel særskildt Parlament, saa har Parlamentet og Regieringen forkastet denne Convention, og det er nu at befrygte, at Krigen med alle Rædselsscener fornyes igien, ja, at selv størstedeelen af Sicilien tager Deel i samme. Generalen er kaldt tilbage for at gjøre Regnskab for sin Handlemaade, en anden General og Tropicforstærkning sendes derover. Dette er visseligen en stor Ulykke for dette Land og kan let have de ulykkeligste Følger.

Vi gaae som snarest til Rom, hvor Opholdet i Vintermaanederne vil være interressant og, som jeg haaber, fremdeles veldædigt for min Kones Helbred. Vi kunne i Vinter ej forlade Italien eller det sydlige Frankrig, hvis Uroligheder fordriver os fra Italien, thi mod Norden maae man rejse om Sommeren, og da vil fra April og Maj Maaneder af ingen Tid være tilovers, for giennem Schweiz og Tydskland at naae hjem næste Sommer. Jeg længes nu meget efter at see mit Fædreneland, min Søn, mine Venner igien, og en Rejse til Frankerig og Engeland vilde, naar den skulde gøres med Nytte, medtage over $\frac{1}{2}$ Aar. Hvis Kongen ønsker, at jeg skulde besøge disse Lande paa denne Rejse, og han vil give Penge dertil, saa maae han tillade eller befale, at jeg først behøver at komme tilbage For-

aaret 1822, men ønske kan jeg det ikke og hellere gjør jeg denne Tour en anden gang om nogle Aar. — Hvad skulde jeg desuden kunne udrette i Engeland.

Jeg veed iøvrigt, at snarere Bekymringer end Glæde venter mig efter Tilbagekomsten, thi Fædrelandet's Tilstand er ej glædelig, den offentlige og private Velstand er vældigen rystet, og de i Sommer stedfundne Banqueroutter have bidraget højligentil at svække Tiltroen til vor Handelsstands Soliditet; imidlertid synes mig dog at det er en Trøst, ja en Beroligelse for vor Finanzbestyrelse, at Coursen ej har forandret sig under disse sørgelige Handelsconjuncturer, og jeg skulde deraf slutte, at denne ukonstlet har truffet en naturlig Standpunkt, som ikkun saare ulykkelige Omstændigheder saasom en Krigs Udbrud vil kunne forværre, men som snarere, ved Seddelmassens planmæssige Formindskelse, vil forbedres.

De gode Efterretninger, De giver mig om min Søn og om hans Opdragelse tiene mig til stor Beroligelse. Det glæder mig at høre, at han stundom kommer til Frederiksdal, og at Deres Sønner ofte besøge ham.

Hvad rejser F r i t z W a r n s t e d t paa? Han kunde gierne have blevet sin første Hensigt troe, at følge Thorvaldsen. Jeg har det visse Haab at see denne herlige Mand og Kunstnere i Rom. Han vil nu være i Warschau eller Wien. —

Quisisana d. 16. Oct. 1820.

9.

Deres Erindring d. 18. Sept. og det venskabelige Brev, samme har fremkaldt, har inderligen glædet mig, og ligesom jeg i de Forhold, der bestaaer mellem os, tør sætte Hiertets Fordringer øverst, saa forsikrer jeg Dem, min kiære Schulin, at et saadant Tungebrev, som De kalder det, et Brev, hvori Hiertet løber af med Pennen, er mig allerkiærest. Jeg veed, De siger aldrig andet, end hvad De mener (en herlig Egenskab, som Fyrster aldrig noksom kan paa-skiønne hos deres Venner, og som jeg med Deres Tilladelse ofte skal paakræve), derfor skiønner jeg dobbelt paa Deres venskabelige Yttringer, i hvor partiske til min Fordeel de end maatte være. Bliv altid min Ven som hidtil og vær forvisset om mit Sindelags Uforanderlighed. Det Brev, der behøver at renskrives, skienker jeg Dem imidlertid ej heller, det vil maaskee give mig Anledning til meere Udvikling af Ideer i mit Svar, som De kan vente fra Paris. Denne Rejse er Dem kier, ikke sandt? Jeg husker, at De i et Brev til Neapel har raadet mig til samme som det interessanteste, der endnu kunde forestaa. Jeg svarede dengang ubestemt derpaa, da jeg egentligen ikke ønskede at forlænge min Fraværelse, men jeg

havde ikke glemt Deres yttrede Meening, som og kunde være flere af mine Venners og oplyste Landsmænds, da jeg valgte at spørge Kongen ligefrem, om han ansaae det for rigtigst, at jeg inden min Hjemkomst besøgte Frankerig, og om mueligt Engeland, da jeg ikke ønskede, man skulde bebrejde mig at have efterladt det. Kongen svarede mig, at han vilde ansee det for Uret, nu jeg engang var ude, ej at besøge disse interessante Lande, hvisaarsag han intet vilde have imod denne Rejseplan; senere lettede han endog dens Udførelse ved et Arrangement med mine Penge-Anliggender, i Forhold til min Banquier. Jeg kunde nu ej være tvivlsom over det Valg, jeg burde træffe, og mit Ønske er nu blot, at jeg maa høste mueligste Nytte af den forestaaende interessante og lærerige Rejse. — Opgiv mig i Deres Brev, hvad der efter Deres Skiønnende er vigtigst at aprofondere i den franske eller engelske Regieringsforvaltning. Begge ville være lærerige at studere, saavel for deres Fuldkommenheders som Manglers Skyld. —

Vi tænke om en 4 Uger at være i Paris. Jeg haaber, at min Kones Helbred, som nu er ønskeligt, skal taale Klimatet sammesteds godt, og da tvivler jeg ikke om, at Opholdet i Paris jo vil behage Hende og være os alle frydefuldt. De vilde glæde sig ved at see min elskede Caroline nu saa vel som Hun er. Opholdet i Italien og Schweitzes Biergluft have virket velgiørende paa Hendes Sundhed, og jeg ønsker kun, at det saaledes maa vedblive. Jeg er selv meget vel befindende og De vil, naar De seer mig igien ad Aare, fornøje Dem med mig over, at jeg er bleven kiendelig magrere. Min Søster og Svoger ere for Tiden her i Genf, de følge nok med os til Lyon, men ellers staaer deres Hu mere til Nord Italien end til Frankerig. —

Tak, min kiere Schulin, for Deres Deeltagelse i min Søns vel overstandne Uheld. At Han har viist saa megen Siels og Legemsstyrke, har trøstet mig over Tilfældet selv, og kan være gavnligt til hans Karakters Udvikling. — Heldigviis har Gouverneur B a r d e n f l e t h igien vunden sit Helbred, i bedre Hænder kunde min Søn vist ikke anbetros.

Jeg forbliver min kiere Schulin

Deres hengivne Ven

Christian Frederik.

Genf d. 8. Oct. 1821.

De ville hilse B e t s y A n k e r fra mig. De vil have ærgret Dem paa mine Vegne og beklaget min skuffede Tiltro i Anledning af H a r b o u s Opførsel.

10.

De veed, hvor kierkomne Deres Breve ere mig, og at det stedse er væsentligt og glædeligt for mig at høre Venskabs Stemme. Derfor ret inderlig Tak for Deres sidste af 30. Marts. Samstemmende med Deres Ønske rejse vi til Engeland; Kongen har bevilget det og bestemt et extraordinair Tilskud til denne Rejse. Jeg skal vist søge at gjøre mig samme saa nyttig som muelig og ej tabe af Sigte, hvad De saa rigtigen anfører om vort Fædrelands nøjere Forbindelse med Storbritannien, der vist nok vil være nødvendig til vores Selvopholdelse og til Statens Opkomst. De mangehaande Rygter, som fylde Aviserne, vise, selv om de, som man paastaaer, ere gandske usande, den Værd, man giver vor Beliggenhed og Forbund med os. Statens meest blomstrende Tilstand vilde findes i Neutralitæten, men skal der vælges, troer jeg ikke, at Valget mellem de tvende store Magter kunde være tvivlsom. Hvorledes man egentligen er stemt angaaende os, vil jeg snart erfare og skal ej fortie det for høje Vedkommende.

De vil ej omtvivle den særdeles Interesse med hvilken jeg har giennemlæst Deres Breve; den sande christelige Aand og Troe, der fremlyser af samme, kan ikke andet end glæde mig, og gjøre Vennen kierere for Vennen, der gandske deeler Deres Haab om en lykkeligere Fremtid, grundet paa den meere almindelige Erkiendelse af Guds Styrelse igiennem Christi Aabenbaring, men skjøndt det med Guds Bistand gaar til det bedre i de fleeste Lande, saa troer jeg dog, at Modstandere som Vantro, Herskesyge og Dumhed og Sandselighed foraarsager en meget betydelig [Skade], og at lang Tid behøves til at overvinde samme. Hvad Regeringsform angaaer, da er det sidste Resultat, at enhver god og faderlig Regiering, i hvad Form den end haver, er den meest velgiørende for Folket; men hvilken Regieringsform, der yder den største Sikkerhed mod Vilkaarlighed, derom kan være forskellige Meeninger. Gid enhver Nation fandt sig lykkeligst ved sin; i alle Tilfælde er enhver voldsom og uforberedt Forandring højst farlig, og som oftest ulykkelig i sine Følger.

Det vil være Dem kiert at erfare, at jeg her i Paris giennemgaer Grundsætningerne for l'Oeconomie politique med den bekiendte og kundskabsfulde S a y. Mange Begreber finder man der ved berigtigede, og jeg haaber, at det ej skal være uden Gavn for mig i Fremtiden. Mit Ophold her i Paris har overhovedet haft megen Interesse for mig, da jeg har lært mange kundskabsfulde Mænd at kiende og knyttet gavnlige videnskabelige Forbindelser. Musik og Theatrene have skaffet mig mere Nydelse end de talrige Selskaber i Vinter, hvor man efter den engelske Mode inviterer flere Mennesker, end Værelserne kan rumme, og hvor det altsaa neppe er

mueligt at røre sig, endsige danse. *Mariane La Ferté* har jeg ofte seet, hun har et meget vel indrettet Huus og er altid dansk i Hiertet. — Jeg har hilst Hende fra Dem, og jeg skal ogsaa hilse fra Hende. — Deres Svigerinde har været hos os, og min Kone har interesseret sig for at see *Grev Foucault* ansat, men hidindtil er det bleven ved gode Løfter. Deres Omstændigheder er desværre saare indskrænkede.

Min Kone takker Dem for Deres venskabelige Erindring, og hun stoler med mig paa Deres venskabelige Sindelag mod os begge. Hendes Helbred er Gudskelov meget godt, hvortil den milde, næsten italienske Vinter ej har bidraget lidet. Jeg har ogsaa nydt bedste Helbred her i Paris.

Vi forlade denne Stad d. 6. Maj, ugerne, det nægter jeg ikke. I Juli tænker jeg at rejse giennem Holland tilbage til Fædrelandet, saa at vi i August, som jeg haaber, kunne samles paa det yndige Sorgenfri og Frederiksdal til sand Glæde for mig, det vil De ej omtvivle.

Deres oprigtige Ven

Christian Frederik.

Paris d. 18. Apr. 1822.

11.

Hvad De nævner om Deres Embedsførelse, maae jeg aldeles bifalde, ligesaafuldt som om jeg var Deres Amts Gouverneur, men De vil daarlig anbefale sig hos Collegierne, naar De ej spørger sig saameget for som de andre Amtmænd, — imidlertid er det ikke min Meening, at De skal gjøre det, naar De kan handle selv. Hvad den Idee om Gouvernementets Udvidelse angaaer, da er det bedst at lade den beroe, thi Landet er jo dog egentlig talt saa lille, at Administrationen ej behøver at deeles, og skulde nogen Provinds trænge til en særegen Gouverneur, saa var det dog snarere det afliggende Jylland. Naturligviis er Gouv. i Fyen ikke en Virkekreds, man kunde ønske, skulde binde Rigets første Prinds langt fra Regjeringens Hovedsæde, men det er jo ikke heller meere Tilfældet, og saaledes er denne Virkekreds mig kier, siden jeg dog stundom formaaer at udrette noget godt og tillige bliver bekiendt med Administrationens Fordele og Mangler.

De franske Aviser ere for Tiden yderst interessante og lærerige, *A d l e r* skal opbevare dem for Dem til Giennemlæsning, naar De, som jeg haaber, snart kommer til Byen. Det forekommer mig uforsvarlig uoverlagt af Ministrene, at bringe de delicate Spørgsmaal paa Bane om Emigrationens Fortienstlighed eller Brøde som overhovedet ved Forslaget om Emigranternes Skadesløsholdelse

at opægge Partieaanden og føde Kievlerier og Processer om mit og dit. I den seeneste Debatte har Ministrene støttet sig paa Charten mod Ultraernes ublue Fordringer. De vil gjøre den Artikkel om Nationalgodsernes Sikkerhed til en reglementarisk Artikkel og een er gaaet saa vidt at sige, at Kongens Ord i Charten: les propriétés nationales s o n t inviolables, involverede ikke qu'elles le s e r o n t.

Loven mod Sacrilége, som man maae antage, at det Jesuitiske Partie har paanødet Ministeriet, er gaaet igennem i Pairskammeret, men kun med 4 Stemmer. Der er i den Anledning holdt nogle fortreffelige Taler. Biskopperne have som Pairs stemt for Dødsstraffen, hvad de som Kirkens Tienere ej kunde. Il y a avec le ciel des accommodements synes at være Valgsproget dér, dog er der nogle Prælater og deriblandt Erkebisen af Paris, der slet ikke have stemt....

Kiøbenhavn d. 5. Marts 1825.

12.

... De dømmes ligesom jeg om de bevidste Prædikener af Doctor F a b e r. Jeg kiender desuden Manden som en oplyst Religionslærer, der af Overbeyeisning arbejder det om sig gribende Sectevæsen og Methodisterie imod, hvilket han har bestræbt sig for ved de 12 Prædikener, til hvis Udgivelse jeg har opmuntret ham. Det er med slige aandelige Vaaben og ved den gavnlige Indflydelse, som en christeligssindet Præst kan have paa sin Meenighed, at det Uvæsen, som overtroiske Secter berede, maae modarbejdes. Denne Meening har jeg yttret for Cancelliet, som ogsaa i Overensstemmelse dermed udstædede et Circulaire til Gejstligheden i Fyen. Det skulde gjøre mig ondt, om vor Ven R ø n n e offentlig recen- ceerte Prædikenerne med Bitterhed og drog til feldts mod Forstandens Brug i Religionssager. Jeg underskriver gandske hvad De derom siger.

Efter at Regnen i denne Egn gav grundet Bekymring for Høstens Udfald, indtraf det fordelagtigste Høstvejr, som har vedvaret heele denne Uge og gjort det mueligt, allerede nu at bierge den meeste Sæd. Straaet allene synes at have lidt en Deel.

De er vel underrettet om, at Comtesse Y o l d i og Kamjr. C o o p m a n n s have havt Bryllop i Mandags, og at de tilbringe Hvedebrødsdagene paa Næromgaard. Jeg har endnu ikke seet de unge Folk. — De rejse snart for at være d. 20. Sept. senest i Paris.

Sorgenfri d. 26. Aug. 1825.

13.

Jeg erfarer, at De befinder Dem i Kiøbenhavn, og benytter derfor Lejligheden for at skrive Dem et Par Ord i Giensvar paa Deres sidste Brev, og for tillige at underrette Dem om, at jeg ej har kunnet meddele Kongen noget desangaaende, i min Fraværelse, og da jeg desuden ej troede, at De kom til Byen førend d. 28., hvilket havde levnet mig Tid til mundtlig en at forklare Sammenhængen, saaledes som det bedst lader sig gjøre. Nu har De selv haft Lejlighed til at forklare alt og haaber jeg, at alt jevner sig med Deres Fuldmægtigs Afskedigelse. — At jeg iøvrigt ikke fritager Amtmanden for Ansvar for alle de Sager eller Breve, der maatte hvile uexpederede, og som han ej kiender eller veed at være indkomne, yttrer jeg med velberaadt Hu, da det sandeligen var Synd, og skulde smerte mig, om De skulde lide ved en Fuldmægtigs Uefterrettelighed, men De bør forekomme det ved mindre Godtroenhed mod en saadan Betient, ved selv at aabne alle Breve og ved flittigen at eftersee Protocollerne, især Referat Protocollen, hvori alle Sager bør indføres. Det glæder mig, at De i min aabenhiertige Fremgangsmaade har gienkiendt det Venskab, hvormed jeg forbliver, min kiere Schulin,

Deres velvillige og oprigtige

Christian Frederik.

Fredensborg d. 21. Oct. 1826.

14.

Med særdeles Deeltagelse har jeg saavel som min Kone erfaret Deres Datters Forlovelse med Kammerjunker Z e u t h e n, og den Forsikring, De tilføjer, at det er Hendes eget Valg, maae forøge den Glæde, som enhver, der kiender Hende, og som er Ven af Hendes Forældre, maa føle ved at see Hende saa vel forsørget.

De har i Anledning af denne for Dem saa lykkelige Begivenhed tilskrevet Rønne et Brev, som jeg dog neppe tør anmode ham om at laane til Giennemlæsning, naar jeg ej veed, om han har Deres Tilladelse til at meddele det. Efter hvad De skriver mig, formodentlig af lignende Indhold, har jeg Grund til at troe, at De har yttret Dem i flere Deelee afvigende fra hans Meeninger, især om den blinde Troe. Dog underskriver jeg gandske, hvad De i den Henseende siger, og at De nævner Kierlighed og Ydmyghed viist i Gierningen, som den sande Troes bedste Frugter, er i mine Øjne den første og vigtigste af alle christelige Sandheder. — Hvad De ahner om religiøse Omvæltninger, kan jeg ej troe saa farligt. Den religiøse Aand er ej saa levende hos Folkene, at den skulde kunne fremkalde slige Omvæltninger; Fanatismen kan misledes til store Misgjerninger,

men den maae Regieringerne holde i Ave, og de kunne herved regne paa Bistand af den bedre, den meere oplyste Deel af Nationerne. Dette har det engelske Ministerium følt og stolet paa; ved de bevilgede Bills er Fanatismens onde Følger forekomne i Irland, og jeg troer ikke, at der er Fare for, at det protestantiske Folk i Engeland skulde lade sig forlede til en Reaction, dertil troer jeg dets religiøse Aand at være for fornuftig og sindig.

Jeg seer i den heele Measure slet intet religiøst eller noget foretaget af christen Kierlighed eller Følelse af Ret og Billighed, men blot Politik. Hensigten er at skaffe Roe indenlands, for at kunne virke des kraftigere udenfor Rigets Grændser, og det skulde ikke undre mig, om den første Følge af denne christelige Forholdsregel vilde være, at Storsultanen blev kraftigere understøttet. — Hertil behøves kun en klog Eftergivenhed af Divanet, hvad de græske Anliggender angaar; men den vil de overmodige Tyrkere maaske ej bequemme sig til, og da kunde det tyrkiske Rige endnu gaae til Grunde mod Englands Ønske og Villie. Politiske Omvæltninger kunne vist forestaae, men religiøse eller en religiøs Kamp, den være kort eller lang, venter jeg ikke. Det jesuitiske Parti, som vil herske over Kongerne og have det uoplyste Folk i Ledebaand, er et politisk herskesygt Parti, som man maae modarbejde ved Folke Oplysning, og ved Concordater, der bestemme Kirkens Stilling til Staten (som i Frankerige, naar det var overholdt). — At behandle Catholikerne i Engeland og Irland som Dissenters uden at bekymre sig om deres kirkelige Forfatning, forekommer mig farligt; men Statsforfatningen der tillader vel ingen anden Foranstaltning.

Ingen Frimurer vil kunne sige Dem noget sikkert om Tid og Sted, naar Herrens Rige paa Jorden skal komme, Landgreven trøer det nær; mig synes ej, at det er sandsynligt, thi Verden er vist ikke moden til saadant Regimente og især ikke religiøs nok til at modtage det; hvor særdeles langt er Menneskeslægten ikke fra at være een Hiord for een Hyrde. Vi kortsynede Mennesker maae ej heller glemme, at for den evige Gud ere tusinde Aar som et Øjeblik.

Det tør man vel sige, at vort kiere Fædreland ej fortjener at sættes ringere end andre Stater, naar deres Folks og Styrreres moralske Værd skal vejes.

Hvad De siger mig om Deres huuslige og individuelle Stilling kan ikke andet end glæde mig som Deres Ven.

Udkommet er imidlertid en vanskelig Anstødssten; og man maae haabe, at en Embedsstilling i Hovedstaden i Tiden kan convenere Dem endnu bedre. At De nævner den diplomatiske Carriere, undrer mig, thi det vilde jo fierne Dem endnu længere, og desuden passer De ikke derfor. De er meget for ærlig og ligefrem til at være Diplomat med Nytte for Deres Kald.

Jeg kan ikke slutte, uden at meddele Dem en Nyhed, som vil glæde Dem, da jeg veed De elsker Kongen og de Paagiældende: min Broder er siden igaar forlovet med Kronprindsessen, og alle ere meget glade derved. I næste Uge bliver det declareret; indtil den Tid beder jeg Dem ej at fortælle det udenfor Deres Kreds, men De behøver ej at nægte det, naar det vides.

Min Kone, som med Fornøjelse har læst Deres Brev, hilser Dem meget, og vi bede begge at hilse Deres Frue og Børn.

Jeg henlever Deres velvilligste Ven

Christian Frederik.

Kiøbenhavn 20. April 1829.

15.

... Siden De tilskrev mig, have Begivenhederne i Belgien og flere Steder i Tydskland udviklet sig endnu mere foruroligende. I Brunsvig har Despotismen baaret sine sørgelige Frugter, og dette Exempel kan være lærerigt for manges ung og uerfaren Fyrste, der tidligen faaer Myndighed. I Cassel og Sachsen vil sande Forbedringer i Statsstyrelsen og Forfatningen udgaae af disse Rystelser, men Maaden er højligen at beklage, og Fyrsterne og deres Ministre maae det med Rette forekastes, at de ej, ved selv indførte Forbedringer i Statsstyrelsen, forekomme slige Optrin og Voldsomheder. Denne Statskløgt, Kiendskab til Statens Forfatning og Fornødenhed, overhovedet ald practisk Anvendelse af Retfærds Grundsætninger og Dyds Forskrifter, er det, at Statsmænd og især Fyrsterne bør tilegne sig, naar de ville befordre og sikre Folkenes Lyksalighed. Dette kan gjerne have været Hensigten ved den saakaldte hellige Alliances Stiftelse, men da der ikke findes nogen positiv Statskunst i Jesu Bud, saa see vi ogsaa, hvorledes Jesu saakaldte Statholdere have anvendt disse Bud, nemlig til Folkenes Undertrykkelse. Den hellige Alliances skrallende Ord og Løfter er blevne en tom Lyd, og Krige og Ødelæggelse, selv af Grækerne som Christne betragtede, ere udgaaede af denne Alliances Beslutninger. Christi Rige paa Jorden maatte vist tilkiendegive sig paa en anden Maade, men derfor troer jeg det ogsaa saare fiernt, og store Rystelser maae endnu forudgaae, førend den evige Fred kan forventes.

Hvad De siger om de religiøse Partier, underskriver jeg gandske, nyelig er en Bog, et Svar af Prof. Clausen udkommet, som jeg ej endnu har læst; det vil ikkun forlænge og forbitre Striden, men heraf kan ogsaa mueligen noget godt udgaae.

Gade Optøjerne i Kiøbenhavn vare af ingen Betydenhed og uden Hensigt. Kongen har havt den Glæde at modtages i Skue-

spilhuset (i Torsdags) med megen Enthousiasme og en Sang, som man forsikrer, ikke var udgivet af Theater-Directionen. — Dette er Udtrykket af den Stemning, der ingensinde har fornægtet sig.

Sorgenfri d. 9. Oct. 1830.

ANMÆRKNINGER

6. Actenstücke: F. C. Dahlmann, Sammlung der wichtigsten Aktenstücke die Angelegenheiten der Schl. Holst. Ritterschaft betreffend, 1815—19. — **8. Pepe:** Florestano Pepes Broder Guiglelmo, Fører for Carbonarierne, holdt Revolutionen i Neapel tilbage. — **Fritz Warnstedt** (1785—1836), Overlandevejsinspektør, var 1820—22 paa Rejser af Sundhedshensyn. — **9. Bardenfleth:** Carl Emil B. (1807—57), var fra 1827 knyttet til den senere Kong Frederik VII., 1841 Hofchef hos Prinsen og hans anden Hustru, 1848 Geheimestatsminister og Præsident i danske Kancelli. — **Betsy Anker:** Betzy Sneedorff (1790—1875), Datter af Admiral H. C. Sneedorff, Hofdame ved det danske Hof, Prins Christians Sværmeri; gift 1816 m. Gen.major, Kabinetssekr. hos Kong Carl Johan, Carsten Anker. — **Harbou:** Wilh. Henrik H. (1771—1845), Kæmner ved Prinsens Hofetat, maatte 1822 opgive sit Bo (Persh. Tidsskr. 2 III 248). — **10. Say:** Jean Baptiste Say (1767—1832), Prof. ved Collège de France, banede Vejen for Adam Smiths Lære i Frankrig, udgav bl. a. Cours d'économie politique pratique. — **Foucault:** Louis Marie Florent de Foucault, fransk Brigadegeneral, gift m. Lensgrevinde Schulins ældre Søster Anna (Nancy) Brown. — **11. Adler:** Johan Gunder Adler (1784—1852), fra 1814 Privatsekretær hos Prins Christian Frederik og efter dennes Tronbestigelse Kabinetssekretær. — **12. Faber:** Biskop Nicolai Faber (1789—1848), udgav 1825 tolv Prædikener til Dels foranledigede ved den Lægmandsbevægelse, der i hine Aar gik over hele Fyen, og som vakte megen Opsigt. — **Rønne:** Bone Falch R. (1764—1833), fra 1802 Præst i Kongens Lyngby til sin Død, stiftede 1821 Missionsselskabet. — **Yoldi:** Josefa (Pepita) Comtesse Yoldi, f. 1802—o. 1880; gift 1825 m. Kammerherre Edzard Willem de Coopmans, dansk Chargé d'affaires i Dresden (se E. Gigas, Litteratur og Historie II 134 ff.). — **14. Zeuthen:** Comtesse Sophie Hedeveg Schulin (1810—66), gift 1829 m. Lensbaron Christian Frederik Zeuthen.

Fra Rensborg 1808.

Ved **Jørgen Hatting.**

Da Krigsfaren i 1806 følte overhængende, tog Kronprins Frederik Ophold i Rensborg; i de følgende for Danmark så skæbnesvangre Aar samledes Landets Styrelse i stedse højere Grad under hans personlige Ledelse i Hertugdømmerne. I Bakkehusets Manuskriptsamling findes nedenstaaende Breve fra Rentekammerdeputeret **Mads Fridsch**¹⁾ til hans Kollega Konferensråd **Peder Wormskjold**²⁾. De giver et Billede af Stemningen blandt de af Centraladministrationens Embedsmænd, der måtte følge Regeringen til Rensborg. Brevene er skrevet i den bevægede Tid omkring Christian VII's Død d. 13. Marts 1808.

Rensborg den 24. Febr. 1808.

Nu maa man vel ansee det som afgjort — gode Ven! at vi forblive enten her eller et andet Sted paa Fastlandet, saalænge Krigen vedvarer, og altsaa er det ikke at forudsee, naar vi kan vente at samles med vore Kolleger i Kjøbenhavn. Ingenlunde kan man sige, at vi lide nogen Nød her i Rensborg; men dog er det ejheller behageligt saaledes at leve paa Feldtfod, især naar man ikke mere er ung. Man savner sin vante Maade at leve paa, sine smaa Beqvemmeligheder og sine sædvanlige Omgangsvener. Ofte har jeg tænkt paa at lade mine Børn komme herud til mig; men det er næsten Synd at rive dem ud fra alle deres Bekjendtskaber og føre dem hen paa et fremmed Sted, hvor de maatte leve uden Huusholdnings-sysler, indskrænkede til et par Værelser, og hvor Eensomheden altsaa blev dem saa meget mere følelig. Heraf lader det sig forklare, at vore Fruentimmer i Almindelighed, men især de ugifte, længes inderlig efter at komme hjem igjen. Mange, og maaskee de Fleste, af Mandfolkene ønske det samme. Nogle er det ligegyldigt, men Andre, iblandt hvilke jeg kan regne Konferentsraad **H o ë**³⁾, finde sig saa vel her, at de ikke vil høre om nogen Forandring.

I det danske Fag her i Kammeret gaar det fornemmelig ud over **K o n g s l e v**⁴⁾. En Lykke saavel for Sagernes Gang, som for ham selv er det, at Forretninger ere det Element, han behøver for at leve. Saalænge Communicationen med Moder-Collegiet er aaben, kan han med Anstrængelse bestride, hvad der forefalder, men skulde den blive spærret, maa han nødvendig have Hjelp,

og det er derfor at vi have udbeedt os Renteskriver Buch⁵⁾. Fuldmægtig Nimb⁶⁾, som rejste med os fra Kjøbenhavn, som veed hvad der siden er forefaldet her i Collegiet, og har den hele Række af Sager i Hovedet, kan ingenlunde undværes. Han har bedet om Tilladelse til at gjøre en Rejse til Kjøbenhavn paa 14 Dage for at hænte sin Familie, men Greven⁷⁾ har ikke været at for-maae til at samtykke deri, af Frygt for at Passagen kunde vorde spærret, naar han skulde vende tilbage. Hvad de Puncter angaaer, som vi herfra have sat under Deliberation i Anledning af den kongelige Befaling igjennem Statsraadet om Forretningernes Deeling, da behøver jeg ikke at melde noget derom, siden De desangaaende have modtaget vor officielle Skrivelse.

At min salig Broder⁸⁾ var Dem kjær, gode Wormskiold! det veed jeg, og følgelig har det været bittert saavel for Dem som for mig at modtage Tidenden om hans Bortgang. Men — jo længere man lever, jo meer maa man naturligviis vænne sig til at tabe sine Ungdomsvenner. Han ønskede inderlig at kunne have havt mig hos sig i sidst afvigte Juuledage, og talte næsten daglig derom med min ældste Datter, som var ham til megen Selskab; men saa lidet som Aarstiden passede sig for mig til at gjøre en Rejse herfra til Ribe, saa liden Muelighed saae jeg derhos i at komme herfra, og han selv oplevede ejheller Juulen.

De spaaede i Deres sidste Brev, gode Ven, at Freds Preliminairerne skulde blive bragte i Stand i Vinter, men desværre seer det endnu ikke ud derefter, tvertimod synes Conjuncturerne at blive mere indviklede end de nogensinde har været; dog — man plejer at sige, at en Ting er nærmest ved at blive klog, naar den først er bleven ret gal, og hvis dette er sandt, kunde man have Føje til at see Freden imøde. At en Fransk Armee paa 20/m Mand med det Første drager igjennem Hertugdømmerne og over Snoghøj til Fyen, er Dem vel allerede bekjendt. Uvist er det endnu, om nogen Afdeling deraf kommer her igjennem Rendsborg, eller, som Nogle meene, tager en Omvej af Agtelse for Kongen som nærværende. Af denne Armee skal de spanske Tropper udgjøre en betydelig Deel. Disse Sydlændere have nu allerede i Hamborg tilvant sig vort nordiske Clima. Kronprindsen skal igaar være rejst fra Kiel, men har efterladt sig 2 af sine Adjudanter, nemlig v. d. M a a s e⁹⁾ og F r i b o e¹⁰⁾ for at complimentere P o n t e c o r v o, naar han kommer derigjennem. Ellers har man begyndt at tale om, at S o u l t skulde i hans Sted faae Commandoen. Igaar skal man her have havt Brev umiddelbar fra Gothenborg, at der fandtes endnu ikkun et Engelsk Linieskib og ingen Landtropper, hvilket, hvis det ellers er sandt, tilintetgjør Rygtet om de flere store og mindre Skibe, som allerede skulde være ankomne dertil, og som man be-

frygtede vilde spærre Communicationen inden man forsaae sig dertil. Etatsraad *K n u d s e n*¹¹⁾ er nu undervejs paa Tilbagerejsen hertil, og vøntes i Aften eller i Morgen. Han havde, da han rejste herfra, sat sig for at komme tilbage inden 4 Uger, men det er blevet til det Dobbelte, og vel er det han kommer, da Cancelliet her er næsten aldeles uvirksomt, og Sagerne allerede have opdyngtet sig til en betydelig Mængde, som vønte paa Afgjørelse. Jeg har intet havt at bestille dermed uden blot at referere Forestillingerne i Statsraadet. Dette holdes ikkun eengang om Ugen nemlig hver Fredag og begynder sædvanlig Klokken 11; men undertiden har man ondt for at blive færdig til Klokken 3, da det er ordentlig Taffels Tid hos Kongen. Rosen er her meget indskrænket og bestaaer af 4 Personer, nemlig Justitsraad *N i e l s e n*¹²⁾, *B u g g e*¹³⁾, *v o n E s s e n*¹⁴⁾ og jeg; thi endskjøndt von Essen nu ikke refererer siden Hoë er kommen, saa tilsiges han dog hver Gang tilligemed mig, da man gjærne vil have hans Selskab. *E g g e r s*¹⁵⁾, der sædvanlig har Referat for det tydske Cancellie, naar han ellers er her tilstæde, holder sig for god til at spise med os, og er ikke god nok til at spise med Kongen, saa han maa spise hjemme af sin Madspand, med hvis Indhold han dog kuns er maadelig fornøjet.

De har vist nok hørt eller læst om Ballet, som vi Kjøbenhavnere gjorde her paa Kongens Geburtsdag. Jeg for min Deel havde heller ønsket, at de 8 à 900 Rdl., som det kostede, vare blevne oversendte til de Brandlidte i Kjøbenhavn; men det hedte, at man burde anstille en Fête for at hædre Dagen og for at fornøje Rendsborgerne. Professor *W a r b e r g*¹⁶⁾ har sagt sandt, naar han har berettet Dem, at vore Quarterer her ikke ere brillante. Jeg boer paa Paradepladsen i det saakaldte nye Værk hos en Apotheker, hvor jeg har 2 Værelser og et Tjenerkammer. Huuset er, som de i Almindelighed her ere, af Bindingsværk, og derhos maadelig holdt i Stand, saa det falder temmelig luftigt. Meublerne ere heel maadelige, og for disse Lejligheder tilligemed Brænde og Lys betaler Kongen eller Landet 30 Rdl. maanedlig, saalænge Vinteren varer. Hoë har det meget godt.

Nu har jeg da ogsaa vaaset nok Tilgiv min Vidtløftighed! Anbefal mig til Deres gode Frue, og dernæst til samtlige Colleger. *J e n s e n*¹⁷⁾ skylder jeg et Brev, og han skal med Første faae det.

Mange Hilsener fra von Essen, Kongslev og flere. Glem ikke

Deres særdeles hengivne gamle Ven

Fridsch.

Rendsborg den 13. April 1808.

Nu have vi faaet en bestemt kongelig Ordre igjennem Statsraadet om at afslutte Forretningerne her og at vende tilbage til Hovedstaden saasart mueligt, dog Collegiernes Medlemmer ikke førend det kongelige Liig er bleven biesat. Dette vil vel neppe skee i de første 5 Uger endnu; thi Apparaterne, der henhøre til at sætte Liiget paa Parade, ventes ikke færdige førend den 21de førstkomende, og maaskee ikke endda. Derefter skal Liiget staae paa Parade i 3 fulde Uger førend det bisættes. Tegningen til Paradesængen saavelsom til et Interims-Capel her i Garnisonskirken er af Professor Hansen¹⁸⁾, men Udførelsen er overdragen til Kreiser¹⁹⁾ i Slesvig. Capelmester Kuntzen²⁰⁾ er allerede ankommen hertil for at opføre Sørge-Musiquen. Vel skulde Collegiernes øvrige Personale afsendes saasart Forretningerne her vare tilendebragte; men nu møder her den Omstændighed, at i Følge det approberede Ceremoniel skal Faklerne ved Liigprocessionen bæres af 24 Renteskrivere, hvorunder vel ogsaa forstaaes andre Contoirchefer. Herom vente vi nu Requisitorialer fra Overkammerjunker Calmette²¹⁾, og dersom Statsraadet, der har Overstyrelsen af den hele Jordefærd, da skulde formeene, at de herværende Contoirchefer nødvendigen dertil maae bruges, saa kan hverken disse eller Fuldmægtigerne under Rentekammeret, der maae supplere Tallet, afrejse herfra forinden Bisættelsen er forbi. Copiisterne kan vel derimod i næstkommende Uge begynde af afrejse; dog maae Collegierne træffe et Slags Aftale i saa Henseende, paa det, at der ikke skal komme alt for mange paa eengang til Stationerne og især til Transportstæderne. Vi skrive i Dag til Kammerherre Gersdorff²²⁾ i Odense med Anmodning, at han, naar de ved Ankomsten melde sig hos ham, vil give dem Vejledning, hvor de have at henvende sig for at komme over til Sjælland paa den for Opbringelse mindst farlige Maade. Siden maa vi andre see til hvorledes vi kan liste os over. Professor Engelsstof²³⁾ rejste herfra i Gaar med sin Kone; men hende sætter han af i Randers. Etatsraadinde Knudsen har derimod besluttet at vove Overfarten med sin Mand, og det samme agter Frue Kongslev at gjøre.

Nu synes det altsaa, at vi alle har sikre Udsigter til inden Majmaaneds Udgang at samles med vore Colleger i Kjøbenhavn. Etatsraad von Essen og jeg glæde os allerede ved Tanken om at kunde indtage vore gamle Pladse ved Siden af vore gamle gode Venner. Vor Stømning var bekymringsfuld da vi toge Afskeed. Vel ere Udsigterne endnu dunkle, men vi vil haabe til det Bedste. Jeg har seet af Aviserne, at Deres ældste Søn²⁴⁾ er gaet ind i det Militaire. I den Stand kan man ogsaa være lykkelig, naar man har

Lyst dertil, og jeg er vis paa, at han ikke har gjort dette Skridt uden med Deres fulde Samtykke.

Dette Brev sidder jeg her i vor Forsamlingsstue og skriver, men der forefalde saa man Interlocutorier, at jeg nødes til at slutte.

Mange Hilsener saavel hjemme hos Dem selv som i Collegiet.
Lev vel gode Ven!

Fridsch.

Noter.

¹⁾ Mads Fridsch (1742—1812) Assessor i Hof- og Stadsretten 1775, i Højesteret 1778, Deputeret i Rentekammeret 1799. ²⁾ Peder Wormskjold, Avskultant i norske Kammer 1772, Medlem af den store Landbo-kommission 1786, Deputeret i Rentekammeret 1796, l. Deputeret 1810. † 1824. ³⁾ Josias Hoë, Deputeret i Rentekammeret 1784, l. Deputeret 1796, afsk. 1810. † 1816. ⁴⁾ Troels Kongslev, Sekretær i det danske Kammerkancelli 1801—1822, Kommitteret i Rentekammeret 1810, l. Deputeret 1831—1840, Konferensråd 1831, † 1844. ⁵⁾ Johannes Buch, Fuldmægtig i danske Kancelli 1801, Renteskriver 1806, Kommitteret i Rentekammeret 1826. Afsk. 1840. † 1865. ⁶⁾ Jørgen Nimb, Fuldmægtig i jyske Renteskriverkontor 1804, Kontorchef smstds. 1811, afsk. 1841, † 1848. ⁷⁾ Greve Christian Ditlev Frederik Reventlow (1748—1827), Præsident i Rentekammeret, Statsminister. ⁸⁾ Andr. Fridsch, Stiftsfysikus, Justitsråd, † Dec. 1807. ⁹⁾ Frederik Anton Adam v. d. Maase til Krogerup, 1808 Overadjutant i Generalstaben. † 1821. ¹⁰⁾ Frederik Caspar Conrad Friebøe, Sekondlieutenant 1783, Ritmester 1789, Oberstlieutenant 1808, Generallieutenant 1836, † 1846. ¹¹⁾ Kristian Knudsen, Deputeret i danske Kancelli og Chef for 2. og 5. Departement, † 1813. ¹²⁾ Mogens Nielsen, Justitsråd, Hof-inspecteur. † 1828. ¹³⁾ Frederik Conrad Bugge, Gehejmekabinetkasserer, † 1842. ¹⁴⁾ Mikael v. Essen, Kommitteret i Rentekammeret 1781, Deputeret 1810, l. Deputeret for Finanserne 1824, Gehejmekonferensråd 1828, † 1831. ¹⁵⁾ Kristian Ulrik v. Eggers, Deputeret i Finanskollegiet 1800, Deputeret i tyske Kancelli 1801, Overprokurør og Medlem af Overbankdirektionen 1802, Overpræsident i Kiel 1813, † 1813. ¹⁶⁾ Ole Warberg, Professor i Astronomi 1800, Møntdirektør 1810, Direktør for Nationalbanken 1818. † 1821. ¹⁷⁾ Hans Jensen, Kommitteret i Rentekammeret 1802, afsk. 1826, † 1829. ¹⁸⁾ Christian Frederik Hansen, Arkitekt, Professor ved Akademiet og Overbygningsdirektør, † 1845. ¹⁹⁾ Lorents Chr. Kreiser, kgl. Bygningsinspektør, † 1823. ²⁰⁾ F. L. A. Kunzen (1761—1817) Komponist, 1795 Kapelmester ved det kgl. Teater. ²¹⁾ Charles Louis Bosc de la Calmette, Søn af den hollandske Gesandt i København, naturaliseret som dansk Adelsmand 1776, Kammerherre 1777, Overkammerjunker 1808. † 1811. ²²⁾ Povl Rosenørn Gersdorff til Vosnæsgård og Fraugdegård, Amtmand over Kalø Amt 1777—1793, over Randers Amt 1793—1799, Stiftamtmand over Fyns Stift 1799—1808. † 1810. ²³⁾ Laurids Engelstoft (1774—1851), Professor i Historie. ²⁴⁾ Morten Wormskjold, Lieutenant ved det sjællandske Skarpskyttekorps 1808; foretog senere en Række Opdagelsesrejser. † 1845.

Periodiske Annotationer paa Serampore i Bengalen.

Ved **L. Bie.**

Disse Optegnelser fra Aarene 1809—1822, som indeholdes i 13 sirligt skrevne Hefter (1815 mangler), ejes af Søfartsmuseet paa Kronborg, i hvis ostindiske Afdeling de opbevares.

Forfatteren til dem, Factor **Søren Kierulf**, var født i Svindinge paa Fyn d. 17. Decbr. 1752 som Søn af Præsten dér, **Poul Sørensen Kjærulf** og **Karen Friis Fabritius**. Med Asiatisk Kompagnis Skib »Ganges« kom han i Januar 1777 som Bottelér-Assistent til Bengalen, fik Lyst til at gaa i Land, blev ved Overhoved **Ole Bie's** Hjælp udløst fra Skibet og fik Ansættelse som Assistent ved Factoriet i Frederiksnagore (Serampore). Han latiniserede sit Navn **Søren** til **Severin**, indtraadte i 1782 som Medlem af Handelshuset »Duntzfeldt, Blom og Kierulf« og var tillige dets Bogholder. Ved Siden heraf forblev han i Kompagniets Tjeneste, hvor han fra 1783 som første Assistent havde 500 Rdl. aarlig. I 1788 opholdt han sig i Trankebar, og selv efter sin Udnævnelse til 3. Factor i Frederiksnagore forblev han efter Raadets Ønske i Trankebar, som han først forlod i 1799 for at gaa til Bengalen. I Trankebar havde han i 1790 ægtet **Frederikke Amalie Humble**, f. i Kbhvn. 14. Aug. 1770. Efter 45 Aars Ophold i Indien vendte han i 1822 tilbage til Danmark paa sin Søns Skib, og døde i København 8. Oct. 1834. I Ægteskabet var 5 Sønner og 2 Døtre. Om Slægten se iøvrigt **C. Klitgaard, Kjærulfske Studier**, 80—142, Nørholmlinien. Portræt af **Søren Kierulf** findes S. 117.

Annotationerne gengives her i Uddrag i det væsentligste med Forfatterens Tekst og Stavemaade; dog er visse Optegnelser af Pladshensyn udeladt, nemlig saadanne, som angaar Forfatterens personlige Hændelser, Naturbegivenheder, Ulykker etc. Saaledes er Annotationerne for Aaret 1822 ikke medtagne, da de kun angaar Forfatterens Hjemrejse.

Optegnelser af personalhistorisk Interesse er medtagne, forsaavidt de kan siges at være Førstehaandsoplysninger eller tjener som Karakteristik af en Person, men udeladte, naar de skriver sig fra Breve, som Forfatteren har modtaget fra Danmark, og saaledes omhandler Begivenheder, der formentlig kan findes i danske Kilder. Personer af fremmed Nationalitet er medtagne saavel i legitim som illegitim Forbindelse med Danske, da Forhold af sidstnævnte Art vare hyppige i Kolonierne, og Børn af disse Forbindelser undertiden kan have Interesse.

1809.

Febr. 11. blev **Mr. Edward Brown** — Dansk af Fødsel — gift — og viet paa Calcutta til **Miss Ida Marianna Schorn** — en Datter af **Mr. I. M. Schorn** — altsaa Dansk — og Indigo Manufacturer, i Nærheden af Dacca.

Febr. 14. blev **Mr. Lauritz Pay**, Assistent i Det Danske Asiatiske Compagnis Tieneste gift — herpaa Stædet — til Jomfrue **Petronella Olerta**, af spansk Herkomst, og fød paa den Spanien tilhørende Phillipinske Øe Manilla, hidkommen med sin

Slægtning Madame V. R a n l y, hos hvem været indtil dette Parthic tog Stæd.

April 16. Blev Skibs-Capitaine C h r i s t i a n R ø r d a m givt — og viet Kl. 9 om Morgenen i den katolske Kirke herpaa Stædet — til Jomfru G a b r i e l l e R a n l y — en naturlig Datter af Mr. J. Ranly, Negotiant paa den Phillipinske Øe Manilla, født derstæds, og for nogle Aar siiden sendt til Calcutta for at vorde educeret.

May 27. Blev Madame J e s s e n — hvis Mand Fuldmægtig J. F. W. J e s s e n gik til Europa i Januar Maaned 1806 — forløst med et uægte Drengbarn, avlet i ulovlig Samleie med den herpaa Stædet værende Copiest nu constitueret Byeskriver S. N. A g r i, efter begges frievillige Forklaring og Tilstaaelse.

Juny 13. Om Morgenen lidet efter Kl. 6 døde herpaa Stædet Capitaine J o h a n H e n r i c h M e y e r, efter Anseelse nogle og 50ve Aar gammel. — Blev anden Gang gift i Auguste 1801 med G e s i n e C o u p e r u s i Tranquebar — en Datter af Mr. Abraham Couperus, tilforn Gouverneur paa det forrige Hollandske Etablissement Mallacca.

Dec. 18. Om Aftenen lidet efter Kl. 8½ slet, blev Madame P a y forløst med en Datter.

1810.

Jan. 1. Nye Aars Dag — om Morgenen lidet efter Kl. 6 blev Factor H. C. B a n g s Kiereste forløst paa Chandernagore med en Søn.

Jan. 18. Om Formiddagen, 25 Minutter efter Kl. elleve blev Madame R a b e h o l m forløst med en Datter.

Febr. 4. Om Morgenen 40 Minutter efter Kl. 5 blev Madame O t t o B i e forløst med en Søn.

Febr. 5. Om Morgenen Kl. 3½ slet døde herpaa Stædet Madame G a b r i e l l e R ø r d a m fød R a n l y.

Febr. 7. Om Natten Kl. 1 døde O t t o B i e's Søn, født d. 4de hujus.

Febr. 12. Døde Mr. C h a r l e s D e v e r i n n e paa Cawnpore.

Martii 15. Indløb Efterretning fra Tranquebar at Mrs. K e l s o — the Lady of A l e x a n d e r H a m i l t o n K e l s o E s q., British Commissioner derstæds, og en Datter af afg. Hr. Consul E d w a r d C o l b i ø r n s e n, og endnu levende Frue M a n o n n a C o l b i ø r n s e n — var lykkeligen forløst den 16de f. Md. med en Søn.

May 30. Om Morgenen — Natten — Kl. 1 blev Madame F i e l l e r u p forløst med en Datter.

Juny 26. Modtog Brev fra Boalth, dat. Tranq. 4de hujus, hvori meldes at Dagen forud nævnlig d. 3de hujus døde derstæds Mad.me C. M e i n h a r d t fød B ø r g e n.

July 26. Modtaget Brev af Gaars Dato fra Hr. Peter Reiersen paa Calcutta, hvorved han melder mig at have modtaget Brev fra hans Broder i Kiøbenhavn af 27de Novbr. f. a., der deelagtiggør ham i den sørgelige Tiidende, at Vor uforglemmelige værdige og fortienestfulde Ven Hr. Agent Christian Wilhelm Duntzfelt, efter et vattersoetigt Tilfælde, der først viiste sig i Begyndelsen af forrige Aars Juny, reiste til Badene i Tyskland, dernæst til Paris, i Forventning at et mildere Climate vilde have fordeelagtig Indflydelse paa hans Helbred — men høyst beklagelig, det modsatte; thi han endte derstæds sit virksomme og vel tilbragte Liv den 20de Octbr.

f. A. til stoer Sorrig og Bedrøvelse og uoprettelig Tab, for hans trøstesløse talrige Familie og mange sande og uskrømte Venner, i en Alder af 47 Aar 1 Md. og 12 Dage værende fød til Verden i Nagapatnam paa Corromandel Kysten i Ostindien den 8. September 1762.

— Hans Støv hviile i Freed. — Amen!!! —

Dec. 6. Om Eftermiddagen imellem Kl. 5 og 6 ankom hertil Stædet min ældste Søn *John Kierulf*, afreyst fra Kiøbenhavn den 9de April d. a. over Sverrig til Engeland, og derfra den 9de Juny derpaa, og udkommen til Bengalen i Det Engelske Compagnies Skib *Larkins*, Captn. *Dumbletin*.

Dec. 14. Needkom Mrs. Colonel *Meisselback* om Morgenen Kl. fem .med en Datter.

Dec. 25. Om Eftermiddagen lidet efter Kl. 2 døde herpaa Stædet *Maria Pereira* — Fruentimmeret bedre kiendt under Navnet *Harreney* — af den hertil Lands saa giengse Syge *Bass*, i den unge Alder af 15 Aar og 4 Maaneder, efterladende sig en Søn, født den 30te Augustii 1808 — og næste Dags Formiddag

Dec. 26. Begravet paa herstæds roman. catolske Kirkegaard.

Dec. 29. Om Aftenen — rettere om Natten — Kl. 11, 50 minutter blev *Madame Otto Bie* forløst med en Datter.

1811.

Febr. Kl. 12 om Natten imellem den 19. og 20. Needkom lykkeligen paa *Calcutta* Hr. Factor *Bangs* Kone med en Datter.

Febr. 26. Om Morgenen tiidlig — strax efter Midnat — blev *Madame Jessen* forløst med et uægte Piigebarn, avlet — som det forrige Drengbarn — med den constituerede Byeskriver *Agri*.

Apr. 15. Døde Factor *H. C. Bang's* Søn paa *Calcutta*, født paa *Chandernagore* den 1ste January f. A.

May 30. Ved et givet Sælskab af Herr. *Otto Bie* i Anledning af hans Kones — *Madame W. Carolina Bies* — Fødselsdag — født Dags Dato 1774 — blev Mariagen declareret imellem nævnte *Madame Bies* anden og yngste Datter med hendes forlængst i Kiøbenhavn bortdøde Mand — Herr *Christoffer Hals* — *Jomfrue Juliana Hals*, og Stædets Læge, Herr *Chirurgus Nathan Wallick*. Fuldbyrdselsen heraf — navnlig Bryllups Dagen — er endnu ikke, til mit Viidende bestemt; — idet mindste ikke bekiendt.

Aug. 7. Om Morgenen liidet efter Kl. 3 døde herpaa Stædet Herr Lieutenant *John Jørgen Billefelt*, fød herpaa Stædet i de første Dage af September 1777, altsaa 33 Aar og omtrent 11 Maaneder gammel. — Hans Forældre vare Hr. *Jørgen Billefelt*, Medlem af herstæds Raad og død derpaa Stædet i July Maaned 1781 — og *Madame Ursula Billefelt*, død herpaa Stædet i Juny Maaned 1802, — deres Aand svæve i Freed.

Aug. 20. Om Morgenen omtrent Kl. 5½ Slet, blev *Madame Rabeholm* forløst med en Datter.

Aug. 29. Om Morgenen omtrent Kl. 3 Slet, døde herpaa Stædet forhen afdøde Fruentimmer *Harreney's* Søn, født den 30te Augustii 1808.

Septbr. 25. Om Aftenen omtrent Kl. 9½ Slet, needkom Enken efter den, den 13. Novbr. 1805 afdøde Doctor *Gucintzius* med en Søn, avlet i Samleye med — indtil Stædets siidste Bemægtigelse af de Engelske — den Danske Chef Herr *Jacob Krefting*.

Septbr. 27. Modtog Brev fra Hr. C. J. Boalth paa Pondichery af 7de hujus, hvori han iblandt andet, melder mig at Capt. — Major — K a s var død i Tranquebar nogle Dage i Forvejen i Tranquebar, uden at angive bestemt Dagen.

Oktbr. 5. Modtog Brev fra Ob. Lt. Stricker i Tranquebar af 14de f. Md. hvori han melder mig iblandt andet, at Capte Major — K a s's Dødsfald indtraf den 31. Augustii sidst.

Oktbr. 20. Blev Hr. Oberst Lieutenant O. C. Strickers — Tranquebar — ældste Datter E mine givt derstæds med Engelsk Capitaine T h o m a s S m y t h i det 14de Native Infanterie Regiment, Madras Establishment.

Novbr. 24. I Middagsstunden døde herpaa Stædet Mr. J a c o b G o v e r t s nogle og 60ve Aar gammel — og af Fødsel'en Hamburger.

Samme Dags Aften Klokken 6 needkom Hr. Assistent L. P a y s Kone med en Datter.

1812.

Febr. 9. Søndag blev afdøde H a r r e n e y s yngste og eeneste Søster J o a n n a H o m e z — almindeligt kaldet N o n n a — gift herpaa Stædet med D o m i n g o d e R a m o s, — employeret som Cuccanny-Roer Gienger i Indlands Farten.

Martii 8. Om Morgenen Kl. 3 needkom Madame O t t o B i e med en Søn.

April 23. Om Morgenen Kl. 9 og 10 Minutter døde herpaa Stædet et ungt Menneske ved Navn J e a n F r a n c o i s B r u l é e omtrent 22 à 23 Aar gammel, født i Tranquebar, hvor hans Moder og Bedstemoder — Madame G ö t t i n g endnu leve.

Apr. 29. Om Aftenen omtrent Kl. 7 døde herpaa Stædet Herr Byefoged P r i n z l i n g s Kone, hvis Døbe og Familie Navn var A n n e C h r i s t i n e A l m i t z, fød i Nærheden af Roskilde i Siælland den 27. December 1760, altsaa 51 Aar 4 Maaneder og 2 Dage gammel.

May 16. Needkom Hr. O t t o B i e's forrige holdte Fruentimmer J u l i e med en Søn, efter hendes egen Erklæring avlet med hendes forrige Herre og Beskytter, nævnte Hr. Otto Bie.

May 30. Indtraadte Herr Doctor N a t h a n W a l l i c k, herstæds Chirurgus i Ægteskab med Jomfrue J u l i a n a M a r i a H a l s, en Datter af forlængst — paa en Reyse til, og i, Kiøbenhavn — bortdøde Herr C h r i s t o f f e r H a l s, og Madame C a r o l i n a B i e, Siiden i andet Ægteskab med Hr. O. L. Bie herstæds p. t. Gemidahr.

Juny 26. Om Eftermiddagen Kl. 4½ døde paa Calcutta, og begravet næste Dags Morgen Hr. Factor H. C. B a n g's Kone Madame M a g r e t h a B a n g — fød S c h u l t z — i hendes Alder 27de Aar.

July imellem den 9. og 10. Døde Madame A g a t h a S u n d t i Tranquebar i sit Alders 75 Aar.

July 22. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 2½ Slet døde herpaa Stædet Hr. J e s p e r N i c o l a y R a b e h o l m, forhen Assistent i Det Danske Asiatiske Comp.s Tieneste ved det forrige Bengalske Factorie og siiden dette Stæds sidste Bemægtigelse i January 1808 Assistent to the British Commissioner for the Affairs of Serampore. Nævnte afdøde Rabeholm var fød den 25. July 1782, altsaa bortrykket i en Alder af 29 Aar 11 Maaneder og 27 Dage, efterladende sig en Enke med 4re Døtre, item 2 Sønner avlet forinden givt med et

holdt Fruentimmer. — Næste Dags Morgen blev han begravet paa herstæds Kirkegaard.

Aug. 1. I Middagsstunden Kl. 1 og 20 Minutter døde herpaa Stædet Madame Juliana Maria Wallick — fød den 19de September 1797 altsaa i en Alder af 14 Aar 10 Maaneder og 14 Dage, og efter 2 Maaneder og 2 Dages Ægteskab.

Aug. 20. Om Formiddagen Klokken 10 blev døbt i hersteds lutherske Kirke ved the Reverend Mr. Thomas Thomason Engelsk Præst paa Calcutta, efterstaaende Børn. Nævnlige:

4 Piigebørn af afg. Hr. N. R a b e h o l m s — og til den yngste deraf, der blev kaldet Elizabeth — Betzy — var jeg Fadder.

2 Piigebørn af Hr. L. P a y s — til hvis Ældste, der blev kaldet Maria Christina, jeg var Fadder.

1 uægte Drengbarn af Hr. J. K r e f t i n g s.

1 do. Piigebarn af Hr. Capt. B. v. W i c k e d e s.

1 do. Drengbarn af afg. Hr. Lieutenant G. B i l l e f e l t s.

2 do. Drengbørn af Hr. Skibs Capte C. S ø n n i n g s e n.

Ialt — 11 Børn. 4 Dreng og 7 Piiger.

Septbr. 2. Om Morgenen Kl. 2 døde paa Calcutta — hvordan flyttet for omtrent 6 Maaneder siden, formedelst misfornøyet med dette Stæd, og de fleeste paa Stædet — Frue Carolina Mathilda Schaffalitzky de Mucadell — en Datter af afgangne Oberste Ole Bie. — fød Tranquebar den 9. Septbr. 1766, altsaa i en Alder af 45 Aar 11 Maaneder og 24 Dage.

Hun var først gift i Jan. 1779 med Mr. John Carmichael i Det Engelske Compagnies Tieneste, der døde i Europa paa en Reise over Land fra Scotland til Dannemark i Lisle i Flandern eengang i 1781, dernæst gift i 1784 med, men allerede for een deel Aar siden separeret fra Kammer Junker Frederick Schaffalitzky de Mucadell, der ikke viides andet, end at leve endnu i Danne-mark.

Oktbr. 3. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 5 døde paa Calcutta Herr Jens Christian Wolff — dansk af Fødsel — og efter Siigende ey stoert mere end 25 Aar gammel; efterladende sig en uægte Søn, ey stoert over 4 Aar gammel. — Nævnte Hr. Wolff var lige til sin Død, employeret i Calcutta Handels Huus, under Firmaen Cruttenden & Mackillop.

Novbr. 6. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 5 needkom Mrs. Colonel Meisselback med en Datter.

Novbr. 7. Om Natten lidet førend Kl. 12 blev Roerugienger Domingo de Ramos's Kone, Johannah de Ramos — fød Gomez — forløst med en Søn.

Decbr. 18. Om Aftenen Kl. 6 døde herpaa Stædet Herr Casper Top, forhen Første Factor ved Det Danske Asiatiske Compagnies Factorie i Bengalen, indtil sammes Bemægtigelse af Den Engelske Regiering paa Calcutta den 28. January 1808. — Efter Forlydende var den Afdøde ey ældre end 55 Aar, lad være hans Udseende forkyndte en langt høyere Alder.

1813.

Jan. 24. Blev Philip Alexander — employeret i Baptist Missions Bogtrykkeriet — gift med — Amme Florindas Datter — Dorothea de Sylva — almindelig kaldet Mammenie.

Jan. 27. Om Middagen Kl. 1¼ Slet needkom Herr Assistent L. P a y s's Kone med en Søn.

Febr. 28. Søndag — Blev Madame Neuss's yngste Datter Carolina Neuss givt herpaa Stædet med Mr. C. D'S o w z a, Opraaber i Messrs Gould & Campbells Auktions Huus paa Calcutta.

Samme Dag blev Søemand Domingo de Ramos's og Hustrues J o a n n a h d e R a m o s's — fød G o m e z — Søn — kommen til Verden den 7. Novbr. f. a. — døbt i den nye Kirke paa Calcutta af The Reverend Jos. R. Henderson og kaldet J o h n H e n r y d e R a m o s.

Martii 19. Blev Herr Aquarius Schaffalitzky de M u c k a d e l l — p. t. en af Assisterne in the Accountant Generals Office under the British Government at Calcutta — givt paa Calcutta og viet i derværende roman. catolske Kirke, til Enken — efter paa Manilla den 28de April forrige Aar afgangne Herr J o h n R a n l y — Madame V i n c e n t a R a n l y, hvis Familie Navn er mig ubekjendt.

Apr. 10. Om Eftermiddagen Kl. omtrent toe Slet, needkom Madame J e s s e n med et uægte Piigebarn avlet — som de forrige tvende Børn — med den constituerede Byeskriver A g r i.

Juny 22. Indtraadte Manufactur Handelens forrige Factor Enkemanden Herr H e n r i c h C a r l B a n g i andet Ægteskab, ved i Dag at blive viet af Calcutta Engelske Præst Herr Henry Shepherd i herstæds Protestantiske Kirke til Miss S o p h i a M o o r e — en Datter af for nogle Aar siden afdøde Mr. Assistent Surgeon M o o r e i Det Engelske Compagnies Tjeneste, — og for Tiiden herpaa Stædet boende Moder Mrs. M o o r e.

Aug. 9. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 4 needkom Capte W i c k e d e s holdte Fruentimmer — C h r i s t i n e N e u s s — med et Piigebarn.

Aug. 10. Om Aftenen Kl. 7 døde — efter langvarig Sygedom — Herr O t t o L. B i e's naturlige Datter J u l i a n a M a r i a fød til Verden den 11. Novbr. 1794, altsaa i en Alder af 18 Aar og 9 Maa-neder.

Aug. 16. Om Aftenen omtrent Kl. 7½ døde herpaa Stædet Værtshuusholder Mr. J o h n B a p t i s t e; efter Udseende mellem 35 og 40 Aar gammel.

Septbr. 28. Om Morgenens Kl. 2 døde paa Calcutta herstæds Tavern eller Hotel Keeper Mr. C a d e t F l o u e t, efterladende sig en Enke og en deel Børn af begge Kiøn i de meest beklageligste og fattigste Omstændigheder. — Afdøde Mr. Cadets Alder viides ikke.

Samme Dag om Aftenen døde paa Calcutta — den herpaa Stædet velkiendte — Mr. J a m e s R o e t, Meubel Manufacturist etc. derstæds — efter Udseende en middelaldrende Mand.

Oktbr. 13. Indtraadte constitueret Byefoged Herr C o n r a d H e n n i n g G e o r g e P r i n z l i n g heraf Stædet i andet Ægteskab, ved at blive viet i St. Johns Kirke paa Calcutta til her i Landet fødte Jomfrue A n n a B i r c h, hvis Forældre opholde sig et Stæds høyt oppe i Landet.

Okt. 28. Om Morgenens omtrent Kl. 3½ Slet blev Madame O t t o B i e forløst med en Datter.

Novbr. 23. Om Aftenen omtrent et Quarteer efter Kl. elleve, blev Skibs Capitaine P e t e r D a n i e l S c h m i d t's Kone forløst med en Datter.

Decbr. 1. Om Morgenen omtrent Kl. 3 døde herpaa Stædet — Bramin Gulluck Chander Roys, Homme d’Affaire for Det Europæiske Departement — Rammah Nundu Mitre, og som en Hindu brændt samme Dags Formiddag Kl. 10. — Ved hvilken Leylighed den yngste af hans ægte Koner, lod sig følge de Hindu Religions Grundsætninger, rettere Fordomme, levende brænde tilligemed sin afdøde Mand. — Og var jeg — Kierulf — en nøyagtig Tilskuer, ved alt hvad der foregik, og blev foretagen i den Henseende.

1814.

Febr. 26. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 5 døde paa Chinsurah — hvordid bragt, for at attenderes af Lægen — Herr L. Pays Søn, fød den 27de January f. a. Melte bortdøde Barn blev døbt paa nævnte Chinsurah, sidste Søndag den 20de hujus af Herr May, og kaldet Peter Gregorius.

May 29. Døde herpaa Stædet i en Alder af nogle og 60 Aar, den — af et besynderligt rettere uordentligt ført Liv, og som en Følge deraf mødt med mange Gienvordigheder og underlige Fata — saavel her som i Tranquebar og flere Stæder velbekiendte Christian Soetmann.

Oktbr. 9. Om Morgenen Kl. 4 needkom Mrs. Colonel Meisselbach med en Søn.

1816.

May 3. Om Formiddagen imellem 10 og 11 Slet, døde herpaa Stædet Mr. O. C. Stricker — hans Alder ubekiendt — en Søn af Ob. Lt. O. C. Stricker i Tranquebar.

May 23. Døde paa Calcutta om Aftenen omtrent Kl. 10 Slet, forrige Første Factor for Den Danske Manufactur Handel Herr Hendrich Carl Bang, efter Dagens Blade 45 Aar gammel.

Oktbr. 20. Om Aftenen omtrent Kl. sex og en halv Slet, døde her paa Stædet Bramin Gulluck Chander Roy i hans Alders 58 Aar og en Maaned. Den Afdøde var og havde været i en Række af omtrent Trediva Aar, Det Danske Asiatiske Compagnies Native Hoved Forretnings Betient eller Divan. Han var oprigtig, reedelig, medliidende, godgiørende, ordholdende. — Samvittighedsfuld indtil Ængstelighed opfyldende sine indgangne Forbindtligheder, der ikke usædvanlig — formedelst indtrufne Tilfælde — foraarsagede ham følelig Tab og Skade, og som Factoriet paa Compagniets Vegne, har havt mere end eengang Beviis paa. — Kortfatted — han besad alle de Egenskaber, der udmærkede den retskafne og dydige Mand. Han har efterladt sig et roesværdigt og følgeværdigt Eftermæle.

Hans Aske — og det kan hans jordiske Levninger med Rette benævnes — hvile i Freed.

Novbr. 10. Om Natten imellem den 9de og 10de, omtrent Kl. 12½ Slet døde her paa Stædet Herr Lauritz Pay, hidtil Assistent i Det Danske Asiatiske Compagnies Tieneste ved hersteds Factorie, fød den 31. January 1776, altsaa i en Alder af 40 Aar 9 Maaneder og 10 Dage — efterladende sig en Enke med tvende Børn, en Søn og en Datter.

Decbr. 10. Modtog et Brev fra Oberst Lieutn. O. C. Stricker i Tranquebar af 20de f. M. hvorudi han meddeler mig den sørgelige Tiidende, at Ridder og Admiral G. S. Bille — Gouverneur over

samtlige Danske Territorial Besiddelser i Ostindien, var ved Døden afgaaet i nævnte Tranquebar, Dagen forud — den 19de f. Md. — om Aftenen Kl. 9.

1817.

Martii 11. Om Morgenen omtrent Kl. 5½ Slet, døde herpaa Stædet af de for Tiiden graserende Meslinger, Herr Assistent H. J. Fiellerups Søn Carl, fød i Tranquebar den 28. April 1815.

Og derpaa

Om Natten Kl. 12 Slet, døde tillige her paa Stædet af nævnte ondartede indslagene Meslinger, førnævnte Herr Assistent H. J. Fiellerups ældste Datter Angelique, fød her i Serampoore den 14de Augustii 1808.

May 11. Om Eftermiddagen et Quarteer efter Kl. fiire døde herpaa Stædet i en Alder af nogle og Tredsindstyve Aar en Engelskmand ved Navn John Hyde, der siiden Aaret 1798 har været en Indvaaner heraf Stædet, og forinden været i en anseelig Betiening ved det Supreme Court paa Calcutta.

Juny 8. Om Formiddagen omtrent Kl. 10 blev Engelsk Militaire Capitaine A. T. Maredyths Kone forløst med en Datter.

July 13. Døde paa Allipore — et District i Nærheden af Calcutta — Mr. John Palmers Sviger Søn, Mr. William Drury Kerr, Junior Merchant i Det Engelske Compagnies Tieneste, i den unge Alder af 25 Aar.

July 14. Om Middagen omtrent Kl. 12½ Slet, blev Fransk Subject Mons. J. Duplessy's Kone forløst med en Søn.

1818.

Jan. 25. Om Eftermiddagen Kl. fire, døde herpaa Stædet Capitaine Arthur Tirdale Maredyth i Det Engelske Compagnies Militairs Tieneste ved Invalid Corpset.

Apr. 22. Ved eet af mig i Dag givet Middags Sælskab til omtrent 20 Personer, blev declareret Mariage imellem Herr Aquarius Schaffalitzky de Muccadell, — Associeret af Handels Huuset paa Manilla Stevenson & Co. — og Miss Fanny Ranken, en Beslægted af Herr Capitaine W. D. Playfair — og Herr Doctor Geo Playfair — Brødre — begge i det Engelske Compagnies Tieneste.

Nævnte Herr Schaffalitzky afgaaer om faa Dage til nævnte Manilla i Skibet Mermaid Captn. Hammon, og ventes at være tilbage i Udgangen af dette Aars December, eller Begyndelsen af næste Aars January, da Ægte Foreeningen vil blive fuldbyrdet.

May 7. Om Eftermiddagen Kl. 3½ Slet, døde herpaa Stædet, og begravet næste Dags Morgen, Mr. Constantine Sherin — født den 25de May 1794 — altsaa i en Alder af 23 Aar 11 Maaneder og 12 Dage — efterladende sig en ung Enke, efter ikke fuldt 3 Aars Givtermaal.

Afdøde Mr. Sherin var af den grædske Troes-Bekiendelse.

May 18. Blev underrettet om, at min eendeel Aar værende Bekiendte og Ven Mr. Francis Le Grosen Senior Merchant i Det Engelske Compagnies Tieneste, og seenest Commercial Resident paa Patna, var ved Døden afgaaet, der stæds, den 10de hujus om Morgenen Kl. 5, i en mig ikke tilfulde bekiendt Alder — efter Formodning nogle og Halvtredsindstyve Aar.

Septbr. 1. Blev Mr. Henry Allan Williams, en Senior Merchant i Det Engelske Compagnies Tieneste, og for Tiiden Commercial Resident paa Maldæh, givt herpaa Stædet med Miss Susanah Lydia Marshman, ældste Datter af The Reverend Dr. Joshua Marshman — en af Baptist Missionairerne.

Vielsen blev forrettet af The Reverend Joseph Parson, Junior Presidency Chaplain i Bengalen.

Oktbr. 22. Om Eftermiddagen Kl. 4¼ Slet, needkom Madame Otto Bie med en Søn.

Oktbr. 25. Om Formiddagen døde herpaa Stædet Lieutenant Colonel Thomas Turner Bassel, af Det Engelske Compagnies Europæiske Invalid Corps i Bengalen. — Man er uviidende om hans Alder.

Novbr. 15. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 2 Slet, døde herpaa Stædet af den for en god Stund forud, og end vedvarende i visse Maader, epidemiske Syge, benævnt Cholera Morbus, i Colonel Meisselbacks Huus, hvor hun faa Dage i Forvejen var hidkommen i Besøg, Miss Mary Richardson i en Alder af 17 Aar og 10 Maaneder. Hun var en Datter af Mr. R. Same Richardson, Head Surgeon i det Engelske Compagnies Tieneste, og for Tiiden attacheret til det 22de Native Infanterie Regiment, cantonerende paa Barrackpore lige over for Stædet — Serampore.

1819.

Jan. 1. Blev Herr Aquarius Schaffalitzky, Associere i Handels Huuset paa Manilla under Firma af Stevenson & Co., og Miss Frances Rankens Giftermaal høytideligholden i den Kongelige Chefs Bygning herpaa Stædet — der udførtes af Cheffen Herr Oberst Lieutenant J. Krefting. Og Vielsen forrettet af the Reverend Henry Shepherd, for Tiiden Senior Chaplain ved Cathedral Kirken i Calcutta.

Jan. 19. Om Morgenen Kl. 6 døde paa Calcutta — hvordid gaaen nogle Dage forud i Forretninger — Madame Elisabeth Ham i en Alder — efter Dagens Blade — af 80 Aar.

Jan. 20. Blev min Søn William Duntzfelt Kierulfs Bestalling — Commission — udstædt som ansat Cornet ved hans Brittiske Majestæts 22de Regiment lette Dragoner.

Inden foye Tiids Forløb afgaar han til Madras for at indfinde sig ved Regimentet der er Stationeret et Stæds dybt inde i Landet paa Kysten.

Martii 10. Forlod Lodsen Briggen Lyna Capt. Siddons, der fører min Søn, Cornet William Kierulf som Passageer til Madras — for derfra at forfoye sig over Land til Bangalore, hvor hans Regiment, det kongelige engelske 22de Lette Dragoner, er indquarteret.

Apr. 7. Omtrent Kl. 4 om Eftermiddagen, blev engelsk Lieutenant Fitzgeralds Kone Mrs. Conradina Fitzgerald forløst med en Søn.

Apr. 9. Omtrent Kl. 2 om Eftermiddagen, døde paa Isherah — Risherah — hos Capt. M. T. Weatherall, Capt. C. H. Sheen af den for Tiden giengse Syge Cholera Morbus. — Om hans Alder er man uviidende, og Dagens Blade melder intet herom, — han var en midaldrende Mand til Anseelse nogle og fyrgetyve Aar.

May 8. I Gaar Aftes silde opkom hertil Stædet Capte. Carl Frederich Smith, Oberstyrmand med Compagnies Skib Kronprinsessen, meget syg og elendig af Vatersoet og Astmah, og døde denne Dags Morgen omtrent Kl. 6 i Capt^e Wickedes Huus.

May 9. Om Morgenen døde paa Calcutta Herr John Christian Waage, Super Cargo med det fra Kiøbenhavn udsendte particulaire Danske Skib Frederick Capte A. Amunson — efter Calcutta Blade kuns 26 Aar gammel.

Septbr. 14. Indløb Efterretning at Oberst Lieutn. Otto Christian Stricker forhen Chef for Garnisonen i Tranquebar og Commandant paa Castellet Dansborg, var død derstæds den 21.de July sidst i en Alder af nogle og Tredsindstyve Aar.

Sept. 15. Omtrent Kl. 11 Formiddag, døde herpaa Stædet i hans Alder 31. Aar Mr. Joel Randal af Baptist Samfundet, og Overseer ved dette Samfunds Missionærers Papir Fabrique ligeledes herpaa Stædet.

Septbr. 27. Om Eftermiddagen imellem 5 og 6 Slet nedkom i Baptist Missions Huuset herpaa Stædet the Lady of H. A. Williams Esq. — nu — Commercial Resident at Jungipore — med en Datter.

Oktbr. 15. Om Morgenen omtrent Kl. 5 slet, døde herpaa Stædet Colonel Johan Frederick Meisselback i hans Alders 49. Aar, tydsk af Fødsel og forhen værende i en Native Fyrstes Rajah Hummel Bahaudarhs militaire Tieneste, efterladende en Enke med Tie uforsørgede Børn af begge Kiøn.

Decbr. 15. Om Eftermiddagen lidet efter Kl. 5 slet, dræbte — uemployeret — Styrmand Jens Peder Stephenson sig selv, ved et igiennem Munden anbragt Pistol Skud, i et af de Værelser over Vagten i den Kongelige Loge eller Chef Vaaning, for Tiiden beboendes af Herr Byefoged Prinzling, hos hvem nævnte Stephenson logerede.

Den sig selv dræbte var dansk af Fødsel efter Siigende ikkuns 26 Aar gammel. — Ingen veed, idet mindste paastaae enhver ikke at vide Anledning eller Aarsagen til denne fortvivlede og beklagelige Hændelse.

1820.

Apr. 19. Om Aftenen liidet efter Kl. 8, døde herpaa Stædet af den nu meget giengse, og mange borttrykken Sygdom — Cholera Morbus — Herr Johan Henrick Wessel Tordenskiold, barnfødt i Holmestrand i Norge, og i sidste February indtraadte i sit Alders 63 Aar. Fra sin Ungdom af, havde han appliceret sig til Søefarten, — men i de seeneste Aar, formedelst Svaghed, levede af hvad han i de sunde Dage havde med stræng Sparsommelighed samlet. Han var en Mand yndet og agtet af alle, for hans gode moralske Grundsætninger, reedelige Handlinger; og tilsammen taget ulastelige Vandel. Hans Minde leve, hans Støv hviile i Freed. Den afdøde blev næste Dag den 20. begravet paa herstæds Kirkegaard om Eftermiddagen Kl. 6.

Oktbr. 21. Omtrent Kl. 3 om Morgenen, nedkom i Baptist Missions Huuset herpaa Stædet, the Lady of H. A. Williams Esq. — Commercial Resident at Jungepore — med en Søn.

Samme Dag blev afgangne Colonel Meisselbacks ældste Datter Miss Anna Maria givt med Lieutenant William Hodg

son i Det Engelske Compagnies Tieneste, og viet i Cathedral Kirken paa Calcutta.

Oktbr. 31. Døde paa Calcutta i sit Alders 35 Aar Skibs Capitaine Hans Jensen, Dansk af Fødsel og allerede i eendeel Aar commanderet Skibe saavel til Europa som i Indien.

Decbr. 26. Om Aftenen indløb den første Efterretning om Opløbet og Masacren af de Indfødte paa Manilla den 9de og 10de October sidst, der i deres Raseri dræbte mange paa den Tiid sig der opholdendes Europæer, af de fleste fremmede Nationer — Spanske undtagne — Amerikanere, samt mange der boesatte Chinesere. — Under Opløbet den første Dag indbrød disse rasende Mennesker i Huuset, hvor de tvende Associerede af Handels Huuset derstæds — Manilla — Stevenson & Co. opholdte sig. Vore meget agtede og yndede Danske Venner De Herrer Aquarius Schaffalitzky og John Duntzfelt, hvilke de overfaldte, og paa den gruesomste Maade myrdede, og derefter paa den umenneskeligste Maade behandlede de myrdedes Legemer. — Som her ey er Stæd til at udvikle i sin fulde Sammenhæng.

1821.

Jan. 30. Blev Mr. Samuel Middleton i Det engelske Compagnies civile Tieneste, viet her paa Stædet af Baptist Missionairen Mr. Hough til Mrs. Ann Smith — der i eendeel Aar har levet under hans Beskyttelse, og — Enke efter for kort Tiid siden afdøde Major Ferdinand Smith, tilforn i een af de Marratta Fyrsters Tieneste.

Febr. 5. Blev Mr. Charles R. Barwell i det engelske Compagnies civile Tieneste, og for Tiiden Judge & Magistrate of the Suburbs of Calcutta etc., viet i Chefs Vaaningen — til den ved en Seramporsk Byetings Rets Dom, confirmeret af Gouvernementet i Tranquebar, fra sin Mand Mr. John Burcton Birch, en af Calcuttas Police Magistrater, skilte Kone Ann Maria Man, og viet af fornævnte Baptist Missionair Mr. Hough.

Det besynderlige saavel ved Skilsmissen, som ved Givtermaalet, har givet Anledning til megen ikke saa ganske urigtig Omtale overalt, hvor samme er bleven bekiendt, og det er viidt og bredt.

Martii 14. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 6 døde herpaa Stædet, Mr. Pierre Tessier Duplessie efter Siigende nogle og Tredsindstve Aar gammel, seenest Fransk Sprog Lærer ved Baptist Mission Skole Institut ligeledes her paa Stædet.

Martii 23. Om Middagen Kl. 12 blev Madame Elizabeth Fiellerup forløst med en Datter.

Martii 29. Døde paa Chandernagore af Cholera Morbus det Stæds Chef Monsieur Joseph Dayot i en Alder af 59 Aar og 5 Maaneder, efter at have været 11 Dage — nævnlige den 19. forud — givt med Enken Madame Cassali.

Martii 30. Indløb Efterretning at Mr. Robert Stevenson, Senior af Handels Huuset paa Manilla under Firma af Stevenson & Co., var ankommen fra nævnte Stæd i den Engelske Kriigs Fregat Liverpool til Madras, hvor han den 11te denne Maaned, blev ved Døden borttrykket af den overalt giengse Syge Cholera Morbus i hans Alder Aar.

May 30. Om Morgenen tidlig døde herpaa Stædet Baptist Missionair the Reverend Mr. William Careys Hustrue, Mrs.

Charlotte Carey, tilforn en Frøken Rumohr fra det Slesvigske, i en Alder af 60 Aar og 2 Maaneder.

June 29. Om Eftermiddagen omtrent Kl. 3 døde herpaa Stædet Mr. P. Ferris i hans Alder 55 Aar — forhen Editor of Calcutta Uge Blad The Morning Post og Eyer af Calcutta Laane og Leye Bibliotek-circulating Library — og i de seneste Aar reduceret til den Nødvendighed at holde en Slags Skoole herpaa Stædet for faa Børn af begge Kiøn.

July 19. Indløb Efterretning at Herr Johan Gottlieb Meinhardt — hidtil Kongelig Cassere etc. etc., i Tranquebar, var ved Døden afaaet derstæds den 23de f. Md. i en Alder efter Formodning, at have passeret 50 Aar.

Aug. 19. Efter at min Søn John Palmer en Tiid forud havde følt Smerter og Trykken i Brystet, der ved anvendte Læge Midler blev remederet, fornam han i Dag de første Symptomer af Feber, hvorfor oieblikkelig blev søgt Raad, og som blev erklæret at være af galdeagtig Natur, og uagtet alle anvendte Læge Midler, ikke kunde standses; derimod tog saadan hoyst beklagelig Vending, at gjøre Ende paa hans tiemelige Liv i Dag.

Aug. 30. Torsdag om Eftermiddagen Kl. 2 og 15 Minutter i den unge Alder af 17 Aar 6 Maaneder og 7 Dage saasom født til Verden den 23 February 1804 — ved det Aars periodiske Annotationer.

Hans Siel er gaaen til sin Skaber. — Hans jordiske Deelee hviile i Freed indtil den Stund de atter foreenes til et bedre og evig varende Liv.

Og disse hans jordiske Levninger bleve needsænkte i Graven, paa herstæds Kirkegaard næste Dag den 31te om Morgenen Kl. 8 Slet.

Oktbr. 8. Mandag døde herpaa Stædet et Mahomedansk Fruentimmer ved Navn Julie, efter Gisning i en Alder af omtrent 40 Aar, af en ondartet Feber. Nogle Tiimer forinden hendes Opløsning ved Døden, blev hun ved Daaben indlemmet i den romersk catolske Kristen Kirkes Samfund. — Bevæg Grunden til i de sidste Oyeblikke af Livet at overgaae fra et Religions Princip til et andet — muelig uden Fruentimmerets Bevisthed men foranstaltet af de omkring hende værende — er og bliver nok en Hemmelighed. — Endeel Aar tilbage i Tiiden levede hun under nuværende Gemidahr Hr. Otto Bies Beskyttelse, med hvem avlet adskillige Børn, hvoraf nogle forinden ved Døden bortrykkede, efterladende sig en Datter ved Navn Betzy, og en Søn kaldet George — for Oyeblikket farlig syg af ligeledes ondartet Feber. — Dette til romersk catolsk Kristen giorte Fruentimmer blev begravet næste Dag.

Oktbr. 9. Paa herstæds catolske Kirke Gaard med de brugelige Ceremonier efter den catolske Kirkes Skikke eller Ritual.

Og samme Dags Aften — rettere Nat — 10 Minutter førend Kl. 12 Slet døde fornævnte Fruentimmers forud benævnte Søn George, født til Verden den 15de Novbr. 1800 altsaa i den unge Alder af 20 Aar 10 Maaneder og 25 Dage.

Novbr. 2. Blev Herr Major Wickedes naturlige Datter Maria Lavinia, viet herpaa Stædet i Faderens beboendes Huus til Mr. Frederick Blacker, en uemployeret Søemand, forhen fahret som en af de mindre Styrmand i Country Farten.

Novbr. 4. Efterat Herr Conrad Hennings Georg Prinzling — hidtil interimis Secretaire ved det Kongelige Raad her, og Notarius Publicus — havde lang Tiid forud, følt gradviis aftagende i

Kræfter, desifølge Svækkelse i Helbred, forloed han Stædet Dagen forud i en Bassurah, leedsaget af sin Kone, for at forsøge Lægens Tilskynding — som det sidste Middel — Forandring af Luft paa Revieret — men kom ey længere, end til det nok som bekiendte Stæd Suck Sagor — Sook Saugur — hvor han i Fartøjet afgik ved Døden Dags Eftermiddag Kl. 4 i en Alder efter Formodning af nogle og 50 Aar. — Nu har han Ende paa alle sine Gienvordigheder, Bekymringer og Lidelser.

Novbr. 29. Indløb Efterretning, at Herr Christian Giese, en beslægtet af Herr Factor Fiellerup, var død paa Batavia den 4de f. Md. af Feber, i en Alder af 23 eller 24 Aar.

Et Brev fra Koleraaaret 1853.

Ved **Niels A. Christiansen.**

Nedenstaaende Brev, der tillader et særdeles interessant Indblik i Forholdene i Københavns nærmere Omegn under den store Koleraepidemi 1853, er forfattet af den daværende Præst i Taarnby paa Amager, **Jørgen Hjorth Lautrup**. Lautrup blev født $28/3$ 1798 som Søn af Bogholder ved den kgl. Enkekasse **Chr. Nic. Lautrup**, død 1817 og **Dorothea Cathrina**, f. **Knoph**, død 1835 hos Sønnen i Kjøng. Efter en Virksomhed som Manuduktør var Lautrup ansat i et Par Embeder som Sognepræst, blev Provst og vikarierede 1846 for Biskop **Mynster** som Stænderdeputeret i Roskilde. 1850—54 var han ansat i Embedet i Taarnby, som han forlod for at paatage sig det ikke helt taknemmelige Hverv som Biskop over Lolland-Falster at afløse **Monrad**, der var afskediget af politiske Grunde. Lautrup, der er Forfatter til flere Skrifter af religiøs, theologisk Karakter, skal have udmærket sig ved »sit stille, kærlige, trofaste Væsen« (L. Koch). Han døde allerede 11. Juni 1856. Hans omtalte Hustru er **Sofie Cathrine Testmann**, Datter af Kammeraad **J. C. Testmann**, Toldkasserer i Christiansted.

Brevet er adresseret til »Velærværdige Hr. Pastor Drejer i Tryggeløv Præstegaard pr. Rudkjøbing«. Adressaten er **Hans Jacob Drejer**, f. 4. Okt. 1803 som Søn af Etatsraad **P. R. Drejer**, Revisor og Kontorchef i danske Kancelli, død 1844 og **Magdalene Kristine** f. **Knoph**, død 1818. **H. J. Drejer**, der er Forfatter til adskillige Avis- og Tidsskriftsindlæg, blev 1832, efter at have haft et mindre Embede i Rudkjøbing, ansat som Sognepræst for Tryggeløv og Fodslette paa Langeland; han døde 1879 og var gift med **Petrosine Christophine Abigail Arrild**.

J. H. Lautrup og **H. J. Drejer** var Fætre; deres Mødre var Døtre af **Hans Sjerven Knoph** 1729—88, kgl. Møntdirektør, der var gift med **Dorothea Catharina** f. **Lyng** (1738—1819).

Taarndby 31te August 1853.

Tak, kjæreste Drejer for det fra dig modtagne Brev, baade med Hensyn til os selv for den Velvillie, det aander, og med Hensyn til min Menighed for den Tanke, du og dine Sogne have sendt denne med den barmhjertige Samaritans Sind.— At det er tunge Beskikkelser, som ere gaaede over Taarndby, trænger ikke til Udvikling, jeg har nu begravet [over] 295 Choleraliig, foruden at omtr. 10 ere førte til Kjøbenhavn; det udgjør over $\frac{1}{16}$ Deel af Sognets Befolkning, og der er næppe een Familie i de 4 nordligste Byer, uden at Dødsenglen har berøvet dem nærmere eller fjærnere Led i Familie-kredsen. — Jeg vil derfor ikke indlade mig paa almindelige Skilddringer, men opholde mig ved, hvad der, efter dit Forhold til os, mer vil interesere, vor egen Tilstand under denne Epidemie. — Skjøndt Sygdommen nu just ikke overfaldt os uforberedte, og der baade var sørget for Sygehuus, Liighuus, færdige Liigkister i alle Byer, Medicin o. s. v. viste det sig dog snart, hvor lidet dette forslog, og hvorledes Alt gik langt ud over vore Beregninger. — Efter faa Dages Forløb var Liigkisterne opbrugte, Snedkerne kunde ikke tidsnok faae nye færdige, ingen var at erholde i Kbh., hvor man maatte forskrive fra Roskilde, Lighusene kunde ei rumme alle Ligene, Graveren kunde ikke faae det tilstrækkelige Antal Grav(e) færdige, dagligen blev snart han, snart en Anden af dem syg, næsten Ingen vilde lade sig leie i deres Sted, og de fleste Huusmænd laae mere eller mindre syge; daglig fik jeg slige Tidender: her holder udenfor Vogne med nogne Liig, hvortil Kister endnu ei ere færdige; eller: Liighusene ere ganske fulde, hvor skulle vi sætte de ankomne Kister med Liig; og tilsidst det Tordenslag: Kirkegaarden kan ikke rumme flere Liig. — Da hele Quæsturen, under hvem Kirken sorterer, var paa Landet, maatte jeg paa egen Risico strax indvie en lille Selvmorderkirkegaard (og fik et Par Dage efter Bevilling dertil), men den forslog kun i 8 Dage; og jeg har nu ved foreløbige Skrivelser og Underhandlinger med en Gaardmand, med hvem man først skal indlede Handel, faaet overladt et Stykke Jord og indviet det til Kirkegaard, hvilket nu udgør vort eneste Begravelsessted. Bekymringer af denne Natur har næsten været de meest angribende, da man stod ene under alt dette, og selv med den ivrigste Virksomhed dog følte sin Magts Begrændsning, og kun ved Forestillinger og personlig Indflydelse kunde faae Alt nogenlunde ordnet. — Hvad Sygdommen selv angaar, da fremstiller den sig under et mindre ængstende Ydre; de Syge have næsten til det Sidste Bevidstheden, og skjøndt Flere havde stærke Krampesmerter, kundgjorde Sygdommen sig dog oftere blot ved sterk Uro i Lemmerne og hyppige men tildeels befaldende Brekninger. — Jeg har aldrig havt saa mange Sygeberettelser som i denne Tid; det var i flere Dage mit

første Morgen- og mit sidste Aften- stundom Natværk, udfyldt i Mellemtiden af Begravelser, der halvtimewis kunde følge paa hinanden, og stundom nødte mig halve Dage til at gaae i Prestekjole eller vandre paa Kirkegaarden. — Og skulde du troe det, at disse Beretninger endog stundom ere blevne mig til en Sjølehvile, at de bragte en Fred tilbage over Hjertet fra den forstenede Følelse, der samlede sig under den idelige Vandring mellem Liigkister og Liig, og at jeg i mangt et Cholerahuus, garneret med Cholerasyge i Senge langs Vegene, fandt en Ophbyggelse, hvortil jeg helligen trængte, og endog oversaae, at man med Fødderne gleeed i de Strømme, der stundom vare udspyede omkring Sengene. Et Par Dage afgjorde her de Flestes Skjæbne, og vist er det, at de Flestes Død skyldes Uforsigtighed eller i det mindste Mangel paa tilstrækkelig Forsigtighed; den første Sved er gjerne den afgjørende; her kommer Alt an paa at holde Hænder og Skuldre under Dynen, dette iagttages de fleste Steder ikke uagtet alle Formaninger og alt Tilsyn, og en pludselig Hæven eller Afkaste af Dynen under den indre Uro havde ofte Døden tilfølge. — Hvad der i Længden meest har afficeret mig er det idelige Syn af Liigkister og Jordspaaastelser, det stod hele Natten for mig; naar jeg lagde Hovedet til Dynen, var det ofte, som jeg gik om og strøede Kalk paa Kister, og dog var jeg lys vaagen; og det kunde vedblive indtil den klare Morgen. — Mangen Dag forekom mig Alt, hvad jeg kom nær, at lugte af Liig; saa lidt er man i en saadan Tid Herre over Indbildningskraften. — I Begyndelsen af Sygdommen angrebes samtidig min Kone og alle Tjenestefolkene; de laae i 4 Dage, Sønnen vare Karle imidlertid, og en Dag maatte jeg gjøre Ild paa Skorstenen; da de kom op, laae jeg i 2 Dage, men var saa heldig at slippe dermed. — Nu er Sygdommen her stærk i Aftagende, men ikke forbi: 1 à 2 Liig har jeg dog næsten dagligen havt, og fra Præstegaarden har jeg ikke kunnet fjærne mig uden til Sygeberetninger. — I de sidste 8 Dage har jeg været langt mattere og døsigere end under det egentlig strenge Arbeide, og blot efter en Gang over paa Kirkegaarden har jeg maattet hvile mig i længere Tid. Søndagstjenesten har især været trættende med Prædiken, Skriftemaal, Altergang, Daab og Indledningstaler foruden Begravelserne. — De sidste Par Dage mærker jeg dog Kræfterne vende godt tilbage.

Imidlertid maae vi dog takke Gud for, at det er gaaet for os, som det er; at vi Alle ere blevne bevarede og kun saa lempelig blevne berørte af Sygdommens Aande, ligesom man ogsaa ved at gjenemgaae en slig Tilstand og ved at være nødsaget til at udfolde al sin Virksomhed, har det langt taaleligere end den tænker sig, der fra det Fjerne blot hører Beretningen derom. — Min Kone har jeg hjertelig beklaget, der især i de første Uger paa Grund af hendes

meget fine Nerver stadig kunde fornemme Liiglugt fra den tilstødende Kirkegaard gjennem alle Værelserne, og derfor intetsteds kunde finde Hvile, men gik i en vedvarende Qvalme. Nu er det gaaet over. —

Tag nu tiltakke med disse faae Ord, modtag Hilsen fra os Alle og hav i kjærlig Erindring

din hengivne

J. L a u t r u p.

De ældste Led af Slægten Grove.

Af Th. Hauch-Fausbøll.

Slægten Grove har tidligere været behandlet af Kaptajn Lengnick og af Krigsassessor Frantz Møller i en lille »Stamtavle over Familien Grove«, han udgav i 1875. Ingen af dem er korrekte, fuldstændige eller dokumenterede. Jeg skal derfor, inden jeg gaar over til mit egentlige Emne, anføre, hvad der kan fastslaaes om Slægten Groves ældste Led.

Jens Pedersen, f. 1584 i Vigstrup By, Grove Sogn, Lysgaard Herred i Jylland¹⁾, var Borger i Helsingør, omdannede 1626—27 Skagens Fyr fra et Lygtefyr til et Vippefyr og gjorde sig i det Hele meget fortjent af det danske Fyrvæsens Udvikling; fra Pinsedag 1629, da Fjenden drog af Landet, (Bestalling 8. Aug. s. A.) til 1. Maj 1630 Tolder paa Skagen, 8. Aug. 1629 tillige Bestalling paa at have Tilsyn med Lygten paa Skagen og herfor nyde, hvad hans Formand herfor har nydt, samt have Brugen af Toldergaarden i Skagen, 3. Febr. 1631 Bestalling paa i 3 Aar (fra 1. Jan. 1631) at tage Vare paa Fyringerne paa Skagen, Anholt, Nidingen, Kullen og Falsterbo for et aarligt Vederlag af 3 500 Rdl. in specie, 1632 Bestalling paa at forvare Fyringerne, saa længe han levede, med 4 666½ Rdl. in specie 16 Skilling i Løn samt Foder til tvende Heste²⁾, fik 8. Nov. 1638 sin Søn til Medhjælper og Successor, † 9. Okt. 1639 i Helsingør, begr. 16. Okt. i Olai Kirke³⁾. I Helsingør ejede han den Gaard, han beboede paa Strandgade, og det ved Siden af liggende Hjørnehus, et Hus, liggende ved Strandporten, kaldet Børsen, en Gaard paa Stengade, en Vang i Marken, en Ladegaard, liggende ved Grøften og Gamle Kloster, en Have, liggende ved »Schotebakken« med en stor Dam i Haven og tre hosliggende Boliger, en liden Have ved Gurrevejen, en Bolig i Sudergade, en Bolig i St. Annegade med tilliggende Have, der dog omtvistedes, og en Part i en Gaard i Landskrona. Endvidere ejede han et Skib »Neptunus«, der vistnok brugtes til at bringe Kul til Fyrene, siden Peder Jensen Grove overtog det. Til Deling mellem Arvingerne var der 5124½ Dr. og 11 Sk.⁴⁾. Jens Pedersen holdt 24. April 1612 Fæstensøl i Helsingør og 22. Jan. 1613 Bryllup ved Varbjerg Slot med Anne Andersdatter, f. 3. Dec. 1586 i Helsingør, † 12. Jan. 1629, Datter af Præst i Helsingør Andreas Christensen (Schogardius), og Hellig Trefoldigheds Søndag 1629 havde Jens Pedersen atter Bryllup i Helsingør med Dorete Mortensdatter Rasch, f. i Viby Sogn, Ning Her-

red i Jylland, † 1650⁵) (hun g. 2° 30. Maj 1647 paa Stifsønnen Peder Jensens Sal i Helsingør m. kgl. Kommissarieskriver i Skaane, senere Indvaaner i Helsingør Bendix Mortensen).⁶) Børn 1—8:

1. Helle (Trilling), f. 28. Jan. 1613 ved Varbjerg Slot.
2. Mette (Trilling), f. 28. Jan. 1613 ved Varbjerg Slot.
3. Maren (Trilling), f. 28. Jan. 1613 ved Varbjerg Slot, † før 27. Dec. 1617, da den dafødte Søster Maren blev opkaldt efter sin »salig« Søster.
4. Peder Jensen Grove, f. 18. Maj 1615 i Varbjerg By, 8. Nov. 1638 Faderens Medhjælper og Successor, kaldes siden kgl. Fyrforvalter over Danmarks Strømme, fik ved Skiftet efter Faderen hans Gaard i Strandgade og Skibet Neptunus, boede en Tid i Kagerup, købte 16. Jan. 1648 for 550 Sletdaler Nellerupgaard af Hans Laursen, men skulde selv fæste Jord og Grund af Øvrigheden, fik 15. Marts 1663 Bevilling til at nyde Gilleleje Mølle og Nellerup mod sædvanlig Fæste og Afgift og tillige at bruge og beholde tvende smaa Jørdter kaldet Kringelholm og Balgersholm, som den tidligere Fæster af Gilleleje Mølle Christen Brock skal have haft tillige med den Aalekiste, samme Møller 1656 har faaet Fæste paa, ejede Jordegods i Jylland (119 Tdr.) i Dronningborg Amt, som var tilfalden ham paa hans 2. Hustrus Arvepart, Anholt Gods (9½ Td.) og Gods paa Bornholm (22 Tdr.), havde gjort Bekostning paa Søborg Kirke, † paa Nellerup, begr. 17. Juli 1673 i Gilleleje Kirke. G. 1° Ane Christensdatter Langbjerg, begr. 26. Sept. 1659 i Gilleleje Kirke, Datter af Astronomen Christian Longomontanus og Dorthe Bartholin, 2° 1661 (Ægteskabsbevilling 2. April) m. Dorrethe Steffensdatter Rode, f. 18. April 1633 i Kjøbenhavn, † uforløst 14. Jan. 1677 i Kjøbenhavn⁷) (g. 2° i Nov. 1674 m. Fiskemester og Ridefoged paa Kronborg Len, Amtsforvalter i Kronborg Amt Hans Rostgaard til Krogerup, f. 15. April 1625 i Rost, † 31. Dec. 1684 paa Krogerup).⁸) Børn a—e:

a. En Datter.

b. Ane Pedersdatter Grove, var i Live 1666, menes at være gift i Norge med Anders Bjørnsen.

c. Dorrethe Pedersdatter Grove, fulgte 14. Okt. 1663 sin Farbroder Anders til Norge, 3. Marts 1682 kgl. Bevilling til hendes Begravelse om Aftenen⁹), g. 1665 (Ægteskabsbevilling 8. April)¹⁰) m. kgl. Tolder paa Bornholm Laurits (Lars) Michelsen, der havde været hendes Værge og 27. Juni 1672 gav Peder Jensen Grove Afkald for hendes mødrene Arv.

- d. Marie Anne Grove (Tvilling), f. i Dec. 1661 paa Nellerup, døbt 1. Jan. 1662 i Gilleleje, fik 1673 sin Morbroder »velfornemme Unge Mand« Anders Rode i Kjøbenhavn¹¹⁾ til Formynder, † 1733; g. 16. Juli 1682 paa Krogerup (»Salig Hans Rostgaard gjorde deres Bryllup«) m. Etatsraad, Landsdommer i Jylland Christopher Bartholin til Kaas, f. i Dec. 1657, † Klokken 12 mellem 13. og 14. April 1714 paa Kaas, begr. i Lime Kirke. Fra dem stammer den nulevende Slægt Bartholin.¹²⁾
- e. Megdale Pedersdatter Grove (Tvilling), f. i Dec. 1661 paa Nellerup, d. 1. Jan. 1662 i Gilleleje, begr. 3. Nov. 1667 i Gilleleje Kirke.
5. Maren Jensdatter, f. 27. Dec. 1617 paa Gaasevad; g. m. Isebrant v. Holten.
6. Andes Jensen Grove, f. 17. Juni 1623 i Helsingør. Ved Kontrakt af 20. Aug. 1637 udlovede hans Fader for hans »Exercitz« hos Christopher Lindenow en Rdl. in specie hver Uge »og haver Anders været hos Christopher Lindenow paa 3½ Aars Tid«, ligeledes har han i 3½ Aar (vel de samme) været udenfor Hjemmet og er med Klæder og Føde bleven underholdt af sin Morbroder Borgmester Peder Andersen i Kallundborg og Hr. Frantz Andersen, var 1637 i hollandsk Krigstjeneste under Claus Daa, 1638—40 Soldat i Vestindien, var 1640 og 41 atter i hollandsk Tjeneste, kvitterer i Kjøbenhavn 21. Jan. 1643 for en Aarsklædning, 1643—45 Kaptajn under Prins Ruprecht af Pfalz i Carl I.s Tjeneste, Afskedspas, dateret Oxford 22. Sept. 1646. s. A. Kaptajn paa Byens Vold paa Baahus, 1. Maj 1647 Bestalling som Stykhauptmand og Fyrværker paa Baahus, 12. Nov. 1651 Konfirmationsbestalling, 23. April 1657 Bestalling som Major hos Artilleriet ved Baahus, 16. Juni 1658 Bestalling som Stykmajor paa Christiansø, 18. Aug. 1658 Bestalling som Oberstløjtnant i Artilleriet, 25. Nov. 1658 Bestalling som Kommandant paa Christiansø, var 1661 og 62 Oberstløjtnant i vesterlenske nationale Infanteri Regiment, i 1672 Underkommandant paa Frederikshald og Chef for Garnisonskompagniet paa Frederikssten¹³⁾, † 13. Marts 1677; g. i Dec. 1658 m. Aniche Munchgaard¹⁴⁾. Børn a—b:
- a. Ide Sophie Grove, f. 22. Aug. 1662 paa Fæstningen Flekkerøen i Norge, havde i sit Hjem baade danske og tyske Informatorer, var i 4 Aar hos sin Moster i Ringsted, i 5 Aar Kammerpige hos Gehejmerraad Jens Juels Frue, † 31. Maj 1735 i Mygind. G. 8. Juli 1694 i Justitsraad Hiorts Hus i Kjøbenhavn m. m. Forvalter over Grevskabet Friisenborg, senere Herredfoged over Hassing og Refs Herreder Valen-

tin Hermansen Beyer, f. i Sept. 1659, † 26. Okt. 1722 paa Nørgaard i Villerslev¹⁵).

b. Dorte Grove, var 1705 gift med Kaptajn Obitz, maa formentlig være Kaptajn i vesterlenske nat. Infanterireg. Sebastian Opitz.¹⁶)

7. Axel Jensen Grove, f. 1624 i Helsingør, 1646 Student fra Helsingør¹⁷), skal have studeret i Padua¹⁸), ordineret 12. Febr. 1658 som Sognepræst til Esbønderup og Nøddebo, † 7. Nov. 1676¹⁹), begr. 20. Nov. og Registrering den følgende Dag samt Skifte 13. Dec.²⁰) Han ejede et lille Hus i Helsingør, men Boet ellers fattigt og Enken maatte til Hjælp til Mandens Begravelse paa en Sølvkande og 3 Sølvstobe laane 56 Sletdaler i Kjøbenhavn, som hun fik, skønt de efter Guldsmed Christian »Winches« Vurdering kun var 55 Sletdaler værd. Hans første Hustru var Mette Jacobsdatter Bejer, med hvem han havde 5 Sønner, hans anden Hustru var Inger Pedersdatter Munch, som han fik Bevilling til at ægte 18. Nov. 1674²¹). Med hende havde han en Datter: Børn a—f:

a. Jacob Axelsen Grove, f. 25. Sept. 1663 i Esbønderup, hans Formynder var Fyrforvalter Christian Cornelissen, han var 1681 i 5 Lektie i Roskilde Katedralskole og flyttede samme Aar ind paa Regensen i Roskilde²²), 1684 Student fra Roskilde, var omtrent 1688 i Asminderød og var bleven myndig, 3. Juli 1688 cand. theol. med non, 13. Nov. 1689 homiletisk Prøve med non²³), er 1704 dansk Skoleholder i Højby, da han 16. Marts er til Alters dær, † 1. Marts 1728 i Tølløse.²⁴)

b. Hans Axelsen Grove, f. c. 1664, hans Formynder var Peder Frantzøn i Helsingør, ved Forseglingen 1705 efter Anne Grove vidste man ikke, hvor han opholdt sig.

c. Jens Axelsen Grove f. c. 1666, hans Formynder var Hr. Jens Wind i Græsted, nød fri Undervisning og Information paa Krogerup, var 1705 Snedkersvend i Skelskør eller Sorø.

d. Oluf Axelsen Grove, f. c. 1668, hans Formynder var Hr. Jens Jensen til Søborg og Gilleleje, Møller i Larslejstræde i Kjøbenhavn, † under Pesten 1711; g. m. Ingeborg Mogensdatter, Datter af Mogens Børgesen og Hustru Margrete²⁵). Børn 1)—3):

1) Axel Magnus Grove, dbt. 30. Dec. 1705 i Kjøbenhavns Frue Kirke, begr. 12. April 1714 samme Sted.

2) Anne Kirstine Grove, dbt. 1. Feb. 1710 i Kjøbenhavns Frue Kirke.

- 3) Ole Grove, dbt. 29. Feb. 1712 i Kbhvn.s Frue Kirke, begr. i Ugen fra den 18. Dec. 1712²⁶).
- e. Christian Axelsen Grove, f. c. 1672, † 1678 (Skiftebrev 14. Marts).
- f. Mette Axelsdatter Grove, f. c. 1676, hendes Formynder var Anders Nielsen Wildsundt i Frederiksborg. var 1705 gift med Birkefoged paa Fuirendal (Holsteinborg) med Bopæl i Haarslev i Ørslev Sogn Morten Hess, † 1725.
8. Anne Jensdatter Grove, f. 15. Juli 1630 i Helsingør, begr. 29. Juni 1705 i Holmens Kirke i Kjøbenhavn om Aftenen hora 6, ejede et Hus i Kongensgade og et andet »ved Holmens Rever«, ²⁷) g. 1° m. Tolder og Raadmand i Christianstad Jonas Clausen Heinemark, † 1653 i Christianstads Skiftebrev 3. Jan.²⁸), 2° 9. Juni (Ægteskabsbevilling 27. Maj) 1670²⁹) m. Fyrforvalter over Danmarks Strømme Christian Cornelissen. Han var maaske Kjøbenhavnner af Fødsel, thi han havde 28. Dec. 1651 faaet Købebrev paa et Lejersted i Holmens Kirke i den Gang til Orgelværket Nr. 6, som hans Sønner af første Ægteskab forbeholdt sig, medens Enken beholdt et muret Begravelsessted i Holmens Kirkes Kapel. I det første er det tænkeligt, at hans Forældre var nedsat; Chr. C. havde tjent de svenske paa Guineakysten i 7 Aar,³⁰) men 1658 havde den danske Konge indtaget Forter, Loger og Steder paa Guineakysten og siden ladet den besejle af det Glückstadtiske afrikanske Kompagni, dettes Direktør var Jacob Delboe og 1661 blev Chr. Cornelissen ansat som Overkøbmand paa Fæstningen Christiansborg, altsaa ikke som anført i Biograf. Leks. som Guvernør, da en saadan ikke fandtes paa den Tid³¹) han tjente Kompagniet i 6 Aar og tog saa Bolig i Kjøbenhavn. 26. Okt. 1668 udtog Kommissærerne i hans Skilsmissegang Erich Krag m. fl. Stævning³²) til Konfirmation af Skilsmissegdommen mellem hans og hans Hustru Maria Morian angaaende et Barn, han beskylder hende for i Løndom at have født. Og efter at Skilsmissegdommen ved Højesteretsdom af 19. Nov. 1668 var fuldbyrdet,³³) resolverer Kongen 23. Dec. 1668, at hun ikke maa indgaa nyt Ægteskab, og at hun skal forføje sig fra Staden og Herredet, hvor Christian Cornelissen er boddende, og ingen maa ustraffet forekaste eller bebrejde ham Skilsmissegdommen, ligesom han paa Grund af hendes Forseelse i sit Ægteskab uhindret skal beholde hele deres Bo.³⁴) Med hende havde han rimeligvis indgaaet Ægteskab i Feb. 1658, da han faar Bevilling til at vies i Huset.³⁵) Da hun overtraadte Forbudet, tilholdes hun 24. Dec. 1682 inden trende Solemærker

at forføie sig fra Staden og Christianshavn og begive sig til de i ommeldte Befaling angivne Distrikter, hvis hun ikke enten i Spindehuset eller med højere Straf vil være anset³⁶). Efter sin Svoger Peder Jensen Groves Død blev Christian Cornelissen Fyrforvalter over Skagen og Anholt 30. Juni 1673³⁷). Han døde af Vattersot i Kongensgade og blev begravet 13. Sept. 1684 i Holmens Kirke.³⁸) 10. Dec. samme Aar fandt Registreringen Sted. Med Anne Grove havde han ingen Børn, men af første Ægteskab den 26aarige Hendrik Christian Cornelissen og den 24aarige Christian Nicolaj Cornelissen. Til Deling blev der 3,301 Sletdaler og 14 Skilling.

En samlet Oversigt over Slægten Groves ældste Led har vi ved Forseglingen efter Christian Cornelissens Enke Anna Grove, thi da hun var barnløs, nævnes her hendes 3 Halvbrødre og deres Afkom og i Skifteakterne findes tillige de Skifteudskrifter efter Hr. Axel Jensen Grove i Esbønderup, Christian Cornelissen og Jonas Clausen Heinemark, der nævnes i det foregaaende. Som Arvinger efter Oberstløjtnant Anders Grove omtales kun Valentin Beyers og Kaptajn Obitz Hustruer, men der forekommer ikke et Ord om, at han har været gift første Gang med en Datter af Lord Grey, Mary Elisabeth Grey og i dette Ægteskab har 4 Børn, deriblandt Kaptajn William Grove, fra hvem den norske Familie stammer, og Marie Elisabeth Grove, der efter Frantz Møllers Stamtavle skal have været gift med Staldmester hos Prins Georg (Prins Jørgen) i England Johan Christian Hundsgaard, f. 1641, † 1695, og i dette Ægteskab haft en Søn Politikriver i Kjøbenhavn Andreas Christian Hundsgaard Grove, fra hvem den nulevende danske Slægt nedstammer.³⁹) Jeg kan ikke forklare det paa anden Maade end, at Ægteskabet mellem Lord Greys Datter og Oberstløjtnant Anders Grove ikke har været lovformelig i Orden, et saadant Ægteskab mellem en Lords Datter og en dansk borgerlig var vel ogsaa ret usandsynlig. Forholdet kan maaske sammenlignes med Genete Jacobsbatter Cragengelts og Ridderen Mogens Lauridsen Løvenbalks.⁴⁰) Det synes ogsaa som om, Politikopist Andreas Christian har villet markere sin fornemme og muligvis ikke helt regelrette Afstamning, naar han kalder sig Guldengrove. Det smager i hvert Fald lidt af det samtidige Navn Guldnløve, hvis Oprindelse kendes.

Saaledes blev Ungkarl og Tjenestekarl Andreas Christian Guldengrove 23. Nov. 1713 i Frue Kirke i Kjøbenhavn viet til Pigen Maren Andersdatter hos Dan: Nielsen i Pustervig, men ved deres fire første Børns Daab kaldes han blot Andreas Christian uden Tilføjelse af Navn og Stilling.⁴¹) Først ved det femte Barns

Daab, der sker i Frue Kirke 1726, kaldes han atter Guldengrove og ved det 6. Barns Daab Grober. Han var imidlertid 18. Sept. 1719 bleven Politibetjent.⁴²⁾ Han boede i disse Aar forskellige Steder, saaledes 1713 og 15 i Pustervig, 1718 i Tornebuskegade, 1723 i Frederiksborggade og 1726 i store Kannikestræde. Her afbrændte Stedet, Nr. 38, som han ejede, ved den store Ildebrand i 1728, og Andreas Christian maatte med Kone og 5 Børn tage sin Tilflugt til kgl. Staldkarl Ole Bodelsen, der boede »paa Kirkegaarden« i Øster Kvarter. Her kaldes han Kopist ved Politiretten ⁴³⁾ Hans første Hustru Maren Andersdatter døde vistnok i Barselseng med det femte Barn og er vel den Maren Andersdatter, der begravnes i Ugen fra 3. Marts 1726 i Kjøbenhavn.⁴⁴⁾ Først 14. Marts 1734 fandt Skiftet efter hende Sted⁴⁵⁾ i Anledning af, at Politikopisten igen vilde gifte sig. Hans anden Hustru hed C a t h r i n e F u n d t og var Datter af Urtekræmmer Hans Diderik F. og Kristine Kellinghusen.⁴⁶⁾ Hun døde 57 Aar gammel 4. Nov. 1754 af tærende Sygdom og blev begravet 7. Nov. 1754 fra Kannikestræde.⁴⁷⁾ Først 12. Marts 1762 begravnes hendes Mand Andreas Christian Grove ligeledes fra Kannikestræde. Han døde af Ælde, 87 Aar gammel.⁴⁷⁾ Deres Børn var:

1. J o h a n - C h r i s t i a n, dbt. 21. Dec. 1713 i Kjøbenhavns Trinitatis Kirke. Den senere Etatsraad og Departementschef J. C. Grove.
2. M a r i e - L i s b e t, dbt. 6. Dec. 1715 i Kjøbenhavns Trinitatis Kirke, † 12. Jan. 1784 i Bloustrød; g. 26. April 1763 i Tikjøb m. Sogndegn J ø r g e n C r o n e, f. 1710, † 22. Maj 1782 i Bloustrød.⁴⁸⁾
3. C a t h r i n e - M a r i e, dbt. 9. Marts 1718 i Kjøbenhavns Trinitatis Kirke.
4. A n n e - M a r i e, dbt. 8. Okt. 1723 i Kjøbenhavns Trinitatis Kirke. Forekommer ikke ved Skiftet 1754, derimod en Datter Maren Andersdatter.
5. A n d r e s U l r i c h, dbt. 1. Marts 1726 i Kjøbenhavns Frue Kirke, ved hvilken Lejlighed Mlle Cathrine Fondt er Fadder, † før 1754.
6. D o r t h e D i a n a, dbt. 8. Okt. 1735 i Kjøbenhavns Frue Kirke. Hun var 1784 i Brødrene Petersens Jomfrukloster.

E. S. Hr. Arkivar S. Nygård har velvilligst gjort opmærksom paa, at en Jens Pedersen synes at have været Herredsfoged eller — skriver i Favrás og Himle Hrd. ved Varberg og rimeligvis er identisk med Jens Pedersen Grove, idet han aflægger Sagefaldsregnskab m. m. for disse Hrd. 1612—13. Hans Segl findes ved Underskriften paa Regnskabet 1614—15, men en anden aflægger det 1621—22 (Bilag til Varberg Lensregnskab).

Noter.

1) Danske malede Portrætter IX, I, S. 20, Klitgaard: Skagens Historie, S. 370.

2) Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. 3, II, S. 376, 384 ff. og 4, V, S. 54.

3) Ny kgl. Saml. Fol. 783.

4) Helsingørs Skpr. 1639—1644, fol. 26 og 150.

5) Helsingørs Skpr. 1648—1650, fol. 263. En Guldhalskæde, vog 8 Lod, var Dorthe Mortensdatters Fæstengave.

6) I Jens Pedersens Bo fandtes følgende Familieportrætter, der blev vurderede af Casper Kogelhoff: Jens Pedersen, hans første Hustru og deres 5 Børns Contrafejer, Jens Pedersens og hans anden Hustrus Contrafejer.

7) Hendes Mand havde ladet hende føre dertil, da Sundet var islagt, og man frygtede, Svenskerne skulde gøre Landgang (Chr. Bruun: Frederik Rostgaard, S. 5).

8) Hans andre Hustruer se Patriciske Slægter II, S. 10. Skifte efter P. I. Grove i Kronborg Amts Skifteprotokol 21. Okt. 1673. I hans Bo fandtes den sal. Mands Forældres »Contrefey«.

9) Personalhist. Tidsskr. 7, II, 149.

10) Personalhist. Tidsskr. 6, II, 263. Følgende Børn levede 1705: 1. Christopher Laursen, Koffardmatros i Holland. 2. Per Laursen, var et eller andet ved Bremerholm, men Stillingen er ulæselig i Underadmiralitetrets Forseglingsprotokol. 3. Anna Marie Laursdatter, gift med Paul Linnet (?) ved Rygaardsstrand i Jylland. 4. Malene, der var gift paa Bornholm.

11) Andreas Rhode kaldes 11. Juni 1669 Krigs Collegii Notarius. En anden Broder Steffen Rode var død paa en Rejse til Ostindien, hvortil Generaladmiral Adler havde forstrakt ham med en stor Sum Penge og derfor havde faaet Underpant i det Gods, der var tilfalden Rode i Jylland.

12) Giessings Jubellærere II, 1, S. 64.

13) Hirsch: Militærpersonalia. Danske Kancelli. Bestallinger Militær- og Sætat. vedk. 1657—60, fol. 201.

14) Hun var Søster til Johanne Munchgaard, Magister Christen Blichfeldts Kæreste i Ringsted og vistnok til Sognepræst og Provst samt Forstander paa Herlufholm, Magister Poul Munkgaard og Magister Blichfeld var nærmeste Frænde paa mødrene Side for Købmand Ove Paulins Børn, hvis Moder var Hedvig Cathrine Munkgaard.

15) (H. F. Grandjean): Stamt. ov. Valentin Hermansen Beyers Efterk. (Mandslinjen).

16) Han er den eneste Kaptajn af dette Navn, Hirsch har i sine Militærpersonalia. Efter samme har han udelukkende gjort Tjeneste i Norge og er udeladt i Kongens Haandbog for 1684.

17) Birket-Smith: Universitetsmatr. I, S. 198.

18) Han synes dog ikke immatrikuleret dær (Personalhist. Tidsskr. 9, I, S. 32 og 103).

19) Bircherods Dagbøger.

20) I Anne Grove sal. Chr. Cornelissens Skifteakter 1705.

21) Sjæll. Reg. nævnte Dag, Nr. 327.

22) Breve fra ham i Anne Grove, sal. Chr. Cornelissens Skifteakter i Underadmiralitetstretten.

23) Teolog. Eksamens Distinktions Protokol 1707—54 under 26. Sept. 1707. Her anføres baade Fødselsdag og Aar, men det sidste sættes til 1667, hvilket ikke passer med den ved Skiftet efter Faderen anførte Alder. Han er utvivlsomt den ældste af Børnene, da han altid nævnes først, og Alderen fra Skiftet er ogsaa den, der passer bedst paa de øvrige Data.

24) Merløse Herreds gejstlige Skifteprotokol mangler.

²⁵⁾ Han var død 1710, men hun og hendes Datter Mette Mogensdatter samt hendes formentlige Søn Monsr. Søren Mogensen, IV Class. Collega, var Faddere 1710.

²⁶⁾ Vor Frue Skoles Ligbog.

²⁷⁾ Underadmiralitetens Skiftechartequer 1705, fol. 85 og 99. Forsejling 23. Juni i gl. Kongensgade.

²⁸⁾ I dette Ægteskab var en Søn Jonas Jonassen Heinemark, til hvem Moderen 10. Dec. 1684 (kgl. konfirmeret 7. Feb. 1685) udstedte et Gavebrev paa 200 Rdl., da der ikke var holdt noget endeligt Skifte efter hendes Mand, men hun i sin 16 Aars lange Enkestand havde afbetalt baade, hvad hendes sal. Mand paa sine Toldregnskaber var bleven kgl. Majestæt skyldig og ogsaa Boets andre Kreditorer.

²⁹⁾ Sjæll. Reg. n. D., Nr. 156. I Morgengave havde hun faaet en Guld-kæde, en »Tommel Ring« og et lidet Guldsejerværk.

³⁰⁾ En liden enfoldig Beretning om det Landskab Guinea 1697, S. 91 ff.

³¹⁾ 1680 bestemte Kongen, at det oktr. vestindiske Kompagni skulde have Eneret til Handelen paa Guinea og 31. Aug. 1680 udnævnte han Indvaaner i Kjøbenhavn Magnus Pranger til at være Opperhoved og Kommandør paa Fæstningen samt paalagde 30. Sept. 1680 Provinsialkommandøren Peter With og Commissarius Johan Ulrich at overlevere ham deres Forretninger (Vestind. Sager 1671—99, Nr. 6 og 7).

³²⁾ Højesterets Stævningsbog 26. Okt. 1668, Nr. 51.

³³⁾ Højesterets Dombog er ikke bevaret.

³⁴⁾ Sjæll. Reg., 23. Dec. 1668, Nr. 365.

³⁵⁾ Der staar i Sjæll. Reg. 5. Feb. 1658, Nr. 24, at han maa vies i Huset formedelst hans trolovede. . Resten er glemt og Koncepten er ikke bevaret.

³⁶⁾ Sjæll. Tegn. n. D., Nr. 338.

³⁷⁾ Rentekammerets Bestallingsbog 15 a, fol. 130. Fr. Barfod: Folke I (1859), S. 396. Laurids Bierrig blev ansat som Fyrmester paa Skagen ved Kontrakt af 5. Aug. 1673.

³⁸⁾ 16. Sept. 1684 Bevilling til Christen Cornelissens og sal. Rasmus Windings Begravelse (kun en Overskrift i Sjæll. Reg. Nr. 253. Bevillingen refereres ikke og Koncepten er ikke bevaret).

³⁹⁾ Underadmiralitetens Skiftechartequer 1705, fol. 85 og 99 og Skifteakter efter Anne Grove afg. Chr. Cornelissen, Fyrforvalter. Personalhist. Tidsskr. 1, III, S. 169.

⁴⁰⁾ Hist. Tidsskr. 5, I, 414.

⁴¹⁾ Trinitatis Kirkebog. Det synes, som om Kirkebogsføreren her ikke har været saa villig til at gaa ind paa hans Forklaring om Navnet som Kirkebogsføreren ved Frue Kirke.

⁴²⁾ Notits i Dr. O. Nielsens Samlinger, der sandsynligvis maa stamme fra en Oplysning i Raadstuearkivet, men Grundkilden har jeg ikke kunnet finde. Det ser ud som Navnet Grove ikke har staaet i denne, men kun Navnet Anders Christensen, hvorimod Grove er O. Nielsens Tilføjelse.

⁴³⁾ Kjøbenhavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728.

⁴⁴⁾ Vor Frue Skoles Ligbog. Det maa dog bemærkes, at Dødsfaldet har fundet Sted i Myntergade, medens Sønnen siges døbt fra Store Kannikestræde.

⁴⁵⁾ Konceptskifte ^{6/11} 1754 i Kbhs. Borgrets Skifter efter Katarina Fundt, gift med Pensionist Andreas Christian Grove.

⁴⁶⁾ Velvillig Medd. fra Ingeniør Vilhelm Marstrand.

⁴⁷⁾ Trinitatis Kirkebog.

⁴⁸⁾ Anders Petersen: Sjællands Stifts Døgenehist., hvor hans andre Hustruer anføres.

Optegnelser om Ellen Baltzersdatter Heisch, Nicolai Edingers.

Ved **Albert Fabritius.**

I nærværende Tidsskrifts 9. III. offentliggjorde jeg en Stamtavle over Slægten Edinger, hvis Stamfader er den sydfra indvandrede Vinhandler Nicolai Edinger, der i andet Ægteskab var gift med Ellen Baltzersdatter Heisch. I Tilknytning hertil skal meddeles nogle Optegnelser, som nu findes i Rigsarkivets Haandskriftsamling: Speciel dansk-norsk Personalhistorie D-F, hvortil de er udtagne fra Tyske Kancelli, indenlandske Afdeling: Varia.

Optegnelserne, der øjensynligt er foretagne til Støtte for Ligprædikenen over Ellen Baltzersdatter Heisch, supplerer paa flere Punkter det i Stamtavlen anførte. Det oplyses saaledes, at Nicolai Edingers Dødsdato var $^{16}/_7$ 1646¹⁾, og Vielsesdagen angives til $^{17}/_5$ 1629. Hendes egen Dødsdag er ikke anført, fordi Slutningen, der sikkert har berettet om hendes Død, nu mangler. Da imidlertid hendes Enkestand angives at have varet »44 aar ringer een maaned oc 11 dage«, maa Dødsdagen være omkr. $^{5}/_6$ 1690; hun blev begravet i Nikolaj Kirke $^{10}/_6$.

»Belangende denne hæderlige nu sl. matrone Ellene Heisch sl. Nickolaus Edingers erlige fødsel, christelige lif oc lefnets fremdragelse oc meget salig afskeed fra denne elendige verden: da er hun barnfød her udi staden aar efter Christi byrd 1613 den 11. april paa een søndag af gudfryctige, æcte oc actbare forældre. Hendis fader var den erlige oc fornemme mand Baltzer Heisch, forðum handelsmand her samme steds, hendis moder den erlige, dyderige oc gudfryctige qvinde Maren Lorentzdatter, som begge for rum tjd siden udi Herren ere hensofvede. Da Gud allermechtigste hafde nu disse fromme forældre med denne deris vnge datter naadeligen begafvet, hafver de ey været forsømmelige Gud hende igien ad opofre, mens den 15. ditto nest efter ladet hende formedelst vandbadet i ordet igienføde oc ved den hellige daab udi sin frelsere Christo indplante. Der paa fra første barndom opdraget hende udi Guds sande fryet end oc flitteligen holdet hende tjd efter anden, saa vjt hendis alder

vilde tilstede, til alt ded ad lære oc vjde, hvoraf hun (udi?) sin tjd kunde hafve nytte, ære oc prydelse, hvilcke hendis sl. forældris ombhygeligheder hos denne sl. qvinde hafver haft lykkelig fremgang til een ønskelig tiltagelse udi Guds sande fryct, frombhed oc dydighed, saa hun der udofver hafver bekommet yndest baade hos Gud oc menniskene. Saadan hendis dyderige fornuft oc meget gudfryctige optuctelse hafver tilskyndet den ærlige, achtbare, vel-fornemme oc nu sl. mand Nickolaus Edinger, fordem indvaaner oc winhandler her samme steds efter Guds den aller-høyestes indskiudelse samt gode venners raad, hendis kiere for-ældre omb hende ad lade bede oc tiltale, hvilket oc efter Guds forsiun af dennem blef sambyctt, oc deris brølups høytid holden aar 1629 17. maij. Lefvede saa tilsammen udi et erligt, kierligt oc meget christelig ecteskab til den 16. julij aar 1646, som var 17 aar 2 maaneder ringer een dag, da Gud dennem adskilde ved den sl. mands dødelige afgang. Medens de lefvede med hver andre hafver Gud velsignet dennem med 9 børn, siuv sønner oc toe døttre, af hvilcke de siuv, nemblig 5 sønner oc 2 døttre, ere allerede udi Herren hensofvet. Gud trøste de efterlevvende.

Efter ad den allene vise oc gode Gud efter sin velbehagelige villie oc wrandsagelige raad ved all verdens gang hendis kiere oc sl. mand hafde affodret, hafver denne sl. matrone prøfvet den smertelig oc meget bedrøfvelig enckestand endoc udi meget haarde oc besverlige tider i 44 aar ringer een maaned oc 11 dage, ind til nu Gud hende bortkallede. Vdi saadan hendis høybedrøfvede encke sæde hafver hun for alting satt sit haab til Herren oc været bestandig med ydmyge bønner dag oc natt oc for hannem som den rette hielpere oc eeneste tilfluct udi nød sit hierte udøst, ia hun hafver icke alleniste paa nødens dag holdet sig til Herren, mens endoc hendis gandske lifvis tjd inderlig fryctet hannem, jdelig søgt hans huus, gierne hørt oc bevaret hans ord, rettet sit lif oc lefnet derefter, saa vjt i dette dødelige lifs svaghed mueligt hafver været, ofte brugt ded høyværdige sacramente med største andact oc hiertens ydmyghed. Hendis børn hafver hun opdraget udi tuct oc Herrens formaning oc udi guds fryct oc all dyd oc skickelighed ganget dennem stedse for med sit exempel. Med alle oc een hver hafver hun forholt sig med dyd oc frombhed oc all tienstartighed. De fattige hafver hun icke undraget sin haand, men trøstet mangt et bedrøfvet hierte. Korteligen mand kand hende icke andet med billighed oc sandferdighed eftersige, end hun io hafver sit gandske lefnet saaledis fremdraget som et ret christen oc Guds barn bør ad gøre.

Anlangende hendis siugdomb oc paafølgende død, da blef hun Tjdsdann den 27. maij sidst forleden noget angreben med hofvet-

verck, hvilket holde ved dagen derefter, oc den 29. ditto, som var himmelfarts dag, fulde een meget stor hede oc tørst, saa hun sig gandske til sengs motte begifve, hvorpaa weledel, hæderlig oc høylærd mand, D. M ü n c h e n²⁾, kongl. hof medicus blef anmodet imod hendis siugdomb hende ad ville forordne, hvad hannem siuntis tienlig ad kunde være, som derpaa flittelig hende besøgte oc med stor omhyggelighed foreskref de midler, som hendis kræfter kunde taale, men imidlertid som hendis svaghed dagelig meget tiltog med stor hofvetpine, hede oc tørst, oc hendis mæle meget falt, besøgte hende hendis sielesørgere hæderlig oc høylærd mand M. Michael Henrichsøn³⁾ oc Herr Jacob Jensøn⁴⁾ oc trøstede hende kraftelig udaf Guds ord, hvilket oc skeede af hæderlig oc høylærd mand M. Esaias Fleischer⁵⁾, sogne herre til (Helliggejst Kirke)

Noter.

1) Begravelsesdagen er i Stamtavlen angivet til $12/7$ 1646, saaledes som der ogsaa staar i den anførte Kilde: Nikolaj Kirkes Inventarium over Begravelser 1656—1799 S. 160 b., men da denne Protokol for Tiden før 1656 er ført efter ældre Optegnelser, foreligger der rimeligvis en Skrivefejl for $22/7$.

2) Sikkert Dr. Henrik à Møinichen (1631—1700).

3) Michael Henriksen Tisdorph (1628—1701), Sognepræst ved Nikolaj K. fra 1660.

4) Jacob Jensen Snistorph blev ifølge Wiberg II 173 kaldet til nederste Kapellan til Nikolaj Kirke 1699, men dette, saavel som Wibergs Oplysning om hans Fader, er urigtigt. Jacob Jensen Snistorph blev kaldet $23/2$ 1683 af Borgmester og Raad til Huskapellan hos sin Fader, øverste Kapellan Jens Jacobsen Snistorph, for hans store Svagheds og Alderdoms Skyld, med Løfte paa at blive nederste Kapellan, naar hans Fader døde. Dette Kaldsbrev blev først konfirmeret $14/11$ 1699. $2/5$ 1687 kaldtes Nicolaj Henrichsen Tisdorph, der i nogle Aar havde været nederste, til øverste Kapellan i nu afg. Jens Jacobsens Snistorphs Sted; Kaldsbrevet konfirmeredes $18/11$ 1699. Jacob Jensen Snistorph er altsaa blevet nederste Kapellan ved Tisdorphs Oprykning 1687. (Dske Kanc. Sjællandske Confirmationsbreve 1699 Fol. 47 b og Fol. 50. Jeg skylder Dr. Bjørn Kornerup Tak for Henviisning hertil). Jens J. Snistorph blev begravet $15/4$ 1687 i Nikolaj Kirkes søndre Gang Nr. 3, hvor allerede 1654 hans Hustru og Barn var nedsat (jfr. nærv. Tidsskr. I. I. 209).

5) Esaias Esaiasen Fleischer var Sognepræst ved Helligaandskirken 1665—1697.

Berigtigelse af „En Familie Rosenberg“

Af C. Klitgaard.

Til min i forrige Bind af nærv. Tidsskr. (9. III. 208 ff.) optagne lille Artikel om en Familie Rosenberg maa jeg beklageligvis fremkomme med et Par Berigtigelser:

Side 210 er anført, at Præsten Hans Rosenberg var gift med Dorthea Pederdatter Hegelund, Datter af Biskop Peder Hegelund i Ribe. Direktør H. H. Schou har gjort opmærksom paa, at Præstens Hustru var Dorthea Pedersdatter Kragelund, Datter af Biskop Peder Kragelund i Ribe, og heri har han Medhold; Fejlen skyldes udelukkende en lapsus calami ved Renskrivning af mit Manuskript. En anden Urigtighed (Side 209) har større Rækkevidde; den angaar Præsten Sveder Poulsen Kitting i Thisted og hans Hustru Barbara Rosenberg. Kontorchef K. G. Olrik har med Henviisning til sin Bog »Oversigt over Forstandere og Lærere ved den kgl. Skole i Sorø 1586—1737« (Særtryk af Aarskrift for Sorø Akademis Skole 1927—1930, Side 24 f.) gjort mig opmærksom paa, at den af mig i min Artikel opstillede Hypotese ikke kan være rigtig, og da den var fremsat paa Grundlag af den i P. L. Halds »Af Thisted Købstads Historie« S. 165 givne Omtale af Epitafiet i Thisted Kirke, har jeg forskaffet mig Fotografier af dette pragtfulde Mindesmærke. Det fremgaar af Indskriften, at Sveder Poulsen Kitting døde 5. Juli 1643, og den af Hundrup i »Rektorer ved Aalborg Skole« angivne Dødsdato 16. Juli 1643 maa saaledes antages at være Begravelsesdagen. Paa Epitafiet er anført Aarstallet 1632 i Billedskærerarbejde, og ovenover Aarstallet er 2 Skjolde med Ægteparrets Initialer og Slægtsmærker (Rosenbergs et stiliseret Rosentræ). I Epitafiets Midterfelt er Portrætmalerier af Sveder Kitting og Barbara Rosenberg, begge Figurer knælende, og mellem deres Hoveder er malet

Anno 1633

Ætatis suæ Ætatis suæ

52

33

Det vil altsaa sige, at Epitafiet er skaaret 1632 og stafferet 1633, da Kitting var 52 Aar gammel og Barbara Rosenberg 33.

I Orlis forannævnte Skrift oplyses, at Barbara Rosenberg 15. Novbr. 1646 ægtede Ridefoged til Ørum Slot Peder Madsen, idet der haves et Bryllupsdigt, som Kapellanen i Ingstrup-Hjermeslev-Alstrup, Christen Christensen Hammer, da »offererede« dette Ægtepar, og Wibergs Præstehistorie har derfor nok Ret i, at Barbara Rosenberg døde 2. Maj 1660; Tilførslerne i Thisted Kirkebog er for hin Tid meget mangelfulde. »1653 udi Junni lod erlig oc welachte Mand Peder Madsen, Kong. Maytz. Ridefoged till Ørum, Indvoner oc Tolder udi Tidsted dette Epitafium paa ny renovere«, staar der paa Epitafiet, og samtidigt lod han sit eget Billede male paa Midterfeltet, knebet ind bag ved Sveder Kittings, og ved Billedet af Peder Madsen er der med afvigende Bogstaver malet

Anno 1653.
Ætatis suæ

Peder Madsen var altsaa født ca. 1615 og var 15 Aar yngre end Barbara Rosenberg.

Af en Kisteplade i Thisted Kirke fremgaar, at han blev gift 2. Gang 20. Marts 1661, og at han døde 8. April 1670. Hans anden Hustru var Margrete Pedersdatter, født i Brøns i Slesvig 1630, død 20. April 1675. Hun var Søster til Ridefogeden til Vestervig, Dueholm og Ørum, senere Ejer af Randrup og Kongstedlund Peder Pedersen Brønsdorph (1622—1701). I første Ægteskab havde Peder Madsen ingen Børn; i andet Ægteskab var der en Søn og en Datter, og Datteren var den i min Artikel Rosenberg nævnte Barbara Pedersdatter Rosenberg, f. Thisted 1662, død (hvor?) 1734; gift Aalborg 1677 med Dr. med. Laurids Foss. I Tauber og Nielsen: »Embedsmænd... i Aalborg« kaldes hendes Fader »Peder Pedersen i Thisted« i Stedet for Peder Madsen. Efter Peder Madsens Død 1670 blev hans Broder, Borgmester Jens Madsen i Odense Formynder for Barbara Pedersdatter, der altsaa var opkaldt efter sin Faders første Hustru.

Om Eiler Brockenhuus' kalenderoptegnelser og deres kildeværdi.

Af Hans H. Fussing.

I Historisk Tidsskrift 6. række 5. bd. s. 681 ff. har avdøde dr. Gustav Bang skrevet »Nogle Bemærkninger om Ejler Brockenhuus's historiske Kalenderantegnelser« og har undersøgt deres kildeværdi. I det følgende vil det blive forsøgt at supplere denne undersøgelse.

Eiler Brockenhuus' optegnelser falder i alt væsentligt i to grupper: dels notitser, der omhandler begivenheder, der er foregaaet, før Eiler Brockenhuus d. 26. oct. 1584 fik den kalender, hvori optegnelserne findes, dels notitser om begivenheder fra Eiler Brockenhuus' ejertid. Gustav Bang har især behandlet den første gruppe og slaar fast, at den næsten udelukkende hviler paa mundtlig overlevering og er av langt ringere kildeværdi end de senere notitser, men kommer dog ogsaa ind paa den anden gruppe og viser her, at Eiler Brockenhuus har begaaet en del fejltagelser, der dog gennemgaaende ikke er væsentlige, før saa vidt de lader sig kontrollere, og Bang tillægger optegnelserne stor kildeværdi. Baade Bang og kalenderens udgiver Johan Grundtvig gaar ud fra, at optegnelserne i den anden gruppe er nedskrevet meget kort efter, at begivenhederne har fundet sted, og at de derfor er i alt væsentlig rigtige.

Der er imidlertid en mulighed for yderligere at undersøge denne sidste gruppe, nemlig ved hjælp av en avskrift efter kalenderoptegnelserne, og derav kan det ses, at en del av notitserne om begivenheder fra tiden efter $26/10$ 1584 ikke fandtes i kalenderen $3/7$ 1600.

I Karen Brahes bibliotek findes som ms. nr. 858 — i Vogelsangs katalog nr. 299 — en tyk, tarveligt indbunden bog i kvart med hvide blade, hvorpaa der er gjort optegnelser. Bogen er senere vistnok i begyndelsen av det 18. aarhundrede, blevet brugt til tegneøvelser uden kunstnerisk værdi og en del blade er blevet revet ud. Den indeholder ingensomhelst oplysninger om ejer, skriver, avfattelsestid e. l.

Bogen er indrettet som kalender og omfatter aarets sidste sex maaneder, men de blade, hvorpaa dagene $4/7$, $4/8$, $8/8$, $14/8$, $3/9$, $21/10$, $2-3/12$ og $7-29/12$ har staaet, er udrevet. Om det oprindelige »første bind« kan intet oplyses.

Alle optegnelserne paanær een, hvorom senere, er skrevet med

samme faste og klare haand, og arbejdet gør i det hele et omhyggeligt indtryk. Ved en sammenligning med Eiler Brockenhuus' kalender ses let, at det er en avskrift efter denne.

Som helhed er avskriften omhyggelig, dog er et par steder blevet meningsløse, fordi der er faldet et ord ud, og to gange staar der en pudsig fejlskrift: »n. n. blev forløst og begravet med en søn kaldet n. n.«. Nogle faa meddelelser er blevet anbragt under en gal dato eller aar, men en del af fejlene er blevet rettet av skriveren. Over alle optegnelserne er slaaget en streg eller to, som om de var blevet avskrevet.

Avskriveren har dels søgt at ordne Eiler Brockenhuus' meddelelser kronologisk efter aar under de enkelte dage, dels foretaget en let omredigering af de enkelte notitser. Saaledes er alle religiøse udraab som »Gud give hende en ærefuld og glædelig opstandelse« etc. udeladt, og de steder, hvor Eiler Brockenhuus taler i første person, er kun optegnelsernes faktiske indhold avskrevet.

Desuden har avskriveren nogle faa steder, ialt ti, tilføjet faktiske oplysninger om steder og navne, men det er rene ubetydeligheder. Med en anden haand og blæk er dog senere tilføjet under 1611 d. 20. september »døde I f f u e r B r y s k e v d j Calmar bye och bleff hans lig ført thil Fyen och nedersatt v d j S. Hans kircke y Othensse then 31 october«.

Imidlertid har avskriften ikke alle forlæggets meddelelser. For- saavidt de udeladte optegnelser handler om begivenheder forud for d. 26. oct. 1584 har de formentlig ringere interesse, og forbigaas derfor her.

Resten av de udeladte optegnelser falder i tre grupper, hvis grænser dog ikke er helt skarpe.

1. Optegnelser, der handler om Eiler Brockenhuus' egen gøren og laden, hans rejser, hans hustrus sygdom, kort sagt hans privatliv.

2. Optegnelser om borgerlige personer eller om vejrforhold o. l., der næppe kan have haft større interesse udenfor Eiler Brockenhuus' egen kreds.

Disse to grupper, den første paa 21, den anden paa 19 notitser, som der vel ingen grund er til at specificere, omfatter meddelelser, der ikke kan siges at have almindelig interesse. Det er derfor mærkeligt, at avskriften har en række notitser av ganske samme art som disse, fx. ²⁸⁻²⁹⁻³⁰/₁₁ 1586 og ¹²/₁₀ 1586 og ¹⁴/₁₀ 1592. Der er intet-somhelst princip for udeladelsen, men paa grund av notitsernes private karakter kan man næppe drage den slutning, at de ikke fandtes i forlægget, da avskriften blev til. Skriveren har formodentlig udeladt dem som ham uvedkommende.

3. Optegnelser om begivenheder indenfor den danske adel og kongehuset — mest fødsler, bryllupper og dødsfald — av ganske

samme art som det store flertal av de avskrevne notitser. Det drejer sig om i alt 29, nemlig 1585 $\frac{1}{8}$, $\frac{8}{7}$, $\frac{26}{9}$. 1587 $\frac{6}{8}$, $\frac{6}{9}$, $\frac{6}{10}$. 1588 $\frac{20}{7}$, $\frac{6}{9}$. 1589 $\frac{4}{11}$. 1590 $\frac{26}{7}$, $\frac{23}{8}$, $\frac{30}{8}$ (2), $\frac{2}{9}$. 1591 $\frac{8}{7}$. 1592 $\frac{17}{8}$, $\frac{28}{9}$. 1593 $\frac{1}{9}$, $\frac{6}{9}$. 1594 $\frac{18}{8}$ — om Margrete Svale —, $\frac{7}{9}$, $\frac{19}{11}$. 1596 $\frac{24}{8}$ — blot forkortet —, $\frac{4}{9}$. 1599 $\frac{2}{7}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{28}{8}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{15}{10}$. Da der ikke findes noget princip for udeladelsen av disse meddelelser, og da de alle efter skrift og blæk at dømme kan være tilføjet senere i Eiler Brockenhuus' kalender, hvor optegnelserne jo staa saa temmelig hulter til bulter, kan man vel herav slutte, at de ikke fandtes i kalenderen, da den blev skrevet av.

Avskriftens avfattelsestid kan saa nogenlunde fastslaaes, idet den har en notits fra $\frac{3}{7}$ 1600, men bortset fra den ovennævnte om Iver Bryske ingen senere. Det ser derfor ud til, at Eiler Brockenhuus' optegnelser for en del er blevet til væsentlig senere end de begivenheder, de omhandler. Det gælder i hvert fald de her nævnte 29, der er indtil 15 aar yngre. Men desuden kan man vel gaa ud fra, at en del av de meddelelser, der fandtes $\frac{3}{7}$ 1600, heller ikke er nedskrevet umiddelbart efter begivenhederne. Derved vakler i virkeligheden alle optegnelserne, og helt eller praktisk talt samtidige med begivenhederne er de i hvert fald ikke.

Nu har jo Gustav Bang paavist, at man ved at sammenholde Eiler Brockenhuus med andre kilder kan se, at han som helhed er velunderrettet og nøjagtig, men nogen usikkerhed er der dog til stede, og een av grundene til denne usikkerhed kan aabenbart forklares ved en sammenligning mellem Eiler Brockenhuus og den her nævnte avskrift.¹⁾

¹⁾ Grundtvigs udgave av kalenderoptegnelserne findes i Sml. t. Fyens Stifts Hist. og Top. VI., og til denne henvises ligesom til Bangs ovennævnte artikkel.

De faa faktiske oplysninger i avskriften, som ikke kendes andetsteds fra, er fremkommet i D. A. Aa. 1931.

Berøringer mellem Frankfurt am Main og København i Forbindelse med Goethes Dichtung und Wahrheit og Wilhelm Meister.

Af Louis Bobé.

I Pershist. Tidsskr. 4 V (1903), 235, har jeg oplyst, at den i Dichtung und Wahrheit (Werke XXIX, S. 25, Weimarer Udg.) omtalte »Herr von Lersner«, paa hvem Jung Stilling 1775 foretog en af Goethe udførligt omhandlet Stæroperation, er identisk med Heinrich Ludwig von Lersner (1703—85), af den ansete Frankfurtske Slægt og ikke, som af Düntzer formodet, hans Brodersøn Friedrich Max (1736—1804), 1754 dansk Hofjunker, 1759—67 Legationssekretær i Wien og 1765 Kammerjunker. Heinrich Ludwig ledsagede 1725—27 Grev Christian Danne-skiold paa Rejser og var derefter Hofmester for Prinserne Frederik Christian og Emil August af Augustenborg. Hermed stemmer Goethes Angivelse om ham: »ein würdiger Mann von Jahren, durch Erziehung und Führung fürstlicher Kinder, verständiges Betragen bei Hof und auf Reisen, überall geschätzt«. (Jvfr. Die Deutsche St. Petri Gemeinde u. Kirche, 1925, 441).

»Bekendtnisse einer schönen Seele« er, som bekendt, Titlen paa 6. Bog af »Wilhelm Meisters Lehrjahre«, en i Form af en Selvbibliografi affattet Fremstilling af Goethes ærværdige og fromme Veninde Susanna Catharina von Klettenbergs religiøse Udvikling. Beslægtet med Goethes Moder var hun en trofast Veninde af denne og er af alle de Kvindeskikkelser, der var knyttet til hans Barndom og Ungdomsaar i Frankfurt den, der har udøvet størst kristelig religiøs Indflydelse paa ham. Hun dannede Midtpunktet af den Kreds, der i Digterens Fødeby havde sluttet sig til Zinzendorf og den herrnhutiske Retning, og hvis Hovedpersoner er karakteriserede i »Bekendtnisse«. Om Susanne von Klettenbergs litterære Ejendomsret til disse, hersker der blandt Goetheforskerne afgjort Uenighed. Det sandsynligste er vel, at Goethe paa Grundlag af Breve og egne Optegnelser digterisk har udformet Bekendelserne til det skønne og gribende Minde om den aandeligt betydelige og ejendommeligt dragende Personlighed, hvem han gav Navnet »die schöne Seele«.

Med afgjort Sikkerhed har den litteratur- og lokalhistoriske Forskning kunnet identificere de fleste af de i »Bekendtnisse« udførligt, under fingerede Navne eller slet ikke navngivne skildrede Personer.

En af de første, vi møder i Susanne von Klettenbergs Bekendelser, er hendes franske Lærer, hvem hun skildrer saaledes: »Fransk

lærte jeg med megen Begærlighed. Min Sprogmeister var en brav Mand. Han var ikke en letsindig Empiriker, ikke en tør Grammatiker, han havde Kundskaber, han havde set sig om i Verden. Bortset fra Sprogundervisningen mættede han paa mange Maader min Videbegærlighed. Jeg holdt saameget af ham, at jeg altid ventede hans Komme med Hjertebanken.«

Denne Mand er bleven identificeret med den franske Sprogmeister *Nicolas Hyacinthe Paradis*, der den Gang levede i Frankfurt og tidligere havde været bosiddende i Berlin og København. Undersøgelser i de danske militære Arkiver giver følgende Oplysninger om ham. *Paradis de Tavannes*, professeur en langue et belles lettres françaises — som han underskriver sig — blev fra Nytaar 1760 adjungeret den franske Sprogmeister ved Landkadetakademiet *Georg Frederik Veuillemin* og ved dennes Død under 24. Nov. 1762 hans Efterfølger. I sin Ansøgning om Stillingen anfører *Paradis*, at han i et Aar har været Lærer ved 1. Division af Landkadetterne og beder nu om ogsaa at blive det ved 2. og 3. Division, som *Veuillemin*, der har anbefalet ham, havde undervist. Han paaberaaber sig sit Bekendtskab med Greve og Grevinde *Danneskiold Laurvig*, og at han i mindst ti Aar har været Lærer i »les belles lettres françaises« og underviser et Antal unge Pensionærer, blandt hvilke den unge *Grev Danneskiold*. Hans voksende Familie forøger med ham Mængden af Hans Majestæts tro Undersaatte. *Paradis* fik efter Indstilling af Landkadetakademiets Chef Afsked under 8. Sept. 1764 og forlod derefter Danmark.

Til den herrnhuttisk paavirkede Kreds omkring *Susanne von Klettenberg* hørte i første Række Legationsraad *Johann Friedrich Moritz* (1716—71) og Friherre *Friedrich Carl von Moser* (1723—98), den berømte Statsretslærer.

Moritz skildres af *Goethe* i *Dichtung und Wahrheit* (I 4) som »en Verdensmand af anselig Skikkelse og tilpas behagelig Omgang«. Han varetog forskellige Standspersoners Anliggender og kom flere Gange i Berøring med min Fader i Anledning af Konkurs og kejserlige Kommissioner. Legationsraaden meddelte mig gerne sine Kundskaber, og var en Ven af Mathematiken og, fordi denne slet ikke forekom i hans daværende Livsvirke, morede det ham at hjælpe mig videre i disse Kundskaber.« *Moritz* var gift med *Catharine Sybilla Schoell*, der ifølge en dansk Kilde 1795 boede i Frankfurt, 70 Aar gl. med sine Døtre *Maria Anna Louise Elisabeth* og *Maria Christiana*. Foruden disse Børn havde hun Sønnen *Johann Caspar Moritz* (1765—1821), der studerede i Kiel, 1786 blev ansat ved Regeringskancelliet i *Glückstadt*, 1794 udnævntes til Regeringsraad og 1812 kom til *Slesvig* som Vicekansler med Titel af Konferensraad. Han var en ualmindelig

dygtig og anset Embedsmand, der omfattede sit nye Fædreland og dets Konge med største Hengivenhed og Loyalitet. En Søster til ham, Esther Marie Margrethe, der i Frankfurt var Goethes Legesøster, ægtede 1778 Senator Stock. Moritz' Enke Catharine Sybilla Schoell stod sammen med Goethes Moder ved Susanne v. Klettenbergs Dødsleje 13. Maj 1774. Johann Friedrich Moritz udnævntes 1756 (23. Juli) af den danske Konge til Legationsraad ved den nedersachsiske Kreds med aarlig Løn af 500 Gylden i Frankfurter Mønt, og som saadan blev hans Navn paa en for ham mindre smigrende Maade knyttet til det stort anlagte, totalt mislykkede Forsøg, der af den gennem J. H. E. Bernstorff til Danmark indkaldte tyske Nationaløkonom Justi blev gjort i 1758 for at opdyrke de jyske Heder ved Hjælp af tyske Kolonister, som det overdroges Moritz at skaffe hertil fra Pfalz og tilstødende Egne. Selve Tanken, at flytte Folk fra de skønne Rhinlande til den øde, golde Hede, var absurd, og tilmed havde Moritz ved Valget af disse Udvandrerne hverken taget Hensyn til deres tidligere Livsvandel eller Haandtering. De hyredes simpelthen ved at Moritz overalt i Pfalz lod opslaa trykte Plakater, der opfordrede de Lysthavende til at melde sig. Man begriber ikke, hvorfor der ikke hertil valgtes Folk fra Nordtyskland. En af Indvandrerne anførte som sin Kvalifikation, at han forstod »at saa alle Slags Korn og Vinbjerger, samt at saa Kastaniertræer«. Paa Grundlag af de i Jylland høstede, alt andet end lyse Erfaringer udvidede man 1760—64 Kolonisationsplanen for Jylland til ogsaa at omfatte de øde Strækninger i Amterne Gottorp, Flensborg, Hytten og Tønder. Af samme, førnævnte Grunde glippede Koloniseringsplanerne ogsaa her. Moritz, der ligesom tidligere havde det Hverv at udvælge Kolonister, var slet ikke Opgaven voksen og kan vistnok ikke siges fri for Beskyldningen mod ham for Egennyttighed og Pengebegærlighed. Ogsaa den 1756 stedfundne Overflytning af Ant. Hübners Bomulds- og Uldvarefabrik fra Wiesbaden til Odense med alt Tilbehør og de nødvendige Arbejdere havde været overdraget Moritz, men dette Foretagende var ligeledes endt med »komplette Konfusion«.

Samme Aar Moritz døde, ansøgte Frederikke Sofie von Pentz, Enke efter den s. A. 30. April i Fredericia afdøde Oberstltnt. ved jyske gevorbne Regiment Frederik Ludvig Schoell (Fru Moritz' Broder?) om afgiftsfri Udbetaling af den hende i Frankfurt a. M. tilfaldne Arv.

Friedrich Carl von Moser, af Susanne v. Klettenberg skildret under Navnet Philo, var i Goethes Drengaar en af de betydeligste Personligheder i Frankfurt og kendt i hele Tyskland som en frisindet og vidtskuende Statsmand, tillige, som han er

karakteriseret i Dichtung und Wahrheit, retskaffen og tiltalende i al sin Færd. Gennem en flittig Brevveksling med J. H. E. Bernstorff var han vel underrettet om Forholdene i Dabmark. Herom skriver Moser: »Jeg regner det til Velgerningerne og Fortrinnene i mit Liv, at denne fortræffelige Minister i mange Aar har bæret mig med sin Velvilje, Tillid og Brevveksling. De fleste af hans Breve, som udgør et ikke ringe Antal, var egenhændige og kendetegnet ved den højeste Pryd i Skrivemaaden forenet med det reneste Udtryk for Retskaffenhed, Hjertensgodhed, Iver for Ret, Sandhed, for Guds Ære og Fremme af det gode. Disse Breve er Klenodier for mig«. Af Brevvekslingen mellem de to Statsmænd er indtil nu intet kommet for Lyset, men det vides, at Bernstorff ydede Moser en ægte følt Deltagelse i de Genvordigheder, han blev stedt i ved Hertugen af Württembergs Unaade. Forholdet mellem Konge og Land, som det bestod i Danmark i Frederik V's Tid, var for ham Idealet af et Statsstyre. »O Land!«, udbryder han pathetisk, »til hvis velsignede Højder jeg fra vor Jammerdals Dybder har sendt mange patriotiske Taarer tilligemed mangt et broderligt Blik til Eder, I lykkelige Mennesker. Under den almindelige Ulykke paa Jorden blev de danske Stater befriet for Dødsengelens Sværd«.

Moser fandt ogsaa virksom Støtte hos Bernstorff i de Familiensorger, der ramte ham. Begge hans Ægteskaber var barnløse, men i det første havde hans Hustru Johanne Ernestine von Herdt fra et tidligere Giftermaal medbragt en Søn, Friedrich Carl von Rottenhof, der i 1760 ved Bernstorffs Gunst var bleven Sekondltnt. i møenske Infanteriregiment. Aaret efter havde han faaet Orlov til Frankfurt, men var ikke vendt tilbage og opholdt sig i Hamborg. Der udgik nu Ordre til at hensætte ham i Møens Tugthus. Forældrene tilskrev Bernstorff i et Brev, dat. Frankfurt 20. April 1762, om Sønnen, der ved sine Udsvævelser havde fortjent Kongens Unaade i endnu mere følelig Grad, hvis ikke Bernstorffs Forbøn havde holdt Døren aaben for ham til Bod og Bedring i Arrestens gavnlige Stilhed. Deres Bøn om at han maatte blive forflyttet til Rytteriet, blev straks imødekommet ved hans Udnævnelse til Sekondltnt. i Husarerne og Adjutant i 2. jyske Rytterregiment. Allerede det følgende Aar forsvandt den unge Mand fra den danske Hær, et af de utallige unyttige fremmede Individuer, som Bernstorff har draget til Danmark.

Susanne von Klettenbergs Søster Maria Magdalene var gift med Philip Rudolf von Trumbach, Overamtmand i Gelnhausen nær ved Büdingen, hvor Brødrene Greverne Ludvig Casimir og Gustav Frederik af Ysenburg-Büdingen, begge Generalmajorer i den danske Hær, residerede,

og med hvilke »die schöne Seele« stod i nær Forbindelse. Det faldt derfor naturligt, at ogsaa Trümbachs Brødre fandt Vej til Danmark. Carl Ludvig Frederik blev 1763 Ritmester og Kommandør for Liveskadronen af Husarregimentet, og sattes 1767 à la suite, medens Frederik Adam 1763 blev Oberst og Chef for Husarregimentet, men afgik 1765 som Generalmajor efter forgæves at have søgt Tilladelse til at ægte Datteren af Jægermester i Koldinghus Distrikt Geheimeraad Ditlev von der Lieth, skønt han vistnok ikke var rigtig skilt fra sin Hustru i Tyskland.

Mest vil det maaske interessere at erfare, at Susanne von Klettenberg en Tid har tænkt paa at gaa til Grønland og slutte sig til de derboende Brødremissionærer, hvortil Læsningen af David Crantz' Historie von Grönland havde opmuntret hende.

Wenzeslaus Friedrich Neisser, en af Brødremenighedens mest fremtrædende Skikkelser, kom 1722, seks Aar gammel fra Mähren, Søn af en Knivsmed, til Herrnhut, hvor Zinzendorf tog ham i Tjeneste og 1738 ordinerede ham til Præst. Aaret efter gik han med et af Brødremenigheden i Holland udrustet Skib til Grønland, som blev opbragt af Grønlands Patron Jakob Severins Skipper, fordi det havde drevet Fangst i Diskobugten for nær Kolonigrænserne. Neisser maatte følge med det kaprede Skib til København, hvorfra han indgav et Bønskrift til Dronning Sofie Magdalene om dets Frigivelse. I 1764 optoges han i Unitetsdirektionen — han kaldes af Goethe en af Herrnhuternes Biskopper — og lærte i 1766 ved Synoden i Marienborn Susanne von Klettenberg at kende, brevvekslede derefter med hende og søgte ivrigt at faa hende højtideligt optaget i Brødremenigheden. Efter at være kommet sig af et meget heftigt Sygdomsanfald, fremsatte hun i et Brev af 15. Dec. 1768 til Neisser Tanken om at gaa til Grønland: »Bey dieser grossen Veränderung war mir besonders eindrucklich, meinen Heiland anzuflehen, dass er mir zu einem solchen Glaubens Grund wolte gedeyhen lassen, dass mir keine Schwierigkeiten unüberwindlich schienen, und aus einem solchen Glaubens Heroisme kam die Declaration, dass ich auch nach Grönland gehen wolte, wenn Er mich hin haben wolte, und so ist es mir noch«. Neissers stadigt mere paatrængende Forsøg paa at fremskynde hendes formelle Overtræden til Brødremenigheden frastødte imidlertid en saa fintstrenget Natur som Susanne von Klettenberg, og den venskabelige Forbindelse, der havde strakt sig over tre Aar, afbrødes. Goethes Fremstilling af dette Forhold maa korrigeres efter hendes egne Breve og Optegnelser, og netop paa dette Punkt kan det eftervises, at han ikke har arbejdet efter det skrevne Ord, men behandlet den mundtlige Overlevering frit.

Henvisninger.

Wilhelm Meister: Bekenntnisse citeret efter Texten i Heinrich Funck, Die schöne Seele, Lpz. 1911. — P a r a d i s: ib. S. 68, 329. F. Delitzsch, Philemon, 1878, 239. Krigskanc. Ref. Sager 1762, 17. Sept. Generalkrigsdir. kgl. Ordre 1764—65, 134. Jahrb. des freien Hochstifts 1927, 406. — M o r i t z: Medd. af Hr. Arkivar E. Marquard. E. Holm, Danm.—Norges Hist. 3 II. Ztsch. f. schlesw. holst. Gesch. XXVI, 216 ff. J. Aakjær i J. Saml. 3 IV 376 ff. og 4 III 87 ff. A. Friis, Bernstorfferne og Danmark II 259 f. — S c h o e l l: Holger Hansen, Kabinetsstyrelsen 1768—72, I 421; II 291 f. Finanskoll. Forestill. 1771 I 606, 28. Nov. Reventlowske Pap. VIII Till. S. 121. D. Mag. 5 III 36. — M o s e r: E. Holm, D.-N. Hist. 1746—66, I 121, II 494. K. F. Ledderhose, F. K. v. Moser, Heidelberg 1871, 143 (her skrives Hustruens Navn v. Hundt, men i Ansøgningen Krigskanc. Ref. Sager 1762, 19. Mai, Nr. 22 J. E. v. M. geb. v. Herdt). F. K. v. Moser: Behertzigungen, Frankf. 1761, 234. — T r ü m b a c h: H. Funck. 332. — N e i s s e r: ib. 30, 32 f., 35, 49 f. 242, 333, 340. Diplomatarium groenlandicum ved Louis Bobé, 1931 (Medd. om Grøn. LV), S. 267 ff.

Uddrag af Biskop Jens Bircherods Dagbøger 1658—1708.

Ved **H. Hjorth-Nielsen.**

(Sluttet).

1704.

22. Januar. Hafde Justitz-Raad **Jørgen Bilde** Bryllup paa Wraa i Vendsyssel med Jomfru **Jide Rothsteen**, afgangen **Friderich Rothsteens** og Fru **Kirstine Becks Daatter**.
23. Januar. Stod Mag. **Jørgen Ursins**, ad Danicam, qvæ Londini Anglorum est, Ecclesiam Pastoris, Bryllup i Kiøbenhafn med Byfogdens ibidem, **Friderich Eisenbergs Daatter, Anna Sophia Eisenberg**.
30. Januar. I Vor Frue Kirke Hafniæ blev Mag. **Christen Lemvig** indviet af Biskop **Bornemann** til **M. Albert Fogsens** Medhielper og Vice-Pastor til Hellig Trefoldigheds Meenighed i Kiøbenhavn.
1. Februar. Om Morgenen døde i Aarup Præstegaard i Hanherred, efter en meget langvarig Siugdøm, Hr. **Jørgen Hansen Horne**, Sognepræst til Torslef Meenighed og Proust i Øster-Hanherred, anno æt. . .
6. Februar. Flyttede min ny antagen Amanuensis **Jens Pedersen Rhimann** fuldkommelig ind i min Residentz, der hand hafde nestforregaaende Dag publice resignerit sin Skole-Bestilling.
Hafde Byfogden i Viborg **Hans Lassen**, Bryllup sammesteds med **Maria Gandorph**, **Jens Madtzen Gandorphs**, Senatoris **Viburgensis Daatter**.
Blev Hr. **Christopher Gantzel**, Sognepræst til Tunøe, i Aarhuus Domkirke af Episcopo Aarhusiensis Doct. **Joh. Braëm** inaugurerit.
13. Februar. Døde i Maarup i Vensyssel Hr. **Peder Hermanssen**, Medtiener og designatus Pastor til **Ruberg** og **Maarup Sogner**, anno Ministerii 18 vo.
14. Februar. Om Morgenen døde i Kiøbenhafn Mag. **Arngrim Widalin**, Rector Scholæ i **Nackskou**.
22. Februar. I Wiborg Domkirke blev Hr. **Madtz Aaby**, Medtiener til **Ulbjerg** og **Lynderup** i **Rinds Herred**, af Biscoppen **Dn. Bartholomæo Deichmanno** ordinerit.
26. Februar. Døde paa Rudholt i Selland Fru **Kirsten Bilde**, afgangen **H. Otthe Skeels** til **Walløe**, **Ridders** og **Kongl. Geheime Raads etc.** efterlatte Vidue.
27. Februar. Anmeldede sig hos mig **Jens Madtzen Hvistedahl**¹⁾, Studiosus, og fremviisde for mig en Contract, ved hvilken Hr. **Peder Christensen** i **Ruberg** haver antaget hannem til sin Capellan og Medtiener i Ordet i afgangen **Hr. Peder Hermanssens** Sted. Min Samtykke gav jeg gierne her til, efterdi Manden vaar udi sin høye Alderdoms Svaghed icke mægtig Embedet self at kunde betienne.
7. Marts. Døde i **Ruberg Præstegaard** i **Vendsyssel**, hor. 10 vespertina, Hr. **Peder Christensen**²⁾, Sognepræst til **Ru-**

¹⁾ Hvistendahl.

²⁾ Olsdorf.

1704.

berg og Maarup Meenigheder, Præpositus Honorarius i Wenneberg Herred og Senior Ministerii i Aalborg Stift, completo anno ætatis 80mo et Officii Pastoralis 46to.

9. Marts. Om Aftenen ankom til mig et Bud fra en af Hassing Herreds Præster med skriftlig Klagemaal over M. Holger Søfrensen Schandorph, som havde |: efter sin sædvanlige Urolighed |: paaført hannem en gandske unødvendig Trette om en Handel, som vaar fast icke værd at paatale. Hvorfore jeg strax skrev bem. Mag. Holger til med alvorlig Formaning saavel nu som ofte tilforn, at hand dog engang vilde, for sin egen Velfærts Skyld, lade sliq forargelig Trettekierhed fare og leve baade med sin Herredsbrødre og andre udi rolig Forligelighed.
14. Marts. Om Formiddagen Kl. 11 døde i Kiøbenhafn Mag. L a u r i t z H y l l i n g, øverst Capellan til Vor Frue Kirke sammesteds.
15. Marts.*) Blev Doct. Christian Rudolph Müller, antehac Professor Theologiæ in Regia Eqvestri Academia, saa og Tydsk Slots-Prædikant i Kiøbenhafn, indviet i Vor Frue Kirke ibidem til Biskop over Fyens Stift af Episcopo Selandiæ D. Henrico Bornemanno.
16. Marts. Døde i Mariager Mag. J o h a n H y p h o f, Sognepræst til bem. Mariagers samt annexerede uden-byes Meenigheder og Proust i Onsild Herred.
17. Marts. En half Tiime før Midnat døde i Kiøbenhafn W i l h e l m W o r m, Kongl. Maytts. Conferentz-, Estats-, Justitz- og Cancelli-Raad, Justitiarius og Assessor i Høyeste-Ret, Medicinæ D. et Professor i det Kongl. Universitet sammesteds og Facultatis Medicæ Decanus, item Historiographus et Bibliothecarius Regius, anno ætatis 71.
18. Marts. Tilbragdis mig Præsternis i Øster-Han Herrid skriftlige Suffragia Prouste-Vallet angaaende. Paa Sogne-Præsten i Leerup, Hr. H a n s L e s s o u¹⁾, hafde de alle, hand selv undtagen, given deris Stemme.
20. Marts. Om Aftenen døde i Haverslev af en sterk Skørbug Hr. C h r i s t o p h e r H a n s s e n S t o b e u s²⁾, Sognepræst til Haverslev og Beistrup Kirker i Hanherred, anno ætatis 48vo, Ministerii 10mo.

Besøgte jeg post prandii horam Major Hallbruch og hans Kieriste. Hand fortellede mig omstendeligen den Sags Forhold med C a s p a r B r ü n e c h e n, som vaar nest forleden Dag dømbt af Krigs-Retten her i Aalborg fra sin Capitains-Charge, hvilken hand hafde ved Landmilitien i Wensyssel, formedeist adskillig Svig, som hand hafde begaaen med at betrecke Under-Officererne deris Penge samt andet meere.

21. Marts. Døde i Kiøbenhafn Frue C h r i s t i n a M e j e r, afgangen Estats-, Krigs- og Admiralitets-Raad H e r m a n M e j e r s efterlatte Encke, anno Viduitatis 20 mo.

*) Samme Dags Morgen døde paa Knuds-eye i Vensyssel C h r i s t i a n R e e d t z, Hr. Peter Reedtzis, fordum Regii

1) Lessow.

2) Stub.

3) Brünneck.

1704.

- Cancellarii magni, Søn, som hafde i forrige Tiider været en Mand af skønne Middeler og brav Conduite, men der hand omsider slog sig til Drich og anden Liiderlighed, geraadede hand derved i gandske slet Tilstand og døde i yderste Armød.
6. April. Om Aftenen døde i Aarhus, efter 18 Ugers Svaghed, den Kongl. Ambtsforvalter sammesteds, *En v o l d R a s m u s s e n R a n d u l f*, Ambtsforvalter over Calløe, Haureballe-gaards og Stiernholms Ambter, an. ætatis 38.
7. April. Confirmerede og beskickedede jeg *C h r i s t e n J a c o b s e n P a u l i n* til Degn at være i Harredslev, Racheby og Segelstrup Sogner i Vensyssel, der hand hafde forreviist mig det Vocations-brev, som Stædens Patron Ambtmand *Dyssel* hafde given hannem paa samme Degne-kald, og jeg ved Overhørelsen hafde funden hannem her til dygtig.
17. April. *) Sagde den gammel Hr. *U l r i c h F r i d e r i c h G y l d e n l ø v e*, Regis Dan. *Friderici III Filius Naturalis*, ved en hastig og brat Død Verden gode Nat.
22. April. *Lod Hr. F r a n d t z A r c t a n d e r* sit døde Pige-barn, med min Bevilning, nedsette i Aalborg Hospitals Chor. Og er saa dette det første Liig, som nogensinde der inde er bleven begravet, siden bemelt Chor, eller Messe-Capell, blev bygt til Hospitalet.
23. April. Stod afgangen Conferentz-Raad *W i l h e l m W o r m s* Liigbegiengelse i Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn.
26. April. *) Hr. *A d a m F r i d e r i c h T r a m p e*, Ridder af Dannebrog, og Regis *Daniæ General-Lieutenant*, som nu commanderede de danske auxiliær-folk i *Keyserens Tieniste*, døde til *Pressburg* i Ungern af en hidzig Krankhed, som udi en Hast gjorde af med hannem.
27. April. Vaar Ambtmanden af Vensyssel *A r n o l d u s D y s s e l* hos mig noget før Aften. Hans fornemmeste Anbringende vaar dette, at saasom det Giftermaal, hvilket vaar forleden Aar sluttet imellem hans Daatter og *Capitain Giedde*, fick for sine Aarsagers Skyld igien at gaa tilbage, efterdi mand vaar kommen i Erfaring om Personens liderlig Levnet, og at conjugii istius consummatio ingenlunde vilde blive bem. hans Daatter gavnlig etc., saa vilde hand fornemme min Betenkning, om her skulde falde nogen *Difficultet* ved at blive hannem qvit. Jeg svarer her til saaledis: At, dersom deris Forlovelse er skied ved ordentlig Ja-Ord, saa maa den, efter Loven og Ritualet, samt d. Kongl. Forordning af 6. Februar 1694 endelig staa fast og kand icke, uden *sonticas divortii causas*, dissolveris.
30. April. Om Eftermiddagen circa h. 3 døde i Frøslev Præstegaard paa Morsøe Hr. *L a u r i d t z B e r g e n d a l l*, Sognepræst til Frøslev og Mullerup Kirker. Hafde tilforn været Præst i *Ostindien*, men siden betient obenbm. tvende *Meenigheder* paa det 12te Aar.
1. Maj. Døde i Aarhus, efter en meget langvarig Svaghed, *C h r i s t i a n B a r t h o l i n*, Oberst over det Judske Regiment *Land-militie* udi bemelt Aarhus Stift.
2. Maj. Blev Hr. *P e d e r F r i d e r i c h s e n K r a g e l u n d*, Sognepræst til Gislum og Thestrup *Meenigheder* i Viborg Stift, af *Biscop Deichmann* i hans Domkirke ordinerit.

1704.

3. Maj. Paa Sandagergaard i Fyen tildrog sig en ulykkelig Hændelse med Stædens Proprietario, Cancelli-Raad Nicolaj Windt, som hora 5 pomeridiana gick op paa sit øverste Loft for at see til med en Muremesters Arbeid, og da uforvarendis nedfaldt af et Hull igiennem tvende Lofte og slog sig saaledis, at hand aldrig enten taledede eller sandsede meere, indtil hand die demum tertio opgav Aanden.
5. Maj. Om Eftermiddagen Kl. 1 døde paa Sandagergaard Cancelli-Raad Nicolaj Wint af det ulykkelig Fald, som hand fick 2 Dage tilforn.
21. Maj. Blev Oberst Christian Bartholins Liig om Aftenen begravet i Aarhus Domkirke.
Samme Dag døde in eadem urbe Anna Christens daatter Friis, Jens Basballe, Borgemester i Aarhus, hans Hustrue, anno ætatis 62.
27. Maj. Blev afg. Statholder Hr. Ulrich Friderich Gyldenløvis Liig, som fra Hamborg til Skibs var ankommen, i sin Begravelse-Sted udi Vor Frue Kirke i Kiøbenhafn foruden nogen Solennitet eller synderlig Pomp indsat.
28. Maj. Hafde Mag. Lyder Lassen, Sognepræst i Korsør og Proust i Slagelse Herred, Bryllup i Aalborg med sin tredie Hustrue Margrete Hofmand, afgangen Assessor Peder Hofmands Daatter.
30. Maj. Døde i Kiøbenhafn Fru Ide Sophia Skeel, Alberti filia, afgangen Christian Reetzis Enke, ti Uger efter bem. hendes Mand. Hendes Liig blev post dies aliquot overført til Vensyssel og i Waar Kirke indsat.
Mag. Bernt Bendixsen Ögler, Sognepræst til Hesselager Kirke i Fyen, og Proust i Gudme-Herred, døde og i sin Præstegaard samme Dag, anno Ministerii 31 mo, ætatis vero 60.
6. Juni. I Aarhus Domkirke ordinerede Biskopen Doct. Johan Braëm 4 Præster, nemlig: Mag. Peder Wivebroe, til Mariager og annexerede Kirker, Hr. Peder Anckersen, til Karlby og Voldby, Hr. Niels Saaby, til Thistrup¹⁾ og Fugelsløf, og Hr. Lauritz Trige, til Virring og Esenbech Meenigheder.
7. Juni. Døde i Skamby Præstegaard i Fyen Hr. Ananias Leermann²⁾, Sognepræst i bem. Skamby Kald, anno Ministerii undecimo.
8. Juni. Hr. Peder Eckhov³⁾, Sognepræst til Ordestrup, Graulef og Guderup Kirker i Viborg Stift, døde om Eftermiddagen i Julstrup Præstegaard |: hvor hand residerede :| anno ætat. 45.
13. Juni. I Thødsø Præstegaard paa Mors døde af Sprinkel-feber Sognepræstens ibidem og Proustens i Nørre-Herred Hr. Diderich Skyttes Hustrue, Kirsten Olufsdatter.
14. Juni. Døde in æde sua Pastoralis Hr. Søfren Christensen, Sognepræst til Wildsted og Windblæss Meenigheder i

1) Tirstrup.

2) Lehrmann.

3) Echhoff.

1704.

Nørre-Jylland og Proust i Slet-Herred, anno Ministerii 25 nuper completo.

Om Aftenen Kl. imellem 7 og 8 døde i Kiøbenhafn Dr. Georgius Franck de Franckenaу, Kongl: Maytts: Justitz-Raad og Liff-Medicus, Comes Palatinus Cæsareus, Academiæ Curiosorum Germaniæ Adjunctus.

16. Juni. *) Døde i Kjøbenhafn Samuel Christopher von Plessen, Kongl: Maytts: forrige General-Lieutenant og Oberst over Lif-gvarden, der hand paa fembte Aar hafde hensiddet i Arrest [vid. 24. Dec. 1699] og hand endeligen for faa Dage siden hafde, efter en meget langvarig og viitløftig Proces, erlanget sin Dom.
17. Juni. Vaar jeg til et tree-dobelt Brudepars, nemlig en Moders og tvende hendis Døttres, sambt deris Kieristers Bryllup, som i en anseenlig Forsamling holdtis paa Odden. Det første Par vaar Herm and Mercker, Borgemester udi Skagen, og Magdalene Albretsdatter; det andet Niels Michelsen Hiermand, Forpagter paa Dybvad, og Ide Nielsdatter Birk; det tredie Claus Svendsen Bonsdorph, Forpagter paa bem. Gaard Odden, og Wibeche Nielsdatter Birck.
18. Juni. *) Om Natten blev Grevinde Elisabeth Helena von Viereck i Kiøbenhafn forløst med en ung Søn, Regis nostri Filio naturali, som seq. die af Confessionario Regio D. Peter Jespersen blev døbt og kaldet Friderich.
22. Juni. Forrettede novus Episcopus Fioniæ, Dr. Christian Rudolph Müller, sin første Præste-ordination, da hand i Thoreby Kirke i Lolland indviede disse 2 hæderlige Mænd: Hr. Hans Rhumann Friderichsen Monrad, Sognepræst til Hesselager Meenighed udi Fyen, og Hr. Søfren Thomassen, Capellan i Nachskou.
23. Juni. Blev den Kongl: danske General Lieutenant Tramp, som for et Par Maaneder siden vaar død i Ungarn, hans Liig, hvilket til Kiøbenhafn var ankommen, i Vor Frue Kirke sammesteds nedsat.
27. Juni. *) Grevinde Elisabeth Helena von Vierech døde i Kiøbenhavn om Eftermiddagen, nono post puerperium suum die, efter mange udi denne hendis Barsel-Seng udstandne Smerter.
3. Juli. Døde i Fladde paa Mors Hr. Madtz Michelsen Hassing, Sognepræst til Flade og Sønder-Droby Kirker, anno ætatis 51, Ministerii 16to.
9. Juli. Kom Hr. Michel Frandsen af Øsløs til mig med indstendig Begiering paa sin Hustruis Broders Johannes Steenstrupii Vegne, at jeg vilde forunde hannem Scholæ Nicopiensis Rectoratum, som nu, formedelst Falk Christensens Promotion, vilde blive vacant. Jeg gav hannem, uden lang Betenkning, herpaa min Tilsagn, saa vel i Henseende til hans gode Faders, Sal. Hr. Niels Stenstrups Meriter, som til Sønnens velbefundne Qvaliteter.
22. Juli. I Agerholm Præstegaard i Thye døde udi Barsel-Seng Proustens i Hillerslev-herred Hr. Peder Roalsens Hustrue.

1704.

23. Juli. *) Der Kl. vaar imellem 6 og 7 om Morgenen gick Capitain Commandeur *J ø r g e n S k e e l* fridsk og sund fra sit Logement ned paa Holmen i Kiøbenhavn for at mønstre sine Folk, og saa snart hand kom i Mønster-Porten segnede hand ned til Jorden og døde paa Stæden.
- Bispen i Viborg, *Bartholomæus Deichmann*, indviede sammesteds sin Fetter, *P e d e r D e i c h m a n n*, til Sognepræst i Buderup, Ordestrup og Graflev Meenigheder.
29. Juli. Hafde Hr. *P e d e r D e i c h m a n n*, som vaar nest forregaaende Uge præst-viet, Bryllup i Viborg Bispe-Residentz med sin Formands, afg. Hr. *Peder Eckhofs* eeneste Datter¹⁾.
15. August. Døde i Medelfar *M. H a n s M a d t z e n L i e m e*, Sognepræst ibidem, saavel som og til det annexeret Sogn Kauslund, anno Ministerii 33, ætatis 58. Var ogsaa de 4 sidste Aar Proust udi Wentz-Herred.
27. August. I Mag. *S ø v r e n S e v e l s*, *Wiburgensis Pastoris ac Præpositi Huus*, tildrog sig en sær Ulycke, idet hans Daatter, en voxen Pige, fald bagelends ned af en høy Stiige, slog sin Hals i Stycker og døde paa Stæden.
15. September. I en Skrivelse, som jeg bekom fra min Fætter Capitain *B i r c h e r o d*, gav hand mig tilkiende sin Kieristes dødelig Afgang.
7. Oktober. *) Om Aftenen viede jeg i Stuen paa Kaas Capitain *S e l i o M ü l l e r* og hans Brud Jomfru *M a g d a l e n a B a r t h o l i n* tilsammen.
- Forgick under Heiligeland et Skiberum, med hvilket en Kiøbmand i Aalborg, *A n d e r s B a l l i n g*, vaar kort tilforn bortseglet ad Holland. Alle Folkene, som vare inden Borde, salverede sig til Land paa Vraget, undtagen bem. Kiøbmand, som motte sette Livet til.
9. Oktober. I Hillerslev udi Thye hafde Sognepræsten ibidem, Hr. *P e d e r N i e l s e n*²⁾, Bryllup med sin Formands i Kaldet, afg. Hr. *O l u f N i e l s e n s* Encke.
13. Oktober. Døde i Mariager Mag. *P e d e r W i v e b r o*, Pastor primarius sammesteds, der hand ickun paa fembte Maanet hafde været in Officio.
24. Oktober. In templo primario *Wiburgensi* indviede Biscop *Deichmann* disse tvende Præster: Hr. *H a n s S e e h u u s*, Sognepræst til Tiele og Vinge, og Hr. *H a n s S ø f r e n s e n*, Sognepræst til Vilsted og Windblæss Meenigheder.
28. Oktober. Kaldede og constituerede jeg, efter forregaaende Overhørelse, *H a n s J a c o b s e n*, Studiosum, til Degn i Kollerup og Skræm Sogner i Vester-Hanherrid.
31. Oktober. I St. Knuds Kirke i Odense ordinerede Biskopen *Dr. Müller* disse 5 Præster: Hr. *J o h a n P o s t*, Sognepræst udi Skamby, Hr. *P e d e r B r a n d t*, Vice-Pastor til Gielsted og Rørup, Hr. *O l u f N o r d m a n d*³⁾, Capellan til Dalum og Sanderum, Hr. *P e d e r J u u l*⁴⁾, Capellan til Allerup og

1) Cathrine Pedersdtr. Echhoff.

2) Molderup.

3) Ikke hos Wiberg.

4) Hjul.

1704.

- Davinde, og Hr. Johannes Reimer, Capellan til St. Hans i Odense samt Høyby Meenigheder.
3. November. Der en Borger-Enke Anne Jensdaatter, afg. Peder Søfrensens, som vaar min Amanuensis Jens Rhimands Moder, og for 8 Dage siden anno ætat. 78 bortdød, hun blev hodie i St. Botulphi Kirke begravet, gjorde jeg hendes Liig til sit Leyersted Geleide.
9. November. Blev Hr. Madtz Pedersen Rostoch, efter at hand over 25 Aar hafde været Medtiener til St. Knuds Meenighed i Odense, indsat i Medelfar og Kauslund Kirker af Præposito Wendensi, Hr. Peder Winther, til bemelte Sogners Pastorat. Hans Successor i Capellaniet til St. Knuds Kirke blev Hr. Iver Lagesen, tilforn Felt-Præst, som ottende Dagen derefter [Dom. scil. 26 post Trin.] blev af M. Jørgen Karstens indsat.
12. November. Fra Middag til hor. 10 vespertinam var jeg med min Kieriste og fleere gode Venner i Borgemester Hermand Werkmesters Huus til hans Daatters Karen Werkmesters Bryllup med Johan Adolp de Clerqve, Proprietario til Biergebygaard i Selland.
15. November. Der Kl. vaar henved halfg. to om Eftermiddagen døde i Odense Mag. Niels Andersen Hals, Mathematicum Professor Honorarius in Regio Gymnasio Otheniensi, anno ætatis 70 mo.
18. November. Mag. Jens Pedersen¹⁾, Sogne-Præst til Dalum |: som elders nogen Tiid vaar kaldet Christiansdall | og Sande- rum Meenigheder, døde i sin Præstegaard af morbo longinqvo, anno ætatis 68, Ministerii 41mo.
19. November. *) Om Aftenen stod afgangen General-Lieutenants, Hr. Adam Friderich Trampes meget prægtige Liig-begiengelse i Vor Frue Kirke i Kiøbenhafn, hvor Prousten Mag. Dorschæus forrettede Parentationen, og adskillige kostbare Inventioner med Castro doloris og andet mere vaar at see.
21. November. Blev afg. Mag. Niels Halsis Liig i St. Knuds Kirke i Odense hæderlig begravet.
22. November. *) Døde i Kiøbenhafn den nafnkundige blinde Snidker Johan Bilefeld, om hvilken meldis in Auctario Musei Regii pag. 4, som var bleven stok-blind anno ætatis decimo og hafde siden den Tiid lært sin Konst saa perfect, at hand hafde giort, foruden meget andet dislige Arbeid, det netteste og rareste Skab, som findis paa Kongens Kunst-kammer.
28. November. Holdte jeg i St. Botulphi Kirke Præste-Vielse, nemlig disse to gode Mænds: Hr. Falch Christensen²⁾, Sognepræstis til Fladde og Sønder-Droby Meenigheder paa Morsøe, og Hr. Christopher Albertsen Olsdorps, Medtienners til Wolstrup og Hørbye Sogner i Wensyssel.
30. November. *) Om Formiddagen Klok. 10 døde paa Odense Slot meget fage og uden nogen synderlig forregaaende Svaghed Hr. Diderich Schult til Findstrupgaard, Ridder af

1) Bergendal.

2) Sylve.

1704.

Dannebrog, Kongl: Maytts: Geheime Raad og Stiftsbefalningsmand i Fyen.

10. December. Hafde Sognepræsten i Næssborg, Hr. A b r a h a m M a r t i n u s H v i i d, Bryllup i Hobro med den forrige Byfogeds ibid. afgangne Lafridtz Skippers Daatter, I n g e r M a g d a l e n e S k i p p e r.
- C h r i s t o p h e r d e H e m m e r til Refnis, Assessor i Commerce-Collegio, døde, efter nogle Dages Svaghed, paa samme sin Sædegaard i Nørre-Jylland, anno ætat...
13. December. Kaldede og constituerede jeg H a n s H o l g e r s e n til at være Degn til Snedsted Kirke i Thye, efterat Degnekaldet ibidem, siden den forrige Degns, A n d e r s C h r i s t e n s e n s spontanæam cessionem, hafde en temmelig rum Tiid staaen vacant.
16. December. I Tødslef i Aarhus Stift døde Hr. J e n s P r i n t z l e r, Proust i Gerlevherrid og forдум Sognepræst til Tødslef og Dalbyovre Kirker; hvilket sit Pastorat hand 3½ Aar tilforn hafde afstaaen til sin Svoger-Søn Hr. A n d e r s B o r c h o r s t.
19. December. Blef Hr. A u g u s t i n u s H a a r d, Sognepræst til Frøslev og Mullerup Kirker paa Mors in primaria Diæceseos nostræ æde af mig ordinerit.
23. December. Døde paa sin Gaard Skiersøe i Jylland H a n s B e n t z o n, Kongl: Maytts: Justitz- og Cancellie-Raad og forдум Landsdommer i Nørre-Jylland.
24. December. I Gelsted Præstegaard i Fyen døde Hr. N i e l s H a n s e n H u s u m, Sognepræst til Gielsted og Rørup Kirker, an. minist. 29, og fick strax til Successorem sin for kort Tiid siden ordinerit Medtiener Hr. P e d e r B r a n d t.

1705.

7. Januar. Sognepræsten til Tømmerby og Lild Kirker i Han Herred, Hr. X a n d e r N i e l s e n C r y s t a l s i n, døde om Eftermiddagen i sin Præstegaard Kiærup, der hand Præste-Kaldet ibidem paa tiende Aar hafde betient.
- *) Om Aftenen blev Geh. R. og Stiftsbefalningsmandens i Fyen Hr. D i d e r i c h S c h u l t s L i i g fra St. Hansis Kirke i Odense |: hvor det ab obitu ipsius hafde været indsat :| med anseenlig proces bortført og til Foborg, hvor hand hafde sin Begravelse-Sted, henført.
8. Januar. *) Døde i Kiøbenhafn C l a u s R a s c h til Raschenberg, Kongl: Maytts: Estats-, Justitz- og Cancelli-Raad, Politimester, Assessor i Høyeste Rett og Commerce-Collegio, saa og øverst Borgemester i Kiøbenhavn, anno ætat. 66.
10. Januar. Kom Sognepræsten i Siøring, Hr. A n d e r s H a r d i n g, til mig om Morgenen og notificerede mig sin Forlovelse med Mag. H e n r i c h S t a m p e s Daatter.
13. Januar. Mag. P e d e r W i n s l o w, Sognepræst til Prestøe og Skibinge Meenigheder i Selland og Proust i Borseherred, døde i bem. Prestøe an. ætat. 69. Minst. 39.
27. Januar. Blev afg. Justitz-Raad H a n s B e n t z o n paa Schersøe udi sin Sogne-Kirke Draaby begravet.

1705.

2. Februar. Saa bekom jeg og Brev fra M. Chr. Lauritzen Wellejo i Linterup, som beklagede, at hans Søns Hr. Peder Kragelunds trolovede Kieriste vaar i disse Dage ved Døden afgangen, førend deris Bryllups Tiid vaar berammet.
6. Februar. Døde i sin Præstegaard Hr. Lauritz Justsen Gylling, Sognepræst til Alling og Tulstrup Kirker i Aarhuus Stift, anno Ministerii 40 mo.
11. Februar. Døde i Odense Hr. Michel Marcussen Reimer, Capellan til St. Hans Kirke sammesteds og Sognepræst til Høyby Meenighed, der hand hafde levet i 79 Aar og trej Maaneder.
13. Februar. Saasom Madtz Jacobsen Bruun, Collega Scholæ Sæbyensis, hafde qvitterit samme sin Function og en anden Studiosus, nafnl. Nicolaus Holst, vaar af Ludirectore Mag. Musæo i hans Sted, og paa mit Behag, antagen, saa ratificerede jeg, efter Begiering, samme Vocation.
17. Februar. Døde i sin Præstegaard paa Thyholm Hr. Knud Nielsen, Sognepræst til Søeberg og Odby Meenigheder, anno ætat. 62, Ministerii 32 do.
18. Februar. Ordinerede Biskop Deichman in æde Cathedrali Viburgensi disse 3 Præster: Hr. Peder Wilde¹⁾, Sognepræst til Gislum og Testrup, Hr. Johan Melchior Hypoph, Sognepr. til Balling og Volling, og Hr. Christen Thomassen Lund, Medtiener til Rødding, Løvel og Pederstrup.
19. Februar. Hr. Anders Harding, kommendis fra Hammer, var hos mig post meridiem. Hafde, paa sin tilkommendis Svogerfaders, M. Henr. Stampes Vegne, dette aldeeniste at referere. at hans eldste Daatter, som boede i Holbeck, vaar, ved hendes Mands dødelig Afgang d. 9. hujus, nyligen bleven Enke.
Der Kl. vaar 12 om Middagen, døde i Viborg Sal. Doct. Henrich Gerners, Episcopi Viburgensis, efterlatte Enke, Fru Dorothea Bircherod, anno ætatis 70 mo, viduitatis 5to.
4. Marts. Præsiderede jeg udi Tamperdags-Retten, som holdtis i voris Convent-Huus om Formiddagen, hvor tvende Sager vaare indstevnede, nemlig (1) Kirsten Antoniidatter Berings af Understed Præstegaard, contra sin trolovede Fæstemand Knud Christensen, samt hendis Stiffader, Hr. Jens Andersen, og besynderlig hendes Moder, fordi de hafde nød og tvunget hende til Trolovelse med bem. Knud Christensen. I denne Sag gik, efter acta probata, Skilsmisse-domb, og Moderen blev mulcterit. (2)...
- *) Om Morgen Kl. 3 døde i Aalborg Mag. Jacob Langbeck, Sognepræst til Vor Frue Meenighed sammesteds og de annexerede Nørre- og Sønder Tranders Kirker samt Proust over Aalborg Clericie, an. ætat. 68, der hand hafde levet in Ministerio, først i Selland, og siden her paa Stæden, paa det 42de Aar.

¹⁾ Peder Olufsen Witt.

1705.

9. Marts. I Vlborg Domkirke blev den salige Enke-Bispindis *Dorthe Bircherods Liig* hæderlig begravet.
 *) Døde i Kiøbenhavn den liden *Friderich Gyl- denløve*, voris regierende Konges Filiolus naturalis af Grevinde *Elisabeth Helena von Viereck*, der hand ickun hafde levet i 8 Maaneder, 2 Uger og 5 Dage.
12. Marts. Stod jeg Fadder af voris Borgemesters, *Peder Reenbergs* liden Søn, som blev døbt i Vor Sognekirke af *M. Claus Christian* og nevnt *Johan Pop*.
13. Marts. Blev voris salige *Proustis Mag. Jacob Langebecks* Liig, i en fornemme og meget folke-riig Forsamling, begravet udi Vor Frue Kirke, hvor jeg forrettede Liig-prædiken.
14. Marts. Blev Secreterer *Christian Leegaard* af K: Maytt: naadigst forordnet og beskicket at være Cancellie-Raad; item *Povl Pedersen*, forrige Proviants-forvalter i Christiania, aflagt med Commerce-Raads Titel.
19. Marts. *) Besøgte jeg sal. *M. Jacob Langebecks* bekymrede Enke, *Sophia Winther*, og meddeelte hende de gavnligste Raad, som jeg vidste, til hendes Rettigheds Conservation, ved hvis hende udi sit Naadsens Aar kunde tilkomme, saa og om hvad hun beqvemmeligst kunde anfange med to vanvittige Sønner, hvilke vaar den gode Qvindes største Huus-kors.
22. Marts. Fra Prousten paa Thyholm Hr. *Peder Nielsen* ankom en skriftlig Sollicitation paa Degnens til *Hvidberg* og *Liungsoe* Sogner, *Hans Pedersens* Vegne, som begierede at motte afstaa |: for sin Alderdoms og Skrøbeligheds Skyld |: sit Degnekald til en Person af *Salling*, navnlig *Anders Pedersen Nørheede*, der hafde lovet at egte hans Daatter efter den imellem dennem oprettet Contract, hvilken mig liigeleedis blev tilskicket.
26. Marts. Sal. *Nicolaj Bejenborgs*, Tydsk og dansk Skoleholders Liig, som i Vor Frue Kirke blev om Eftermiddagen begravet, ledsagede jeg til sit Hvilested.
28. Marts. Blev Enkedronningens Kammer-Secreterer *Gerhard Neuhaus* af Rege nostro til Justitz-R. Charge befodret.
3. April. Om Aftenen ved Solens Nedgang døde i sin Præstegaard Hr. *Lavridtz Schrøder*, Sognepræst til Kietterup og Giøttrup Kirker i Hanherred, anno æt. 59, minist. . . .
8. April. Var jeg Fadder af Hr. *Frandtz Arctanders* liden Søn, *Niels Hendrich*, som blev døbt i Vor Frue Kirke her i Aalborg.
17. April. Giorde jeg *Morten Henrichsens* Hustru, Sal. *Ide Andersdaatter Høy*, som vaar Langfredag forleden død i Barsel-Seng, Geleide til hendes Grav og Lejersted i Vor Frue Kirke.
20. April. Døde i Kiøbenhafn Mag. *Søfren Pedersen Glud*, Rector Scholæ sammesteds, anno ætatis 43, der hand Bestillingen i 7 Aar hafde forrestaaen. Vel vaar hand en brav lærd Mand, men hans liiderlig Levnet og débauche forkortede hans Levnet og satte Skolen i en slet Tilstand.

1705.

- Hr. Abraham Lucassen Calovius¹⁾, Sognepræst til Romdrup og Klarup Meenigheder i Viborg Stift, døde ogsaa eodem die udi bem. Romdrup Præstegaard, anno ætatis quadragesimo primo, Ministerii decimo.
24. April. I Fladde Præstegaard udi Wensyssel døde en meget alderne og udlevet Qvinde, navnlig Anne Hansdatter Ølgod, som fordmum hafde successive været gift med 3 Sognepræster i Albeck, scil. Hr. Peder Hemmeth, Hr. Povel Claussen og Hr. Jacob Mummé; sad efter den sidste Mand Enke i 31 Aar, men levede i 94½ Aar. Saae, førend sin Død, Børn 13, Børnebørn 63 og Børnebørnsbørn 90, gjør tilsammen 166.
6. Maj. Hafde Stifts-Befalningsmanden i Viborg, Baron Fridrich Krag, Bryllup paa Eegeskov i Fyen med Jomf. Edele Krag, Geheime-Raad Hr. Niels Krags Daatter.
20. Maj. Consecrerede jeg udi St. Botulphi Kirke disse tvende ærværdige Præster: Hr. Johan Dauw, Sognepræst til Thisted og Tilsted Meenigheder, og Hr. Jacob Urbansen Bruun, Sognepræst til Tømmerby og Lild Sogner. Bem. Hr. Johan Dauw hafde sig til Prædike-tienisten bereed, men blev om Morgenen, og fornemmelig imedens Ordinations-acten holdtis, af en heftig colica saa haardelig angreben, at det vaar hannem icke mueligt, sig da samme Function at paatage, hvorfore jeg motte lade Hr. Mogens Dyre, i slig uformodentlig Skynding, extempore forrette den.
28. Maj. Hafde M. Peder Carstensen Seehuus, Rector Scholæ i Randers, Bryllup ibidem med sin anden Hustru Inger Pedersdatter. Hvilket deris Ægteskab varede dog icke lenger end 13 Uger, vid. inf. 28. Aug.
7. Juni. Om Morgenen døde i Aalborg Peter von König, som vaar af Kongl. Maytt. antaget og beskicket til at være Søe-Capitain over de til Kongens Søe-Tieniste herpaa Stæden enroullerede Skibs-folk. Hand var først for 5 Uger siden hid til Byen ankommen, og lagde sig saa strax der efter til at døe, an. ætat. 60.
16. Juni. Paa den Gaard Høstmark i Jylland, Sal. Ambtsforvalter Kleins Arvinger tilhørende, hafde Niels Madtzen West, Capitain ved den judske Land-Milities Dragoner-Regiment Bryllup med bem. Ambtsforvalters Daatter Miscella Otilia Klein.
17. Juni. Hafde Hans Jacobsen, Borgemester i Roskilde, Bryllup ibidem med Margareta Schadde, Theol. Lectoris et Scholæ Rectoris Mag. Peder Schaddes Daatter.
22. Juni. Blev Kammer-Junker Christian Lerke, afg. Cornelii Lerkes Søn, med Estats-Raads Charge af Kongl. Majestet aflagt.
23. Juni. Giorde jeg Sal. Peder Pedersen, fornemme Handelsmand i Aalborg, som boede ved Vester-Aae og døde i Dag 8 Dage, hans Liig Geleide til sit Hvile-Sted i Vor Frue Kirke. Dersom her nogen Tiid haver levet en god, ærlig og trofast Mand udi denne Stad, da vaar hand sandelig en af dem.

1) Calow.

1705.

Hvilket Vidnesbyrd Mag. Reenberg, som prædikede over Liiget, ogsaa med Billighed gav hannem i sin Tale.

25. Juni. Kom Degnen i Torslev udi Børlumherred, *Jacob Jensen*, til mig med et Vocations-Brev, som Fr. Kirstine Beck paa Wraae haver givet hannem, til at være herefter tilligemed Degn til Annex-Sognet Lendum. Hvilket Kalds-brev jeg gandske gierne confirmerede, saasom jeg dog forhen lenge haver ønsket, at bemelte Torslev og Lendum Sogner, hvilke hid indtil ved to adskillige Degne har været betient, motte vorde samlede, saavel under een Degns som under een Præstis Administration.
- Hafde Sognepræsten til Siøring i Thye, Hr. *Anders Harding*, Bryllup i Hammer i Vensyssel med loci Pastoris Mag. *Henrich Stamps Daatter, Dorthé Kirstine Stampe*.
7. Juli. Paa Ryslet i Vensyssel stod Sognepræstens af Haverslev og Beistrup Hr. *Hans Jørgensen Kiærgaards* Bryllup med *Margrete Lasson*, Mag. Lyder Lassons, Pastoris Crucisorani Daatter.
10. Juli. Forrettede jeg Sognepræstens til Kietterup og Giøttrup Meenigheder Hr. *Daniel Friedenreichs* inauguration hor. et loc. sol.
17. Juli. Blev Hr. *Hans Lavridsen*¹⁾, Sognepræst til Romdrup og Klarup i Fleskum-herred, indviet i Viborg Domkirke af loci Episcopo Dn. *Bartholomæo Deichmanno*.
21. Juli. Blev *Lyder Mortensen*, efter forregaaende Overhørelse, confirmerit og beskicket af mig til Ulsted Degnekald i Vensyssel, da Fr. Kirstine Beck paa Wraa, som har Jus Patronatus til Kirken, hafde givet hannem sit Vocations-brev til samme Diaconat.
22. Juli. Hafde Sognepræsten udi Thisted, Hr. *Johan Dauw*, Bryllup i Kiøbenhafn med *Agnete Catharine Grøtteri*n, afgangne *Valentin Grøtters* Daatter.
5. August. Holdte Sognepræsten til Ølands Kirke, Hr. *Peder Ridderhuus*, sit Bryllup sammesteds med *Mette Nielsdatter Buggi*²⁾, den forrige Sognepræstis til Haverslev Meenighed, afg. Hr. *Christopher Stubs* Enke.
12. August. Blev Mag. *Anders Frølund*, antehac Rector Scholæ Soranæ, indsat om Formiddagen af Biscoppen D. *Henrich Bornemann* i Kiøbenhafns Skole til ejusdem Scholæ Metropolitanæ Rectoratum udi afg. Mag. *Søfren Gluds* Sted.
19. August. Om Eftermiddagen, da voris Stads-Medicus, *Doct. Michael Friderich Chemnitius de Stromberg*, blev copulerit til *Mette Lucasdaatter*, afg. *Anders Andersen Ballings* Enke, vaar jeg tilligemed min Kiereste og nogle andre faa Venner i Bryllups-Huuset, samme Copulation og Brudevielse at anhøre.
20. August. Vaar jeg med min kiere Hustru atter igien til Bryllup, nemlig i Vor Naboes, *Anders Nielsen Hous Huus*, hvor Hr. *Christen Svendsen*, Sognepræst til Torslev i Han-

1) Tanche.

2) Bugge.

1705.

herred, og Kirsten Jensdatter, dicti Andreæ How privigna, bleve af M. Claus Reenberg sammenviede.

21. August. Gav Præpositus Jersleviensis Hr. Anders i Brædkier mig skriftligen tilkiende, at hans eldgammel Capellan, Hr. Christen Jenssen Røgelhede, er forleden Mandag d. 17. Aug. i sit Alders 83 Aar ved Døden hensovet.
22. August. *) Om Aftenen Kl. 10 døde i Christianssand, efter 8 Dages Svaghed, Mag. Ludvig Stoud, Biscop over Stavanger Stift, der hand Embedet noget over 6 Aar hafde betient.
28. August. Confirmerede og beskikkede jeg hæderl. Studiosum, Lauridtz Jensen Krag, til Albech og Waar Degne-Kald i Wensyssel, hvor til hand hafde Patronens Estats Raad Holger Reetzis Vocationsbrev, saasom den forrige Degn, Niels Michelsen Find, haver, propter senectam et cæcitatem, Embedet godvilligen for hannem afstaaen.
Døde i Randers Mag. Peder Carstensen Seehuus, Rector Scholæ sammesteds, an. ætatis 66, der hand i 24 Aar Embedet hafde betient.
31. August. Hans Moridtz Ten Treven, Studiosus, kom til mig med et Kaldsbrev, som Assessor Peder Lassen til Ryslet hafde given ham paa Wadum Degne-kald i Vensyssel, efter at den forrige Degn, Hans Lafriksen¹⁾, vaar bleven derfra til Pastoratum Romdrupiensem befodret. Samme Hans Moridsen hafde for . . . Aar siden været Collega infimæ classis Scholæ Alburgensis. Jeg gav hannem saa, efter forre-gaaende Overhørelse, min nærmere Confirmatz paa bem. Embede.
3. September. Hafde Sognepræsten til Rødding og Kreyberg Kirker i Salling, Hr. Hans Lund, Bryllup paa Kieldgaard med sin anden Hustrue Metthe Maria Skou, Forpagterens ibidem Axel Mogensen Skous Daatter.
9. September. Kom Hans Christensen Lieme tilbage fra Thy og hafde allerede erlanget Sognepræstens i Nørhaae, Hr. Christen Søfrensen Hiortvangs, Vocationsbrev til at være Capellan og Medtiener i Ordet. Samme Vocation jeg, ratione officii, approberede.
I Kiøbenhafn hafde Christian Reitzer, Juris Professor Regius og Collegii Consistorialis Assessor, Bryllup med Maria Rhode, afgangen Anders Søfrensen Renteskrivers Daatter.
13. September. Begav jeg mig om Morgenen over til Sundby Kirke, hvor jeg til Prædike-Embedet indviede disse 2 hæderlige Mænd: Hr. Knud Berntsøn Spormann, Sognepræst til Frøsef og Mollerup Kirker paa Morsøe, og Hr. Hans Christensen Lieme, Capellan til Nørhaa Menighed i Thy.
17. September. Hans Lucassen, Raadmand i Aalborg, blev sammesteds ved Døden bortkaldet om Formiddagen Kl. 7, anno ætat. 40 propé completo.

1) Tanche.

1705.

21. September. Blev Cancelli-Raad og Landsdommer i Lolland og Falster P o v e l M a t t h i a s s e n af Kongl: Maytt: aflagt med Justitz-Raads Titel.
23. September. Hafde Sognepræsten i Meijrup ved Holstebro, Hr. F r i d e r i c h C h r i s t i a n S c h n e l l, Bryllup paa Vivebroe ved Mariager med Stedens Proprietarii C h r i s t e n J e n s s e n s Daatter¹⁾).
25. September. Giorde jeg afg. Raadmand H a n s L u c a s s e n s Liig Følge til sit Hvilested i Vor Frue Kirke.
*) Beskickedede vor Konge fire nye Land-Commissarios ved Militien i Norge, nemlig Justitz-Raad F r i d e r i c h M e r k e r, til at være Land- og Krigs-Commissarius udi det Agershusiske District, J o h a n M u l l e r til samme Charge at betienne i Christianssands Stift, J e n s J u e l, til at være Krigs-Commissarius i Bergens Stift, og N i e l s M e j e r til samme Bestilling at antage i den Trundhiemske District.
19. Oktober. Blev S ø f r e n M u u s, Episcopi Ripensis Søn, af Kongl: Maytt: allernaadigst beskicket til at være Secreterer udi det danske Cancellie.
21. Oktober. Gav Hr. P e d e r H o l s t i Wraa mig per literas tilkiende, at hans Capellan Hr. S ø f r e n L a u r i t z e n²⁾ hafver Torsdagen d. 15. hujus ved Døden sagt gode Nat, og at hand, paa mit Behag, haver igien opsøgt sig til samme Tieniste en anden skickelig Person, ved Navn N i e l s J ø r g e n s e n M y g i n d, hvilken hand gierne vilde have ordinerit, naar det kunde falde mig beleyligt.
22. Oktober. Døde i sin Præstegaard Hr. P e d e r A n d e r s e n³⁾, Sognepræst til Torning og Karup Meenigheder udi Nørre-Jylland i Aarhus Stift, anno Ministerii 31 mo.
24. November. Vaar jeg med min Kieriste til P e d e r C h r i s t e n s e n H o l s t, en ung Kiøbmands her i Aalborg, og C a t h a r i n æ S t a m p i s, Mag. Henrich Stampes Daatters, deris Bryllup, som stod i Christen Lauritzen Hobroes Huus.
23. December. Giorde jeg den afdøde Studiosi N i e l s H e n r i c h s e n A g a a r d s Liig Geleide til sin Grav og Hvilested i Vor Frue Kirke.
28. December. K n u d U r n e til Juulskov, Kongl. Maytts. Estats-, Justitz- og Cancellie-Raad, døde paa bem. sin Gaard Juulskov i Fyen, circa horam 10mam vespertinam, anno ætatis 72.
30. December. Døde paa Weilufgaard udi Fyen E l s e P e d e r s d a a t t e r, som hafde 3 Gange været gift, først med M. E r a s m o B r o c h m a n n, Theologiæ Professore Regio i Kiøbenhafn, dernest med Borgemester N i e l s H a n s e n S c h m i d t, Proprietario til Liuse Kloster og Weilufgaard, begge to meget fornemme Mænd, og omsider med P e d e r K l i n g e n b e r g.

1706.

2. Januar. I Oustad, liggendis ved Dramen i Norge, tildrog sig den ulyckelig Casus, at Amtmand P o v e l G l u d, sammesteds

1) Margrethe Christensdtr. Wibroe.

2) Aalborg.

3) Thorning.

1706.

boendis, ihjelskiød af Vanvare sin egen Hustrue, der hand stod og vilde gjøre en Bysse til rette, og ick saae hende at komme i Veyen for sig; efterat hand med samme sin Frue, Ingeborg Maria Bording, hafde levet et kierligt Egteskab i ... Aar.

Blev Ober-Land-Drosten i Oldenburg og Delmenhorst Hr. Ludvig Statius Hahn af Kong Friderich beskicket til at være der hos Hans Maytts: Geheime Raad.

Samme Dag bleve og de tvende Ober-Krigs-Commissarii ved Regis nostri udenlandske Auxiliar-Troupper Wilhelm Schnell og Tobias Rosbach af Hans Kongl. Mayestet med Justitz-Raads Titel aflagte.

9. Januar. Blev Peder Smith til Lundegaard i Fyen af Rege nostro med Cancelli-Raads Charge aflagt.
13. Januar. Blev Hr. Niels Jørgensen Mygind, Capellan til Wraa, Emb og Serridtzlev Sogner, ordinerit af mig udi St. Botulphi Kirke.
19. Januar. Der en Raadmand i Horsens, ved Nafn Winicke, vaar om Formiddagen opgaaen, med de andre sine Collegis, paa Raadhuset ibidem, udi nogle deris fellitz Forretninger, paakom ham en hastig suffocation sammesteds, saa at hand blev død derfra udbaaren.
- Fick Secreterer Niels Bentzon til Haunøe, Petri fil., ved Kongelig Maytts: Bref Character af Cancellie-Raad.
20. Januar. Om Aftenen Kl. 7 døde paa sin Gaard Willerup i Vensyssel Velbr. Giord Christopher Unger, efter et Par Maaneders Svagthed, anno ætatis suæ 27.
1. Februar. Giorde jeg Prousten Mag. Aspach og hans Kieriste udi deris Huus en Condolentz-Visit, eftersom deris eldste Søn, puer sexennis, vaar nyligen ved Døden afgangen. De Gotfolk hafde god Slid paa deris Børn. Thi superiori anno, paa dend samme Tiid de komme fra Thisted her ned, da motte de miste 3 paa en Gang i Smaapocker og nu denne til af Messlinger.
2. Februar. Fru Sophia Amalia Gerstorph, Admiral Jens Rothsteens Hustrue, døde paa deris Gaard Rodstenseye i hendes Alders 57de Aar.
4. Februar. Vaar jeg tilligemed min Kiereste til Christen Anderssen Schielsbergs, Civis et Negotiatoris Alburgensis, og Mette Margrete Lunges Bryllup, som blev holdt om Aftens Tiid udi Brudens Faders, Søfren Nielsen Lunges, Raadstue-skrivers Huus.
6. Februar. Om Morgenen Kl. 4 døde i Nibe Mag. Jacob Meulengracht, Sognepr. til Nibe og Woxlef Meenigheder, anno Ministerii sexto.
- M. Niels Muus, Rector Scholæ Sæbuensis, indgav til mig en skriftlig Begiering udi denne Meening: At som hans Hustru Sidsel Thomasdatter vaar d. 23. Januar ved Døden afgangen¹⁾.
7. Februar. Hr. Johan Kahl²⁾, Sognepræst til Schelund Mee-nighed i Jylland, døde af en Apoplexie meget hastelig udi

¹⁾ Resten af Indførslen, der udelades her, vedrører Skiftebehandlingen.

²⁾ Kall.

1706.

Viborg, hvor hand en Dags Tiid tilforn fridsk og sund vaar ankommen, da hand Præste-Embedet paa fierde Aar hafde betient.

Der Kl. vaar 6 om Aftenen, døde paa Rugaard i Fyen Wilhelm Friderich Wedel, Greve af Wedelsburg, Herre til Tybering etc., Ridder af Dannebrog.

10. Februar. Døde paa Julinge i Selland Fr. Sophia Catharina Juel, Friherinde af Julinge og Frue til Bagisvogn, afg. Estats-Raads og Stifts-Befalningsmands Friderich Winds Enke.

5. Marts. *) Døde paa Høgholt i Vensyssel Eiler Eilersen Holm, Proprietarius til Høgholt og Eskiær, een af de aller riigeste Mænd i Landet.

8. Marts. Blev Frands Nielsen (som nu omsider hafde med sin Antecessore om Indkomsten fuldkommelig contraheret,) stadfæstet og beskicket af mig til Aaby og Biersted Degn-Kald¹⁾.

14. Marts. Mag. Niels Muus, Rector Scholæ Sæbuensis, vaar hos mig sub vesperam og, foruden andet meere, som hand hafde at forrebringe, beklagede sig høyligen der over, at hans Hustru, som nyligen vaar ved Døden bortkaldet, hafde i hendis levende Live sat sig udi en temmelig stor Giæld og Viitløftighed, hannem aldeelis uviidendis, saa at hand der udover nødtis til sig fra nogle af Creditorerne deris Kraug med Lovens lib. 5 cap. 1 artic. 13 at liberere.

Der Sognepræsten til St. Hans Kirke i Odense, Mag. Madtz Hvid, hafde, efter Evangelii Oplæsning, anfanget sin Høymesse-Prædiken sammesteds, fick hand en Apoplexie paa Prædikestolen, saa de motte bære ham ned, og hand aldrig talde siden, men døde den nestfølgende Nat.

16. Marts. Der Agnete Werkmester, vor eldste Borgemeisters Søster, og Anders Madsen Klestrup's Hustru, (som vaar død d. 8 hujus anno ætatis 80,) blev om Eftermiddagen i St. Botulphi Kirke begravet, gjorde jeg, med andre fleere, hendis Liig did hen Geleide.

21. Marts. Hafde Mag. Erich Mule, Conrector Scholæ Othenianæ, Bryllup paa Weilegaard i Fyen med Margareta Klingenberg, afgangen Peder Klingenbergs og Else Pedersdatters, tres abhinc menses demortuæ, deris Daatter.

22. Marts. Blev afgangen Mag. Madtz Hvids Lig i St. Hans Kirke i Odense begravet.

23. Marts. Hafde Hr. Peder Brøndlund, Sognepræst til Hellevad og annexerede Meenigheder i Vensyssel, Bryllup i Skæve med sin anden Hustru Sophia Brun, Sognepræstens ibidem, Hr. Jacob Bruuns Daatter.

Samme Dag hafde Henrich Tegder, Pharmacopæus Randrusiensis, Bryllup i Randers med Antecessoris sui Vidua, Magdalena Sibylla Gesia.

Der Kl. vaar imellem 5 og 6 om Morgenen døde i Kiøbenhafn den bedagede og nafnkundige Jens Lassen, for dum Landsdommer i Fyen, men nu Kongl. Justitz-, Cancellie- og Admiralitets Raad, i hans Alders 81 Aar.

¹⁾ If. to Indførsler i Dagbøgerne 15. og 27. Febr., udeladt her, var Frands Nielsen Student og f. i Odense. Forgæengeren hed Niels Nielsen.

1706.

30. Marts. Vaar jeg i Vor Frue Kirke Fadder af Proustens Mag. Sixti Aspachs liden Daatter Sophia Charlotta, som blev baaren til Daaben af min Kieriste.
 Min Barbeerers Gotthfried Reichs Hustrue, som vaar i Barselseng ved Døden afgangen, hendes Liig æhrede jeg om Eftermiddagen med dets Ledsagelse til Vor Frue Kirke, hvor hun blev begravet.
1. April. Blev Hr. Jens Thomassen Svane, Sognepræst til Niebe og Woxløf Meenigheder, consecreret i Viborg Domkirke af Biscop Deichmann.
 Hr. Anders Lund¹⁾, Sognepræst til Søbye og Heden i Fyen, døde om Eftermiddagen i sin Præstegaard, der hand om Formiddagen codem die hafde selv forrettet Prædike-Tienisten i sit Hoved Sogn, anno ætatis 76, minist. 40.
3. April. Blev Cancellie-Secreterer Jacob Mathesius til Cancellie-Raads Charge af Kongl: Maytt: forfremmet.
11. April. Blev M. Jens Bircheroed, Jani fil., i Vor Frue Kirke i Kiøbenhafn inangurerit [et halv Aar efter sin Vocation] til Biscop over Stavanger, eller (som det nu kaldis) Christiansands Stift, af Episcopo Sellandiæ Dr. Henrico Bornemanno.
12. April. Om Aftenen blev afgangen Justitz-Raads Jens Lassens Liig, (som til Fyen fra Kiøbenhafn vaar ankommen,) i Vor Frue Kirke i Odense begravet.
15. Maj. Døde i Torslev Præstegaard i Vensyssel Hr. Peder Jensen Block, Sognepræst til Torslev og Lendum Meenigheder, anno ætatis 55, Ministerii 18, der hand icke hafde i 3 fulde Aar haft sit Helbred.
21. Maj. *) Om Natten imellem Torsdag og Fredag døde i Kiøbenhafn Fr. Sophia Elisabeth Carisia, Friherinde af Marselisburg. Hendes Fader var Peter Charisius, dansk Envoyé hos Hern: Staterne, Stiftsamt Md. ofr. Aalborg. Hendes Moder Anna Bende. Bemelte Friherinde var fød 1647 8. Oct. hafde været Hof Jomfru hos Dronning Sophie Analie, gifted 1670 6. Apr. med Baron Constantin Marselis, som døde 1699, 16. Julii, siden med Baron Peder Rodsteen, Ridder, Stiftamt Mand over Aalborg Stift.
26. Maj. Giorde jeg Liigprædiken i Torslev Kirke over Sal. Hr. Peder Blok, Sognepræst til Torslev og Lendum Meenigheder, som i mange Gotfolckis fornemme Forsamling blev post meridiem begravet.
31. Maj. Bevilgede vi afg. M. Hans Ramløsis Enke, i Henseende til hendis store Trang og Betryk, 25 Slette Dir. af Closterets Middeler at niude.
 Ligeleedis sluttede og samtykde vi, at den forrige Hospitals-Forstanders Søfren Glimholts Enke motte, formedelst hendes slette Tilstand, nyde aarligen til hendes Underholdnings Hielp, Kongl: Maytts: eller Hospitalets Anpart af Sønder- og Nørre-Tranders Qvæg-Tiender.
19. Juli. *) Om Morgenen tiilig Kl. 3 døde i Viborg Daniel Friedenreich, privilegierit Stads-Apotheker ibidem, og Proprietarius til Palstrup, en fornemme riig Mand, anno ætat. 62.

¹⁾ Lundt.

1706.

23. Juli. Indstillede J a c o b K i e l d s e n sig hos mig og blev consensu meo fuldkommelig antagen til 5te Leitze Hørers Platz in Schola nostra Alburgensi.

Indviiede Episcopus Fioniaë Dr. Müller udi Nysted Kirke i Lolland disse 6 Præster: Mag. G r e g e r s M a s q v e d e l¹⁾, Sognepræst til Saxkiøbings Meenigh., Mag. B e r n t S u h r, Sognepræst til Kiøbeløf og Windeby Meenigheder i Lolland, Mag. P e i t e r S u h r, Sogne-Præst til Utterslef i Lolland, Hr. N i e l s S a s s, Medtiener til St. Knuds K. i Odense, Hr. S c h r i t z m e j e r, Capellan til Ærentløf i Lolland, og Hr. K n u d H o l m e r²⁾, Capellan til Holeby Meenighed.

28. Juli. *) Blev den Kongl. Danske General-Lieutenant og Commandeur over Hans Maytts. Hielpe-Tropper i keyserlig Tieniste, Hr. A n d r e a s H a r b o e, Ridder, ulyckeligen dræbt i Ungarn.

2. August. Tiilig om Morgenen døde i Skagen i Vensyssel anno ætatis suæ 81mo. Fæder H a n s s e n H ø y e r, som i mangfoldige Aar hafde været Borgemester sammesteds, indtil hand for faa Aar siden samme Consulatum, formedelst sin høye Alderdom, godvillig qvitterede. Vaar i ald sin Tiid en saare urolig Mand, der gemeenligen laa i Trette og Kiff, nu med en og nu med en anden, der paa Stæden.

5. August. Hafde Hr. J a c o b U r b a n s e n³⁾, Sognepræst til Tømmerby og Lild, Bryllup i Aalborg med D o r o t h e a M a r i a R o s e, afg. Rittmester Roses Datter, som vaar hos hendes Mormoder Dorothea Bering, afg. Assessor Mogens Villumsens Enke, at være.

6. August. Inaugurerede jeg in æde Botulphiana Sognepræsten til Torslev og Lendum Kirker i Vensyssel Hr. E i l e r S t a m p e.

7. August. Kallede og beskickedede jeg P e d e r M ø r k, som fordem har frequenteret Nykiøbing Skole, til at være Degn paa Jegindøe i den forrige nu ved Døden afgangen Degns Sted.

9. August. *) Om Eftermiddagen døde paa sin Gaard Palsborg i Nørre-Jylland C h r i s t e n L i n d e, som for nogen Tiid siden vaar af itzige Konge nobiliterit, der hand hafde levet flux over 80 Aar. Hand vaar fød af fattige Bønder-folk, men ved sine lykelige Anslag til stor Floor og Velstand opstiget, saa at hand vaar Proprietarius til 10 Herregaarde og en af de riigeste i Landet paa Capitaler og Jordegodtz.

Blev V i l h e l m H a n s s e n af Kongl: Maytt: forordnet til Assessor i Ober-Hof-Retten i Norge,

Samme Dag blev og S ø f r e n H i o r t, Estats-Raads Peder Hiortis Søn apud exteros degens, med Kammer-Raads Titel af Kongen begavet.

10. August. Paa Halager Weyle i Vensyssel drucknede en fattig Frue nafnl. K a r e n M u n d, Velbyrd. Oluf Munks, der Kudsken kiørte Vognen, som hun oeg paa, ved Aftensmørket for langt ud i det dybe.

1) Maschwedel.

2) formentl. Didrik Albert Knudsen Holmer, der if. Wiberg 1706 blev Kapellan i Holeby og succederede 1708.

3) Bruun.

1706.

12. August. *) Fr. Ingeborg Foss og hendis Broder Mag. Hans Foss talde ved mig om en Fordring, som de og deris Sødskinde haver til Hove for den Penge-forstrekning, som deris Fader, Sal. Biskop Foss gjorde an. 1678 til Kongl: Maytts: Tieniste, nemlig 600 Rdl. omtrent med sin hid indtil paaløbende Rente, hvorføre de sagde sig slet ingen Vederlag endnu at have bekommen.
20. August. Døde i Kiøbenhavn Mag. Christen Mariager, øverst Capellan til Vor Frue Kirke sammesteds, anno ministerii 20mo. Hans Død foraarsagedis af en umaadelig stor Fædme.
21. August. Tempore nocturno døde i Bredkier Præstegaard i Vendsyssel Hr. Anders Jensen Hals, Sogne Præst til Hellevad, Ørum og Hellum Kirker og Proust i Jerslef Herred, anno ætat. 70mo.
30. August. Blev Jacob Hersløv af Kongl: Maytt: forordnet og beskicket til at være Krigs- og Land Commissarius udi Thrundhiems Læhn og District i Norge.
31. August. Døde paa Steenshede i Vendsyssel Frue Henrica Elisabeth Pachs, Velbr. Kield Krag Sehstedts Hustrue, an. ætatis 27, Conjug...
7. September. Døde i Roeskild Doct. Joh. Ebeling, Medicus Practicus et Provincialis Sellandiæ.
10. September. Døde i Kiøbenhavn Jørgen Møllengracht, som forud havde været Borgemester i Slangerup, men vaar siden i nogle Aar, usqve ad obitum, Raadmand i bem: Kongl: Residentz Stad.
13. September. *) Vaar Hr. Jens Povlstrup af Rheer hos mig og søgde, en Deel ved Deprecation, en Deel ved adskillig Excuse, at diluere de Laster og Forseelser, for hvis Skyld jeg havde, nogle Uger forleden, publice reprimanderet hannem. Hand klagede self meget, at den Uskikkelighed i hans Huus, med Børnenis slette Opdragelse og andet meere usømmelig Væsen, vaar hans Hustruis Vanart og onde Oeconomie fornemmeligen at tilskrive. Dette jeg ogsaa udi troer. Thi dersom der er nogle Skarns Qvindfolck i Landet, da er hun sandelig een af dem, idet hendes Udyd og Malice har været den stackels Mands største Ruin.
- *) Døde paa Dronningborg ved Randers Peter von Sprechelsen, circa horam octavam matutinam, 64 Aar gammel. Hand vaar af Rege Daniaë Christiano Qvinto nobilitat, eyede bem. Dronningborg med meget meere Gods, men levede ald sin Tiid cælebs.
- Blev Stiftts-Ambtskriveren udi Christiansand Jacob Preus med Kammer-Raads Charge af Kongl: Maytt: regalerit.
17. September. Hafde Oluf Gerner, som 3 Maaneder tilforn var af Kongl: Maytt: beskicket til at være Borgemester i Viborg, Bryllup i Kiøbenhavn med Kirstine Jørgensdatter Leegaard, afg. Jørgen Gregersens, Civis Hafniensium spectatissimi filia.
18. September. Der Kl. vaar 11 Form. døde i Jelstrup Præstegaard i Vendsyssel Hr. Oluf Thomassen Wolstorph, Sogne-

1706.

- præst til Jelstrup og Liungbye Meenigheder, efter en meget langvarig Svaghed, anno ætat. 58, Ministerii 22.
19. September. Ved Middagstiid ankom Capellanen af Jelstrup, Hr. Jacob Hanssen, med Rapport om Sognepræstens ibidem Hr. Oluf Thomsens dødelig Afgang.
20. September. Paa Lynderupgaard i Nørre Jylland hafde Mag. Jens Ostenfeld, Conrector Scholæ Viburgensis, Bryllup med Dorthe Ellena Reenberg, Mag. Jens Reenberg, ejusd. Scholæ Rectoris emeriti, Daatter.
22. September. Hafde Sognepræsten til Frøslef og Mollerup paa Mors M. Knud Spormann, Bryllup i Galtrup med loci Pastoris Hr. Anders Brasens Daatter.
26. September. Hr. Lavridtz Christensen Wellejus, Sognepræst til Fevling og Halsted Sogner i Jylland, døde om Aftenen hos sine Forældre i Linterup Præstegaard, anno Minist. qvarto.
27. September. Om Aftenen Kl. imell. 9 og 10 døde i Aarhus Mag. Ludvig Pontoppidan, Sognepræst til Domkirken sammesteds, og Provst...
5. Oktober. Blev afg. Mag. Lodvig Pontoppidans Liig i Aarhus Domkirke begravet.
8. Oktober. Blev tvende Præster i St. Knuds Kirke i Odense af Bispen Doct. Müller indviede. Den eene vaar Hr. Andreas Kellinghusen, Præst til den Lutherske Meenighed til Dublin i Irland, som hafde Kongens Brev, at hand paa Reysen motte lade sig ordinere, hvor hand vilde; den anden vaar Hr. Anders Schytte, Capellan i Nyborg.
19. Oktober. Blev Borgemester Oluf Gerner ved sin Entree og sit Bestallings-Brevs Oplæsning paa Viborg Raadstue til munus Consulare om Formiddagen installerit.
2. November. Beskickedede Hans Kongl: Maytt: Byrge Trolle til at være Justitz-Raad og Christian Carl Birchero d (tilforn Capitain ved Infanteriet) til at være Commerce-Raad.
3. November. Paa den Sædegaard Nebel i Thye hafde Hr. Peder Roalsen, Sognepræst til Vester- og Øster-Vandet Meenigheder sambt Proust i Hillerslevherred, Bryllup med Stædens Proprietarii Michel Langballes Daatter Gedske Langballe.
9. November. Blev Stift-Befalingsmanden over Bergens Stift, Wilhelm Tonsberg, og Amtmanden over Skanderborg Lehn, Jørgen Grabo, med Estats-Raads Charge af Kongen benaadede.
18. November. Døde i Kiøbenhafn, efter en langvarig Svaghed, Mag. Johan Dorschæus, Sognepræst til Vor Frue Kirke sammesteds, og Proust i Sochelunds Herred, an. ætat 46.
25. November. *) Om Eftermiddagen Klokk. imellem 3 og 4 døde i Kiøbenhafn Ernst Ulric Dose, Kongl. Estats-Raad, Ober-Secreterer i Kammer-Collegio, og en af de høyeste Deputerede ved de kongelige Finances.
4. December. Blev Hr. Henrich Dyrkop, een af de tydske Præster til St. Peders Kirke i Kiøbenhafn, forordnet af Kongen til at være Catecheseos Professor.

1706.

8. December. Stod afg. Mag. Joh. Dorschæi Liigbegiengelse udi Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn.
10. December. In Æde Botuphiana Sacerdotali officio inauguravit tres Viros Reverendos: Dn. Laurentium Severini Røgend, Pastorem Ecclesiarum Jelstrup et Lyngbye¹⁾, Dn. Canutum Ludovicum Flechtnerum²⁾, Symmystam Ecclesiæ Snedstedianæ, et Dn. Joannem Nicolai Ivarium, ad paroecias Hellevad, Helligum et Ørum Verbi Divini Comministrum.
14. December. Blev Stift-Ambtmanden over Lolland og Falster, Hr. Henning Ulrich Lützwow, af Rege Danie beskicket til at være Hans Majestets Geheime Raad.
24. December. Døde i Fladstrand Skandse i Vensyssel Mogens Gyldenstjern, Oberst-Lieutenant og Commendant udi samme Skandtze, der hand i langsommelig Tiid hafde af Podagra og Chiragra været elendig plaget. Hans Alder vaar 52 Aar.

1707.

4. Januar. Blev Waldemar Gabel til Hvidkild af Kong Friderich den Fierde kaldet og beskicket til at være Hans Maytts: Geheime Raad.
14. Januar. *) Om Eftermiddagen druknede i Limfiorden, icke langt fra Hals, (i Hovedet ey vel forvaret) Adelsmand, Christian Buchwald, der hand vilde med sin Hest riide ud paa Isen, som brast i Stycker under hannem.
15. Januar. Udstædde jeg Ordre til Hr. Diderich Skytte, Prousten i Nørreherred paa Morsøe, at han Degnens i Fladde, Knud Nielsens Suspension til en fuldkommen Remotion skulde forandre, dog ved ordentlig Rettergang og Dom³⁾.
16. Januar. Blev Hr. Jacob Tæge, Sognepræst til Søeby og Heden i Fyen, indviet i Svaninge Kirke af Biscoppen Dr. Müller, efter at Kaldet (formedelst langvarig Controverse og Stridighed imellem Kirke-Patronerne om Jure vocandi) lenge hafde staaen vacant.
- Eodem die blev Hr. Christen Worm [antehac Pastor Hafniensis ad Templum Divi Nicolai] installerit og indsat i Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn til samme Meenigheds Pastoratum primarium, udi afg. Mag. Joh. Dorschæi Sted.
17. Januar. Døde paa Lønborggaard i Jylland hora meridiana Fr. Constance Marselis, Cancelli-Raads og Amtmandens paa Skive Huus, Henrich Müllers Frue.
30. Januar. Om Aftenen sildig, der Knud Krag, Forpagter paa Ulbølle i Fyen, kom riidendis hjem fra en anden Sted in vicinia (hvor hand, ved en Visits Afleggelse, vaar bleven temmelig beskienket,) fald hand, strax uden for samme Gaard, af Hesten, slog sin Hals itu og døde paa Stæden.

1) If. Wiberg blev Laurits Sørensen Laurbjerg 1706 Sgpr. t. Jelstrup og Lyngby.

2) Flechtner.

3) Under 14. Febr. skriver B., at han har faaet Medddelse om, at »der vaar nu omsider faldet en Tyv-Domb paa Nykiøbinge Bye-Ting over Fladde Degn«.

1707.

1. Februar. Blev Doct. *Johann Buchwalt* af Rege Daniæ antaget og beskicket til at være Hans Kongl: Maytts: Lif-Medicus.
14. Februar. *) Døde i Ribe af Alderdoms Svaghed *Matthias Worm*. Olai fil., Kongl. Justitz- og Cancelli-Raad og Assessor i Høyeste Rett, som i mange Aar forhen vaar Præsident i Ribe, men hafde, faa Aar førend sin dødelig Afgang, samme Bestilling til sin Søn afstaaen. Hand vaar i sin Tiid en skøn dansk Poët. Hans Alder vaar $70\frac{3}{4}$ Aar.
18. Februar. *) Om Natten Kl. 1 blev Justitz-Raad *Palle Dyré* udi en Duell ihjeltucken i Holstebro af en Capitain ved Land-militien, med hvilken hand samme Tiid vaar, ved Druckenskab, kommen i Klammeri.
19. Februar. Blev Renteskriver *Peder Rasmussen* af Kong Friderich forordnet og beskicket til at være hans Maytts: Kamer-Raad og virkelig Assessor i Kamer-Collegio.
21. Februar. Hafde General Adjutant og Oberst Lieutenant *Christian Rantzov* (General Lieutenant *Johan Rantzovs* Søn) Bryllup paa Frydendal i Selland med Jomf. *Anna Benedicta Steensen*, Obr. Lieutenant *Erich Steensens* Daatter.
1. Marts. Blev Cancelli-Raad *Oluf Bornemann* af Kongl: Maytt: beskicket og forordnet til at være Lands-Dommer i Siælland.
23. Marts. Døde i Kiøbenhafn Mag. *Anders Mejer*, Medtiener i Ordet til Hellig Geistis Kirke der i Staden.
24. Marts. Blev Admiral Hr. *Friderich Giedde* af Kongen forordnet til at være Hans Maytts: Geheime-Raad, og samme Dags Aften stød hans Bryllup paa Kiøbenhafn Slot med Dronning Lovises Over-Hofmesterinde, Fru *Abel Catharina von Buchwalt*.
26. Marts. Ved Solens Nedgang døde i Skioldborg Præstegaard Hr. *Jens Povel sen Paaske*, Sognepræst til Skioldborg og Kallerup i Thy, anno ætatis 64, Ministerii autem 34.
4. April. En alder-stiigendis Mand, som hafde været dansk Skoleholder i Nykiøbing, ved Navn *Peder Lavridsen*, ankom med Justitz-Raad *Oluf Krabbes* Vocations-Brev til det vacerende Fladde-Degne-Kald paa Morsøe.
7. April. Døde i sin Prestegaard i Lolland Mag. *Lauritz Rhode*, Sognepræst til Westen-skou og Kappel Meenigheder.
15. April. Stod Mag. *Daniel Friedenreichs*, Ketterupensium et Götterupensium Pastoris, Bryllup paa Thaarupgaard i Nørre Jylland med *Martha Maria Stub*, Forvalterens ibidem Hans Stubs Daatter.
- Om Morgenen Kl. halvg. 6 døde i Kiøbenhafn Mag. *Peder Danielsen Colerus*¹⁾. Kongl. Maytts: danske Slots-Prædikant ibidem, der hand samme Embede paa det 24de Aar hafde betient, men ellers været in Ministerio i 45 Aar.
30. April. Om Aftenen døde i Fugleviig Præstegaard i Fyen, efter 8 Ugers Svaghed, Hr. *Hans Kingo*, Sognepræst til Wisenberg Meenighed.

¹⁾ Køler.

1707.

4. Maj. In Synodo Provinciali Otheniensi creerede Biscopem Dr. Müller disse trende ærværdige Mænd til Præpositos, nemlig: Hr. Christen Holme¹⁾, Sognepr. i Wierslev, til Proust i Skoubyherrid, Hr. Christen Fisker²⁾, Sogneprest i Lyndelse, til Proust i Aasumherrid udi Fyen, og Hr. Niels Giødsen³⁾, Sognepr. i Rudkiøbing, til Proust i Nørreherred paa Langeland.
6. Maj. Hr. Falck Christensen⁴⁾, Sognepræst til Fladde og Sønder-Draabye paa Morsøe, døde ibidem, anno ministerii tertio, saare hastelig og uformodentlig, da hand faa Tiimer tilforn vaar i sit Huus af en skreckelig Rørelse udi et Øyeblik saaledis angreben, at baade Hørelsen, Siunen, Talen og Følelsen bleve hannem strax betagne.
10. Maj. En Tiime efter Solens Opgang døde i sin Præstebolig Hr. Anders Christensen Skive, Sognepræst til Hvidberg, Ørum og Lodberg Meenigheder i Thye, anno ætat. 49, minist. 17.
12. Maj. Hafde Hr. Peder Kragelund, Sognepræst til Foele, Bryllup i Hadersleb med Provstens ibidem Mag.
13. Maj. *) Antoog jeg i mit Huus en Studiosum, navnlig Hans Christian Tideman, at bruge ham, som en Copiist, til adskillige mine Manuscripta at renskrive, efterdi Amanuensis meus ordinarius icke kunde overkomme at skrive det aldt.
19. Maj. Blev Slots-Fogeden paa Kiøbenhafns Slot Albert Dyseldorph af Kongen beskicket til at være tilligemed Cancelli-Raad og Præsident i den Kongl. Borg-Rett.
Indfand sig hos mig en gammel Studiosus Frantz Clausen Boddum med skriftlig Recommendation fra Oberstinde Lisbeth Sophia Rantzov paa Tanderup, til Bedsted og Grurup Degne-Kalds Erlangelse, som ved den forrige Degns Christen Christensens dødelig Afgang nyliken vaar bleven vacant⁵⁾.
23. Maj. Der Kl. vaar mellem 6 og 7 Efterm. døde i Kiøbenhavn, efter en langvarig Siugdom, Joh. Friderici Bartholini, Mathematicum Professoris Reg. et Collegii Consistorialis Assessoris Hustru.
24. Maj. Døde i Fraugde Præstegaard i Fyen hora 8va antemeridiana Hr. Christen Clausen Barfod, Sogneprest til bem. Fraugde Meenighed, anno ætat.
28. Maj. Døde i Sæby i Vensyssel Hr. Oluf Trans⁶⁾, Meenighedens Capellan ibidem, an. ætat. 44, der hand samme Kald icke slet 2 Aar hafde betient, men ellers været in ministerio paa syvende Aar.
29. Maj. *) Der det i Odense ringde første Gang til Høymesse, døde ibidem Jacob Gottfried Becher, fordem Raad-

1) Holm til Vigerslev og Veflinge.

2) Fischer.

3) Gjødesen.

4) Sylve.

5) To Dage senere, 21. Maj, udfærdigede B. Kaldsbrevet for Boddum.

6) Frans ell. Frantz.

1707.

- mand og Apotheker der i Staden, hvilke Bestillinger hand dog lenge siden hafde qvitterit, og vaar nu i sit 70 Alders Aar.
30. Maj. Bekom jeg fra min Hustruis Fetter, Professor J o h a n F r i d e r i c h B a r t h o l i n Skrivelse, hvorved hand gav os (med meget vemodig Beklagelse) sin Sal. Kieristis dødelig Afgang tilkiende.
8. Juni. Om Aftenen døde i Viborg af Vattersot Mag. J u s t B ø g, Sognepræst til Sorte-brødre Kirke der i Staden, an. ætat. 47.
20. Juni. Blev Justitz- og Cancelli-Raad A n t h o n i u s G ü n t h e r H a n n e c k e n af Rege Daniae forordnet og beskicket til at være Hans K. Maytts: Geheime Secreterer og Estats Raad.
1. Juli. Blev disse tvende Prester, Hr. J e n s W i l l u m s e n R o s e n v i n g e, Sogne-Præst til Wissenberg, og Hr. J ø r g e n H a n s e n B a n g, Sogneprest til Fraugde Meenighed i St. Knuds Kirke i Odense af Biscoppen Dr. Christian Rudolph Müller indviede.
15. Juli. *) Den nafnkyndige og lærde Bondes Peder Diurskøttes Søn, S t e e n D y r s k ø t t e (som faa Uger tilforn vaar bleven trolovet til sin Festemøe, og skulde snarlig haft Bryllup,) druknede udi en Aae i Vensyssel, da det høye Vande toeg hannem med Vognen bort.
28. Juli. *) Døde i Roeskild, efter en meget langvarig Svaghed, Hr. H e n n i n g M e y e r c r o n, Ridder, Kongl: Maytts: Geheime- og Estats-Raad sambt Stifts-Befalningsmand over Aalborg Stift.
9. August. Der Kl. vaar 11 om Aftenen, eller en Tiime for Midnat, døde i Hiøring Hr. C o r f i t z E r n s t M a v o r s, Meenighedernis Capellan og Rector Scholæ ibidem.
10. August. Hafde Hr. E i l e r S t a m p e, Sognepræst til Torslev og Lendum i Wensyssel, Bryllup i sin Præstegaard med E l s e L a u r s d a t t e r U r s i n, hans Antecessoris Sal. Hr. P e d e r B l o c h s Enke.
17. August. Bem. Hr. Jacob¹⁾ refererede mig en grov og misdædiske Gierning, af hans Sæde-degn H a n s L a v r i d s e n nylig begangen. Hvorfore jeg hannem strax fra Embedet suspendede.
25. August. Om Aftenen Kl. 5½ døde i Broust Prestegaard i Hanherred Hr. S ø f r e n B a g g e, Sognepræst til bem. Broust og Svenstrup Meenigheder.
30. August. Fra Provsten paa Thyholm Hr. Peder Nielsen hafde jeg Bud og Tiidende om den vanartige Mands Hr. J a c o b S k i v e s Fremturen i sit forargelig og onde Levnet med sin Hustru, som for den Aarsags Skyld vaar nu atter igien draget bort fra hannem og hafde skrevet Provsten et saare ynkelig Brev til, hvori hun sig over Mandens tyranniske Medfart erbarmelig beklagede. Bem. Dns. Præpositus vilde derfor viide min Villie og Resolution, hvad her nu viidere skulde anfangs med denne forhærdede Delinqvent.
4. September. Om Aftenen, da E z e c h i e l P o n t o p p i d a n, Rector Scholæ i Horsens, gick paa Gaden sammesteds fridsk og sund, kom hannem en hastig Hierteklemmelse paa, saa at hand fald ned in media platea og døde paa Stæden.

¹⁾ Jacob Otthesen til Ingstrup.

1707.

6. September. Vaar jeg med min Kieriste i Herman Kuhrs Huus til hans Daatters Annæ Margaretæ Kuhrs Bryllup med en ung Kiøbhandler her i Aalborg, Michel Povel-sen Helbeck.
15. September. Amt Mand Povel Glud holt Bryllup med sin anden Hustrue Maren Moss, en Kiøbmandsdaatter, paa Bragenæs. Vid. 1706, 2. Jan.
23. September. Blev Provste-Retten atter holdt i Ingstrup Kirke udi den imod Degnen ibidem Hans Lavridsen Bamberg indstevnet Sag. Hand mødte icke heller denne Gang, thi hand vaar allerede forhen, der hand merkede Uraad, rømt sin Kaas. Dog faldt |: efter de om hans Forhold førte Vidnisbiurd |: Dommen over hannem saaledis: At hand skulde have sit Degne-kald forbrudt. Hvad viidere Straf hand med sine grove Gierninger hafde fortient, det blev til verdslig Forum henviist.
29. September. Om Efterm. blev Christen Madtzen, som hafde Fr. Annæ Catharinæ Spends Vocation paa Ingstrups og annexerede Sogners Degne-kald, af mig examinerit og, efter Ædens Afleggelse, til samme Embede, ved min skriftlig Confirmatz, ydermeere beskicket.
9. Oktober. *) Blev Peter Kahltofft¹⁾, Capitain ved Kongl: Maytts: Food-Garde, ulyckeligen ihielstucken i Kiøbenhavn af Capitain Pless²⁾, efter nogen imellem dem forrefaldne Ord-Vexling.
11. Oktober. Blev Geheime Raad Waldemar Gabel, Ober-Staldmester Christian Ulric von Harstall og General Major Friderich Gerstorph af Rege nostro, paa denne Hans Maytts: Fødsels Dag med Ridder-Ordenen af Dannebrog benaadede.
Eodem die bleve Cancellie-Raad Heinrich Ochse, Kammer Raad Niels Leth og Kammer-Raad Johan Neve forfremmede af Kongen til Justitz-Raads Charge.
13. Oktober. *) Om Aftenen Kl. 7½ døde i i Wensyssel Peder Lavridsen Dyrskøtt, an. ætat. 78. Hafde i fordum Tiid lenge været Skriver og Foget hos Adel og Ambts-Betiente, indtil an. 1675, men vaar siden en Selveyer Bonde indtil sin Døds-dag og ellers i sin Stand et rart Exempel formedelst den skønne Viidenskab, hvilken hand hafde de Genealogiis Principum et Nobilium per totam Europam, item in Historiis et Antiquitatibus tam exteris, quam patriæ, saasom han hafde i samme Materier med forunderlig Vindskibelighed saare meget samlet og sammenskrevet. Og efterdi hans Hørelse vaar hannem i mangfoldige Aar, usq. ad diem obitus, plat berøbet, saa hafde hand imidlertid sin eeniste og daglig Fornøeyelse i continuerlig Læsen og Skriven sambt jevnlig og skriftlig Correspondentz med dennem, der ogsaa vaare af samme scientiis Liebhabere.
17. Oktober. Blev Christian Paludan af Kongl: Maytt: forordnet at være Commerce-Raad.

1) Kalthoff.

2) J. F. Plessen.

1707.

2. November. Om Aftenen sildig døde i Aalborg, efter en meget haard og langvarig Siugdøm, Borgemester P e d e r R h e e n b e r g s Hustru, A n n e J e n s d a a t t e r, an. æt. 46.
3. November. Om Morgenen døde i Kiøbenhafn efter 3 Dages Svaghed Fru S o p h i a D o r o t h e a M a r s k a l c k, Grevinde af Schach, afg. Greve O t t h o D i d e r i c h S c h a c h s, fordum Stifts-befalingsmand udi Riber Stift, hans efterladte Enke, og nu Ober-Hofmesterinde hos Enke-Dronningen Charlottam Amaliam.
4. November. Blev disse tvende, Cancellie-Raad og Told-Directeur ved Øresund S t e p h a n K e n k e l og Landsdommer M a t t h i a s R o s e n v i n g e, beskikkede af Kongen til at være Hans Majestets Justitz-Raad.
11. November. Vaar jeg pomeridiano tempore i Liigfærds-Comitat, da Borgem. P e d e r R e e n b e r g s Hustrues, afg. A n n e J e n s d a a t t e r s Liig blev i Vor Frue Kirke hæderlig begravet.
15. November. Constituerede og beskikkede jeg S ø f r e n M a d s e n N y k i ø b i n g, Studiosum, efter forregaaende Overhørelse og juramenti Afleggelse, til St. Hans og St. Olufs Kirkers Degnekald ved Hiøring. Thi vel hafde jeg paa nogle Aars Tiid med dette Diaconat og dets Indkomster beneficeret og aflagt den forrige Capellan Hr. C o r f i t z E r n s t¹⁾, men eragtede det nu beqvemmeligst og tienligst, at en rett og vis Degn der til anordnedis.
24. November. Om Aftenen døde paa Sæbygaard i Selland J o h a n n e s F i n c h e, Kongl: Maytts: Commerce-Raad og Assessor i Hof-Retten.
9. December. Til det hellige Prædike-Embede indviede jeg om Morgenen disse 3 hæderlige Mænd: Hr. C h r i s t i a n H e n r i c h M y g i n d, Sognepræst til Broust og Svenstrup Mee-nigheder, Hr. F r i d e r i c h W i l s p e c h²⁾, Capellan til Sæby Kirke, og Hr. D i d e r i c h M a d s e n³⁾, Capellan til St. Catharinæ Kirke i Hiøring sambt de annecterede St. Hans og St. Olufs Meenigheder.
24. December. Efter Mag. Jørgen Finken-hofs Recommendation kaldede og beskikkede jeg Klokkeren i Hiøring N i e l s L a v r i d t z e n til at være Sæde-Degn til Jelstrup og Liungby Sogner udi Wenneberg-Herred og C h r i s t e n N i e l s e n til at være igien Klokker og Graver til St. Catharinæ Kirke i Hiøring i bem. Niels Lavridtsens Sted.
- Blev Told-Inspecteuren i Kiøbenhafn H a n s M e y e r forordnet af Kongl: Maytt: at være tilligemed Kammer-Raad.
26. December. Døde i Bergen Fru D o r o t h e a C a t h a r i n a W a n d a l, Biskopens ibidem Dr. N i e l s R a n d u l f f s Hustru.
28. December. Døde i Odense, udi hendes Alders 80de Aar, Sogneprestens til Dalum og Sanderum, afg. M a g. J e n s P e d e r s e n s⁴⁾ efterlatte Enke, M a r e n.

1) Corfitz Ernst Mavors.

2) Wilsbech.

3) Didrik Mathiesen Buch.

4) Bergendal.

1707.

*) Samme Dag døde i Boddum Bispgaard i Thy Fr. Helvig Rosenkrandt, Baron Hr. Oluf Rosenkrandt's Daatter, og afg. Estats-Raad Holger Tottis Enke, som i mangfoldige Aar hafde været fra hendes Fornuft.

1708.

12. Januar. Blev Anders Christensen |: som for meer end 3 Aar siden hafde, formedelst sin Udstand med M. Holger Scandorph, qvitterit Snedsted Degnekald |: antaget og beskicket af mig til at være Degn i Øster- og Vester Assels Sogner paa Morsøe i den forrige, nu ved Døden afgangen Degns.....
14. Januar. Om Eftermiddagen Kl. 4 døde i Kiøbenhavn Hr. Niels Bentzon til Aastrup, Wraa, Mørkegaard og Bjørnkjær, Ridder af Danebrog, Kongl. Geheime-, Estats-, Justitz- og Camer-Raad, Vice-Præsident i Commerce-Collegio, General-Procureur og Assessor i Høyeste-Rett.
15. Januar. En Mand af Viborg Stift, navnlig Vogn Jacobsen, hvis Daatter vaar gift med Hr. Gravers Christensen¹⁾ i Assels, vaar hos mig imod Aften, icke lidet bekymret over samme sin Daatter-Mands store og for menniskelig Øyen ulegelig Siugdøm, idet at hans Hukommelse hafde paa nogle Ugers Tiid gandske forladt hannem, og hand der foruden af andre Sindsens og Legemets Passioner saare plagedis. Hans bedrøvede Hustru hafde derfor udi en Skrivelse, som Faderen fremviisde, begiert, at hand, om Svagheden skulde blive langvarig, med en Personal Capellan vorde forsiunet.
16. Januar. Skrev jeg Hr. Gravers i Assels til og svarede paa det postulat, som Hustruen paa hans Vegne hafde givet. Men førend dette mit Brev til dennem ankom, hafde hand allerede sagt Verden gode Nat.
18. Januar. Døde i Assels Præstegaard Hr. Gravers Christensen, Sogneprest til Øster- og Vester-Assels Kirker paa Morsøe, anno ætat...., der hand hafde betient Embedet ibidem paa det 38de Aar.
21. Januar. Om Aftenen ved Solens Nedgang døde i sin Præstegaard paa Morsøe Hr. Madtzytte, Sogneprest til Karby, Redsted og Hvidberg Meenigheder og Proust i Sønderherred, anno Pastoratus 49, Præposituræ 35, ætatis autem 76. Hand vaar ultimis suis annis, hvad senium Ministerii angaar, i Vendelbo Stift den eldste in Officio.
23. Januar. *) Blev afg. Geheime Raad og General Procureur Hr. Niels Bentzons Liig udi Tydsk Kirke i Kiøbenhavn om Aftenen begravet, neml. |: efter hans egen Anordning |: uden nogen Parentation eller anden Solennitet og aldeeniste ved Mulds Paakastelse af Præsten.

Samme Tiid blev Estats- og Justitz-Raad Johann Worm af Kongl: Maytt: constituerit og beskicket til General-Procureur i bem. Hr. Niels Bentzons Sted, efter at hand i nogle Aar forhen hafde været Vice-General-Procureur og forblev dog fremdeelis ved den Charge, som hand der foruden hafde paa Rente-Cammeret.

1) Assels.

1708.

30. Januar. Blev Niels Leth, Proprietarius til Store Vosborg i Nørre-Jylland, af Hans Kongl: Maytt: med Adels Skiold og Hielm nobilitert.
12. Februar. Blev Jens Schytt, defuncti Præpositi Morsiani Dn. Matthiæ Schytte filius, |: efter det Løfte, som jeg tilforn havde gjort hans Fader: | voeerit af mig og beskicket til at være Sæde-Degn i Frøslev og Mollerup Sogner paa Morsøe, saasom den gammel Degn ibidem.....
13. Februar. Blev Velbr: Friderich von Arnsdorff med Estats-Raads Charge af Rege Danorum begavet.
Eodem die blev Commandeur og Campagne-Mester Claus Gynthelberg befodret til at være kongelig Schout by Nacht.
Døde i Kiøbenhavn Hr. Niels Krabbe, Ridder af Dannebrog, Kongl: General Major og Oberst over Hans Maytts: Lif-gvarde til Hest.
15. Februar. *) Døde paa Tybjerggaard i Selland Estats-Raad Hans Rosencrutz, fordum en af de høye Deputerede ved Kongl: Majestets finances, der hand i langsommelig Tiid havde af Podagra og andre Svagheder været valetudinarius.
27. Februar. Døde i sin Prestegaard Hr. Lavridtz Jenssen Gievning, Sognepræst til Balsløv og Eyby Meenigheder i Fyen, anno ætatis 62, Ministerii 33, og fick til Successorem sin forhen indviet Medtjenner.
29. Februar. Om Middagen Kl. 12 døde paa Høyriis i Morss Estats-Raad Paul von Klingenberg's Frue.
8. Marts. Hafde Sognepræsten til Hvidberg, Ørum og Lodberg i Thy, Hr. Hans Ramløse, Bryllup in æde sua Pastoralis med Anna Pedersdatter, hans Antecessoris afg. Hr. Anders Skives Enke.
15. Marts. Blev Amtmanden paa Møen Caspar Gottlob Moltke med Estats-Raads Character af Kongl: Maytt: aflagt.
17. Marts. Om Aftenen Kl. 9 døde i Wrensted Præstegaard i Vensyssel Hr. Frands Lavridsen¹⁾, Sognepræst til Wrensted og Thisse Meenigheder, anno ætat. 63, Minist. 31.
22. Marts. Kaldede og beskikkede jeg Anders Jenssen Møller til Degne-Embedet i Horne og Asdal Sogner udi Vensyssel i den forrige ved Døden afgangen Degns Morten Olufssens Sted.
27. Marts. Ledsagede jeg sal. Hr. Frandtzt Lavridsen Hiort, udi en fornemme Comitatus, til sit Hvilested i Wrensted Kirke.
*) Velbyrdig Preben Brahe Jørgensen til Hvedholm og Engelstholm døde, efter faa Dages Svaghed, paa bemelte sin Gaard Engelstholm i hans Alders 81de Aar. Thi hand vaar fød paa Hagenskov an. 1627 d. 18. Junij.
7. April. Hora fere 12ma pomerid. eller strax imod Midnat døde i sin Præste-bolig Hr. Christen Søfrensen Hiortsvang, Sognepræst til Nørhaa Meenighed i Thy, an. ætat.
16. April. Døde paa Wedelsborg i Fyen Hannibal Wedel, Greve af Wedelsborg.

¹⁾ Hjort.

1708.

27. April. Om Formiddagen gjorde Kongen Greve Anthon af Altenburg til Ridder af Elephanten. Samme Tiid bleve disse fire: Stift-Ambtmanden i Viborg, Baron Krag, Hans Maytts: Hof-Marskalk von Platov, Enke-Dronningens Hof-Marskalk von Ketschau og Printz Carls Hof-Marskalk von Plessen iblant Dannebrog-Ridderne naadigst antagne.
28. April. Om Eftermiddagen Kl. 4 døde i Kiøbenhavn Ole Worm, Wilhelmi fil., Medicinæ Professor ordinarius i det Kongl. Universitet sammesteds og Assessor i Consistorial-Collegio, anno ætatis 41 mo.
2. Maj. Der Kl. vaar ti om Aftenen døde i Heedegaard i Wester-Hanherred Hr. Claus Mickelsen¹⁾, Sognepræst til Hiortals Meenighed, anno æt. . . , Ministerii 14to.
9. Maj. *) Der Klocken vaar 6 om Aftenen blev min høyelskede og høy-æhrede k. Moder Sille Thomasdatter Risbrich, Sal. Doct. Jacob Bircherods, af Gud Allermegtigste ved en sagte og salig Død bortkaldet udi hendes Fædernegaard i Odense, der hun hafde fremdraget hendes Lefnets Laab (!) i denne syndige Verden i 71 Aar, 2 Uger, en Dag og 13 Timer.
12. Maj. Om Morgenen tiilig døde i Galtrup Præstegaard paa Morsøe Hr. Anders Brasen, Sognepræst til Galtrup og Øster-Julby Meenigheder, anno ætat. . .
15. Maj. Blev Justitz-Raad Carlovitz af Kongl: Maytt: forordnet til at være Amtmand over Assens og Hindsgavls Ambter i Fyen, udi afg. Greve Hannibal Wedels Sted.
16. Maj. Døde paa Wedelsburg i Fyen, efter faa Dages Svaghed, Baron Wilhelm Gyldenron.
18. Maj. Blev afg. Preben Brahes Liig i Nørup Kirke ved Engelsthalm, med en anseelig og kostbar Begiengelse, efter gammel adelig Viis, til Jorden bestediget.
29. Maj. Efter Aftensang gick jeg hen i St. Knuds Kirke og lood ved Muuremestere sambt andre Arbeids-folk aabne min Sal. Moders Fæderne-grav saa og optage de ved Forraadnelse sønderfaldne Kister, nemlig min Sal. Morfaders Borgemester Thomas Brodersens, min Sal. Mormoders Birgitte Otthesdatters og deris Søns Broder Risbrichs. Hvilke trende Salige Menniskers Been jeg omhyggeligen lood opsanke og dennem alde sammen i et reent Lagen og i en ny Been-kiste med min egen Haand nedlagde.
30. Maj. Døde i Kiøbenhavn Johan Friderich Bartholin, Erasmi fil., Mathematicum inferiorum Professor i det Kongl. Universitet sammesteds og Assessor i Consistorial Collegio.
31. Maj. Giorde jeg, udi en høyanseelig Comitæt, min hierte Kiære nu Salige Moders Liig Geleide til sin Grav og Hvilested i St. Knuds Kirke. Stifts-Provsten Mag. Jørgen Karstens holdte over hende en smuk og bevægelig Liigprædiken. . . . Og sparede vi ellers paa Liigbegiengelsens ziirlig og sømmelig Færd ingen tilladelig Omkostning.
7. Juni. *) Hafde Sognepræsten af Skjoldborg, Hr. Friderich Langebeck, Bryllup i Thødse paa Mors med Hr. Dide-

¹⁾ Zimmermann.

1708.

rick Skyttes, loci Pastoris ac Præpositi Daatter, Else Skytte.

Ankom til Odense Præste-Enken af Jerslev i Wendsyssel, Maria, Sal. Hr. Friderich Boyesens, med tvende hendes Sønner, som hun agtede her at sette i Skole.

8. Juni. Besøgte jeg afg. Caspar Rasmussen Bartholins Enke, en hollandsk Qvinde, som boede i Odense og vaar af alde i Byen, formedelst hendis yndelig Conversation og meget skickelig Huus-Væsen, saare afholden.
11. Juni. Om for Middagen Kl. halvg. 11 døde i Roesholm Præstegaard i Thye M. Wilhelm Schmidt, Sognepræst til Staxtrup og Harringe Meenigheder, hvilket Kald han hafde betient i 14 Aar, men ellers været in Ministerio paa det 16de Aar.
20. Juni. *) Den første Tiidende, som mig ved reditum meum¹⁾ mødte, vaar denne: At Thraso ille Roesholmianus, som hafde paa nogen Tiid lang med sin uførm og Opsetsighed forvoldet mig megen Fortred, og agtede (a neqvitiæ suæ patronis suffultus), fremdeelis at reyse Børster, vaar, imod sin egen og deris Forventelse, mit i sin Trotzen og Pukken, af Døden henrevet.
29. Juni. *) Blev i Gram Kirke, saavel som og i de andre Kirker, som ligger under Schackenborg Grevskab i Hertugdøm Slessvig, holdt, med Prædiken og Sang, Liigbegiengelse over Sal. Fru Sophia Dorothea Grevinde af Schack, som vaar for 8 Maaneder siden ved Døden afgangen.
12. Juli. Hr. Gunde Nielsen Torup, Sognepræst til Børglum, Fureby og Weyby Meenigheder i Wendsyssel, døde om Morgen i Børlum Præstegaard.
14. August. Jesper Jespersen til Høgholt og Hvidstedgaard vaar hos mig om Formiddagen og foreviisde mig Kongl. Maytts: Brev, daterit Friderichsborg d. 30. Juli sidst forleden, hvor ved hannem allernaadigst bevilgis at faa Johanne Lavridtz daatter Kierulf |: hvis Moder og hand ere Sødskinde-børn :| til Egte, naar de først, efter min billig Sigelse, noget til neste Hospital udgiver.
10. September. Døde i Waagaard Præstegaard i Nørre-Jylland Hr. Matthias Willumsen, Sognepræst til Strandby, Biørnsholm og Malle Meenigheder, anno ætatis 78, og fick til Succesorem i Kaldet sin (12 Aar tilforn ordinerit) Medtiener, Hr. Iver Envaldsen Burgalan.
17. September. Hen imod Midnat døde i Rheer Præstegaard i Thye Hr. Jens Pedersen Poulstrup, Sognepræst til Rheer, Hansted og Vixø Meenigheder, der hand dennem i 25 Aar hafde betient.
3. Oktober. Blev i St. Botulphi Kirke disse 3 Præster af mig indviiede: Hr. Friderich Thestrup, Sognepræst til Harring og Staxtrup, Hr. Henrich Brunov, Sognepræst til Børlum, Fureby og Weyby, og Hr. Jens Stampe, Vice-Pastor til Hammer, Sulsted, Aistrup og Horsens Meenigheder.

¹⁾ fra Odense.

1708.

4. Oktober. Paa Rysslet i Wendsyssel hafde Capitain Friderich Buchwaldt Bryllup med Assessor Peder Thøgerssen Lassons Stif-daatter Anna Madsdatter.
17. Oktober. Hafde Hr. Jens Block, Sognepræst til Kollerup og Skræm og Proust i Vester-Hanherred, Bryllup ibid. med Else Thøgersdatter, afg. Hr. Søfren Bagges, qvondam Pastoris Broustensis, efterladte Enke.
25. Oktober. Om Natten Kl. 2½ døde i Kiøbenhavn den bedagede Fru Magdalena Rhode, S. Dr. Thomæ Bartholini, qvondam Medicinæ Professoris Honorarii og Høyeste Rets Assessoris efterlatte Enke, anno viduitatis 28, ætatis vero....
20. November. En Tiime efter Solens Nedgang døde i Kiærup i Vester-Hanherred Hr. Jacob Urbansen Bruun, Sogne-Prest til Tømmerby og Lild Kirker, an. ministerii qvarto, ætatis ..
25. November. De som hafde været i Kirken i Dag (thi valetudo mea adversa forbøed mig at komme did,) de sagde mig, at Mag. Reenberg, som hafde efter min Anordning, talt for de fattiges Bedste til Meenigheden,¹⁾.

Med anden Haand:

Paa denne Svaghed fuldte den salige Mands Død d. 6. Decembris.

¹⁾ Resten af Indførslen udelades her.

N. F. S. Grundtvigs Brev til de danske Studenter 1819.

Meddelt af

Bjørn Kornerup.

Som et Led i de forberedende Planer, der 16. Juli 1820 førte til Dannelsen af den danske Studenterforening¹⁾, maa man betragte det Skridt, at en Række Studenter, der var ivrige for at tilvejebringe en akademisk Sammenslutning, i en anonym Skrivelse af 4. September 1819²⁾ henvendte sig til N. F. S. Grundtvig, som ganske vist den Gang kun førte den beskedne Titel af tjenstledig personel Kapellan, men som iøvrigt ved sin Optræden og sine Skrifter var kendt nok i Studenterverdenen. I deres Henvendelse udtrykte de unavngivne Brevskrivere Haabet om, at »Danskeren Grundtvig«, der altid havde vist sig som en varm Talsmand for alt, hvad der kunde tjene Fædrelandet og Videnskaberne til Gode, vilde staa dem bi med Raad og Daad ved Virkeliggørelsen af den Plan, de arbejdede for, »at faa stiftet et helligt, uopløseligt, evigt Broderskab mellem Universitetets Studerende«, der bl. a. skulde have eget Forsamlingssted og være kendetegnet ved »en for Broderskabet passende Dragt«.

Grundtvigs Stilling til denne Opfordring har hidtil kun været kendt af hans Koncept af 16. September s. A. til hans Svar, der findes bevaret sammen med Studenternes ovennævnte Brev blandt Grundtvigs Papirer i Rigsarkivet (Fasc. 438), og som er aftrykt i Georg Christensens og Stener Grundtvigs fortjenstfulde samlede Udgave af »Breve fra og til N. F. S. Grundtvig« (I, 519—24)³⁾.

Det er imidlertid senere lykkedes at fremdrage en anden Redaktion af dette Brev, som efter alt at dømme maa anses for at være den originale Svarskrivelse. Dels er den nemlig dateret 17. September 1819 — den Dag, Grundtvig ved en egenhændig Paategning paa Studenternes Brev har betegnet som Dateringsdagen for sit Svar —, dels gør den efter sit Indhold og sin Form

¹⁾ Se herom H. C. A. Lund, Studenterforeningens Historie I, 46 f. Lund kender dog intet til Studenternes Henvendelse til Grundtvig.

²⁾ Breve fra og til N. F. S. Grundtvig, udgivne af Georg Christensen og Stener Grundtvig, I, 518—19.

³⁾ Paa Grundlag af denne Koncept har Sagen allerede tidligere været omtalt i F. Rønning, N. F. S. Grundtvig II, 2. Del, S. 184—85, uden at dog det egentlig karakteristiske for hans Stilling er blevet tilstrækkelig fremhævet.

ubetinget Indtryk af at være den renskrevne Original. Formentlig vil der være Grund til en fornyet Offentliggørelse af dette Aktstykke paa Grundlag af denne genfundne Original, thi selv rent bortset fra, at der selvfølgelig næsten altid maa tillægges Originalen en større Kildeværdi end Koncepten, er Forskellen mellem Konceptens og Originalens Tekst i dette Tilfælde saa betydelig, at Koncepten i Virkeligheden kun giver et meget afbleget Indtryk af, hvad Grundtvig svarede de danske Studenter. Ikke blot er Originalbrevet langt fyldigere end Koncepten, men Tankegangen og især Udtryksformen er tillige paa mangfoldige Steder meget afvigende. Navnlig maa det fremhæves, at der som Regel er en ganske anderledes ejendommelig og ofte langt hvassere Klang over Grundtvigs Ord i Originalen end i den hidtil kendte Tekst.

Som det vil fremgaa af det nedenfor gengivne Brev, var Grundtvigs Stilling til den paatænkte Studentersammenslutning præget af stærk Betænkelighed. Selvom han i og for sig kunde se med Sympati paa enhver Bevægelse, der havde til Maal at højne Studenterstanden og styrke dens Kaldsbevidsthed, følte han sig aabenbart ængstelig ved de højtidelige Ord, hvormed man i Studenternes Henvendelse havde angivet Maalet for det paatænkte Selskab. Et virkeligt Aandens Broderskab vilde efter Grundtvigs Mening ikke kunne trives i saa snævre Rammer, og navnlig frygtede han for, at det hele skulde udarte til en aandløs Efterbelse af de tilsvarende tyske Burschenschaftbevægelser, der havde fremkaldt en saa stærk politisk Gæring i Tyskland. Det er derfor forstaaeligt, at han kunde mene, at lignende Bevægelser overført til Danmark vilde lede til »Statsopløsning« og »videnskabeligt Barbari«. Specielt maatte han vende sig imod Tanken om at indføre en særlig Ordensdragt — det forekom ham kun at være et Abe-katteri, uværdigt især for Studenter, der ikke burde skue Hund paa Haar eller Karl paa Kjortelskød.

Medens Grundtvigs principielle Stilling hermed var givet, ønskede han dog ikke helt at fraraade Dannelsen af en selskabelig Forening blandt danske Studenter. Med en stærk Advarsel mod at komme paa Afveje vilde han endog gerne staa dem bi paa enhver tænkelig Maade for at faa stiftet et Samfund, der kunde virke til en rigere aandelig Udvikling for dets Medlemmer. Et saadant Samfund skulde danne en gavnlig Modvægt mod Tilbøjeligheder baade til Eksamensslendrian og til Udsvævelser, og godt vilde det være, om Fædrelandets Historie i denne Forening kom til at udgøre et Baand — »et Kærmindebaand« —, der omsluttede alle de enkelte. Til Slut gav han en Række praktiske Vink m. H. t. Organisation af et Selskab af denne Art.

Grundtvigs Skrivelse har i første Række Interesse ved, at

den afspejler hans ejendommelige Syn paa den akademiske Stand og dens Betydning for Folkelivet. Hvilken Modtagelse der blev hans Svar til Del, ved man derimod ikke, lige saa lidt som det med Sikkerhed er kendt, hvilken Rolle det kom til at spille i den følgende Tids Forhandlinger. Grundtvig nævnes ikke blandt den Kreds, der i snævrere Forstand maa betegnes som Studenterforeningens Stiftere, men det er sandsynligt, at hans Udtalelser ikke har været uden Indflydelse paa Planens Gennemførelse. Dels siger han nemlig selv adskillige Aar senere, at han havde haft »en lille Finger« med i Dannelsen af Studenterforeningen¹⁾, dels kan man ikke være blind for, at denne fra sin Stiftelse i langt højere Grad blev et Udtryk for hans Ideer om et frit Samfund til gensidig Udvikling end — hvad man kunde have formodet efter Studenternes Henvendelse til Grundtvig — en Omplantning paa dansk Grund af den mere romantisk farvede Burschenschaftbevægelse.

I Slutningen af sit Svar skrev Grundtvig, at han ønskede at faa sit Brev eller dog en bekræftet Afskrift af det tilbagesendt, da det maaske siden kunde blive af Betydning for ham at se, hvad han havde svaret. Om nogen af Delene er sket, kan ikke fastslås, og der kendes intet andet til Originalbrevets senere Skæbne, end at det indgik som Led i den store Autografsamling, som blev dannet af Forfatteren, Professor Nicolaj Bøgh († 1905), af hvis Arvinger det senere — i ret medtaget Skikkelse — blev skænket til de Rahbekske Mindestuer paa Bakkehuset. Herfra har det, efter at være blevet konserveret, været udlaant til Benyttelse for Udgiveren. I Gengivelsen er det anset for rigtigst strengt at bibeholde Grundtvigs Stavemaade og Tegnsætning.

*

*

*

Løngangs Stræde 168. 17de Septbr. 1819.

Ved min Hjemkomst fra Landet, i Overgaars, forefandt jeg et anonymt Brev af 4de dennes, der udgiver sig for at være fra Endeel Studenter ved Kiøbenhavns Universitet, som ønske at vide mine Tanker om en selskabelig Forbindelse, de agte at indgaae o. s. v.

Egenlig maa mit Svar herpaa være: hvem lader spørge? thi deels kunde jo det Hele være Værk af Kaadhed, som vilde have mig til Bedste, og deels kan jeg umuelig sige, hvad jeg synes om en Forbindelse mellem hvem jeg ei kiender det Ringeste til.

¹⁾ N. F. S. Grundtvig, Mands Minde 1788—1838, Kbhvn. 1877, S. 475. Det kan se ud til, at Grundtvig udførligere har omtalt hele Sagen i den her citerede Forelæsning, men uheldigvis mangler netop det paagældende Stykke.

Imidlertid, en saadan Kaadhed, som den, der maatte her have drevet sit Spil, er saa aldeles udansk, at jeg heller vilde have lidt til Bedste, end lade Mistanken derom, hvor tilgivelig den end hos mig turde være, have Indflydelse paa min Handlemaade, og uagtet jeg Intet kan sige om det Enkelte, der er mig ubekjendt, vil jeg gjøre hvad jeg kan: aabenhjertig sige mine Tanker om Studenter=Selskaber med Hensyn paa Fædrelandet.

Forudsat nu, hvad jeg vil antage for afgjort, at hint anonyme Brev virkelig er mig tilstillet fra endeel danske Studenter, som mene det godt med Fædrelandet, Videnskaberne og sig selv, da bør jeg ei fortie: det glæder mig, ei blot som et Agtelses=Tegn fra dem, hvis grundede Agtelse er mit høieste videnskabelige Ønske, men fornemmelig som et Vidnesbyrd om den Indsigt, at en Sag af den Beskaffenhed, som et Studenter=Selskab, der skal vorde gavnligt for Videnskaberne og Fædrelandet, trænger til at overlægges med ældre Videnskabs=Mænd, da kun de kan have den nødvendige Erfaring af og om hvad der beforder og hvad der hindrer Fremskridtene paa Banen, vi alle kaldtes til at betræde, og, efter Evnernes Maal, med Æren, til Gavn, at fuldende; ligesom det og kun er af dem man kan vente det øvede, rolige Blik, der ligesaa lidt miskiender som henrives af de glimrende Udsigter, der hos den ædle Yngling nødvendig parre sig med en god Hensigt!

En Forening af de Studerende, som gjorde dem Dyden fromt, Fædrelandet sønlig, hinanden broderlig, og Videnskaberne med Liv og Sjæl hengivne; en saadan Forening frembyder tilvisse et Syn, som Engle, end sige Mennesker maatte glædes ved, og vee os, om vi i nogen Alder agte Tanken herom for et Blændværk, og et latterligt Foster af Ungdoms=Drømme! thi sandelig, det er Billedet, som fra det første til det sidste Skridt paa Videnskaberne Bane skal svæve os levende for Øie; hvad enten saa vor Lyst og vore Evner anviser os for Alteret, paa Domstolen, ved Skole Bordet eller i Studere=Kamret vort særegne Dagværk; ja, det er et Billede, vi ei maa betragte blot som en glimrende, lystelig Skygge, men skal stræbe at give Liv og Virkelighed i vort eget Inderste, dannende os selv til værdige Led i de ægte Forstandiges, Oplystes hellige Kiæde! Kun, naar mange af os ærlig tænke saa, kun da kan skjønnere og lysere Tider oprinde, kun da kan de herlige Fædre i Aanden opstaae, gienfødes i os og ved os paa Marken; kun da kan vi vorde, hvad vi kaldtes til: vore Brødres Lærere og Mønstre i Aand og Sandhed; thi kun da er der Liv i vort Ord, og Lys i vort Levnet; kun da kan Folket see paa os, hvortil boglig Kunst er nyttig, lære, at der er en Oplysning, der ei som Lygte=mænd forvilder fra Fromheds gamle Stie, ei som tindrende Stjerner i Vinter=Natten kun forkynder Kuldens Strængthed; men som

Solen paa sin klare Bane belyser den ene ufravigelige Vei, og indgyder med Varme Liv og Styrke til at vandre den, og paa den bestige de evige Høiel

At dette er min stadige Overbeviisning, behøver jeg neppe at forsikre, thi dersom min Forsikkring kan staae til Troende, da tvivle mine Læsere, blandt hvilke jeg med Glæde tæller Mange af Dannemarks Studenter, ei noget Øieblik derom; men kalde det i Erindring maatte jeg alligevel her, hvor jeg nødes til at misbillige Tanken om et Selskab, hvis Gienstand skulde være hint hellige, uopløselige, evige Broderskab mellem de Studerende, hvorom vi tale, og som neppe Nogen ønsker inderligere end jeg.

Hint Broderskab nemlig er enten ene Hjertets Sag, og kan da umuelig opnaaes ved nogen Eed eller Forpligtelse, men kun ved det som forener Hjerter: een Troe, eet Haab, een Gud, som er *A l l e s F a d e r*, i Alle og over Alle, altsaa kun i hvad vi kalde den sande, usynlige Kirke; eller ogsaa er hint Broderskab kun et *F o s t b r o d e r s k a b*, som skal medføre Sammenhold og udvortes Bistand paa Liv og Død imod alle Andre, og da er det Afsondring fra den Stat hvori vi leve, og enten Stiftelse af en nye, eller Dannelselse af en Røver-Trop.

Heraf følger klart, at Broderskabet i første Betydning er for høit og i anden for lavt til at være Gienstanden for en Studenter-Forbindelse; hint kan ved denne umuelig opnaaes, og dette maa ikke attraaes; ansee vi den Kirke, hvori vi ved Daaben indlemmedes for falsk, og uskikket til at forbinde os i broderlig Kiærlighed baade med de Nærmeste og Fjerneste, de Lærde og de Læge, som give Sandhed Magt, da skal vi søge den sande Kirke og indlemme os i den; ansee vi den Stat hvori vi fødtes for at være Menneskets sande Udvikling og rette Bestemmelse fiendsk, da skal vi vandre ud, søge den rette Stat, og, hvis vi ikke finde den, stræbe at stifte en saadan paa et Jordsmon, hvor ingen Stat er; men en Vinkel-Kirke og en Vinkel-Stat maae vi ingenlunde stræbe at danne der, hvor vi vil have Ord for at danne os til den Kirkes og Stats Tjenere, vi derved spotte og undergrave.

Universitetet, det maae vi aldrig glemme, er en Høi-Skole, og skole-mæssig maa derfor enhver Forbindelse vi, som akademiske Borgere indgaae, nødvendig være, naar den skal være tilladelig, og, jeg tør lægge til, naar den skal være gavnlig, naar den ei skal forstyrre men befordre vore boglige Sysler, ei skade men gavne Høiskolen, vi betraadte for at voxer i Kundskab og Indsigt, og derved blive dygtige til at virke, aandelig talt, som det Folks Øine og Tunge vi tilhøre. At al vor Viden i Grunden er Intet bevendt, dersom den ei er forenet med Fromhed og Kiærlighed, det er vist nok unægteligt, og at Fædrene-

landet kun har lidet Gavn af vor Lærdom, dersom ikke et fast, uopløseligt Baand sammenknytter os til dets villige Tjeneste, er ligesaa vist; men Forpligtelsen at frygte Gud og elske hinanden have vi tilfælles med alle Mennesker, og opfylde den slet ikke bedre ved at love hinanden det, eller rettere ved at love Enkelte hvad vi ere Alle skyldige, Forpligtelsen til Sammenhold og til giensidig Bistand paa Liv og Død have vi tilfælleds med alle vore Medborgere, og udvide ei, men indskrænke den netop, ved at overføre den paa et sluttet Selskab, med mindre det gjaldt en bestemt Daad til Fædrelandets øiensynlige og almindelige Fordeel, i hvilket Tilfælde vi ei forbandt os som akademiske Borgere, men som Fædrelandets Sønner, der sorrigfulde savnede det almindelige Sammenhold, og stræbde i det Mindste for Øieblikket at bøde, saavidt mueligt, derpaa ved et Fostbroderskab mod Fædrelandets Fiender. Forpligtelsen derimod til at dyrke Videnskaberne med Flid og Alvor, og med særdeles Hensyn paa Kirkens, Statens og Skolens Tarv i vort Fædreland, den har vi ikke tilfælles med Andre end os selv indbyrdes, den indgik vi som danske akademiske Borgere, og i Forbindelsen som Saadanne, maa enhver lovlig Forbindelse, vi som Studenter indgaae, kunne indbefattes, til Opnaaelsen af dette vort særegne Maal maa enhver Studenter=Forbindelse sigte, naar den ei skal lede fra, men til Maalet. Naar vi undtage det eneste Tilfælde, at Fædrelandet er i øiensynlig Fare, og derved kalder os dobbelt til Daad, baade som sine Sønner, og som de der maa føle sig indvortes tilintetgjorte, ved Fædrelandets Forstyrrelse eller Trældom under fremmed Herskab, naar vi undtage dette Tilfælde, da har Studenten ei Andet med Staten at gjøre end at lyde dens Love; thi han er netop, som akademisk Borger, løst fra de almindelige Borger=Pligter, for i Stilhed at dannes til en opløst Borger, der ei blot forstaaer at lyde, men ogsaa at byde, ei blot at følge men ogsaa at styre i sin Kreds, ei blot at efterkomme hvad Staten kræver, men ogsaa eftergrandske hvad der er dens Tarv. Skal han vorde dygtig hertil, da maa han, saavidt mueligt udelukkende, bruge sin Tid og Flid til at lære, og Stats=Forholdet maa, indtil Videre, ei være Gienstand for hans Handling, men kun for hans Betragtning, netop for at han kan, med øvet Øie, og sikker Haand tage fat, naar han enten vorder Embedsmand, eller føler sig modnet til at fremtræde som Skribent.

✓Jeg skulde ikke brugt saamange Ord til at omtale denne Sag, der i sig selv er saare klar, dersom jeg ikke vidste at uindskrænket Fostbroderskab mellem Studenter hører til Dagens Orden paa Tydsklands Høiskoler, og maa, saavel derfor, som ved det tillokkende, romantiske Anstrøg, et Saadant i Modsætning til

en troløs, egennyttig Slægts Gemeenhed, unægtelig har, nødvendig synes netop de bedre og fyrigere danske Studenter ønskeligt; uagtet det lader sig vise, hvorledes en saadan Forbindelse, naar den skal være mere end et Mundsvair, maa med stræng Nødvendighed føre til Stats=Opløsning og videnskabeligt Barbarie 3: Barbarie med videnskabeligt Anstrøg.¹⁾

En Efterabelse af hine tyske Studenter=Forbund vil sagtens være uafvendelig, men kun Abekatte efterabe, og kom den Tid, da Abekatte førde det store Ord paa vor Høiskole, da spildte man sine Ord, ved at tiltale den som Plante=Skolen for Videnskabs=Mænd, kun Efter=Ligningen frygter jeg derfor, thi den er naturlig, saameget mere, som vi giennem tre Aarhundreder ere vante til at betragte Tydskerne som vore videnskabelige Forgiængere og Mærkes=Mænd, og denne Efterligning er det min Pligt, da jeg adspørges, paa det Inderligste at fraraade, blev det min Pligt, hvis jeg saae den iværksat, paa det Kraftigste at bekæmpe med det Sandhedens giennemtrængende Ord, for hvilket, med Guds Hjelp, det danske Øre skal aldrig døves. Paa en anden Tid vilde maaskee et Fostbroderskab mellem Studenterne blot være fantastisk, men for nærværende Tid, da en stor politisk Giæring er deals alt udbrudt, deals i uafvendeligt Udbrud, nu er det farligt, og vilde, om det end aldrig udartede til en Sammenrottelse mod Staten, nødvendig, ved paa sine Steder at udarte dertil, overalt faae Skin deraf, og, selv naar det gjorde allermindst Skade, indskyde Øvrigheden en Mistroe til de vordende Embedsmænd, og, som Følge heraf, disse en Kulde for den, hvis Frugt blev, om ikke en Opløsning, dog en Rørelse i Stats=Legemets høire Side, der seent eller aldrig helbredtes.

Dette om Gienstanden for en Studenter=Forbindelse, og skal vi nu tale om Tegnene derpaa, da er det en følgelig Sag, at de maa ei hentes udenfra, men komme indenfra, ei være Skræderens eller Pussemyntmagerens men Aandens Værk: udmærket Flid og Sæde=

¹⁾ D. 18. Oktober 1817 fandt den store Studentersammenkomst Sted paa Wartburg, hvorved Stødet til Dannelsen af den landsomspændende Burschenschaftbevægelse blev givet, og 10.—18. Oktober 1818 stiftedes »Allgemeine deutsche Burschenschaft«. Den ret stærke politiske Gæring, som fremkaldtes herved, fik et uhyggeligt Udtryk d. 23. Marts 1819 ved Student Karl Ludvig Sands Mord paa Digteren August v. Kotzebue. (Se herom Fr. Schulze u. Paul Ssymank, Das Deutsche Studententum von den æltesten Zeiten bis zur Gegenwart, Leipzig 1910, S. 182 ff.). I den Forelæsningsrække af Grundtvig, der blev udgivet 1877 under Titlen »Mands Minde 1788—1838«, har han (S. 370 ff.; jvfr. S. 378) skildret den tyske Studenterbevægelse og vist, hvorledes det ikke var helt uden Grund, at man »i hine mørke, mistænkelige og tungsindige Dage ansaa . . . [den] for et klart Tegn paa en gruelig Sammenrottelse mod alt det bestaaende, der snart vilde føre til en Revolution ligesom den franske eller endnu værre«.

lighed, større Kundskab og høiere Indsigt, det skulde være Kiende-tegnene paa en Medlem af Selskabet, som en Student i høiere Forstand og ædlere Bemærkelse.

Men, vil man kanskee sige, det kunde dog ikke skade tillige at have en særskilt Dragt!

Om det vilde skade, veed jeg ikke, men at det lettelig kunde skade, og vilde aldrig gavne, derom er jeg overbeviist. Om endeel Studenter besluttede at gaae eens klædt, derved var i sig selv intet Ondt, men heller intet Godt, og hvad skulde da bevæge dem dertil? Hvad kan fornuftigviis bevæge os til at gjøre en Bestemmelse om aldeles ligegyldige Ting? Altsaa, naar et Studenter=Selskab antog en særegen Dragt, da viiste dets Medlemmer, at Dragten var dem ikke ligegyldig, men at de satte Noget deri og lagde Vægt derpaa, Noget der er aldeles usømmeligt for Videnskabernes Dyrkere, som netop er dem, der skal lære Folk ei at skue Hund paa Haar og Karl paa Kjortel-Skiød, Studenter, som aldrig maae see paa Hatte, end ikke paa Doctor=Hatte, men kun paa Hoveder. Var det Umagen værd, lod det sig let bevise, at under alle Omstændigheder er det et Misgreb, naar Selskaber vil udmærke sig ved egen Dragt, eller andre vilkaarlige Egenheder, og er ligesom en taus Tilstaaelse om, at de ei tør haabe at udmærke sig ved Andet, en Anelse der ogsaa sjelden har glippet; thi slig en Komoediant Forklædning er noget ganske Andet, end den Kiende=Dragt Staten forordner for sine Embedsmænd og Andre, hvis Stilling i Borger-Samfundet bør være udvortes kiendelig. For Studenter, som ere det virkelig, troer jeg derimod at have sagt nok, thi de indsee strax at i det Mindste de kun bør udmærke sig, ved ei blot at have Bogen under Armen men i Hovedet, og vi veed Alle, at kunde Uniform skabe Broderskab, behøvede de danske Studenter kun at drage dem paa, for at gjøre Sagen klar. Tingen var derfor ikke Talen værd, dersom ikke paa den ene Side det tydske Exempel fristede Tosserne til Efterabelse, og selv de Klogere til Efterligning af hvad der i Grunden ikke er en Bønne værd, og dersom paa den anden Side, ikke netop dette høitydske Kvælerie hængde saa nøie sammen med det hele Burschen=Væsen, at selv naar dette ikke fulgde med, vilde Staten ei ganske uden Føie frygte for, det kom med næste Post, Noget der hos danske Studenter burde være Grund nok til at slaae Klæderne af Hovedet, om de ogsaa, hvad lykkeligviis slet ikke er Tilfældet, havde lidt dermed at gjøre: Lad hvem der har Lyst studere deres Fædres Skygger, for at see ud som deres livagtige Gienfærd! vi vil imidlertid studere vore Fædres Aand, for at kunne tee os som deres ægte, lyslevende Sønner, thi deraf turde komme baade lidt Mere og lidt Bedre ud!

Vil jeg da nu fraraade dem af vore Studenter som føle Trang dertil, at træde i en nærmere selskabelig Forbindelse?

Nei, tvertimod, styrke dem vilde jeg i et Forsæt, hvis Udførelse, selv om den i det Hele mislykkedes, sikkert vilde for hver Enkelt, som arbeidede derpaa, være saa gavnlig, at han aldrig fristedes til at angre Forsøget, hvor latterligt saa end Dagdrivere fandt det; men advare vilde og maatte jeg tillige for Afveie, der desværre ere noksom betraadte, medens der groer høit Græs paa den Stie, der fører til Maalet. Skolemæssig, høiskolemæssig : videnskabelig maa Forbindelsen være, thi, som sagt, alt Andet forbi-gaaet, ere vi forbundne til ved Akademiet at studere af alle Livsens Kræfter, og skeer det ikke i Almindelighed, da kan vel et enkelt opvakt Hoved, men Videnskabeligheden i det Hele aldrig blive til Noget, den Enkeltes Fremskridt ere da tabte for Folket, og ved mekanisk at lade sig fabrikere til Embedsmand i dette eller hint Fag vanærer man Studenter=Navnet, og spaaer om den Tid, da der aandelig talt, ei er Mere tilbage af de nye Folk end af de gamle: et Læs Bøger, eller, om man vil, en mageløs Pyramide af Tryk=Papir, som Videnskabeligheds Mausolee.

At virke saavel imod Examens=Slendrian og Papegøie=Væsen, som mod Udsvævelser og Lediggang, at føre de gode Hoveder fra alle Kanter og af alle Slags i Berørelse, at samle de adspredte og vække de slumrende Kræfter, at befordre hinandens Udvikling, ved at befordre sin egen, at indføre ved Høiskolen en vel fri men sømmelig Tone, og give et lysende Exempel paa, hvor sandt det Ordsprog er, at Alvor og Gammen kan godt sammen, see, dette udtrykker omtrent hvad der allevegne burde være Gienstanden for Studenter=Forbindelser, og for danske Studenter vilde i en saadan Forbindelse Fædrenelandets Historie, ei blot være, hvad Alle kappedes om tilgavns at kiende, fordi den til Dygtighed i enhver dansk Stilling er uundværlig, men den vilde tillige være, hvad neppe noget andet Folks Historie kan være for sine Studenter, et Kiærminde=Baand, som omslyngede dem Alle, og det ei som en afsondret Skare, men som Dannemarks Sønner opfostrede i Skjoldungers Gaard til Livvagt om Kongen og Hovedsmænd for Folket¹).

Et saadant Selskab burde det være alle, er det, vil jeg haabe, mange Studenters Lyst at danne, og ved Dannelsen heraf kan alt det Paafaldende, Overspændte og Hemmelighedsfulde, som Studenterne bør skyde, som den oplyste Stat altid maatte misbillige,

1) Allerede 1807 havde Grundtvig udviklet adskillige hermed beslægtede Tanker om det virkelige Aandsliv modsat al Examensterperi i sin Afhandling »Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrenelandet« i Minerva 1807, Jan.—Marts, S. 249—98.

og som i de nærværende Dage selv den umistænkeligste Stat maa mistænke og hade, kan alt Sligt undgaaes; medens paa den anden Side der ved et saadant Selskab kan opnaaes alt det Gode, der med modnet Betænsomhed lader sig vente af en Studenter=Forbindelse, der ei er Noget udenfra indført, men indenfra opkommet.

Hvor langt roligere vilde ei kiærlige Forældre sige Sønnerne Farvel paa Reisen til den Hoved=Stad, hvor saa mangt et godt Hoved forfalder, saamangt et ædelt Hjerte forvildes, saamange skiønne, uigienkaldelige Ungdoms=Aar tabes, naar de vidste der var et Samfund, udmærket ved Evner, Flid og Sædelighed, der stod de Nykomne aabent og lyste som en Bavn til at betegne dem den rette akademiske Banel! Hvor langt sikkrere vilde de ikke være paa deres Sønners Fremgang og sømmelige Adfærd, naar disse befandt sig i et Selskab, der kunde kiende sine Medlemmers Adfærd, og ei taalde Andre iblandt sig end dem det uden Skam kunde vedkiende sig! Hvormangen fyrig Ungersvend vilde ikke ved et saadant Selskabs=Baand, der ei bandt ham til Andet, end hvad han desuden burde følge, og knyttede ham til beslægtede Naturer, som ønskede at hæve, ei at styrte ham, Hvormangen siger jeg, vilde ei herved reddes fra den Hvirvel, som især i de første akademiske Aar er saa farlig og henrivende, hvori Saamange gik til Grunde, og hvorfra Ingen hæver sig uden smerteligt, tit uerstatte ligt Tab og bitter Anger! Hvor var en bedre Leilighed for de Nykomne til at mærke, hvad det egenlig var for en Videnskab, hvad det var for et Fag, deres Lyst og Evner anviste dem! hvor kunde de bedre helbredes for den aandsdrøbende Eensidighed, og for den ligesaa ødelæggende som latterlige Indbildning, at de havde slugt al Verdens Viisdom, fordi de havde saa nogenlunde lært, hvilke danske Ord der svare til de græske og latinske, og med Æren gjort Rede for de første videnskabelige Elementer! Hvor kunde den videlystne Unge nemmere erholde Kundskab om hvor han skulde finde hvad han søgte, end hos sine nærmeste Forgiængere, der havde det i frisk Minde baade hvor deres Forventninger skuffedes, og hvor de opfyldtes, og hvad kan i de første akademiske Aar opveie en s a a d a n i n d b y r d e s Underviisning, hvor man ei dandser efter Nogens Pibe, men gaaer efter Aandens Røst, staver med Hovedet og ei med Pege=Pindel! Ja, endelig, hvad kan der ved en udvortes Forbindelse Mere gøres for at fremkalde det inderlige, uopløselige Broderskab mellem danske Studenter, som vi ønske, end hvad her vilde skee! Vi veed det jo Alle, at Eed og Løfter kan hverken smelte eller i nogen Henseende forvandle Hjerter, og over deres Følelser kan kun den Eneste holde Bog; men vi veed ogsaa hvorledes fælles Beskiæftigelser, fælles Studier, venskabelig Omgang, Tanke=Meddelelse og

Ord=Skifte af sig selv knytter i Ungdommens Aar søde, uopløselige Venskabs=Baand mellem beslægtede Hjerter, som dog stedse vil være de eneste, der forstaae, og fyrigt banke for hinanden! Det herlige Maal: hjertelig Forening mellem danske Studenter vil da i det studerende Selskab af sig selv opnaaes, saavidt det virkelig kan opnaaes, uden at Nogen fristes til at hykle Følelser han ikke har, indgaae Forpligtelser han ei kan opfylde eller engang maa angre, lutter Ting, der ere høist fordærlige, men dog uundgaelige ved enhver Sammen=Sværgelse, ethvert Fost=Broderskab af foromtalte Slags.

Er der da nu virkelig Endeel danske Studenter som have Lyst til en gavnlig academisk Forbindelse, og ændse i denne Sag mit velmeente Raad, da stile de paa en saadan, som jeg stræbde at betegne, og jeg tør love dem, de skal aldrig faae Aarsag til at fortryde det!

Men, for Intet at efterlade, vil jeg end sige mine Tanker om den Fremgangs=Maade, jeg troer, det ved et saadant Selskabs Stiftelse var raadeligst at følge.

De Ældre som ønske Forbindelsen, og ved de Ældre forstaaer jeg naturligviis dem, der enten alt have Embeds=Examen, eller med Æren berede sig til den, thi kun af saadanne burde det egenlige Selskab bestaae, da de Yngre kun maatte have Adgang, og først optages til Medlemmer, naar de i det første academiske Aar havde ved Flid og Sædelighed viist sig værdige dertil, de Ældre altsaa, mener jeg, burde anmode to eller tre af Universitetets Professorer, som de tiltroede mest Indsigt i og Interesse for Sagen, om at forfatte et Lov=Udkast bygget paa de Grundsætninger, hvorom man var blevet enig. Naar dette var færdigt, og de Ældre dermed fandt sig tilfreds, skulde det være en ufravigelig Regel for Selskabet, men kun paa en vis Tid, f. Ex. paa 3 Aar; thi kun Erfaringen er istand til fuldelig at afgjøre Hensigtsmæssigheden af Meget i en Indretning, der er nye i sit Slags, og ethvert Selskab, som efterat have antaget faste Love, lægger dem paa Hylden, eller forandrer dem, opløser sig omtrent selv.

Først naar Erfaringen havde givet sin Stemme, skulde Lov=Udkastet, enten som det var, eller revideret efter Erfaringen gøres til en Lov, hvis Brud erklæredes for en Opløsning af Selskabet.

Ingen som med Agtsomhed læser det Foregaaende, kan troe det er af Mangel paa Interesse for Sagen, eller af Magelighed, at jeg henviser til Andre, uden at tilbyde min Tjeneste, men for at der slet intet Gaadefuldt skal være heri, vil jeg dog tilføie, at det er min Pligt at handle saa, dels fordi neppe alle de ældre Bøglærde endnu ere komne ud af den Drøm at jeg har Mod paa at være Partie=Stifter, og vilde udentviivl lade deres Uvillie mod mig gaae

over paa Sagen, som er mig for vigtig, til at jeg vilde, den skulde lide under mine Skribent=Forhold; deels fordi Studenterne, især paa saa betænkelig en Tid, strax bør give Staten et Pant paa deres Hensigts Lovlighed, ved at søge dem paa Haand, Staten selv gav dem til Ledsagere og Raadgivere. Kun det Tilbud kan jeg da i denne Henseende gjøre, at naar der vælges to Professorer, som Intet have imod, at faae mig til tredie Mand, skal jeg altid være beredvillig til at arbeide med paa et Lov=Forslag, der i mine Øine har lige saamegen Interesse som Vigtighed.

Neppe behøvede jeg nu at angive Grunden, hvi jeg maa undslaae mig for det hæderlige Hverv at tale i en Studenter=For-samling ægte Selskabeligheds og Videnskabeligheds store Sag, men det skader dog ei heller oprigtig at angive den. Her kunde nemlig ikke blot Frygten for at belyves, ved Umueligheden af saaledes at bevise hvad man har sagt, som hvad man har skrevet, afholde mig, thi Skvalder kunde og burde jeg trodse, naar jeg, med det Samme jeg stræbde at vække Varme for Sagen, skiød den i Øvrigt fra mig; men jeg tør ikke sige, at jeg, efter Lovene har ubestridelig Ret til at tale i en Studenter=Forsamling, og om der end ingen Modsigelse var at befrygte, er og bør det være m i g en Lov, aldrig at give Anledning til den Beskyldning, at jeg trængde mig ind, hvor jeg, efter Forfatningen Intet havde at gjøre. Det er sandt: engang har jeg, uden at spørge om Tilladelse, tiltalt Studenter; men det var i et af de sjeldne Tilfælde, da Staten ikke, uden Raserie, kan optage en Borger det ilde, at han søger sin Plads, uden at ændse tidsspildende Formaliteter¹). Her er derimod intet saadant Tilfælde: her kan vi ikke med Bestemthed sige, det kommer an paa Dage eller Uger, og Selskabet vilde desuden vel kun blive lidet nyttigt, dersom dets Stiftelse beroede endogsaa paa den mest begeistrede Tale, da Stiftelsen maa være en Trang de Bedre selv ved det koldeste Overlæg see sig drevne til at afhjælpe, dersom det ellers skal ret have Noget at betyde. En ganske anden Sag er det efter Stiftelsen, thi da bør man haabe, ethvert godt Ord vil i Studenter=Selskabet finde et godt Sted, og, saalidet jeg vilde til-raade at give Selskabet andre Forstandere end nogle af dets ældste Medlemmer, da ethvert andet Forstanderskab danner en Myn-dighed om ikke over, saa dog ved Siden af Loven, som ikke duer paa det Sted, saameget skulde jeg tilraade ikke blot, hvad der egenlig er nødvendigt, at erklære alle Universitetets virkelige

¹) Grundtvig sigter herved til sin bekendte Optræden 1814, da han med Baggrund i den truende Krigsfare paa Ehlers' Kollegium i flammende Ord havde talt til den studerende Ungdom og opfordret den til at gribe til Vaaben for Fædrelandets Frelse. (F. Rønning, N. F. S. Grundtvig II, 2. Del, S. 55 ff.).

Professorer for Æres-Medlemmer paa Embedstid, men ogsaa at kaare dertil enkelte andre Videnskabsmænd, som kunde indfinde sig i Selskabet, og efter foregaaende Anmeldelse tale et Par Ord om hvad dem tykdes passende. Dette mener jeg vilde give Selskabet mere baade Liv og Betydning, men dog vilde jeg her raade til den Forsigtighed, ei at vælge for mange, og især Ingen paa Livstid men kun paa nogle helst vel 3 Aar, thi i et saadant Tidsløb vil Personalet i et Studenter-Selskab være saa forandret, at vel ingen Æres-Medlem kan vide hvad Selskabet da mener om ham, men uden det har hans Forhold til Selskabet tabt sin Betydning.

Nu troer jeg at have svaret saa bestemt og omstændeligt som det var mueligt paa Spørgsmaalet i den ubestemte Form, og jeg er nu ret glad ved, at jeg slet ikke veed, hvem Spørgerne er, thi desmere umistænkeligt er mit Svar, og den Muelighed at jeg kan have spildt den Tid, Brevet kostede, seer jeg langt heller end den Rimelighed, at man kunde troet; personlig Fordom, god eller ond, havde tilsagt mig Svaret. Hvad jeg har sagt, er min Overbeviisning, som jeg til hver Tid og hvert Sted vil vedkiende mig, og hvoraf man derfor maa gjøre ethvert sømmeligt Brug, man ønsker; kun maa jeg bede, da min Tid ei tillader mig at tage nogen Afskrift, og det ei blot var mig kiært, men blev mig maaskee engang nødvendigt, at kunne vise, h v a d jeg har skrevet i denne Sag, at Brevet, efter nogle Dages Forløb, skikkes mig tilbage, enten i Original, eller, om man skulde ønske at beholde den, i en Afskrift, hvis Rigtighed bevidnes af samme Haand, som tilskrev mig Brevet af 4de Septbr., og med det deri opgivne Mærke!

Slutte vil jeg med det Ønske, at Sagen ei maa hendøe men udvikles til et langt og daadfuldt Liv paa Dannemarks Høiskole, og jeg behøver neppe at tilføie, at hvis Enkelte enten blot paa egne eller tillige paa Fleres Vegne, ønske mundtlig at tale med mig om Sagen, da er det mig altid en Fornøielse at tale med hvem der vil noget Godt, hvormeget mere da med velmenende danske Studenter, der kaldtes til ei blot at ville, men ogsaa at virke meget Godt, og til hvis Tal det er mit glade Haab, saalænge man husker mit Navn, at blive regnet!

N. F. S. Grundtvig.

Til
S. U. H.¹⁾.

¹⁾ o: det Mærke, hvormed de anonyme Brevskrivere havde underskrevet sig i deres Brev til Grundtvig.

Anmeldelser.

Oluf Lundt Bang, Livs Minder. Udgivet af Vilhelm Maar. Kbhvn. 1929. (XLVII + 400 S.). (Nyt Nordisk Forlag).

Et Memoireværk af en højst usædvanlig Karakter er det i Overskriften nævnte Arbejde. Oluf Lundt Bang (1788—1877) var ikke blot en fortjent Videnskabsmand og Universitetslærer og en højt skattet Huslæge i det gamle København, men tillige en Mand, der Livet igennem i Tide og Utide yndede at give sine Følelser Luft i en omfattende Produktion af letflydende Rimerier. Intet Under derfor, at da han som gammel vilde nedskrive sit Livs Minder, han da valgte at gøre det i Versets Form. Desværre maa man sige, thi rent bortset fra, at Versene er daarlige og virker trættende at læse, har den poetiske Iklædning ikke været til Gavn for Indholdet. Man faar kun altfor ofte det Indtryk, at Forfatteren har maattet hugge en Hæl og klippe en Taa for at faa de historiske Realiteter til at føje sig ind i den digteriske Ramme. Baade Udvalget af det Stof, der er medtaget, og Fremstillingen af de enkelte Episoder i Bangs Liv har derved faaet et temmelig ujævnt Præg. Ofte affærdiger Forf. vigtige Begivenheder med nogle faa Linier, medens han omvendt kan udbrede sig med stor Vidtløftighed om uvæsentlige Ting, f. Eks. ikke synderlig interessante Rejseerindringer. Men selv fraregnet de Mangler, der skyldes den ejendommelige Form, kan man sikkert ikke tilkende Bangs »Livs Minder« en særlig udmærket Plads i vor Memoirelitteratur. Ganske vist indeholder de en Del Ting af Interesse til Belysning af en ældre Tids Forhold og Personligheder, men man kunde have formodet, at Bang, der som fremtrædende Embedsmand, som Videnskabsmand og ikke mindst som praktiserende Læge i tre-fire Slægtled havde haft en enestaaende Lejlighed til at træde i nær Forbindelse med næsten alle betydeligere Personligheder i Datidens København og med mangfoldige i Udlandet —, at netop han skulde kunne have leveret ganske anderledes værdifulde Bidrag til Forstaaelse af sin Tid, ikke mindst gennem Skildringer af de interessante Mennesker, han var kommet i Berøring med i alle Samfundslag. Naar dette ikke er blevet Tilfældet, er der forskellige Aarsager hertil. Først og fremmest maa det betænkes, at Bang var en meget gammel Mand — vistnok over 85 Aar —, da han til Dels i søvnløse Nætter begyndte at nedskrive disse Vers og saaledes ikke helt kan have besiddet den Aandskraft, der var nødvendig for at løse en saadan Opgave paa tilfredsstillende Maade. Men den vigtigste Aarsag maa sikkert søges endnu dybere, i Ejendommeligheder ved Bangs hele Psyke. Den Overfladiskhed, som man oftere beskyldte ham for paa det videnskabelige Omraade, har aabenbart ogsaa været et gennemgaaende Træk ved hans rent menneskelige Personlighed. Han var vel et hurtigt og klart Hovede, men han besad kun i ringe Grad Evnen til at opfatte og gengive det karakteristiske ved Personligheder og Situationer. Man savner derfor i hans Memoirer ethvert Forsøg paa en psykologisk Indtrængen i de Mennesker, han omtaler, og en meget stor Del af, hvad han beretter, falder nærmest kun ind under det kuriøses Genre. Paa mange Steder i hans Bog mærker man desuden i høj Grad Sporene af det rastløse og forjagede, som skal have været saa ejendommeligt for Bangs hele Apparition. Næppe uden Grund kaldte Folkevittigheden ham »Dr. Immerfort.«

Medens man saaledes staar med stærkt blandede Følelser overfor Værdien af Bangs eget Værk, er det med ubetinget Tilfredshed, at man gør sig bekendt med Udgifveren, Professor, Dr. Vilhelm Maars Andel i Arbejdet. Teksten er behandlet med stor Omhu og Delikatesse, og det skyldes fremfor alt Udgifverens Indsats gennem Indledning og Kommentar, at Bogen trods alt maa regnes for en virkelig Berigelse af vor personalhistoriske Litteratur.

Interessant er Indledningen, hvori Prof. Maar giver en ret fyldig Udsigt over Bangs Liv, træffende karakteriserer hans Personlighed og peger paa den Plads, der i Lægevidenskabens Historie tilkommer denne »Hippokratiker«, og i den meget indgaaende Kommentar er der nedlagt Frugterne af overordentlig grundige Undersøgelser. Udgifveren er gaaet til Værks med den yderste Samvittighedsfuldhed, ingen Ulejlighed eller Bekostning er blevet sparet for saavidt gørligt at faa ethvert dunkelt Sted oplyst, foruden den trykte Litteratur — ofte af meget afsidesliggende Art — er talrige arkivalske Kilder blevet raadspurgt, og der er blevet rettet Henvendelser til mangfoldige Fagfolk og Private, der kunde formodes at sidde inde med Oplysninger, som Udgifveren ikke ved egne Kræfter mente sig i Stand til at fremskaffe. Disse Henvendelser har bl. a. affødt en vidtløftig Brevveksling over store Dele af Europa for at tilvejebringe Efterretninger om de talrige udenlandske Læger, Oluf Bang paa sine mange Rejser var kommet i Berøring med, et godt Eksempel paa, hvor alvorligt Udgifveren har taget sig sin Opgave. Den rige Skat af Oplysninger, der er samlet i Kommentaren om de Hundreder af Personligheder, Bang nævner, udmærker sig ved stor Nøjagtighed, og der vil næppe være meget at rette eller tilføje. Paa Grund af det betydelige Arbejde, ikke mindst af personalhistorisk Art, som Udgifveren har ydet, vil Kommentaren sikkert blive raadspurgt af adskillig flere end dem, der blot ønsker at faa oplyst dunkle Steder i Bangs Tekst. Fremfor alt vil man her finde meget nyt af Interesse om forskellige Medlemmer af den berømte Bangske Slægt, og ved Hjælp af det gode Navneregister, Bogen er udstyret med, vil man let kunne finde sig til Rette. Overhovedet er der Grund til at fremhæve, at Udgifveren besidder megen Sans for Værdien af et virkeligt personalhistorisk Studium, og med fuld Ret peger han f. Eks. (S. XV) paa, at det »at skrive en bog om Oluf Bang set i forhold til sin slægt eller maaske hellere en bog om slægten Bang vilde være en stor og smuk opgave for den, der evnede at løse den«.

Enkelte Steder forekommer det Anmelderen, at Udgifveren næsten har gjort for meget ud af sin Kommentar. Det er saaledes tvivlsomt, om det var nødvendigt S. 266 at aftrykke hele Spisesedlen ved Middagen i Anledning af Bangs 50-Aars Jubilæum som Læge 1858, hvorved han dog blot opnaar at faa Læsernes Tænder til at løbe i Vand ved Tanken paa alle disse, nu forlængst forsvundne Hørligheder. Andre Steder savner man en og anden Litteraturhenvisning. F. Eks. nævnes det S. XXV, at J. P. Mynster (i sine «Meddelelser om mit Levnet») »med særlig pietet og forstaaelse« har skildret sit og Bangs fælles Barndomshjem. Det havde vistnok her været rimeligt at henvise ogsaa til Mynsters Ligtale over sin Stiffader F. L. Bang (Kirkelige Leiligheds-Taler II, 192—4), hvori der findes flere Udtalelser, som er ret ejendommelige, naar de ses i Sammenhæng med hans Skildring i Erindringerne. — I Kommentaren til S. 23, hvor Bang fortæller om, hvorledes Studenterne, der deltog i Københavns Forsvar 1807, hørte »mangt et opmuntrende Ord, som ogsaa paa Hiertet vi lægge«, af Biskop Balle, der gik rundt paa Voldene for at sætte Mod i Krigsfolkene, kunde man have ventet Henvisning til parallelle Beretninger herom af Jens Møller (Biskop Dr. Nicolai Edinger Balles Levnet og Fortjenester, 1817, S. 236), C. Hauch (Minder fra min Barndom og min Ungdom, 1867, S. 211) og Th. Overskou (Af mit Liv og min Tid, udg. af Robert Neiiendam, I, 40). — Under Omtalen (S. 261) af Bangs Møde med den stærkt danskinter-

esserede paduensiske Professor Francesco Nardi, iøvrigt en af de fornøjeligste Skildringer i Bogen, vilde der have været Grund til at gøre opmærksom paa, at Nardis Interesse for danske Forhold bl. a. har givet sig Udtryk deri, at han samlede og udgav en Fortegnelse over de danske studerende, hvis Navne og Vaabenskjolde er ophængt paa Universitetet i Padua (Nomina et inscriptiones Danorum academicis officiis in Universitate Patavina functorum, Patavii 1852).

Et enkelt Sted forekommer det mig, at Udgiveren har fortolket nogle Udtalelser af Bang urigtigt. I et særligt Digt (»1848«) taler Bang med temmelig behersket Glæde om Grundlovens Indførelse og ofrer i denne Sammenhæng — dog uden Navns Nævnelser — nogle Vers paa »de kiække Mænd, der trodsed den truende Mængde« ved at advare mod altfor overdrevne Forventninger om den Lykke, Frihedens Indførelse skulde bringe Danmark. Blandt disse skildrer Bang fem, hvoraf Nr. 2 beskrives paa denne Maade:

Den Anden Frihedens Forkæmper var
Ved Ordets Kraft og ved Snille,
Saa at dens Venner forened sig om
En Guldpoal ham at tilstille.

I Kommentaren til dette Sted (S. 257) siges det, at Bang her har tænkt paa Johan Christian Drewsen, og der henvises bl. a. til, at denne 1846 havde faaet overrakt en Gulddaase med sit Navn i Diamanter. Langt sandsynligere er det dog at tænke sig, at Bang har ment Tage Algreen-Ussing, der baade, skønt oprindelig liberal, stemte m o d Grundloven, og som faa Aar i Forvejen — som det udtrykkelig hedder i Verset — havde faaet skænket en G u l d p o k a l til Tak for sit Arbejde i Frihedens Tjeneste. Denne Hædersgave var netop paa det omtalte Tidspunkt bestandig en Skive for »Korsarens« Vittigheder.

Bangs Karakteristik af Nr. 3, om hvem det hedder,

Den Tredie! ikke i Danmarks Land
En Ordets Tiener ham ligned;
For, hvad dem yded hans Læbe og Pen,
Ham Tusinder der velsigned,

menes at gælde H. N. Clausen. Det er dog ikke urimeligt at antage, at Bang hermed snarere sigter til J. P. Mynster, hvem han netop satte overordentlig højt som »en Ordets Tjener«, og hvis Holdning han fandt var blevet meget uretfærdigt bedømt (jvfr. S. 20. 128—9).

Efter Kommentaren følger et fyldigt Tillæg bl. a. indeholdende Brudstykker af nogle Prosaerindringer af Oluf Bang og nogle samtidiges Udtalelser om ham, saaledes en fint følt og smukt formet Skildring af hans Sønnesøn, den den Gang kun 22 Aar gamle Herman Bang, der ogsaa siden i flere af sine Digtværker rejste sin Farfader et skønt Mindesmærke. Hertil er der føjet en anseelig Række Hellsidesillustrationer, væsentlig Gengivelser af Portrætter af Oluf Bang. I Modsætning til Bogens øvrige nitide Udstyr lader Illustrationernes Godhed noget tilbage at ønske, og det vilde sikkert have været baade mere praktisk og mere smukt, om de store, temmelig klodsede Løbenumre under hvert Billede havde været erstattet af et Par Linier om, hvad de paagældende Billeder forestillede.

Hvorledes man end vil dømme om Værdien af Bangs Memoirer, saa vil der sikkert herske almindelig Enighed om, at Vilhelm Maars Udgave af dette Værk er et smukt Eksempel paa samvittighedsfuldt og kyndigt Udgiverarbejde. Ikke mindst paa Personalhistoriens Omraade er saadanne strengt metodiske Udgaver haardt tiltrængte.

Bjorn Kornerup.

I Slutningen af 1930 udkom der i New York en elegant udstyret Bog paa godt 300 Sider og med Titel »Fifty Years as Master Mariner« (50 Aar som Skibsfører).

Bogen indeholder Skibsfører Christen Julius Klitgaards Selvbiografi og er udgivet af hans Søn, Skibsinpektør i New York Carl Edlar Klitgaard, der ogsaa har formet Bogens sidste Del paa Grundlag af Faderens efterladte Optegnelser. Kaptajn Klitgaard var født i Blokhus 1835 som Søn af Købmand Carl Klitgaard og Hustru Christiane, født Brix, og Bogens første Afsnit omhandler hans Barndomsliv i det store Købmandshjem, der ogsaa er omtalt i Goldschmidts »Dagbog fra en Rejse i Vendsyssel og Thy«, i C. Hostrups »Fra vor Barndom og Ungdom« og flere Steder.

Særlig omtaler Klitgaard den store Skudehandel, der i forrige Aarhundrede dreves fra Blokhus, Løkken og flere Steder paa Norge og England, han beretter om Slavekrigen 1848, om de mange Strandinger, der da forefaldt paa Kysten, og om de Varsler, der som oftest gik forud for saadanne, og som navnlig hans Moder, »gamle Madam Klitgaard«, var følsom overfor.

Efter sin Konfirmation 1850 kom Klitgaard til Søs, og 1860 blev han Skipper paa Fuldriggeren »Benjamin Howard« af København, hvorefter han var Skibsfører indtil 1913, da han 78 Aar gammel gik i Land fra S/S »Henrik Pontoppidan« af København for at henleve Resten af sit Liv paa Landjorden. Han døde i Hellerup 1917.

I sit lange Liv havde han oplevet meget og været rundt om i Verden, han havde sejlet med kinesiske Kulier mellem Hongkong og St. Francisco, havde drevet Tuskhandel paa Sydamerikas Kyst og Hvalfangst i Nordhavet, været Fører af en russisk Bjergningsdamper og af en Slæbebaad paa Limfjorden; han havde sejlet med Faar og Heste mellem Irland og England og med Tømmer paa de kanadiske Floder o. s. v. I de livligt skrevne Erindringer omtales selvfølgelig en Mængde Mennesker, dels Bekendte fra Barndomstiden og Ungdomstiden i Vendsyssel (Frederik 7.; Skeel, Birkelse; Plesner, Langeslund; Hasselbalch m. fl.) og dels Danske og Udlændinge, som han havde truffet paa sine Rejser, bl. a. General Gordon og Stanley.

I en Del Aar boede Klitgaards Familie i Hals, senere i Newcastle og i Canada; hans 1. Hustru — Datter af Kaptajn og Hotelejer Jacob Larsen fra Antwerpen og Søkendebarn til Skuespillerinde Fru Oda Nielsen — var som oftest med paa hans Rejser, og Ægteparrets Børn fødtes for en Del rundt om paa Havene; K. havde nemlig Eksamen som Fødselshjælper.

Klitgaards Descendenter bor i Amerika, hvorfor Bogen er skrevet paa Engelsk; en Del Navne er blevet radbrækket, fordi Udgiveren ikke har kunnet læse den utydelige Haandskrift, og nægtes kan det heller ikke, at der i Beretningen om Barndommen findes nogle Erindringsforskydninger, men de har dog mindre at sige. Som Helhed set maa det siges, at Bogen, der findes paa Det kgl. Bibliotek og Centralbiblioteket i Hjørring, giver et interessant og fornøjeligt Billede af den gamle Skipper og af Sejlskibsfarten paa Verdenshavene.

C. Klitgaard.

Madame Juuls Stambok. Utgitt av Norske Selskab. Oslo 1911. Universitetsbibliotekar W. P. Sommerfeldt har for Norske Selskabs Medlemmer fremstillet en i de mindste Enkeltheder tro gengivet Reproduktion af den Stambog, Anna Catharina Juul, f. Præms, den velkendte Værtinde i Norske Selskab, tog med sig til Minde om sine Venner i København, da hun 1792 flyttede til Norge. Den lille nydelige

Bog i det fint guldpresede Læderbind med Guldsnit og Futteral, og det originale Forsats med det smaablomstrede Tapetpapir er egnet til at henses alle med Tiden fortrolige i den rette Stemning. Udgiveren har forsynet Bogen med Indledning, Transkriptioner og personhistoriske Anmærkninger om alle de Personer, der har indtegnet sig. En Indvending af biografisk Art bør dog fremsættes. Den første Indtegnning henføres ganske rigtig til *Benedicte Martinette Radich*, gift med Administrator ved den grønlandske Handel, *Etatsraad Hans Leganger Wexelsen* (1755—1835). Det er ham, der har indtegnet sig paa sidste Blad og underskriver sig *H. Leg. Wexelsen*, af Udg. tydet som *Alex. [?] Wexelsen*. Endelig kan bemærkes, at den ellers saa smukt gennemførte Pastiche glipper paa to Punkter, det blændende hvide Papir og den i den ledsagende Text anvendte, moderne norske Retskrivning, f. Ex. ektemenn, geskjeften, der ikke staar godt til Indtegnningernes Sprogtone og Ortografi. Vi foretrækker den i *Karen Bach's* hyggelige Hilsen til det Norske Selskab 1931 (vedlagt Bogen) anvendte. *Anna Cathrine Præm*, Datter af Provst, Konsistorialraad *Thomas Caisen Præm* og *Anne Bagger*, blev døbt i Hjardemaal 16. Febr. 1738, blev gift 1. Gang vistnok 1758 m. Præst i Nors *Hans Christian Begtrup*, f. $\frac{4}{5}$ 1703, begr. $\frac{11}{1}$ 1759 (gift 1° 15. Febr. 1730 m. *Berthe Kirstine Ohnsorg*, f. $\frac{11}{10}$ 1701 † $\frac{7}{2}$ 1758); 2° 29. Aug. 1766 m. Vinhandler *Niels Juul*, der 1762 boede Klædebo Kvarter 50 (nu Købmagergade 43, Nyrops Etablissement), var da ugift, havde en Svend, en Dreng og en Pige; Broderen *Jens Juul*, der havde været med von Maltzahn i Rusland, gik ham til Haande ved hans Vinhandel; Logerende: Amtmand *Fieldsted*, Bedemand *Jens Stauning* og Hustru *Maria Bryde*, Vintapper *Chr. Ulsøe* med Hustru og Søn *David*, 21 Aar. (Wiberg, II 459. Tilf. til Lengnicks Stmt. Præm i Rigsarkivets Explr. Medd. af Hr. Arkivar *S. Nygård*. Extraskatten 1762, Klædebo Kvarter).

L. B.

Glahn-Samfundet har i Fjor og i Aar udsendt hhv. 3. og 4. Hefte af sine Meddelelser om Slægten. 3. Hefte indeholder nogle Nekrologer over afdøde Familiemedlemmer samt, hvad der har mere almen Interesse, »Adam Wilhad Glahn (1775—1863): Fragmenter af mit Liv, et Udkast til en Selvbiografi«, en Afhandling af *Hans Egede Glahn* om *Pastor Poul Egede Glahn* og »Domprovsten i Roskilde« *J. M. Hertz* samt et Brev fra tysk General-løjtnant *Hans Glahn*, der, endnu dog forgæves, har arbejdet paa at finde Sammenknytningen mellem den danske og den tyske Familie *Glahn*. 4. Hefte indeholder en Række Uddrag af Digteren *Ingemanns* Levnedsbog vedrørende Familien *Glahn*, en Nekrolog og en Række Familiemeddelelser. Det, der giver de to Hefter deres største Værdi, er imidlertid det i 3. Hefte paabegyndte og i 4. Hefte fortsatte Afsnit: »Professor *Henrik Christopher Glahns* Breve«, af hvilke der nu er trykt to Ark, og som det er Mening at fortsætte. Denne Publikation er selvstændigt pagineret og vil saaledes til sin Tid kunne udskilles fra de øvrige Meddelelser som en selvstændig Bog. Der er i de to Hefter saavel som i de foregaaende bragt et ikke ringe kulturhistorisk Stof, der har Betydning ogsaa udenfor den Kreds, *Glahn-Samfundets* Medlemmer, for hvilke det i første Række er bestemt. Det vilde være ønskeligt, om andre af de, forøvrigt kun faa, Slægtssammenslutninger herhjemme vilde følge *Glahn-Samfundets* Eksempel og udgive lignende Publikationer, der tjener det Formaal: ved Udgivelse af slægtshistoriske Meddelelser at fæstne og styrke Familiefølelsen.

Comte de Saint-Priest, Mémoires. I. Règnes de Louis XV et Louis XVI. II. La Révolution et l'Émigration. Publiés par le baron de Barante. Paris, Calmann-Lévy. Paris 1929.

François Emmanuel Guignard Greve de Saint-Priest fødtes 1735 i Grenoble, tjente i den franske Hær under Ludvig XV., blev 1763 Gesandt i Lissabon, var 1768—85 Ambassadeur i Konstantinopel, 1787 i Holland, blev i Dec. 1788 Medlem af Konseillet med Titel af Statsminister uden Portefeuille, afskediget sammen med Necker 12 Juli 1789, fulgte Ludvig XVIII til Blankenburg og Mitau som Husminister og Gesandt ved flere Hoffer indtil 1808. Udnævnt til Pair af Frankrig døde han i 1821. Hans Mémoires sur l'Ambassade de France en Turquie et le commerce des Français dans le Levant er udgivet 1877 af Charles Schefer. Saint-Priests Livserindringer, der nu har set Lyset, er af megen Værdi for Tids- og Personhistorien.

Et Brev fra Grevinde Charlotte Schimmelmann af 30 Nov. 1791 beretter om Grev Saint-Priests Besøg i København. Hun skildrer ham som en elskværdig og fordringsløs, behagelig og behersket Mand og Tilhænger af sin Ven Neckers System. Skønt nær de treds Aar vilde man paa Grund af hans store Livlighed kun anslaa hans Alder til fyrretyve¹⁾.

Om sit Ophold i København beretter Saint-Priest følgende:

»Kong Ludvigs Gesandt her paaStedet var en Baron de la Houze²⁾, Gascogner i Ordets hele Betydning og hvis latterlige Depecher ofte havde moret os i Kongens Statsraad. Han havde kort før faaet et Slagttilfælde og kunde ikke møde ved Hoffet. Jeg maatte derfor ty til den spanske Gesandt for at blive præsenteret for Kongen og den kongelige Familie. Kongen var afsindig og blandede sig overhovedet ikke i Statssager, undtagen at han underskrev de Beslutninger, der toges i Statsraadet under Forsæde af hans Søn Kronprinsen, hvis Kontrasignatur udkrævedes til Bekræftelse af Faderens Underskrift. Da jeg blev præsenteret for Kongen, lo han mig efter Sædvane op i Ansigtet og sagde ingenting. Jeg blev bedt til Aften ved Hoffet og anbragt ved det Bord, hvor Kongen havde sit Spilleparti, uden at skænke dette mindste Opmærksomhed. Enkedronningen spillede Kortene for ham. Han rejste sig tredive Gange under Spillet. Ved Souperen foretog han sig intet mærkeligt. Jeg har set ham flere Gange i Theatret, hvor han havde for Vane at gaa op og ned i Baggrunden af Logen, som om han stod paa Vagt. Min Præsentation for Kronprinsen vilde være gaaet af i største Tavshed, hvis jeg ikke var bleven forberedt paa at skulle regne dermed. Frankrigs Anliggender, som jeg bragte paa Bane, var min Tilflugt; Kronprinsen viste liden Interesse herfor, hele hans Politik bestod i at hævde en absolut Nevtralitet. Denne middelmaadigt begavede Prins, komisk af Udseende, beskæftigede sig meget med at plage sine Tropper ved idelige Exercitser. Hans Førsteminister Grev Bernstorff var en meget oplyst Mand, et Arbejds menneske og stor Støtte for Danmarks Nevtralitet. Jeg havde flere politiske Samtaler med ham. Han var af Naturen meget talende og det var ham kært at diskutere. »Kongen af Sverige«, sagde han en Dag, »er en saare ubehagelig Nabo, han finder Sverige altfor ubetydeligt for sine Talenter og har travlt med at forstyrre vor Fred og Ro«. »Norge« sagde han en anden Gang, »øger Danmarks Magt, men ikke dets Indtægter, thi Hs. Maj. har ikke den ringeste Indtægt derfra«.

Af Interesse er ogsaa Omtalen af Saint-Priests Besøg hos Bernt Anker (Navnet læst Aaker) paa Moss.

L. B.

¹⁾ Efterl. Pap. fra den Reventlowske Kreds IV, 128.

²⁾ Ib. II 40; III 102, 203, 413

Smaa Meddelelser.

I »Tidens Tegn«s Kronik har Legationsraad Jens Bull nyligt skrevet om »Norsk Slegtshistorie« i Form af en Anmeldelse af Norsk Slegtshistorisk Tidsskrifts 2. Bind, der, efter Forf.'s Mening desværre ikke indfrier de Løfter, som 1. Bind gav. Det forekommer ham uheldigt, at fylde 48 Sider med »Tosemordet, aktmessig belyst« og 10 Sider med en »Mordsak i Norderhov 1662« i Lighed med den i 1. Bind optagne, »Den store processen mellem kanselliråden på Berge og gjestgiverkonen på Bersager«, der fylder 56 Sider. »Tidsskriftet skal ikke i første Række befatte sig med uopklarte Mord og Skandalprocesser«, siger Hr. Bull, der ogsaa klager over, at man i Rubrikken »Spørgsmål og Svar« finder de stadige Spørgsmaal fra »Peder Syv« — »denne besynderlige herre, som spør jevnt og trutt i hvert hefte, men aldri om andet, enn det arkivar Finne-Grønn straks kan svare paa«. Registret til 2. Bind siges at være saa mangelfuldt, at det burde rettes og trykkes om, da det ser ud til at den, som har udarbejdet det, »helt har hoppet over side 296—99 i 2. Bind«.

Endelig klager Anm. over, at den norske slægtshistoriske Forening, der tæller 750 Medlemmer, »over dobbelt saa mange som den tilsvarende danske Forening«, kun udgiver et Bind hvert andet Aar, altsaa kun Halvparten. Men det er en stor Trøst for »Legasjonsraaden«, at »det norske tidsskrift — det må riktignok indrømmes, er adskillig bedre enn det danske«.

I tilknytning til herr Adolf Lomholts artikkel om slegten Lomholt-Lumholtz i sidste hefte av tidsskriftet, tillater jeg mig at nævne at titulær biskop Nicolai Lumholtz i sine optegnelser — gjengit av arkivar Thomle i nærv. Tidsskr. 8 III 219 fig. — oplyser at hans far, bokholder m. m. Niels L. var født i Vejlbj ved Fredericia 1688. Denne oplysning nævnes ikke av herr Lomholt, i hvis slutningsrække den forøvrig passer vel ind som et ikke uvæsentlig ledd.

Jørgen Gløersen.

Af Indholdet af de Tidsskrifter, der udgives af genealogiske Selskaber, med hvilke Samfundet staar i Bytteforbindelse, fremhæves for afvigte Aar 1930 følgende Bidrag:

Zeitschrift der Zentralstelle für Niedersächsische Familiengeschichte, Hamburg. 1. Hefte. Karl Nissen, Familie Augustiny (forts. i 2. H.). Esmarch, Schleswig-Holsteinische Begeriden. 3. H.: Zusammenstellung mecklenburgischer Familiengeschichten ved C. L. Wunderlich. 5. H.: H. Koch, Die Stammbücher und Justizprotokolle der alten holsteinischen Regiments-Archive 1747—1803. — 6. H.: Th. O. Achelis, Schleswig-Holsteiner auf der Univ. Jena 1558—1850 (forts.). 12. H.: H. Heimann, Die Familiennamen in den Schleswiger Hauskatastern von 1656, 1712 u. 1735. — Et Vidnesbyrd om den Interesse, hvormed Zentralstelle følger med i dansk genealogisk og personalhistorisk Literatur, kan anføres, at Fru Hildegard von Marchtaler har udarbejdet og indlemmet i Selskabets Bibliotek: »Personen-Verzeichnis zur Genealogie der Rantzau in Danmarks Adels Aarbog«. Selskabets Medlemmer mødes hver Torsdag, foruden Mødeaftenerne i sit »Stammlokal«, Klosterburg, Glockengiesserwall i Hamborg. Noget lignende kunde næppe tænkes i København.

Zentralstelle für Deutsche Personen- und Familiengeschichte (Leipzig) har som 42. Hefte af sine Meddelelser

udgivet Familiengeschichtliche Bibliographie 1929. Opmærksomheden henledes paa det i Zentralstelles Forlag udgivne, maanedligt udkommende Familiengeschichtliches Such- und Anzeigeblatt.

Klubben »Familiengeschichtlicher Abend«, stiftet 1928, har udsendt en Beretning om sin Virksomhed i afvigte Aar, som viser, at Interessen for slægtshistoriske Studier i langt højere Grad er til Stede i Tyskland, end herhjemme. En Oversigt over de Emner, der har været omhandlet paa Klubbens maanedlige Sammenkomster, opfordrer stærkt til Efterfølgelse for vort Samfund, hvis Bestyrelse gerne imødeser Forslag i saa Henseende fra de ærede Medlemmer. De to à tre Mødeaftener, der aarligt har været afholdt i Samfundet i de sidste Aar, tyder paa, at Interessen for slige Sammenkomster ingenlunde savnes.

Som i de foregaaende Aar har »Familiengeschichtlicher Abend« i Løbet af 1930 foranlediget afholdt Kursus i Vejledning for slægtshistoriske Forskere, hvortil Adgangen har været fri for alle. Med en Uges Mellemrum er der holdt følgende Foredrag: Indledning til det familiehistoriske Studium (med Lysbilleder). — Stamtavlen — Anetavlen (begge med praktiske Øvelser), — Vejledning i hvorledes man samler og ordner et Familiearkiv — og et Foredrag om Formaalet for slægtshistorisk Forskning (med Lysbilleder). Ved Kursus for Viderekomne (3 Foredrag) gaves yderligere Vejledning i Heraldik, Tydning af gamle Haandskrifter og Kronologi.

Af spredte Emner, der har været behandlet i Foredrag, fortjener at fremhæves:

Genealogernes Stilling til fantastisk Millionarv i fremmede Lande. — Synoptisk Udnyttelse af familiehistoriske Forskningsresultater. — De botaniske Navnes Betydning for Familiehistorien, med grafiske Fremstillinger i Lysbilleder. — Lysbilledkunsten i Familiehistoriens Tjeneste. — Drøftelse af det døde Punkt »the missing link« i den enkelte Families Historie. — Familiens Udvikling som sociologisk Problem. — Lensbøgerne som Kilde for Familiehistorie. — Meddelelser fra Medlemmer om Indtryk og Oplevelser af slægtshistorisk Art paa Rejser og Udflugter. — Udstilling af den senest udkomne genealogiske Literatur.

Om Sommeren foretager Klubben Besøg paa mindeværdige Steder og gamle Kirkegaarde. Antallet af samtlige Tilstedeværende ved Klubbens 12 Mødeaftener var ialt 594 mod 342 i Aaret 1929. De vejledende Kursus besøgte af 118 Deltagere.

Opmærksomheden henledes paa følgende, for nyligt udkomne Værker og Skrifter af racebiologisk Indhold.

Prof., Dr. Ludwig Schemann (Freiburg): Die Rasse in den Geisteswissenschaften. Studien zur Geschichte des Rassegedankens. I. Die Rassen-geschichte in den Geisteswissenschaften (Allg. Teil). Die Ideengeschichte der Rassenkunde, 1928. II. Hauptepochen und Hauptvölker der Geschichte in ihrer Stellung zur Rasse. Kulturgeschichte der Rassenkunde, 1930. — Die Rassenfragen im Schrifttum der Neuzeit. Einzeldenker neuerer Zeiten über Rassenfragen. — Hvert Bind er afsluttet for sig og er enkeltvis til Købs, henholdsvis for 20, 18 og 20 Mark (J. F. Lehmanns Forlag, München).

R. Walther Darré: Das Bauerntum als Lebensquell der nordischen Rasse, 1926. Samme Forfatter: Neuadel aus Blut und Boden, 1930. Mensch-

liche Erblighedslehre und Rassenhygiene. I. Menschliche Erblighedslehre, forf. af E. Baur, E. Fischer og F. Lenz, 3 Oplag 1927. II. Menschliche Austese und Rassenhygiene (Eugenik), af F. Lenz, 3 Oplag 1931.

Hr. Bankdirektør, Dr. Ernst Wiedemann, Bayreuth, der tidligere her i Tidsskriftet har givet værdifulde Bidrag til Oplysning om tyskdanske Slægtsforbindelser, meddeler den ældste, ikke tidligere kendte Stamrække for Familien Grotum (Legatstifteren H. H. Grotum, hvis Fader var Overkøbmand i Aalborg Jens Nielsen Himmerich, antog sin Moders Stiffaders Slægtsnavn). Navnet er fordrejet af Groteohm (Grandonkel). Johann Groteohm levede 1550 i Rethern an der Aller som Skomager. Sønnen Albert kom 1578 til Hamburg og døde før 1611 som Tøjmager (Wandbereiter); hans Søn Albert d. y. drev samme Profession og døde c. 1655 i Hamburg; Sønnen igen, Heinrich (Grotum), der 1657 optræder som Arving efter Faderen, er identisk med den ovenfor nævnte, første af Slægten her til Landet indkomne Henrik Grotum (Tauber og Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, 112 f.).

Joseph Bidoulac.

Spørgsmaalet om den under den franske Revolution til Danmark indvandrede og 1839 i København i en Alder af 65 Aar afdøde Sproglærer Joseph Bidoulacs Herkomst har tidligere været rejst, bl. a. i Persh. Tidsskr. (5 II 46). Den Interesse, der knytter sig til denne Mand, skyldes mest, at han er Svigerfader baade til Biskop Martensen og Digteren Welhaven. Forgæves har man raadspurgt den trykte Literatur, f. Ex. K. L. Martensens Livserindringer og Josepha Martensen, H. L. Martensen i sit Hjem (1916) og Erslews Forfatterlexikon, ejheller formaar Biskoppens Efterslægt (Familien Martensen-Larsen) at give Oplysninger i saa Henseende. En officiel Henvendelse i Sagen fra Hr. Diplomingeniør P. C. A. Martensen i Köln-Klettenberg, Hardtstrasse 21, har foranlediget mig til at anstille Arkivundersøgelser, hvis Resultater meddeles her.

Paa min Anmodning har Hr. Stadsarkivar, Prof., Dr. phil. F. Graef velvilligst tilstillet mig følgende Udskrift af Flensborg St. Marie Kirkes Vielsesprotokol: »1810, 26 Sept. Der Junggesell Joseph Bidoulac, franz. Sprachlehrer hierselbst, des zu Fechin [sic] im Nord Departement in Frankreich wohnenden Jean Bidoulac u. Marie Joseph geb. Pepin eheiblicher Sohn getraut mit Momke Sorens, des weiland Tischlers zu Roepstedt Sören Sørensen und Botilla Maria geb. Jacobsen eheiblicher Tochter. Im Hause laut Königl. Concession vom 6 Oct. 1810«.

Det franske Stednavn er sikkert forskrevet for Fréatin, en By Sydøst for Lille. I en Ansøgning om den vakante Stilling som Lektor i Sorø, dat. 30 April 1821 (Universitets- og Skoledirektionens Sager, Pakke Diverse I 1, A-F, Rigsarkivet, efter velvillig Medd. af Hr. Førstebetjent C. Østergaard), anfører Bidoulac »maitre des langues«, at han er »un Français qui n'a quitté sa patrie que pour se soustraire à la rage des Terroristes, depuis près de vingt ans domicilié dans les Etats de S. M.« Ansøgningen, der af Hensyn til hans fremrykkede Alder ikke bevilgedes, er vedlagt ialt 22 Anbefalinger fra Forældre, hvis Børn han har undervist, deriblandt den Deputerede Aagesen, der har kendt ham i 10 Aar som »en særdeles vakker Mand«, Etatsraad Bugge, hvis Døtre han har undervist, Prof., Dr. med. Herholdt, Kam-

merjunker C. E. von Kardorff, der i 2 Aar har været hans Elev, F. Liebenberg, hvis ældste Datter han har undervist i 2 Aar, F. Lowzow, der havde været hans Elev i 2 Aar, og Generalfiskal J. L. Rottbøll, i hvis Hus han har været Lærer og som bevidner hans Flid og Gaver til at undervise.

I Folketællingslisten for 1834, da han boede paa Kongens Nytorv (Nr. 212), har han selv anført sig og sin Husstand saaledes:

Joseph Bidoulac, fransk Sproglærer, 69 Aar; Momke Marie fød Sørensen, 51 Aar, hans Kone; Mathilde Adelaide Emilie Bidoulac, 24 Aar, hans Datter, for nærværende Tid Guvernante hos Grev Holstein paa Neversdorff; Josephine Marie Angélique Bidoulac, 22 Aar, for nærværende Tid Guvernante hos Kjøbmand Burchard i Drøbæk; Emile Edouard Gustave Bidoulac, 20 Aar, hans Søn, Student; Virginie Henriette Constance Bidoulac, 17 Aar, hans Datter.

Sønnen og hans ugifte Søster udvandrede ifølge Hr. Ingeniør Martensens Opgivelse til Pernambuco.

Henrich Steffens' Grav.

Hr. Arkivar A. Holst Jørgensen har indsendt en af ham forfattet Artikel i Flensborg Avis for 11. Marts 1931, hvori han udtaler sin Beklagelse over at Henrich Steffens' Grav i Berlin henligger »i allerhøjeste Grad forsømt, fuldkommen glemt«. Graven findes paa Trefoldighedskirkegaarden i Bergmannsstrasse 39, Indgang overfor Posthuset. Midt i Baggrunden ses en Mindestøtte (poleret rød Granit) med Steffens' Reliefportræt i Profil og Indskriften: HENRICH STEFFENS VON SEINEN FREUNDEN. Foran Støtten to store, tykke, skraatliggende Tavler med fattige Vedbendresten omkring. De bærer Indskrifter over Henrich Steffens (1773—1845) og Hustru Hanna Reichardt (1785—1855), nu næsten ulæselige og begge stærkt medtagne.

Hr. Holst Jørgensen forespørger, om ikke litterært Interesserede fra de tre Lande, Steffens tilhører: Norge, Danmark og Preussen, burde træde sammen, for at værne hans Grav. Indsenderen udtaler sin Forundring over, at Steffens i Dansk biografisk Haandleksikon betegnes som ugift. Hvem der har beskæftiget sig blot noget med Litteraturen om Oehlenschläger og Rahbek, véd, hvad Hanna Reichardt betød for Steffens i deres Ægteskab (se bl. a. P. H. Boye: Om K. M. Rahbeks Brevvexling, 1881, 48 ff.).

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal.

1.

Stochdorph.

Proviandforvalter Peder Rasmus Stochdorph blev 9. August 1715 trolovet i Aarhus med Malene Catharina Rhodia, hvis Fader var Præst i Aaby, senere Rektor i Aarhus, hvor han døde 1731. Stochdorph var fra April 1724 til Marts 1728 konstitueret Raadstue- og Byskriver i Aarhus. 1743 fik han Ansættelse paa et Skib »Justitia«, fra hvilket han 1747 blev afskediget paa Grund af Underbalance. Enhver Oplysning, der kan lede paa Sporet efter Stochdorps Herkomst og Forældre, modtages med Tak af

Frau Hildegard v. Marchtaler,
Hamburg, 39. Winterhuder Marktplat 10.

2.

von Senden

Kaptein ved 1ste smaalenske inf. regiment Johan Christian von Senden var søn av løjtnant ved samme regiment Rudolph Christian von S. (død 1714), hvis far igjen sandsynligvis var en Hans (v. S.). Skanderborg i Jylland. (Se H. Sollied i N. Slektshist. Tidsskrift II 269 og III 51). — Nærmere oplysninger om Skanderborgeren Hans v. S. og hans slekt søges. — Da kapt. Johan Christian v. S. 1743 oplyser at hans »far og farfar har tjent Deres Kgl. Majestæter.....i Danmark« har Hans v. S. mulig været officer eller i anden offentlig stilling.

Hage.

Oplysninger søkes ogsaa om Philip Hage, nævnt som løjtnant ved (norske) søndenfjeldske dragonregiment 1670—75, og død omkr. sidstnævnte aar. Han var g. m. Karen Jørgensdatter (Spærre), en datterdatter av Emmik Spærre til Vibygaard som døde ca. 1635. — Kan han mulig tilhøre samme slekt som den danske landøkonomiske forfatter Philip Hage (1796—1863)?

Stub.

Niels Stub, som 1570 blev lagmand i Oslo, var iflg. Huitfeldt-Kaas (i dennes udgave av Niels Stubs dagbøger s. VII) utvivlsomt dansk og antagelig kommet til Norge kort efter reformationen, mulig med en eller anden dansk adelsmand som foged eller skriver. E. A. Thomle antyder (i nærv. tidsskr. 2 III 300 anm.) at lagmanden kan være av »den Familie Stub, hvortil Borgmesteren i Viborg Peder Stub hørte«. — Kan nærmere oplysninger gis om dette?

Jørgen Gløersen,
ingeniør, Hønefoss.

3.

Iuell.

Interessert i min slægts historie tillater jeg mig at forespørre om noen oplysninger angaaende eventuelle publikationer om familien Iuell i Danmark. — Min slægt kom til Norge i begyndelsen av 1600 tallet, og en flerhet av dens representanter var embedsmænd. Min stamfar, Christian Iuell, var saaledes kongens fogd i Österdalene etc. Der foreligger en trykt stamtavle over den norske familie Iuell, som jeg har, derimot har det, saavidt mig bekjendt, ikke lykkes at etablere forbindelsen med den danske familie Iuell (Iuel) ihvorvel man mener at den første norske Iuell var født i Danmark.

Kunde noen gi mig oplysninger der kunde tænkes at være av interesse angaaende publikationer vedrørende familien Iuell (Iuel, Juel, Juell), vilde jeg være meget forbunden.

Ragnar Iuell,
Kontorchef.

26 rue de la Pepiniere, Paris.

Svar.

(7. VI. 204).

Fra Overretssagfører A. Juel, Drammen, er der indløbet følgende Meddelelse til Spørgeren:

I anledning av Deres spørgsmål i Personalhistorisk Tidsskrift for 1921 side 205 og svar herpå i det idag mottagne hæfte av nævnte tidsskrift s. 225 kan jeg yderligere meddele Dem følgende oplysning om Niels Basse datter Caroline Andrea Basse, der nu opgives at være født på Føhr antagelig ca. 1784. Hun var antagelig i Danmark før 1817 g. m. boktrykker Frederik Carl Ferdinand Rode, f. antagelig i Danmark ca. 1789, død i Bergen 12/6 1834 45 år gammel av tæring efter længere tids sygdom.

Hvem Rode var søn av ved man ikke, men dette vil antagelig kunne opplyses, hvis man kunde finde hans vielse i Danmark. Idet jeg henviser til Drammens jubilæumsbok: »Drammen 1811—1911« s. 251—68, skal jeg opplyse, at Rode 25/8 1815 fra Randers til det norske justitsdepartement indsendte en ansøgning om tilladelse til at anlegge et boktrykkeri i Drammen, der blev ham indvilget ved kgl. res. av 22/9 s. å. Her i byen startet han så Drammens første avis »Drammens Tidende«, der utkom med sit første no. 21/11 1816, som han selv redigerte til 1/1 1833, da den gik ind. Han reiste så til Bergen, hvor han 31/10 påbegyndte utgivelsen av »Den Bergenske Mercur«, der blev avbrudt ved hans død. Drammens Tidende findes komplet på Universitetsbiblioteket.

Her i Drammen bodde altså Rode 1816—33 og hadde følgende barn: 1) Albertine Cathrine Dorteaa, døpt 27/11 1817, død i Bergen 1/1 1842, da moren, som dengang levede, undertegnet døsdannonen. 2) Nicoline Frederikke Augusta, f. 27/1 1819. 3) Søren Emil, f. 27/3 1820 og 4) Hansine Charlotte, f. 16/5 1822. De 3 sidstes skjæbne ubekjendt.

Fru Rode er antagelig død i Bergen efter 1842, hvis hun ikke er vendt tilbake til Danmark. Hvis De skulde finde noget yderligere om Rode eller hustru vilde jeg sette pris på underretning herom.

Saavidt Overretssagfører Juel. Fra Arkivar S. Nygård har jeg modtaget følgende Oplysning: Bogtrykker i Drammen Carl Frederik

Rohde, 26 Aar gl., viedes $16/8$ 1816 i Hjemmet i Nebsager til Præstens Datter Caroline Andriette Basse, 28 Aar gl. Hvor og naar R. var født, kunde Arkivaren intet oplyse om.

E. Juel Hansen,

Sparekasseassistent, Ny Vestergade 21, Odense.

(9. III. 223).

Anna Giise (Giese) Buchof (Buchoff) er døpt i Bergens Domkirke 14. novbr. 1760, datter av skipper Isach Hansen Buchof og Harmiche Moritz.

Skipper Isach Buchof er født i Bergen 1720, døpt i Domkirken $8/3$. Borgerskap 29 december 1750. Gift sammesteds $1/3$ 1756 med Harmiche Moritz f. Bergen 1731, døpt $27/12$, † der $18/3$ 1811, datter av gjæstgiver på Kalfaret: Claus Moritz og Berte Aasmundsdatter. Claus Moritz var igjen søn av en indvandret tysker, Hermann Moritz, som en tid var møller på Möllendal ved Bergen, hvor han også blev gjæstgiver. Han døde i »Det tyske Fattighus« i Bergen 1746 og blev begravet i St. Marie Kirke 11. august. I sine yngre dage var han knyttet til »Det tyske Kontor« i Bergen, hvor han bl. a. var handelsforvalter i Bugården, i 1691 i Stuen no. 5 i Solegården og i 1696 i Stuen no. 1 i Leppen. Til Möllendal kom han ved å inngå ekteskap med møller og gjæstgiver Johan Bucholdts enke Anna Danechen, med hvem han blev gift mellem årene 1696 og 1700.

Isach Buchof var søn av bakermester i Bergen Hans Buchof, f. Bergen før 1700. Gift der 1719 med Agnete Caspersdatter Nævermann. Borgerskap 12. juni 1719. Hans Buchof var igjen søn av bakermester i Bergen Isach Buchof († 1729) og lste hustru Sophia Jensdatter Paust († 1705). Borgerskap 17. decbr. 1694. Hans far igjen var Hans Buchof, der var indvandret til Bergen fra Wismar. Han var og baker i Bergen, hvor han tok borgerskap 6. juni 1654. Han var g. m. Anne Jacobsdatter Brandt.

Skifte efter Isach Buchof avholdtes i Bergen $2/6$ 1769 og avsluttedes $2/8$ 1771. Han var død under reisen med sit skib »Anna Beatha« i Calais. Hans arvinger var enken Harmiche Moritzdatter og deres fælles avlede 5 døtre: Anna Sophia, 12 år, Clarche Birgithe 11 år, Anna Giise 10 år, Agnethe 6 år og Anna Moritz 4 år. Boets aktiva var 1890 rdr. og gjælden 1139. Til arv 751 rdr. Han eiet $1/3$ part i sit förende skib. De andre $2/3$ parter eiedes av rådmand Moe i Christianssand. Desuten eiet han hus i Bergen.

Familienavnet Giese i Anna Buchofs navn kommer av at hendes mors far Claus Moritz hadde en søster Anna Margrethe Moritz, der i 1732 blev gift med møller og gjæstgiver på Möllendal Jacob Jacobsen Giese, hvis far og farfar også hadde vært møllere på Möllendal.

Endvidere kan meddeles, at i A. M. Wiesener's »Dødsfald i Bergen« S. 199 anføres:

Petersen, Anna Gise, f. Buchoff, f. Bergen $10/12$ 1760, † $16/7$ 1831, 70 aar gl., bebodde sin eiendomsgaard i Skudesnæshavn i 43 aar, levet de 2 sidste aar i Bergen. $12/2$ 1786 g. m. avd. skibsfører Jonas Kirsebom Pettersen, 5 sønner, 5 døtre, 16 børnebørn, hvorav 12 lever. Averteret av sønnen Isach Pettersen.

Sammesteds:

Pettersen, Jonas, † Skudsnæshavn $15/3$ 1814, 52 aar. 27 aar g. m. gjenlev. enke A. G. f. Buchoff, 10 børn, hvorav 3 død.

Jonas Kirsebohm Petersen, Skudsnæs, borgerskap som skipper i Bergen $17/7$ 1792.

Anna Giese Buchof's Søster Clarche Bergithe Buchoff har antagelig været gift med en bror eller slegtning av Jonas Kirsebom Pettersen. Hendes dødsfald findes anført i nævnte »Dødsfald i Bergen« saaledes:

Pettersen, Clarche Bergithe, f. Buchoff, † $17/2$ 1792, 33 aar 5 maan. 1 dag.

Jonas Kirsebom Pettersen er vistnok søn av handelsmand Carsten Petersen i Skudsnæshavn, gift ca. 1750 med Margaretha Kirsebom Krag. Se slekten Kielland.

Bergen $21/4$ 1931.

A. M. Wiesener,
Bibliotekar, Bergen.

Regnskab for Aaret 1930.

	Kr. Ø.		Kr. Ø.
Saldo, overført fra Regnskabsaaret 1929.....	868. 14	Honorarer for Bidrag til 1.—4. Hæfte.....	1,155. 00
Bidrag fra den danske Stat	700. 00	Trykning	3,218. 03
Bidrag fra Julius Skrikes Stiftelse	200. 00	Tryksager.....	136. 10
Udtr. 5 pCt. amort. dansk Statsobligation af 1919.....	500. 00	Porto	149. 22
Indbetalt for Trykning af Familien Edingers Stamtavle ..	150. 00	Kontingent til Dansk-historisk Fællesforening.....	10. 00
Indvundne Renter.....	110. 39	Omkostninger ved Møderne ²⁰ / ₂ og ¹ / ₁₂ 30	211. 85
Medlemskontingent.....	3,968. 00	Repræsentationsudgifter	50. 00
Salg af Bøger: Den danske Lægestand m. m.	23. 50	Indkøbt Kr. 700.00 ⁴ / ₂ pCt. Vest- og sønderj. Kreditf. Oblig .	659. 35
		J. H. Schultz's Kommission	500. 87
		Saldo, overføres til næste Aar.....	429. 61
	6,520. 03		6,520. 03

Såmfundet ejer den 31. December 1930, foruden Kassebeholdningen Kr. 429. 61, som indestaar i Københavns Handelsbank, Kr. 1,000. 00 4 pCt. jyske Landkreditf. Obligation, testamentarisk Gave fra Hds. Maj. Enkedronningen, Kr. 200. 00 5 pCt. amort. danske Statsoblig. af 1919, samt Kr. 700. 00 ⁴/₂ pCt. Vest- og sønderj. Kreditf. Oblig.

Kjøbenhavn, den 17. Februar 1931.

O. H. Clementsen.

Ovenstaaende Regnskab har vi gennemgaaet og sammenholdt med de os forelagte Bilag, og vi have intet fundet at erindre. Formuen har vi befundet at være tilstede.

L. Bie.

Stefan Hetsch.

August Hennings' Ungdomsaar.

Et efterladt Manuskript

af **Paul Hennings.**

Den højt fortjente Samler af færøske Folkeviser, Arkivsekretær **Jørgen Bloch**, hvis kultiverede fintstrengede Personlighed og særlig hans utrættelige Hjælpsomhed og Uegennyttighed lever i trofast Minde hos alle, der har kendt ham, var i mange Aar stærkt interesseret i Studiet af August Hennings' efterladte store Haandskriftsamling, der gemmer et rigt selvbiografisk, litterært, politisk og statsøkonomisk Stof. Af disse Manuskripter, forhen i privat Eje, nu opbevarede i Hamborgs Staats- und Universitätsbibliothek, afskrev Bloch forskellige, deriblandt de Breve, Aug. Hennings under et Ophold i København i Aaret 1802 skrev til sin Hustru, og som er af største Interesse for Kendskabet til Livet i Hovedstaden og dens ledende Personligheder Aaret efter Slaget paa Rheden. Selv naaede Bloch af sin Materialesamling kun at se offentliggjort sin som Bidrag til den følsomme Tidsalders Tankeliv vigtige Afhandling, omhandlende Hennings' Forhold til Ernst Schimmelmänn (Museum 1891 og 1894), hans Rejsebreve (Fra Arkiv og Museum I, 1899) samt den instruktive Biografi af ham i Biografisk Lexikon, men Tanken om Udgivelsen af de nævnte Breve fra 1802 optog Bloch lige til det sidste. Efter hans Død i 1911 fortsatte afd. Overretssagfører **Paul Hennings** med sin udprægede familiehistoriske Sans hans Studier over August Hennings' Liv. Han lod bl. a. afskrive i fem Kvartbind de saakaldte Sophie Wattenbachs Hefter omhandlende Familien Hennings (i Hamborgs Statsbibliotek) og planlagde paa Grundlag af ihærdige Forskninger i forskellige tyske Arkiver en større Monografi af Aug. Hennings. Ved Paul Hennings' Død i 1927 standsede brat alle hans Planer, og hans efterladte Papirer afgaves til Rigsarkivet. Blandt disse fandtes det, efter alt at dømme, trykfærdige første Afsnit af det af ham forberedte biografiske Arbejde, omfattende Aug. Hennings' Ungdomsaar.

Samfundets Skriftudvalg har ment at kunne forsvare Udgivelsen af dette Fragment, som egnet til at bevare Mindet om dets tidligt afdøde Forfatter, hans Forskning og levende Interesse for vort Samfunds Arbejde og dansk Genealogi og Personalhistorie i Almindelighed. Det maskinskrevne Manuskript er underkastet et Gennemsyn saavel for Sprogets som for Noternes Vedkommende, saaledes som det maa antages at være overensstemmende med Afdødes Ønske.

Fremstillingen standser beklageligvis ved Aaret 1780, ved den af Aug. Hennings saa beundrede Grevinde Schimmelmänn's Død, fra hvilket Tidspunkt Bruddet mellem ham og hans Ungdomsven Ernst Schimmelmänn maa regnes. Om Aug. Hennings' senere Liv henvises til J. Blochs ovenomtalte biografiske Omrids.

L. B.

I.

Ved Vespertid den 22. Juni 1719 ringede Klokkerne i den gamle Kirke i Meldorf i Ditmarsken over Licentiatu*s* jur*is* Nicolai Hennings, der 41 Aar gammel den 31. Maj var afgaaet ved Døden; hans Svoger, Byens Præst, Christopher Voss stod for Alteret og holdt en »parentatio« over ham til Husvælelse for Enken og til Opbyggelse for det store Følge af Byens Borgere, som derefter »in einer solennen Prozession« fulgte ham til hans sidste Hvilested.

Det var altsammen saare højtideligt; thi Nicolai Hennings var æret og agtet i sin Fødeby Meldorf, hvor allerede hans Fader i mange Aar havde indtaget en fremtrædende Stilling som »Landesbevollmächtigter« og Advokat, beslægtet og besvogret, som han var, med de ansete Ditmarskerslægter Wolterich, Francke, Rickers, Witte, Bruhn, Wasmer o. a. Hans tidlige Død var et haardt Slag for hans Enke, Meldorfer Provstedatteren Beata Voss, der nu 37 Aar gammel sad tilbage med sine tre umyndige Børn, den 12aarige Martin, den 10aarige Hans og den 9aarige Johann; thi meget andet efterlod Hennings hende næppe end disse tre Panter paa deres Kærlighed og den stolte Bevidsthed, gennem sit Ægteskab at tilhøre en af de ældgamle Ditmarskerslægter, hvis Vaaben fandtes indskaaret paa mere end en af Kirkestolene i Meldorf Kirke og indgraveret paa talrige Vinduesruder i de fornemme Huse.

Beata Hennings har imidlertid aabenbart været en dygtig Kvinde og er vel ogsaa nok blevet hjulpet baade med Raad og Daad, ellers vilde det vel næppe være lykkedes for hende at faa Sønnen sat til Studeringerne og endog for den ældste Søn at bane Vejen til det saa eftertragtede Maal: at faa Foden indenfor ved Enevoldskongens Hof.

Intet Dokument beretter om, hvorledes den purunge Martin Nicolai Hennings har kunnet gøre dette Spring fra den lille afsides Ditmarskerby til Slottet i København, og hvem der har ledet og støttet hans første Trin paa denne Livsbane¹⁾, men allerede i Aaret 1729 finder man den 22aarige Yngling i Stillingen som Pagepræceptor ved Christian den VI's Hof, som han tre Aar senere (1737) ombytter med Informatorhvervet hos Kongedatteren, den 7aarige Prinsesse Louise.

At være Opdrager for Sophie Magdalenes Datter betød, da Hennings tilmed havde Bopæl paa Slottet, det samme som en nær Forbindelse med den almægtige Dronning, og den maa han have

¹⁾ Hans nærmeste Slægtninge kan det næppe have været; thi ingen af disse jordbundne Ditmarskere var bosatte i København eller synes at kunne have haft direkte Forbindelse med Hoffet.

forstaaet at benytte; thi i 1738 opnaaede den 31aarige¹⁾ Prinsesse-informator saa højt et Embede, som mangen graanet Embedsmand maatte misunde ham, idet han udnævntes til Assessor i Danske Kancelli, hvor han blev Kollega med en Række af Danmarks fornemste og mest indflydelsesrige Mænd.

Her sad han nu et Par Aar, men omkring Aarskiftet 1741 maa der være sket noget, som kastede ham ud af hans saa glimrende begyndte Embedsbane og blev afgørende for hele Resten af hans Liv. Der er her en vid Mark for Gisninger, men da hans Embedsvirksomhed var lydefri, ligger den Antagelse nær, at Dronningens indtagende²⁾, hidtil af Lykken forkælede Protegé, dristigt har rettet sine Øjne mod et for højt Maal, og at stærkere Kræfter end hans derfor er blevet sat i Bevægelse for at faa ham fjernet fra Hovedstaden. I 1741 forbavsede han i alt Fald Samtiden ved at tage imod Stillingen som Amtsforvalter i det fjerne Pinneberg³⁾, og samtidig ægtede han Dronningens Kammerjomfru *Anna Schneider*.

Jomfru Schneiders Ekstraktion var god nok; hun var kaldt ind til Landet af Dronningen; hendes Fader var Sekretær ved det Ansbachske Fyrstehof, som Dronning Sophie Magdalene var knyttet til ved nært Slægtskab, og hendes Morbroder, Gehejmerraad von Schemel, var endog ansbachsk Statsminister. Hun havde været Kammerjomfru hos Prinsesse Louise samtidig med, at M. N. Hennings var Informator, saa at de har kendt hinanden nøje, men Ægteskabet synes dog at have været et paa Dronningens Tilskyndelse indgaaet Fornuftparti.

¹⁾ Hofraad A. H. Walbaum bemærker i »Reisen nach Schleswig u. Holstein in den Jahren 1741, 1744 u. 1752« (Schr. des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengesch. 2 Rh. (1897—1900) ved Omtalen af Grevskabet Rantzau 1744: »War der Pinnebergische Amtsverwalter, Canzley Assessor Hennings hier, welcher ehemals ein stud. theol. u. Informator bei dem Cronprintzen gewesen«. Det er højst sandsynligt, at Hennings har været Student, men herom har intet kunnet findes i Københavns eller Kiels Universiteters Immatrikuleringsprotokoller, hvor det ligger nærmest at søge; Bemærkningen om Informatorhvervet hos Kronprinsen bør maaske forstaaes saaledes, at Prinsesse Louises eneste, 3 Aar ældre Broder har deltaget i nogle af Hennings' Undervisningstimer for Søsteren.⁵

²⁾ Paa Rundhof i Slesvig findes et Maleri af Balthazar Denner (død 1749), der viser M. N. Hennings som en høj, mandig Skikkelse med en ikke uklædelig Hang til Embonpoint, et lyst og tiltrækkende Ansigtstudtryk under den hvide Allongeparyk og Elegance i Klædedragt (rød, guldbroderet Frakke og blaa guldbroderet Vest, hvidt broderet Halstørklæde og hvide Underærmer med ud over Hænderne faldende Volants).

³⁾ Embedet har Hennings ikke søgt paa almindelig Maade gennem Rentekammeret; der kommer ²¹/₁ 1741 en Forespørgsel til dette direkte fra Kongens Kammerjunkere v. Ahlefeldt, om Embedet endnu var ubesat, og da Svaret derpaa er bekræftende, resolverede Kongen, at Embedet skulde gives til Hennings, hvorefter Udnævnelsen er dateret 1. Februar 1741.

Brylluppet stod en Sommerdag i Hirschholms Slotskirke, hvor Slotspræst Bluhme viede dem. Bruden fik en kongelig Gave paa 500 Rdl. og Brudgommen et Laan af Chatolkassen paa 1000 Rdl. paa gunstige Vilkaar — altsaa Fyrstegunst, der giver sig Udslag i en indbringende Stilling¹⁾ og klingende Mønt lige til det sidste —, men Martin Hennings' Forflyttelse fra Hovedstaden blev dog ensbetydende med, at det blev Slut med hans egentlige Storhedsdrømme, om end baade han og hans Hustru forstod at bevare en vis Forbindelse med Hoffet — i alt Fald med Dronning Sofie Magdalene — det er saaledes værd at lægge Mærke til, at hans Udnævnelse til virkelig Justitsraad i 1744 antedateredes til den 28. November, Dronningens Fødselsdag, og at han fik Etatsraadstitlen 1767, netop paa et Tidspunkt, hvor Sophie Magdalene — efter Frederik V's Død — atter var begyndt at spille en mere fremskudt Rolle. Der er saaledes al Grund til at antage, at disse Tegn paa kongelig Gunst direkte skyldes hende.

Naar Hennings nu en Gang skulde bort fra København, er det forstaaeligt, at hans Øjne faldt paa Pinneberg, der laa nær ved Barndomshjemmet; maaske har hans Moder — der stadig boede i Meldorf, men forøvrigt allerede Aaret efter kaldtes bort — ogsaa ønsket, paa sine gamle Dage at have sin ældste Søn i Nærheden, ikke mindst, da hun ikke blev forskaanet for den Sorg at miste sin anden haabefulde Søn i en Alder af 25 Aar, samtidig med at den yngste Søn, Teologen Johann, ikke svarede til de Forventninger, hun sikkert havde næret til ham. M. N. Hennings slog sig nu for Resten af sit Liv til Ro i det skønne Pinneberg²⁾ og gik op i sit

1) Amtsforvalterembedet i Pinneberg kaldes i tyske Kancellis Forestillingsprotokol ved Hennings' Udnævnelse »eine der einträglichsten von den Hebungsbedienungen in den Herzogthümern«.

2) Den 3. November 1746 — maaske allerede i Februar 1744 — købte M. N. Hennings en Ejendom i Pinneberg — nu Fahltskamp $\frac{6}{8}$ — med større Jordtilliggende (Jordbog Nr. 12) (Schuld- und Pfandprot. 1 A. Fol. 5 og 1 B. Fol. 1, jfr. C. B. Nr. 20 Fol. 27, 28, 58 og 67, nu Grundbog Bd. 18, Bl. 353 og Bd. 4, Bl. 72) og 14. Februar 1747 fik han 8 Egetræer af de kgl. Skove til sit Byggeforetagende paa Ejendommen. Denne Ejendom, nu kendt som »die ehemalige Hausvogtei« var tidligere en af Pinnebergs smukkeste Bygninger. Om den svundne Pragt vidner endnu de to gamle, med Krone smykkede Rokokkoportaler og Døre med de dristig svungne Linier, Vinduernes karakteristiske Buer foroven og de kummerlige Rester af den oprindelige Gavl. Ildsvaade parret med Uforstand hos senere Besiddere har vansiret den og gjort den tidligere Pragtbygning næsten ukendelig. En af Portalerne bærer endnu Byggeaaret 1747 i Guld paa mørkeblaa Grund. Dette sit Barndomshjem tegnede Aug. Hennings under sit Studieophold i Göttingen efter Hukommelsen i Vennen Kestners Stambog (Leipzigs Stadsbibl.).

Den 7. Maj 1764 (kgl. Konfirm. 19. Juni 1765) købte Hennings af Staten den Eng ved »Slotspladsen«, som han havde i Forpagtning.

Embedede med en Nidkærhed¹⁾, der ikke er fri for ogsaa at give sig Udslag i Vanskeligheder i Forholdet til hans Overordnede. Saaledes skriver tyske Kancelli f. Eks. i Aaret 1746 til den pinnebergske Overappellationsret, at Hennings »ofte bruger en haard og bidende Skrivemaade og forglemmer sig selv ligeoverfor sine Foresatte og derfor bør have Paalæg om at holde sig indenfor en billig Subordinationens og Agtelses behørige Skranker.«

Gode Indtægter har Embedet bragt ham, saa gode, at han i 1755 ikke betænkte sig paa at afstaa den med Amtsforvalterembedet forbundne Kirchspielvogt-Stilling til sin Broder Johann, der trods sin teologiske Eksamen og talrige Ansøgninger ikke havde kunnet opnaa Præsteembede.

Om Hustruen vides ikke stort fra hendes Ungdom og Ægteskabstiden; en praktisk, dygtig og velbegavet Kvinde med stor Ordenssans har hun øjensynlig været, men der synes dog ikke at have bestaaet noget inderligt Forhold mellem hende og hendes Børn i disses Opvækst; thi i 1768 omtales hun ikke sympatetisk og som fremmed for deres Interesser. Efter at hun som Enke var flyttet til Altona, hvor hun først døde 3. Febr. 1796, 85 Aar gammel, synes det af Bemærkninger i Datteren Sophie Reimarus' Korrespondance med August at fremgaa, at Forholdet til Børnene var godt, men selvraadig har hun utvivlsomt været; hun har sikkert haft ikke ubetydelige aandelige Interesser og stor Sans for Havebrug. Om hendes Kærlighed til sine Nærmeste fandtes der efter hendes Død et varmt og talende Vidnesbyrd i den smukke, haandskrevne Bog, hvori hun havde samlet Frugterne af sin Læsning og Erfaring og som hun efterlod til August Hennings' ældste Søn Ernst til Gavn for hans moralske Opdragelse.

Den 19. Juni 1773 solgte Hennings' Enke sin Ejendom til Landdrost, Statsminister I. E. Scheel (C. B. 8 Fol. 387, 389).

Dingstätte Nr. 3 i Pinneberg, Hjørnet af Fahltkamp, skraas overfor fornævnte Ejendom ligger et andet gammelt, i sin oprindelige Stil bevaret Hus (Schuld- und Pfandprot. No. 1 A. Fol. 71, nu Grundbog B. 2 Bl. 40), hvilket M. N. Hennings' ældste Søn, Regeringsadvokat F. C. Hennings 23. Nov. 1783 købte af Gehejmraadinde v. Perckentins Arvinger, og dette forblev i Familiens Eje til 15. Januar 1845. (Hovedsagelig meddelt af Amtretsraad G. Matthies i Pinneberg; smlg. W. Ehlers: Geschichte und Volkskunde des Kreises Pinneberg, Elmshorn 1922, S. 338, 340 og 42 og S. 352—53 og Chronik v. Pinneberg S. 32).

¹⁾ Hennings blev ogsaa benyttet udenfor sit egentlige Embede, saaledes blev han 19. Juni 1745 Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af den tidligere Amtsforvalter Grabas Kasseangel og ²¹/₄ 1750 Medlem af en d. ⁴/₄ 1744 nedsat kgl. Kommission til Undersøgelse af forskellige Uregelmæssigheder og Uordener i Pinneberg (tyske Rentekammers Expeditionsprotokol Nr. 28).

II.

I Aarene 1742—51 fødtes 5 Børn i det ansete og velstaaende Amtsforvalterhjem i Pinneberg¹⁾. Sjældent har gode Feer skænket et Børnekuld saadanne Gaver som de, der blev denne Søskendekreds til Del, og Børnene har øjensynlig henlevet deres Barndom og første Ungdom i et utvungent, lykkeligt Samliv, uden at Sygdom eller Sorger har kastet Slagskygger over det.

Men sjældent har vel ogsaa en Fader gjort sig større Umage for at dyrke de ædle Spirer hos sine Børn og ikke mindst hos Sønnen A u g u s t, som saa Lyset her i Pinneberg den 19. Juli 1746; den tidligere Prinsesseinformator har baade haft Tid og Lyst til selv at være sine Børns Opdrager, og han har her paa det naturskønne og stille, af de store Holstenskove omsuste, Pinneberg oplært dem til at blive gode Borgere og opelsket hos dem en stærk Kærlighed saavel til Hjemmet som til Naturen, hvori han maaske selv har fundet et Værn mod melankolske Tanker; men et har han ikke forstaaet, at dæmme op for den Selvbevidsthedens og Ærgerrighedens Orm, som skulde komme til at gnave paa, ja undergrave, Sønnen Augusts Livstræ, tværtimod kunde det synes, som om han i forblindet Faderglæde har næret alle hans Øjestens ærgerrige Barnoms og Ungdoms Drømme.

Til den Opdragelse, som Hennings ønskede at give sine Børn, hørte selvfølgelig ogsaa at skaffe dem dygtige Lærere, og blandt Studenterne fra det akademiske Gymnasium i Hamburg fandt han de to jævnaldrende Venner, L. W. Ballhorn²⁾ og L. F. Zagel³⁾, der efter hinanden blev Huslærer i det Hennings'ke Hus, og af hvilke den sidste senere blev August Hennings' Svoger og kom til at spille

1) Kirkebogen i Rellingen (Pinnebergs daværende Kirkesogn) er i denne Periode mangelfuldt ført, særlig for Daabsregisterets Vedkommende. Aarene 1742—48 mangler ganske, og det kan altsaa ikke oplyses, hvem der har staaet Fadder til August og hans i disse seks Aar fødte tre Søskende. Det femte Barn, Sønnen Christian Rochus Gottlob (født $\frac{8}{8}$ 1751) (hans Død findes intet Sted i Kirkebogen, men han er utvivlsomt død spæd, thi han nævnes aldrig af Søskendene) havde Fadderne: Gehejmekonferensraad Greve Rochus Friedrich Lynar, Gehejmemaal Greve Adam Gottlob Moltke og Gehejmemaalinde, Baronesse Juel; naar dette sidst fødte Barn har saa fornemme Faddere, ligger det nær at antage, at de ældre Søskendes Fadders ikke har været af ringere Kvalitet.

2) Dr. phil. Ludvig Wilhelm Ballhorn (S. af Sognepræst i Uetersen, Konsistorialassessor i Pinneberg Achaz Ludvig Ballhorn), f. $\frac{15}{3}$ 1730 i Quickborn i Hannover, død $\frac{30}{5}$ 1777 som Superintendent i Neustadt ved Rübenberg, g. 28. April 1761 i Hannover m. Christina Maria Magdalena Wolkenhaar. Han var 1755—56 Skrivelærer hos Hennings i Pinneberg, blev 1756 Rektor i Harburg og 1759 i Hannover.

3) Lucas Friedrich Zagel, f. $\frac{25}{2}$ 1729, død $\frac{26}{8}$ 1785, ægtede $\frac{2}{7}$ 1771 Ulrike Hennings.

en Rolle i hans Liv. Efter at Ballhorn den 26. September 1759 var bleven kaldet til Rektor ved Altstädter Skole i Hannover¹⁾, blev Brødrene Fritz og August sat i Skole hos ham, men allerede det følgende Aar overflyttedes de²⁾ til den lærde Skole Christianeum³⁾ i det Pinneberg nære Altona, hvor de immatrikuleredes den 25. Juli 1761. To Aar senere forsvarede de henholdsvis den 27. og 28. Marts 1763 offentlig paa Skolen deres Afgangsafhandling og dimitteredes dermed som Studenter fra denne.

August Hennings' latinske Afhandling ved Dimissionen, der paa 62 trykte Kvartsider behandler saa vidtrækkende Emner som Danskernes gamle Love og Retssædvaner samt disses og Odins Op-rindelse⁴⁾ — hans »Premices de ma tendre Muse«, som han selv i det franske Forord kalder den — er selvfølgelig (han er jo kun 16 Aar) uden videnskabelig Værdi, men den gav ham, særlig gennem Noterne og Forsvaret, Lejlighed til at vise sin Belæsthed, og den har forsaavidt Betydning, som dens Emne viser, at han føler sig som Dansk, og at hans Interesse for danske, nationale Forhold tidlig er blevet vakt, en Følelse og Interesse, som han ogsaa senere hen i Livet — skønt hans Modersmaal var og blev Tysk, og mangt og meget stadig drog ham mod Tyskland — giver Udtryk, og som det sikkert nok skyldes, at han ikke gav efter for adskillige ham i Tidens Løb gjorde, fristende Tilbud om Stillinger i Udlandet.

Længe tøvede Faderen ikke med at lade sine to Sønner paa-begynde deres Embedsstudier; næppe en Maaned efter Dimissionen

¹⁾ Hverken i Ratsgymnasiet i Hannover eller i det derværende Stadsarkiv, hvor dette Gymnasiums Arkivalia er opbevaret, findes Elevfortegnelse e. l. fra denne Periode.

²⁾ I det tidligere kgl. Bibliothek i Hannover findes følgende Lykønsk-ningsdigt: »Bey dem Ballhorn- und Wolkenhaarschen Hochzeitsfeste, welches am 28. April 1761 in Hannover vollzogen wurde, bezeugten glückwünschend ihre Ergebenheit in Freude in folgender Ode und Cantate die gesamte Anzahl der Zuhörer aus der ersten Ordnung«, dette er bl. a. ogsaa underskrevet af »Hennings maj. og Hennings min. aus Holstein«. — Det ligger nær at antage, at Grunden til, at Brødrene saa hurtigt forlod Hannover, maa søges i, at de har været i Huset hos den dygtige og elskværdige Rektor Ballhorn, men ikke har kunnet forblive hos denne, efter at han havde indgaaet Ægteskab (jfr. Oscar Ulrich: Charlotte Kestner, Bielefeld 1921, S. 27).

³⁾ Ifølge Meddelelse fra Christianeums Bibliothekar, Professor Hartz ejer Skolen ingen Arkivalia fra denne Periode.

⁴⁾ Afhandlingen er dateret 24. Marts 1763; den indledes med en høj-stemt fransk Dedikation til Grev Adam Gottlib Moltke samt et kort latinsk Forord af Christianeums Rektor, Justitsraad P. C. Henricise (Kordes: Schrift-stellerlexicon § 465—67) og slutter med tre Ærevers af Opponenterne (2 af Opponenterne var endnu Elever, den tredje tidligere Elev af Skolen); et af disse Ærevers er 2 saphiske Strofer til »frate amantissimo« fra Friedrich Carl Hennings.

(den 22. April 1763) immatrikuleredes de begge som studiosi juris ved Universitetet i Göttingen. Valget af det juridiske Studium har næppe givet Anledning til Tvivl hverken hos Faderen eller Sønerne — at Faderen ikke selv var Jurist, har han i sin Stilling sikkert ofte beklaget¹⁾ — og da det unge Georgia Augustas Universitet allerede da havde overfløjet f. Eks. Kieler Universitet langt, og i videnskabelig Henseende var det førende blandt de tyske Universiteter, laa det, med de Principer, som Faderen havde for sine Børns Opdragelse, nær at vælge dette til Sønnernes Studiested.

Noget Hængehoved har den sekstenaarige Student ikke været; han fortæller selv²⁾, at han som Student har duelleret 5 Gange, men iøvrigt har han vist kun deltaget lidet i det egentlige Studentertiliv, der ej heller med sine i System satte Dueller og sit Drikkeri kunde virke tiltrækkende paa en Yngling med August Hennings' Opdragelse og Temperament, der, halvt Barn som han endnu var, indeholdt en god Del sværmerisk Følsomhed. Hertil kom, at netop disse hans Studenteraar karakteriseres af en fortsat ihærdig Kamp fra Universitetsstyrelsens Side imod de i Datidens tyske Studenterkredse almindelige, men af Regeringen bekæmpede Sammenslutninger i hemmelige Ordner med frimurerisk Tilnit og i Landsmandskaber (efter Hjemstavnen). Vel var disse allerede i 1748 blevet forbudt, men Franskmændenes Besættelse af Byen i Syvaarskrigen havde slappet Kontrollen, og trods en ny Indskærpelse af Forbudet i 1762, endog med Trudsel om Relegation, opdagedes og ophævedes i Aarene 1763—66 en hel Række Ordner³⁾. Om August Hennings selv har været Medlem af en saadan Orden, vides ikke. Sandsynligheden er derimod, thi for hans manglende Interesse for Studentertilivets Foreteelser i det Hele taget taler den Kendsgerning det allertydeligste Sprog, at han tilbragte den sidste Nat, han var i Göttingen, som efter akademisk Skik plejede at fejres af Kammeraterne, med i Ensomhed at tilendebringe Læsningen af Rousseaus »Emile«, som han skulde levere tilbage til Biblioteket inden sin Afrejse⁴⁾.

1) Ifølge tyske Rentekammers Forestilling efter M. Hennings' Død om Besættelse af Amtsforvalterembedet i Pinneberg af 17/11 1770 bestod Pligterne i »eine sehr weitläufige Amts-Hebung ungefähr von 80/m Rthl. jährlich und Administration von dem dortigen Land- und Gödingsgerichte. (Se iøvrgt W. Ehlers: Geschichte und Volkskunde des Kreises Pinneberg, Elmshorn 1922, S. 256 og S. 321—23).

2) Selvbetragtninger og Stof til Eftertanke for andre? Underskrevet A. H. i Minerva 1798, IV 1.—38 og Tillæg 188—94

3) O. Meyer: Kulturgeschichtliche Bilder aus Göttingen, Linden-Hannover 1889, S. 67—78. O. Dolck: Geschichte des Deutschen Studententhums, Leipzig 1858.

4) Avant propos (af Aar 1823) til Annales dédiées à la posterité, écrites par Auguste 1777 (Hennings' Mscr. Nr. 59 8vo).

Derimod har han paa sin og Broderens Studenterhybel, der i alt Fald i deres sidste Studietid var hos Strømpevæver Rube i Grödenerstrasse¹⁾, og hvor han vel i Praksis har øvet de to Kunster, som han siden roste sig af var det eneste, han til Fuldkommenhed forstod: at blande Salat og lave The, øjensynlig været en flittig Student. Han hørte Forelæsninger hos Professorerne Böhmer, Pütter, Achenwall, Kästner og Selchow²⁾ og fortsatte sine historiske Studier med Udarbejdelse af Afhandlinger til det nystiftede historiske Akademi, som skyldte Professor Gatterer³⁾ sin Tilblivelse, og som Hennings den 12. December 1764 blev Medlem af, men samtidig levede han et udviklende og aandeligt bevæget Samliv sammen med Vennerne Joh. Chr. Kestner⁴⁾, G. G. Lueder⁵⁾ og Brødrene Unger⁶⁾ og i Omgang med vordende Skønaander som Georg Lichten-

1) Ifølge den første eksisterende Logisfortegnelse over Studenterne fra Tidsrummet Okt. 1765—Paaske 1766.

2) Georg Ludwig Böhmer (1715—1797), Professor i Civilret, Lensret og Kirkeret, Johann Stephan Pütter (1725—1807), i Statsret, Rigsprocess og juridisk Practicum, Gottfried Achenwall (1719—1772) i Natur-, Folke- og Statsforfatningsret, Statistik og Politik, Abraham Gotthelf Kästner (1719—1800) i Matematik og Astronom, Johann Heinrich Christian v. Selchow (1732—1795) i romersk og tysk Retlære, alm. Retshistorie, Statsret og Vekselret.

3) Johann Christoph Gatterer (1727—1799), Professor i Historie og historiske Hjælpevidenskaber, Diplomantik m. m.; det historiske Akademi stiftet $25/10$ 1764, fik $23/12$ 1766 Prædikat af Königl. hist. Institut, jfr. Pütter, Versuch einer acad. Gelehrten-geschichte, Göttingen I—II 1765 og 1788, 273—75, II S. 310. Ifølge et Brev af $22/8$ 1765 fra G. G. Lueder til I. C. Kestner (Kestner Museet I E. Nr. 1) er enten Fritz eller August Hennings den $21/8$ 1765 bleven Registrator ved det historiske Akademi. Se ogsaa Hannöversche Geschichtsblätter XXI (1918).

4) Johann Christian Kestner, f. $28/2$ 1741, død $24/5$ 1800, hannoveransk Hofraad, Land- og Lensfiscal samt Kammerkonsulent m. m. i Celle, g. $4/4$ 1773 m. Goethes Kærlighed Charlotte Buff, f. $31/1$ 1753, død $16/1$ 1828. Jfr. A. Kestner, Goethe und Werther in Briefen Goethes, Stuttg. 1854 (Fortalen om Korrespondancen mellem Hennings og Kestner og 6 Breve fra K. til H. 1768—74). Wilh. Herbst, Goethe in Wetzlar 1772, Gotha 1881. Heinrich Gloël, Goethes Wetzlarer Zeit, Berlin 1911.

Kestners litterære Efterladenskaber findes i Kestner-Museet i Hannover.

If. O. Ulrich: Charlotte Kestner, Bielefeld 1921, S. 27, har Hennings og Kestner allerede kendt hinanden i Gymnasietiden i Hannover, det Aar Hennings var i Huset hos Rektor Ballhorn.

5) Georg Gerhard Lueder, f. 1745 i Wunstorf (Søn af Superintendent August Wilhelm Lueder), Overamtmand i Ilfeld i Hannover, død 1828(?) i Einsbeck.

6) Georg Friedrich Unger og Lorenz Georg Julius Unger var sikkert de to stud. juris Unger fra Hannöversch Münden, der 1765 immatr. i Göttingen og Sønner af denne Bys Borgmester; i disse Aar studerede ikke mindre end 8 Bærere af Navnet Unger i Göttingen.

berg¹), F. W. Gotter²), I. G. Jacobi³), I. Eyring⁴), o. a. Han kastede sig, paavirket af disse, med Iver over Læsningen af Frihedsideernes Apostle, Voltaire og Rousseau og lagde herved Grunden til de fri-sindede Anskuelse, han senere i Livet forfægtede. Sine ungdommeligt filosoferende og begejstrede Følelser gav han Luft i talrige højstemte Breve til sine Søkende og til »den Freund meiner Kindheit«, som han kalder sin fordums Lærer Zagel.

Af et Brev af 8. September 1765 fra G. G. Lueder til Kestner⁵), der kort i Forvejen havde fuldendt sine Studier og var vendt hjem til Hannover, fremgaar det, at begge Brødrene tænkte paa allerede at promovere i Efteraarsssemesteret 1765, for at spare Faderen for de 3—400 Thl., som det vilde koste at holde dem Vinteren over i Göttingen. Lueders Udbrud i Brevet »Ich hoffe aber, dass der Herr Vater besser einsehen wird, was den jungen Herren gut ist«, og hans Bemærkning om, at 2½ Aars Studietid er utilstrækkeligt, har sikkert ikke været ubegrundet, og Brødrene blev da ogsaa Vinteren 1765—66 over i Göttingen.

Den 22. Marts 1766 erhvervede August Hennings, — der tilmed da kun var 19 Aar gammel — den juridiske Doktorgrad med saa stor Hæder, at han af den berømte Pütter fik udstedt et Doktorcertifikat, der begynder saaledes: »Igenennem hele sit herværende treaarige Ophold har den højædle Mand (vir prænobilissimus) anbefalet sig saaledes hos alle saavel ved Sædernes Finhed som ved udmærkede Aandsgaver og utrættelig Flid, at Udfaldet var let at forudse. Da han derefter stededes til de sædvanlige Prøver, gav han ikke blot en erudit Fortolkning af de ham forelagte Lovsteder fra begge Retter, men besvarede tillige ligesaa raskt som grundigt og veltalende hvert enkelt af de ham forelagte juridiske Quæstioner o. s. v.«.

Imidlertid har de forcerede Studier været for meget for Hennings' Konstitution; det gik ham paa lignende Maade som Vennen Kestner, der paa Grund af Overanstrengelse maatte holde sig i

¹) Georg Christoph Lichtenberg (1742—99), storbritannisk Hofraad, Professor math. i Göttingen, skønlitterær Forfatter, Udgiver fra 1778 af Göttinger Taschenkalender og fra 1780 af Göttinger Magazin.

²) Friedrich Vilhelm Gotter (1746—97) Gehejmesekr. i Gotha, Digter. G. var Leder af en af de hemmelige Studenterordener, der ophævedes i Hennings' Studentertid.

³) Johann Georg Jacobi (1740—1814), Professor i de skønne Videnskaber i Freiburg, Digter.

⁴) Jeremias Nicolaus Eyring (1739—1803), Professor publ. ord. ved Universitetet i Göttingen.

⁵) Kestnermuseet i Hannover I. E. Nr. 1—2a.

⁶) Avant propos til Annales o. s. v. (Hennings' Mscr. Nr. 59 8vo).

Ro i Hjemmet et Aar. Da han naaede Pinneberg, knækkede han sammen, og efter Raad af sin Læge — det var ingen mindre end Altonas Stadsfysikus I. F. Struensee¹⁾, der ogsaa var Embedslæge i Pinneberg — maatte han nu hengive sig til et ufrivilligt Otium, der strakte sig over mere end 1½ Aar.

Efter de mange Aars Adskillelse blev han nu atter sine to Søstre Sophie og Ulrikes²⁾ trofaste Kammerat, hvad enten det gjaldt deres Timer i Engelsk, Fransk og Italiensk, Glæden over en ny Litteraturfrembringelse eller Fordybelsen i Studiet af Oldtidens og de moderne Filosoffers Værker, som Plutark, Plato, Montesquieu, Locke, foruden naturligvis stadig Rousseau og Voltaire o. a., samtidig med at han ogsaa ligesom sin Broder Fritz saa smaat begyndte at forberede sig til Advokatvejen³⁾.

Ej heller tørrede Blækket paa Aug. Hennings' Pen ind under dette Aars Samliv med hans Nærmeste. Han korresponderede med sine Göttinger Venner, særlig Kestner, og ogsaa stadig med Zagel, der befandt sig paa en Rejse i Frankrig, England og Tyskland som Mentor for den nittenaarige Baron Ernst Schimmelmänn⁴⁾. Hennings' Breve, der nu naturligvis øvede dobbelt Tiltrækning paa

1) At August Hennings i disse Aar fik et vist Kendskab til Struensee og hans Karakter, derom vidner hans Udtalelse: »Struensee — autrefois mon médecin, quelque fois un peur maltraité de son malade« (Avans propos 1823) har Betydning til Forstaaelse af visse Begivenheder i Hennings' Liv, da Struensee var ved Magten.

M. N. Hennings var iøvrigt for stolt af den Opdragelse, han havde givet sine Børn og for frisindet til som andre blandt Pinnebergs Borgere at indespærre sine Døtre af Angst for den farlige Fysikus' Praktiseren. (Se i H. P. Giessing, »Struensee og Guldberg«, S. 20 om Struensees Kammertjener, Pinnebergeren Frantz Hoes's Forklaring).

2) Sophie var højt begavet, sund og glad, med Smil paa Læben over Kærlighedslidelser og uddelende Kurve til de Friere, der indfandt sig. Ulrike (Ulchen) ikke mindre begavet, bl. a. med et betydeligt digterisk Talent, men sartere og mere sværmerisk, lidende af sin igennem en Aarrække udsigtsløse Kærlighed til Zagel, som ikke turde fremstille sig som Frier, før han kunde ernære en Familie. Kort før sin Død i 1770 skriver Etatsraaden til sin Datter Sophie, at han vil tage det ilde op, om Zagel lader sig mærke med det mindste, før han har en vellønnet Stilling og en »Character«. Aaret efter Faderens Død blev de gift, da Zagel havde faaet en Stilling som Administrator for Lottoen i Altona.

3) 19. Juli 1766 meddeler tyske Kancelli Justitsraad Hennings, at hvis hans Sønner vil hellige sig til Advokaturen, maa de begynde ved Underretten.

4) Stats- og Finansminister Heinrich Ernst Greve Schimmelmänn til Grevskabet Lindenberg f. 4/12 1747 død 9/2 1831. — Biografi se L. Bobé, Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds.

Skatmester Heinrich Carl Greve Schimmelmänn til Grevskabet Lindenberg (1724—15/2 1782). (Billede og Biografi af ham se L. Bobé, Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekres V. Kbhn. 1902, samtidigt Billede af hans Hustru Caroline Tugendreich f. Friedeborn (1730—1795).

Zagel, da de kom fra Hjemmet, hvor hans tilbedte Ulchen levede, viste han Schimmelmänn, og disse — i Forbindelse med Zagels sikkert stærkt rosende Beskrivelse af Hennings' Evner og Egenskaber — bragte Sjælen i denne kloge men følelsesfulde Søn af en køligt beregnende Fader til paa Forhaand at klinge i Takt med Hennings' og fik ham til at nære Ønske om at lære denne Aandsfrænde at kende¹⁾. Intet kunde naturligvis være Zagel kærere, og da de paa Hjemvejen til Danmark i Høsten 1767 kom til Hamborg, fik Zagel her et Møde mellem sine to unge Myndlinge i Stand, der affødte en Indbydelse fra Ernst Schimmelmänn til Hennings om, fra det nære Pinneberg at komme til Ahrensburg²⁾, en Indbydelse, som Hennings fulgte, og hermed er altsaa det Baand knyttet, der skulde faa en indgribende — og skæbnesvanger — Indflydelse paa August Hennings' Liv.

III.

Skatmesteren ventede sin Førstefødte i København efter dennes lange Fraværelse, og Samværet mellem de to Unge i Holsten kunde derfor kun blive kort, men da Hennings brændte efter at ombytte Provinshyen med Hovedstaden, blev en Opfordring fra Schimmel-

¹⁾ Zagel har allerede i August Hennings' Studentertid i Göttingen syslet med Tanken om at føre ham sammen med Ernst Schimmelmänn; dette fremgaar af et Brev fra G. G. Lueder til Kestner, som denne modtog den 5. Maj 1765 (Kestner Museet I. E Nr. 1 2e) Vielleicht weisst Du es noch nicht, dass Herr Zagel jetzt als Hofmeister bey dem Geheimtenrath Schimmelmänn in Copenhagen steht. Es ist dies eben der Schimmelmänn, welcher sich als Entrepreneur bey der preussischen Armee unermessliche Reichthümer erworben, nachmals aber vom König in Dänemark zum Baron, Geheimtenrath und Ritter von einem gewissen Dämchen Orden gemacht ist. Er hat eigentlich 3 Söhne, von 13, 11 und 9 Jahren, und da diese für Herr Z. zuviel wird, hat er von seinem Principal den Auftrag, für die beyden jüngerer einen zweyten Hofmeister zu suchen. Anfangs hat er dazu denjenigen Herrn Meyer, welcher ehemals bey Wehmers war, bestimmt. Da er es aber für diesen für zuträglicher fand, ihm die Stelle eines Secretairs bey eben diesem Schimmelmänn zu verschaffen, wandte er sich an unsern kleinen Doktor August, um entweder, wenn es noch nicht gewiss wäre, dass er promovierte, von ihm zu erfahren, ob er nicht selbst Neigung zu dieser Hofmeisterstelle hätte, oder sich von ihm einen redlichen Menschen vorschlagen zu lassen. Du kannst leicht errathen, dass auf mich die Rede gefallen ist, da August nicht daran denken konnte. Ich will das reizende und bedenkliche dabey neben einander setzen. Die Conditiones dabey sind ausserordentlich vorteilhaft. Einem ganz fremden sollte August 200 Thlr. versprechen, er selbst sollte 400 Thlr. und die gewisse Erwartung einer guten Bedienung haben. Andere Nachrichten zeigen, dass die Freygebigkeit des Baron Schimmelmännns ohne Schranken ist. Den Sommer über ist der Aufenthalt auf einem Gute nahe bey Pinneberg, oder wohl gar in Pinneberg

²⁾ Jfr. Vertrauliche Briefe, S. 41—42 (Mscr. Nr. 14) og Avant propos fra 1823 til Annales dédiées à la posterité (Mscr. Nr. 59).

mann til ham om at komme til København greben med Begejstring, og Faderen samtykkede med Glæde, da der derigennem aabnede sig Mulighed for, at Sønnen kunde opnaa den mægtige Skatmesters Protektion til at komme ind paa Embedsbanen. August blev Jul og Nytaar 1767—68 i Hjemmet, men derefter begav han sig afsted til København, hvor han indtraf 27. Januar 1768, tidsnok til at kunne lykønske sin nye Ven, der i de faa Uger, der var hengaaet siden hans Hjemkomst, allerede var bleven Konferensraad og Kammerherre, til l'Union parfaite Ordenen, som Ernst Schimmelmänn fik den 29. Januar 1768 paa Christian VII's Fødselsdag.

Ved Siden af at være en daglig Gæst i Baron Ernsts Privatværelser i det Schimmelmännske Palæ i Norgesgade, hvor begge tilbragte Tiden med i Tankerne at reformere hele Verden, og særlig da det danske Statssamfund, blev den unge Etatsraadssøn hurtigt »enfant gaté« hos Skatmesterens yndefulde Gemalinde og i det fornemme Selskab, der Aften efter Aften samledes til Fester i Palæet, hvilket betød det samme som at have Nøglen til Hovedstadens toneangivende Kredse.

Hvorledes var da nu denne unge Mand, som saaledes havde Evne til at tage Hjerterne i denne forvante Kreds med Storm? Man kan danne sig et Billede deraf igennem den Beskrivelse, som Frederikke Brun, født Münter, i »Wahrheit aus Morgentraumen« giver af denne sin første og eneste Kærlighed, »Er war ein schöner, hochgebildeter Mann, voll Verstand, von den feinsten Sitten«, og igennem Schimmelmänn's Udtalelse i hans første Brev til Hennings, hvor han skriver: »Ich bewundre an Ihnen den kunstlosen Schmuck der Natur, die Güte, die Aufrichtigkeit, — wie vieles könnte ich noch sagen; aber man darf Ihnen nicht ein Wort sagen ohne dass Sie wie ein Kind erröten«. Sammenholdes disse Udtalelser med, hvad vi ved om hans Belæstthed og Sprogkundskaber, hans grundige Uddannelse, hans Tegnentalent, digteriske Evner og sværmeriske Følsomhed, kan det ikke nægtes, at man faar et yderst tiltalende Billede af ham, men man skimter ogsaa hans Orm, naar han erklærer, at han hylder den engelske Digter Edward Youngs Maxime om, at en ung Ærgerrighed bør vogte sig for Elskov. Trods sin Ungdom fulgte han maaske — som et Resultat af de faderlige Formaninger — ogsaa Maximen i Praxis og viste Tilbageholdenhed, naar det drejede sig om Elskovsventyr, skønt det var Synd at sige, at de Kredse, hvor han færdedes, havde Snerpethed skrevet paa deres Program. Fra denne Periode stammer saaledes et langt fransk Digt, der driver Spot med Amor, og i en senere Omtale af et Saar, som Kærlighedsguden havde ridset i hans Hjerter med sin gyldne Pil, siger han: »Lige saa hurtigt, som Saaret tilføjedes, lægtes det igen ved Hjælp af det Middel, som jeg stadig

med Virkning brugte, at søge at træde Genstanden for mine ømme Følelser saa nær som mulig; en Lykke var det, at ingen ung Pige bestod denne Prøve«.

Hvor mange slige Sejre Hennings nu end vandt, skylder man Sandheden at tilføje, at han næppe har overvurderet dem og intet Øjeblik følte Tilbøjelighed til at slaa sig til Ro med at spille en Rolle i Selskabslivet; han brændte af Iver efter at gøre sine Evner og Kundskaber frugtbringende, og der er heller ingen Tvivl om, at Skatmesteren snart fik Øje for Hennings' Brugbarhed.

Landboreformerne stod den Gang paa Dagsordenen i Danmark, de havde Skatmesterens — og for den Sags Skyld ogsaa Christian VII's Interesse. Den 27. Februar 1768 indgav Skatmesteren en Betænkning til Landvæsenskommissionen gaende ud paa at gøre Domænerne til Forsøgsgodser og der indføre det holstenske Kobbelfrugtbrug og Arvefæste, ophæve Fællesskabet og begrænse Hoveriet, og det er næppe tvivlsomt¹⁾, at det er ham, der, uventet for Rentekammeret, udvirkede den Kgl. Resolution af 8. Marts 1768 om i den ellefte Time at standse Salget af de antvorskovske og vordingborgske Domæner, og overdrage disse til Overskattedirektionen til Iværksættelse af Landboreformerne²⁾.

Da Skatmesteren altsaa i disse første Maaneder af 1768 bag sine Embedsmænds Ryg har syslet med disse Landboreformplaner paa samme Tid, som han begyndte at benytte Hennings som en Slags Privatsekretær, ligger det nær at antage, at denne har været med til at forme disse i Pennen³⁾; et afgjort Fingerpeg herom foreligger i Hennings Ansøgning af $\frac{8}{4}$ 1768 til Overskattedirektionen og en anden til Rentekammeret om at faa Lejlighed til praktisk at medvirke til Reformernes Gennemførelse paa Domænerne; den er i Virkeligheden kun forklarlig, hvis Planerne har været Skatmesterens, og Hennings' Interesse er bleven vakt ved Syslen med dem.

Iøvrigt ved vi ogsaa, at Hennings sammen med Schimmelmänn benyttedes af Skatmesteren til at arbejde i hans vestindiske Sager under Vejledning af daværende Kommitteret i Toldkammeret,

¹⁾ Dette antager ogsaa Axel Linvald i sin Afhandling: Antvorskov og Vordingborg Krongodser 1768—74 (Fra Arkiv og Museum III—IV, 1905—08 og 1909—11).

²⁾ Landboreformerne havde Hennings allerede i Pinneberg haft Lejlighed til at beskæftige sig med, idet det den $\frac{24}{11}$ 1767 var blevet paalagt Landdrosten at indhente Betænkning fra sine Embedsmænd (altsaa ogsaa — og vel særlig — fra Etatsraad Hennings) om Formaalstjenligheden af i Pinneberg at indføre det ved Patent af $\frac{10}{2}$ 1766 i Slesvig paabudte Kobbelfrugtbrug.

³⁾ 8. Juli 1768— $\frac{9}{11}$ 1770 var Administrationen af de Antvorskovske og Vordingborgske Domæner henlagt til Overskattedirektionen, $\frac{9}{11}$ 1770 overdroges de til Landvæsenskomm.

Justitsraad P. H. Classen¹⁾. — Det er betegnede for, hvor ung Hennings den Gang endnu var, at han ligeoverfor Schimmelmans Lede ved de kedsommelige Akter ikke var fri for at skamme sig over sin Flid og Interesse for Arbejdet. Et Ønske om, som Kasserer at ledsage Hoffet paa den store Udenlandsrejse, som Kongen med Skatmesteren i Følget skulde tiltræde i Foraaret 1768, fik han derimod ikke opfyldt; maaske har Skatmesteren fundet ham for ung, maaske har Ernst Schimmelmann helst villet beholde ham hjemme for at kunne dyrke Venskabet. Hvorom alting er: da Skatmesteren tiltraadte Rejsen, havde Hennings ingen Stilling, men derimod havde han — og det opvejede i Øjeblikket alt — opnaaet en Indbydelse til at flytte ind i det Schimmelmanske Palæ som Gæst. Nu kom nogle Maaneders ubunden grand seigneurs Tilværelse sammen med Vennen. Indtil ind i Juli 1768 blev de sammen i København, skyede al Selskabelighed — hvad Hennings senere beklagende tilskriver ungdommelig Undseelse hos begge — og førte et dolce far niente Liv med daglige Udflugter til alle de skønne, Hennings endnu ubekendte, Steder i Omegnen, hvor hver Ridetur var en »Opdagelsesrejse«. Da Varmen i Juli 1768 blev for trykkende, rejste de over Lolland og Femern til Ahrensburg, hvor Baronesse Schimmelmans residerede i sin Ægtefælles Fraværelse. Hennings skildrer indgaaende den Kreds, de fandt her, og som han kom til at tilbringe Sommeren paa det skønne Herresæde, først og fremmest naturligvis sammen med den ungdommelige og elskelige Slotsfrue, dernæst Baronessens jævnaldrende intime Veninde, den hamborgske Købmandsfrue Johanna Maria Bielfeld²⁾, hvis Skønhed og fortryllende Spil og Sang bragte de to Unge til at smægte for hendes Fødder, den rige Enkegrevinde Castell³⁾, der fra Wellingshüttel ofte var paa Ahrensburg og her opførte en hel Roman, idet hun

¹⁾ Gehejmekonferensraad, Deputeret i Finanskollegiet, Peter Hersleb Classen, f. $10/3$ 1738, d. $15/9$ 1825. (Se H.'s Efterladensk. i Hamb. Statsbibl. 14. Bd., S. 136).

²⁾ Johanna Maria Bielfeld født Sandow (Sandau), f. ca. 1737 i Hamborg, Datter af Joh. Chr. Sandow, der ikke var hamborgsk Borger, død af Svindsot 3. November 1769 i St. Katharina i Hamborg, ægtede 30. November 1758 i Gehejmeraad Schimmelmans Hus i Grimm i Hamborg Paul Bielfeld, f. ca. 1725, død før 1775. Ved hendes eneste Barn, Johanna Carolina Bielfelds Daab den 18. November 1759 i St. Nikolai i Hamborg stod Skatmesteren Fadder. (Meddelt af Statsarkivet i Hamborg). Fru Bielfelds begunstigede Tilbeder var den franske Gesandt i Hamborg, Grev Modène.

³⁾ Christine Sophie Komtesse Holstein-Holsteinborg, født $23/11$ 1740, død $22/2$ 1735, gift: 1) $8/7$ 1757 m. Adolph Frederik Gottlieb, Rigs greve Castell-Remlingen, f. $22/2$ 1735, død $16/7$ 1762, 2) $31/8$ 1769 m. Kammerherre, Amtmand i Bredsted, Major Gustav Gotthardt v. Blücher, f. $3/8$ 1737, død $30/12$ 1808.

afslog Kongens Favorit, Grev Conrad Holcks¹⁾ Haand for at skænke den til en anden af Ahrensburgs velsete Gæster, den fattige Major Gustav Blücher, og endelig Major Seneca Falkenskjold²⁾, der gjorde Kur til selve Baronesse Schimmelmänn, m. fl.; alle levede de et nydelsesrigt Herregaardsliv med Hyrdetimer i Watteausk Stil, Sommerballer o. «s. v. Men tilfreds følte Hennings sig ikke i denne Periode af sorgløs Lediggang. »Wir spielten eine sehr unbedeutende Rolle, wir fühlten und wussten nicht was — und wollten und wussten auch nicht was, Die Welt war öde um uns«, siger han.

Hennings var selvfølgelig ogsaa i denne Sommer hjemme i Pinneberg, men han længtes tilbage til Ahrensburgs Glans og blev der ikke længe, thi Forholdene i Hjemmet var alt andet end opmuntrende, da baade Broderen Fritz og Søsteren Ulrike gik rundt og led af ulykkelig Kærlighed uden at turde tale til Faderen derom.

I Oktober 1768 opløstes den lille intime Kreds paa Ahrensburg, og Schimmelmänn begav sig til Hellebæk for efter Skatmesterens Ønske at overtage den af denne under Udenlandsrejsen med Kongen Staten afkøbte Hammermølle (Kronborg Geværfabrik) og gøre Skridt til en Ny-Indretning af Fabrikken.

Men næppe havde Schimmelmänn naaet Hellebæk, før han i talrige Breve beskrev Hellebæks Skønhed for sin naturelskende Ven og paastod, at han trængte til hans Hjælp ved Forretningerne³⁾. For Hennings, der syntes, at hans Dage randt unyttigt hen med tomme Spekulationer, var Udsigten til her at kunne gøre sig nyttig, meget lokkende, og skønt hans Søster Ulchen laa meget syg, brød han op, og allerede i November var Vennerne atter forenede i Hellebæk. Nogle faa Dages fornyet Samvær med Vennen var dog nok for Schimmelmänn; han lod Hennings i Stikken, overlod ham at tage sig af Fabrikken og tog til København. Hennings arbejdede nu med Regnskaberne, førte Tilsyn med Vaabensmedien og Arbejderne og fik iøvrigt de mange ensomme Timer til at gaa dels med den Lektüre, hvormed Schimmelmänn, vel nok brødebetyngt over sin »Troløshed«, forsynede ham med, dels med at dyrke sin »Welt-schmerz«, en sjælden Gang afbrudt af et eller andet Bal i Helsingør, som den allerede noget blaserede Yngling ikke kunde staa for, bl. a.

1) Frederik Vilhelm Conrad Greve Hølek til Eckhof, f. 28/9 1745, Gehejmekonferensraad, Grand maitre de la garde-robe, Amtmand over Kiels, Cromhagens og Bordesholms Amt, død 7. December 1800 i Kiel.

2) Kammerherr, Generalmajor Seneca Otto Falkenskjold, f. 15/4 1738, død 30/9 1820.

3) Den interessantere Del af den paa Fransk førte Korrespondance mellem August Hennings og Ernst Schimmelmänn i Tidsrummet 21/10 1768 til 25/10 1771 er gengivet i I. Bloch, En Brevveksling fra Struensee Tiden (Rousseausk Interiør fra Danmark. Museum Kbhv. 1891).

hos Kommandanten Generalløjtnant Carl Wilhelm v. Sames (1724—89), der i 1768—1771 laa som Oberst paa Kronborg, hvis Hus han følte sig meget tiltrukket af, og endelig med en livlig Korrespondance med Schimmelmänn, med Vennerne og med Hjemmet, særlig med Ulrike, der atter var blevet rask og som skrev de nydeligste Digte og ofte førte Korrespondancen med Broderen paa Vers.

De tre Søskende giver i Breve hinanden mytologiske Navne, August er f. Eks. Aret, og Ulrike Philomele. Ulrikes Kærlighedslængsel efter Zagel, Fritz' efter sin »Manon« fylder Brevene og giver Stof til stadig nye Overvejelser og Forestillinger, indvævet med skuffede Forhaabninger om Ansættelse.

I December aflagde Schimmelmänn et kort Besøg i Hellebæk, og medio Januar 1769 var Hennings efter Indbydelse fra Schimmelmänn nogle Dage i København for at overvære Højtidelighederne i Anledning af Christian VII's Indtog efter den otte Maaneder lange Udenlandsrejse, men iøvrigt henlevede han hele Vinteren — endog Jul, Nytaar og Paaske — i fuldstændig Ensomhed i Hellebæk; først omkring den 1. April befriede Skatmesteren ham for det utaknemmelige Hverv paa Hammermøllen og kaldte ham til København.

IV.

Aaret 1769 holdt ikke, hvad det forudgaaende havde lovet; Hverdagslivet begyndte at gøre sine Krav gældende. Efter at Hennings var vendt tilbage til København fra Hellebæk, fik han ret at mærke, hvor vanskeligt Springet var fra en Privatsekretær-Virksomhed, selv hos en Schimmelmänn, til Embedsvejen, hvad enten nu Grunden har været den — som han selv antyder —, at Ministrene ikke ansaa ham egnet til denne, fordi han dansede, red, talte Fransk, klædte sig med Smag og havde en sund Ansigtifarve, eller dette langt snarere skyldtes de høje Herrers Uvilje mod det ungdommelige Frisprog, som den slagfærdige Yngling tillod sig. Travlt beskæftiget med flittigt at gøre de forskellige Ministre og andre indflydelsesrige Personer sin Opvartning, udtalte han sig med Bitterhed over ikke at være saa velhavende, at han rolig kunde se Tiden an for »bedre at naa det Maal at blive Lovgiver for Staten, et Maal jeg, der altid havde Rousseau og Plato liggende paa mit Bord, ansaa for det højeste«. Mange er hans Klager over, hvor lidt Magthaverne syntes at interessere sig for at faa en ung Dygtighed som ham ind paa Embedsvejen, og man erfarer, at han har Tilbud om Ansættelse hos en udenlandsk (utvivlsomt tysk) Fyrste. Af Korrespondancen med Hjemmet fremgaar det, at han tænkte paa at tage hjem til Pinneberg, men Søsteren Sophie sætter sig energisk derimod, hun fandt Pinneberg skrækkelig og sammenlignede denne

»Mellemting mellem en Landsby og et i Former stivnet Hof« med Bastillen, hvor den ene Dag gik som den anden uden mindste Oplevelse end ikke i Hjemmet, hvor Faderen gik med begge Hænder indbundne paa Grund af Gigt, og Broderen Fritz led under sin ulykkelige Forelskelse og en heftig Forkølelseskatarh, var der godt at være! Imidlertid kan Hennings ikke helt have sluppet Aladdin-Drømmene, ellers er det uforstaaeligt, at han afslog en ham af I. O. Schack¹⁾ tilbudt Stilling som Fuldmægtig i Rente-kammeret, fordi hans Fader mente, at han tillige burde være Kammersekretær og Auskultant i Kollegiet²⁾, men han led af en ved Ensomheden i Hellebæk og en skuffet Ærgerrighed næret Hypokondri og af Følelsen, at han gjorde sit Liv for afhængigt af Schimmelmans. Han fortæller senere, at et uvilkaarligt Tungsind tidt betog ham, naar han sled Trapperne i det Schimmelmanske Palæ, hvilket han forklarer som en »indre Stemme, der advarende bebuder ham hans Skæbne«. Paa den anden Side turde han endnu mindre slippe denne Forbindelse, »fordi jeg forudsaa, at Schimmelman en Gang vilde komme til at spille en vigtig Rolle i Danmark, og haabede, at Venskab og Fortjeneste vilde være ufejlbarlige Midler til ogsaa at bringe mig selv frem«. Venskabet mellem de to Unge var derfor stadig lige varmt; en af Korsikanernes Frihedskamp i 1769 under Pascal Paoli næret patriotisk og krigerisk Begejstring besjælede dem, og under Indtrykket heraf nærede Hennings endog Planer om at følge den i den russiske Armé indtraadte Falkenskiolds Eksempel og gaa i udenlandsk Krigstjeneste. Skatmesteren, der var en god Menneskekender, har dog næppe kunnet undgaa at mærke, hvorledes Hennings' Indflydelse bidrog til at nære Sønnens ulmende Utilfredshed over at være udelukket fra enhver virkelig Indflydelse, og da Schimmelman derfor i Foraaret 1769 sendtes paa Rejse til Sverige, bl. a. for at slaa sine Griller af Hovedet, kom Hennings derfor heller ikke til at ledsage ham, skønt Etatsraad Hennings senere erklærede, at han gerne havde betalt Sønnens Rejse, og Vennerne sikkert begge ønskede det.

Da Schimmelman den 16. Maj 1769 begav sig afsted, ledsagede Hennings ham dog op til Engelholm, og det er vistnok paa denne Tur, at de to Venner i Hellebækskovene under højtidelige Former tilsvor hinanden ubrødeligt Venskab og Samarbejde til Statens For-

1) Joachim Otto Schack til Rathlousdal og Gersdorfslund, føjede 1771 Navnet R a t h l o u til sit fædrene Navn, født 1728, blev 1766 2den og 1767 1ste Deputeret i Finanskollegiet, død 1800 som fhv. Medlem af Statsraadet, Præsident i danske Kancelli m. m.

2) Meine Bekenntnisse, 1786, Mscr. Nr. 14.

bedring, en Begivenhed, som særlig Hennings senere hen i Livet ofte vender tilbage til.

Da Vennerne var skilte, tog Korrespondancen mellem dem Fart; man bliver imidlertid skuffet, hvis man i de vekslede Breve tror at kunne finde videre Underretning om deres Oplevelser — det er overhovedet blevet et Dogme, at det ikke er værd at skrive om sligt. Det er altsaa nødvendigt at læse mellem Linierne, men Hennings indleder f. Eks. ogsaa et Brev til Kestner af 10. December 1768 med følgende Ord: »Sie verlangen Nachrichten von meinem Schicksahl? Dies ist etwas dem meine Seel nicht unterworfen ist, und warum denn sollte ich Sie davon unterhalten?« Man faar dog at vide, at Hennings fører et i selskabelig Henseende stille Liv — han deltager f. Eks. ikke i de store Fester, som i Juli Maaned 1769 i fjorten Dage i Træk afholdtes i Anledning af Dronning Caroline Mathildes Broder, Hertugen af Gloucesters Besøg — og man erfarer, at Hennings er let forelsket — uden dog at erfare Genstandens Navn — men iøvrigt er Brevene ikke stort andet end en Kappestrid om, hvem der med størst Virtuositet kan variere sine Stemninger.

Som en karakteristisk Prøve paa Korrespondancen, der tydelig synes at vise, at Hennings var den »aktive« Part i Venskabsforholdet, Schimmelmänn den næsten kvindeligt modtagende, hidsættes følgende Brev, som Schimmelmänn skriver den 9. Juni 1769:

»Jeg haaber, at De allerede indser Deres Uret, naar De tror, at De er ude af Sind, naar De er ude af Øje, og at De oprigtig angrer alle de usande Beskyldninger, Deres Hjerte har rettet mod mig. Dermed er jeg imidlertid ikke tilfreds, og jeg forlanger, at De, første Gang De skriver, skal bede mig om Tilgivelse. Det er evig Skade, at jeg ikke er en smuk Kvinde; jeg skulde da faa Dem til at skrive til mig paa Deres Knæ:

»Cruel, pour me venger, je voudrais un seul jour
exercer sur ton coeur l'empire de l'amour.«

Himmel! Jeg faar en anden Ide! De skal ikke slippe for saa godt Køb; jeg sværger Dem til, at De skal faa Lov til at vandre en Pilgrimsgang til Stockholm og tvinges til to Gange daglig paa Deres Knæ at bede mig om Forladelse. Alt dette forbavser Dem, kære Ven. De forstaar ikke et Muk af, hvad jeg skriver. Nogen større Glæde kunde jeg i Sandhed ikke have.«

I et Brev fra Hennings omtrent en Maaned senere hedder det:

»Ganske vist vil jeg gerne høre om, hvad De tager Dem for og at belæres af de Iagttagelser, De samler i et Land saa forskelligt

1) Jvfr. Hennings' Brev af $\frac{5}{10}$ 1771, hvori han skriver: »Mit Hjerte vil tale til Dem, men hvilken Bestemmelse De end træffer, glem ikke, at De altid maa vælge for to, og at jeg hele mit Liv ikke vil have andet Parti end Deres.«

fra vort; men det rører mig dog langt mere at lære Deres Følelser for og Tanker om mig at kende. Om De kunde se min Henrykkelse, naar jeg modtager Breve fra Dem, hvor mit Hjerte banker af Frygt for, at jeg i dem skal finde, at Deres Godhed for mig er blevet mindre, hvorledes mit Hjerte straks besvarer hvert elskværdigt Ord, De siger mig, vilde De sikkert angre, at De har forgiftet min Sjæl med søde Ord, som maaske en Gang, hvis Deres Følelser kølnes, vil forbitre Resten af mit Liv. God Nat, det er sent. Gid De maa drømme om mig! Nej, bort med Drømme, som man ikke er Herre over, maatte en veltalende Tanke i en glad Stund fortælle Dem, hvad Hennings' Hjerte føler for Dem.«

Forøvrigt er Hennings' Tone ikke stort anderledes, selv om det ikke er Vennen, han skriver til. Søsteren Sophie klager f. Eks. i et Brev af 17. Juni 1769 over Broderens stadige Deklamationer og opfordrer ham til at fortælle noget mere og ikke alene udgyde sig om Paoli, den sande Storhed, Dyd, Fædreland o. s. v.

I Juni 1769 var Hennings paany nogle Dage i Sverrig og overnattede i Engelholm, hvor han svælgede i Erindringerne om, at det var her, han skiltes fra Vennen, og i Begyndelsen af Juli tilbragte han nogen Tid i Hellebæk, og endelig ilede han i August Maaned til Holsten, saa snart han erfarede, at Schimmelmänn var ankommet dertil fra Sverrig, skønt Schimmelmänn raadete ham til at blive i København, hvor de dog skulde genses om et Par Maaneder.

I Hamburg, i Pinneberg og naturligvis særlig paa Ahrensburg — hvor Skatmesteren og hans Hustru opholdt sig, men hvor der var betydelig mere stille end den foregaaende Sommer, da der ventedes en Arving — er Vennerne nu atter sammen de to Høstmaaneder 1769, men medens Schimmelmänn blev paa Ahrensburg, til Moderens Nedkomst i Oktober var overstaaet¹⁾, rejste Hennings allerede omkring den 1. Oktober sammen med Skatmesterens yngre Sønner tilbage til København, samtidig med at hans to Søstre nogle Uger tog til Hamborg for at lade sig vaksinere, et Ophold, der havde til Følge, at Dr. Reimarus²⁾, der havde foretaget Vaccination, for-

¹⁾ Paa Stamtavlen over Slægten Schimmelmänn (se: L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekræ 1770—1827, IV Bd. 263—74, Kbhvn. 1900) findes intet Barn af Skatmesteren anført som født i Oktb. 1769; da Nedkomsten efter Ernst Schimmelmänn's Brev skete for tidlig, har Barnet vel været dødfødt eller er dødt strax efter Fødslen.

²⁾ Johann Albert Heinrich Reimarus, f. ¹¹/₁₁ 1729, d. ⁹/₆ 1814, ægtede ⁸/₆ 1770 Sophie Hennings. Hendes paafaldende Lighed med Broderen August fremhæves af Böttiger med den Tilføjelse, at hun var »werth eine Hennings zu sein«. (K. A. Böttiger, Litter. Zustände u. Zeitgenossen 1838, II, 5—32, der dvæler ved Reimarus-Krædsens fremragende Betydning; jfr. Varnhagen, Denkwürdigkeiten IV, 365, Perthes' Leben I 70, I. G. Rists Lebenserinnerungen II 48 f. f. etc. samt Baggensens og Steffens' Biografier.

elskede sig dødelig i Sophie Hennings, medens Ulchen uhæmmet af al faderlig Kontrol tilbragte en lykkelig Tid sammen med Zagel, ikke mindst, da Udsigterne til, at de kunde faa hinanden, var rykket nærmere, idet Zagel havde vundet 5000 Rdl. i Lotteriet og havde gode Udsigter til at opnaa en Stilling i Altona.

V.

Uden Hjem eller nær Slægt i København¹⁾ havde Hennings dog forstaaet ogsaa at vinde Indpas i andre Huse end det Schimmelmansske, særlig i den paa det litterære Omraade toneangivende tyske Kreds i København; han var blevet Ven med Digteren Gerstenberg²⁾ og han fortæller³⁾, hvorledes han hos Klopstock⁴⁾ i det Bernstorffske Palæ har tilbragt saa mangen nydelsesrig Aften sammen med Sturz⁵⁾, Schönborn⁶⁾ og Funck⁷⁾, og et andet Sted, hvorledes hans Sjæls Folder glattedes ud under et Par stille Timers Ophold hos denne, men den største Tiltrækning i denne skæbnesvangre Hofsæson 1769—70, hvor Hofkredsene var smittet af den nervøse Uro og Ophidselse, der beherskede Hovedpersonerne i det

1) Naar Ernst Schimmelmann i et Brev fra København, dateret $\frac{9}{3}$ 1771 (Museum 1891 II S. 360) skriver til August Hennings, at han har fundet hans Onkel og Tante betagne af en dødelig Skræk for hans Skyld, er det en uløst Gaade, hvem disse, aabenbart nære, Slægtninge i København, som Ernst Schimmelmann staar paa Omgangsfod med, er. Denne Onkel og Tante kan kun høre til Aug. Hennings' fædrene Frænder; thi Moderen havde overhovedet ikke Slægt her i Landet. Da M. N. Hennings i 1742 skulde stille Kaution ved Tiltrædelsen af Amtsforvalterembedet i Pinneberg, lovede følgende at deltage i Kautionen: Peter Dressen i Brunsbüttel (1500 Rdl.), hans Morbroder, Provst i Meldorf Voss's Arvinger (1000 Rdl.), Peter Nicolaus Thiessen og Heinrich Peters i Marne (1000 Rdl.), Hans Holling i Meldorf og Margarethe Friederica Johansen i Meldorf (tilsammen 1500 Rdl.). Det maa formodes, at denne Onkel og Tante maa søges i en af disse Ditmarsker Slægter. Naar J. Bloch antager, at det er Generaldirektør for kirurgisk Akademi Professor Wilh. Hennings, er dette næppe rigtigt, thi der har intet Slægtskab kunnet konstateres.

2) Heinrich Wilhelm von Gerstenberg (1737—1823), Digter, Ritmester, Justitsdirektør ved Lottoet i Altona 1763—1775, bosat i København og Lyngby, 1823 i Altona.

3) Sofie Wattenbachs Hefter I, S. 110.

4) Friedrich Gottlieb Klopstock (1724—1803), Hofraad, Digter, kom 1751 til København og var med Afbrydelser bosat her til ca. 1772.

5) Helferich Peter Sturz (1736—79), Forfatter, Privatsekretær hos J. H. E. Bernstorff. 1769 Generalpostdirektør (B. L.).

6) Gottlob Friedrich Ernst Schönborn (1737—1817), Digter, Hovmester i I. H. E. Bernstorffs Hus, Dr. jur. Etatsraad og Legationsraad. (B. L.). (L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekrede II S. 422).

7) Gottfred Benedikt Funck, Orientalist, Konsistorialraad i Magdeburg, Huslærer hos Hofpræsten, Digteren Johan Andreas Cramer.

tilstundende Struensee-Drama, udøvede særlig, næst Schimmelmann, Kammerjunker Hans Heinrich von Schilden¹⁾, der endog optræder som den tredie i »Forbundet«, den elegante og let-sindige Grev Conrad Holck, Kongens tidligere Favorit; Holck var grand-maître de la garde-robe, men hans Lykkestjerne var i hastig Blegnen for Struensees opgaaende Sol. Endvidere omgikkes han Mænd som Livlægen Berge²⁾, den engelske Legationssekretær Karl Ernst³⁾, Oberst Falkenskiold — efter at denne i Begyndelsen af 1771 var kaldt hjem fra Rusland af Struensee — og endelig — for ikke at lade det kvindelige Element unævnt — med den ligesaa skønne som indflydelsesrige Generalinde Gähler⁴⁾ og Konferensraadinde Pauli⁵⁾. I November Maaned var Schimmelmann i Hellebæk, og Hennings i København, i December Maaned var det omvendt, men derefter var de atter forenede i Hovedstaden, og Hennings fulgte stærkt interesseret — ikke mindst paa Grund af sit Kendskab til Hovedpersonen — Forholdenes rivende hurtige Udvikling ved Hoffet.

Hvor meget end Hennings, som vi ved, attraaede et Embede, kom det ham derfor dog ubelejligt, at Overskattedirektionen netop nu reflekterede paa hans aargamle Ansøgning om Ansættelse ved Reformen paa de kongelige Domæner. Tilmed opnaaede han kun en Stilling som Landmaaler, som han den 10. Februar 1770 paa Grund af sine matematiske Evner⁶⁾ og sit Tegnetalent fik Brev paa, hvilket just ikke bidrog til at formindske Skuffelsen. Han forhastede sig da heller ikke med at tiltræde Posten; i Begyndelsen af Maj 1770 var han i alt Fald endnu i København. Hennings havde da begaaet

1) Hans Heinrich Friccius von Schilden-Huitfeldt til Clausholm, Haseldorf og Haselau m. m., Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Jægermester i Holsten, l. Dept. i Rentekammeret. Han afskedigedes ligesom Hennings ved Regeringsskiftet 1784 fra sin Stilling som Kammerdeputeret.

2) Christian Johan Berger (1724—89), Etatsraad, Livlæge, Stadsaccoucheur i København, Professor med. & chir. ved Universitetet i Kiel.

3) Hennings kalder sit Venskab med ham næsten romantisk.

4) Christine Sophie Gähler, født Ahlefeldt, en af de 3 Gratier ved Christian VII's Hof (1745—92), g. 1762 med Præses for Generalitets- og Kommissariatskollegiet, General Peter Elias von Gähler (1718—183).

5) Otto Georg Pauli (ca. 1700, død $31/7$ 1780), 1770 Medlem af Overskattedirektionen og Deputeret for Finanserne (afskediget ved Kabinetsordre af $29/5$ 1771). Hans Hustru Anna, født Kamphövener, født 1714, død $4/2$ 1775, protegerede Hennings.

6) Blandt Hennings' Breve findes et fra Universitetsaarene i Göttingen fra den berømte Lichtenberg, som omtaler en ham af Hennings forelagt matematisk Opgave.

den noget uoverlagte Handling at betro sig til Skatmesteren om sine Iagttagelser ved Hoffet, hvorom han senere fortæller følgende¹⁾:

»Indviet, som jeg var i alle Hoffets Intriger, hvorved jeg dog kun spillede en Tilskuers Rolle, havde jeg længe set Uvejret nærme sig, Gang efter Gang besvor jeg Kongens Favorit, Grev Holck, der havde fattet særlig Forkærlighed for mig, om at se sig for og forandre Holdning. Morgenen efter et »bal paré en domino« ved Hoffet begav jeg mig til Schimmelmann, der stod i Begreb med at rejse til Hellebæk med sin Søn. Jeg var efter Ballet noget betagen af, hvad jeg havde iagttaget og gebærdede mig maaske som en af det gamle Testamentes inspirerede Profeter en miniature, jeg stak i alt Fald ikke noget under Stolen, men berettede alt, hvad jeg troede at have fornummet af Struensees og Dronning Caroline Mathildes Planer. »Hvis De og Grev Bernstorff ikke for Alvor forsøger at fjerne Struensee, kan De være sikker paa, at han jager Dem alle bort«. Jeg gav ham saaledes rene Ord for Pengene, uden at han i ringeste Maade afficeredes af min Advarsel. Det har været min Skæbne, ingensinde at blive hørt i rette Tid og derfor kun at fremkalde Fortrydelse. Skatmesteren forskansede sig bag sin Minister-værdighed, satte sig paa den høje Hest og svarede mig, at Dronningen var Herskerinde, hun kunde handle som hun behagede, og det var nødvendigt at lade Hoffet have frit Spil.«

Udfaldet af Henvendelsen blev, idet Skatmesteren saa sin Fordel i ikke at gribe ind, ialt Fald et andet end ventet, thi det er næppe tvivlsomt, at det skyldes Skatmesterens Indflydelse, at Hennings fik Ordre til at begive sig til sin nye Virkekreds paa Antvorskov. Her opslog han først sin Bolig paa det store øde Slot; men da han skulde opmaale og inddele Vedbynørres Jorder i Kobler, søgte han her Kvarter til sig og sin tro Tjener Hans, som han medbragte fra København; Bønderne nægtede imidlertid at huse ham, da de mente, at Opmaalingerne blot betød forøget Hoveriarbejde, og han maatte da søge Tilflugt hos Sognefogeden i det mere velhavende Vedbysønder (1 Mil fra Sorø²⁾).

Paa Grund af sit Ukendskab til Faget tilbragte han længere Tid i Uvirksomhed, til Overlandmaaleren kom og satte ham ind i Brugen af Landmaalerinstrumenterne — en Tid, som han vistnok

¹⁾ Jfr. Hennings' »Avant propos« fra 1823 til hans Haandskrift »Annales dédiées à la posterité, 1777« samt under Form af »Wahrheit und Dichtung« i hans »Histoire de Sueno Canutson, 1770« (i Haandskriftet Reminiscences).

²⁾ Kfr. Aug. Hennings' Artikel til Forfatteren af Brevene angaaende den danske Proprietær og Bonde etc. (Minerva II Aarg. 3 Bd. (Febr. 1787) særlig S. 185—87 og Aug. Hennings: Iagttagelser paa en indenlandsk Rejse 1786 (Minerva II Aarg. 1786 S. 686—706, II Aarg. 3 Bd. S. 35—66 og 347—370; jfr. ogsaa Aug. Hennings: Kleine oekon. u. cameral. Schriften, 17 I. S. 87.

har benyttet bl. a. til et kort Besøg i Hamborg, hvor hele hans øvrige Familie den 8. Juni 1770 var samlet til Søsteren Sophies Bryllup med Reimarus, — men da han endelig havde faaet de fornødne Instrumenter, tog han fat, og indtil medio September 1770 fik han opmaalt og inddelt 84 Købler. Haand i Haand med dette Arbejde gik et Studium af Bondens Livsvilkaar, som Hennings endog søgte at dele — han fortæller selv¹⁾, hvorledes hans Tjener, der lavede Middagsmaden og skænkede Kaffen, sad til Bords med ham og nød sin Aftenthe, ugenert henstrakt i Græsset paa Bondens Tofte ved hans Side — og Resultaterne nedlagde han i Breve til Vennen Schilden, der fandt dem saa interessante, at han oversatte dem fra Fransk og samarbejdede dem²⁾. Ved Siden heraf dyrkede Hennings i sine frie Timer et romantisk Bekendtskab med en ung Dame, der boede i Nærheden af Vedbysønder³⁾.

Af Hennings' Korrespondance fra hans Vedbysønder-Tid er kun lidet bevaret, fordi de fleste Breve tilintetgjordes straks efter Læsningen — saa farligt har deres Indhold forekommet baade Modtager og Afsender, — ja, Schimmelmänn, der ogsaa levede i en Slags »faderlig Karantæne« i Holsten, turde end ikke modtage Hennings' Breve direkte, men lod dem gaa gennem Zagels Hænder. Af de bevarede erfarer vi, at Skatmesteren omgikkes Etatsraad Hennings og gjorde Sophie Reimarus' Bekendtskab, — hvis Aandrigthed og Konversation begejstrede ham — og til hvem han roste Broderen.

En sen Aften i Begyndelsen af September besøgte Schimmelmänn paa Rejsen fra Ahrensburg til København Hennings i Vedbysønder, men dette korte Besøg var for meget for Hennings; thi tre Dage efter (den 12. September er han atter i København; han skriver derom:

»Efter Schimmelmännns Afrejse væmmedes jeg ved min uværdige Stilling og deserterede bogstavelig fra min Post. Det var netop i de Dage, da Struensee vendte op og ned paa alt i København. Jeg sneg mig hemmelig derind, opsøgte min Chefs Frue, Grevinde Scheel⁴⁾ og spurgte, om hun havde noget at befale i Anledning af, at jeg agtede mig til Hamborg, idet jeg bad hende bevare det som en Hemmelighed og navnlig ikke røbe det til sin Mand, til hvem

1) Jfr. Haandskriftet »Reminiscences« (Hamb. Statsbibl.).

2) Offentliggjort af I. Bloch i »Fra Arkiv og Museum« I. 1899—1902, S. 155—190 under Titlen Landbrug og Bondeliv i Midtsjælland 1770. Skilddringer af Dr. jur. August Hennings.

3) Histoire de Sueno Canutson, à Copenhague 1770. (Mscr. Nr. 6),

4) Charlotte Louise, Grevinde Scheel, født von Plessen, født 1720, død 17/9 1801, gift 1745 med Gehejmekonferensraad, Medlem af Overskattedirektionen, Kammerherre, blaa Ridder Jørgen Greve Scheel til Grevskabet Scheel (1718—1786).

jeg skulde have henvendt mig om min Afsked. -- Hun svarede: »Det falder ingen ind at spørge; der findes jo ikke længere Myndigheder; thi vi befinder os i et saadant Kaos, at ingen ved, om han er købt eller solgt«. Det var just i det Øjeblik, da Konseillet blev opløst.«

Faa Dage efter forlod Hennings Hovedstaden paany og begav sig til Ahrensburg, hvor han opsøgte Skatmesteren. Han havde den Tilfredsstillelse, at denne indrømmede, at han vilde have gjort vel i at følge det Raad, som Hennings gav ham i Foraaret, og ingen lod til at tage det fortrydeligt op, at han var rømmet fra sin Post. Fra Ahrensburg gik Turen til Hamburg paa Besøg hos Zagel; hver Gang Skatmesteren paa Postdagene var der, synes Hennings at have opsøgt denne og paavirket ham til Fordel for sine Planer med Struensee og Hoffet, uden dog at vinde ham for sig, idet Skatmesteren i Hennings nærmest saa en Hedspore, der tragtede efter at blive en anden Struensee!

Maaske havde Hennings dog faaet Schimmelmänn til at lytte til sine Planer, hvis ikke Struensee selv havde kaldt dette uundværlige Finansgeni tilbage til Deltagelse i Regeringen. Fra det Øjeblik denne Kaldelse indtraf, var Skatmesteren i alt Fald døv for Hennings' Planer, og han tillod sig tilmed at røbe for Faderen, hvilke Intriger Sønnen var indviklet i. Hvilket Indtryk denne Meddelelse har gjort paa Faderen, ved man intet om, men en Kendsgerning er det, at da Hennings paany vilde vende tilbage til Hovedstaden og den 27. Oktober paa Vejen gæstede Pinneberg for at sige Farvel, rantes Faderen i de faa Timer, Sønnen opholdt sig i Hjemmet, af et Slagtilfælde og udaandede samme Dag i hans Arme. Alle højt-flyvende Planer var dermed foreløbig skrinlagte. Hennings' første Brev til Schimmelmänn Dagen efter Dødsfaldet er præget af dyb Haabløshed og Resignation, og hans Tanker i den nærmeste Tid gaar ud paa at blive Faderens Efterfølger i Amtsforvalterembedet, for at kunne sørge for Moderen og sine Søskende. »Jeg vil være lykkelig, om jeg kunde rejse min Families sunkne Mod og opofre mig for Lykken i en Provinsafkrog«, skriver han. — Embedet fik han imidlertid ikke, fordi han, som Schimmelmänn ytrede, ingen Venner havde ved Hoffet; Rentekammerdeputeret Pauli bruger iøvrigt Ministerflosklen: »Det er jo en Retrætepost og ingen Begyndelsestilling for en ung Mand, hvis Evner kvalificerer ham til den mest glimrende Karrière«.

VI.

Omkring Aarskiftet 1770—71 var Hennings kommet saa meget over sin Sorg, at han gav Pauli Ret i, at Provinsen ikke var noget for ham. -- Han hævdede nu, at Planen om, at han skulde blive

her, mere var hans Venners — han benyttede derfor ogsaa den Omstændighed, at han maatte yde Hjælp ved Afleveringen af Faderens Embede som Paaskud til, den 13. Januar 1771 at ansøge om at maatte faa »den ham efter tilendebragte Sommerarbejder meddelte Orlov¹⁾ til en Rejse til Holsten forlænget. Ansøgningen sluttede vel med, at han »afventede« Generallandvæsenskommissionens²⁾ videre Ordre, men allerede en Maaned senere (19/2 1771) søgte han definitivt sin Afsked, »da Sagernes Tilstand kræver det, og min Ære og mine Pligter er mig helligere end ydre Fordel«, og den bevilgedes ham den 9. Marts s. A. under Forudsætning af, at han afleverede sine Maaleinstrumenter. I Slutningen af Februar og Marts var Hennings i Hamborg, hvor hans Søster Sophie Reimarus just nedkom med sin Førstefødte³⁾, og hvor han blandt andet overvejede Mulighederne for at nedsætte sig som Advokat her, ligesom han i denne Tid endog er inde paa Overvejelser om at udvandre til Amerika.

Fra Hamborg ydmygede Hennings sig til at søge sin nye Souværen, Struensee, om Ansættelse, blandt andet som Legationssekretær ved Forbundsdagen i Frankfurt a/M⁴⁾, og i April Maaned 1771 rejste han selv tilbage til København. Her modtog han den 8. Juni 1771⁵⁾ af Struensees Haand Udnævnelse til Arkivsekretær ved det tyske Kammer med Rang som virkelig Kammersekretær. Han havde altsaa nu, næppe 25 Aar gammel, virkelig naaet en Stilling i Central-administrationen, men tilfreds blev han derfor ikke. — I et Brev af 16. Juli 1771 til Schimmelmann, der i Juni Maaned havde be-givet sig paa en Rejse til Norge, hvorfra han først vendte hjem i Slutningen af Oktober, skriver han: »En Smule Elskov, en endnu mindre Portion Forretning og en hel Del Kedsomhed, det er i Hovedsummen af mit Liv«. At Erotiken spillede en noget større Rolle i Hennings' Liv end tidligere, er utvivlsomt, men derover glemte han

1) Som foran bemærket, var det en Orlov, Hennings havde bevilget sig selv; naar han skriver saaledes, stoler han vel paa, at det ikke vilde blive nærmere undersøgt, hvem der havde givet den.

2) Hvortil disse Domæners Administration d. 9. November 1770 var overgaaet fra Overskattedirektionen.

3) Frederike Christine Reimarus, f. 22/2 1771, død 28/2 1815, gift 14/10 1796 m. Frankrigs daværende Gesandt i Hamborg, senere Udenrigsminister, Pair af Frankrig og Greve Karl Friedrich Reinhard, f. 2/10 1761, død 25/11 1837 (Wilhelm Lang Graf Reinhard, Ein deutsch-französisches Lebensbild 1761—1837, Bamberg 1896).

4) Der er bevaret et Privatbrev fra Struensee til Hennings, hvori denne beklager, at han ikke kan skaffe ham denne Stilling, da den ikke skal besættes mere.

5) Bestallingen er af 27. Juni 1771 (Tyske Rentekammers Bestallingsprotokol S. 375).

ikke Ønsket om at blive en Danmarks Cato. I et Brev af 25. Oktober skriver han til Schimmelmänn: »Da jeg smigrer mig med at kende Deres ædle Karakter og derpaa støtter mit Haab om, at hvad vi vil foretage os, kommer til at ske i Forening, saa lad os forsøge at gøre Folkets, ja Menneskehedens Vel til Maalet for vor Stræben. Lad os uden at tage Parti forfølge denne Tanke, lad os gøre det Gode overalt, hvor vi evner det, og lad os bekæmpe det Onde af alle Kræfter, uden at undersøge, om det er vore Venner, der forsvarer en slet Sag, eller vore Fjender, som vil det Gode. De vil snart opdage Kilden til al vor Ulykke, og med hvem man maa liere sig for at genrejse vort stakkels Fædreland. Ned med alle dem, som af Partiaand eller til Bedste for deres Venners elendige Interesser opfrer Land og Folk, og som synes uvidende om, at en Regents sande Venner er de Borgere rundt omkring i Landet, hvis Vindskibelighed og Dygtighed formaar at styrke Staten.«

Den unge Embedsmand opholdt sig i Sommeren 1771 i København —, bortset fra, at han vel nok har været i Pinneberg den 2. Juli, da Ulrike Hennings endelig naaede at blive forenet med Zagel, — og var ofte ved Hove paa Hirschholm¹⁾, hvortil han i Reglen hver Onsdag kørte i et bestemt Selskab, bestaaende af Admiral Rømeling, Kommandør Rumohr og Kammerjunker von Schilden. Han var fuld af Kritik overfor Struensee, men siger dog selv, at han forgæves søgte at advare ham; paa den anden Side var han i alt Fald Medvider i den til Mikkelsdag (28. September) 1771 planlagte Revolte, som Hoffet undgik ved at blive paa Hirschholm. Ved Statsomvæltningen den 17. Januar 1772 spillede Hennings dog ingen som helst Rolle; den kom ham overraskende, omend han som vel alle havde følt Uvejret nærme sig; thi »hver Aften, naar der var fransk Komodie, stod jeg der, hvor Hoffet steg i Vognen, i Forventning om, at Struensee og Brandt skulde blive grebne.«

Endnu paa det sidste Hofbal saa han Struensee og Brandt »bouffés d'arrogance«, og han beretter om selve Katastrofen følgende:

»Til om Morgenen den 17. Januar havde jeg med Baron Ernst Schimmelmänn aftalt en Kanefart. Min Tjener vækkede mig Kl. 7 og sagde mig, at der var Oprør omkring Slottet; man vidste ikke, hvad der var sket. Jeg skyndte mig ud. Den første, jeg mødte, var Kaptajn T r o l l e²⁾ af Livgarden; han tog mig med til sin Søster

¹⁾ Avant propos til Annales à la posterité (Mscr. 59, 8°).

²⁾ Frederik Christian Trolle (1747—87), Kaptajn ved Fodgarden, 1772 ved bornholmske Regt., 1773 dømt til Døden for en Duel med Løjtnant Voigt (Danmarks Adels Aarvog 1891).

Charlotte Amalie Trolle (1749—1814), g. 17/6 1781 med Justitsraad Adam Gottlob Severin Henrik Kraft til Ødemark, skilt.

Hofdamen. Paa Slottet gik vi ind i Prins Frederiks Forgemak og fandt et rigt besat Frokostbord med alle Slags Anretninger. Efter at vi havde erfaret, hvorledes Dronningen var bortført til Kronborg, hvorledes Oberst Castenskjold havde sat sig ved hendes Side med dragen Pallask, og hvorledes man havde sat Brødrene Struensee, Brandt, Falkenskiold og Berger i Fængsel, ilede jeg til Schimmelmänn for at bringe ham og hans Fader de første paalidelige Beretninger om det Forefaldne.«

Dronningens og Vennerne Falkenskiolds og Bergers Fængsling oprørte Hennings og Schimmelmänn, og de besluttede at søge at redde dem og særlig da Dronningen. Forklædte som Lakajer kastede de en Aften anonyme Breve, som Hennings skrev med fordrejet Haandskrift, ind i den engelske Gesandt Keiths Bolig for at faa udvirket, at Dronningen advaredes mod at tilstaa noget.

Hennings boltrede sig som en Fisk i Vandet, saa snart der var Tale om politiske Intriger, og han var derfor et udmærket Emne som Agent, da Schimmelmänn, Grev Ferdinand Ahlefeldt¹⁾ og Dronningens Staldmester Baron Frederik Ernst Bülow²⁾ sammensvor sig³⁾ om at bringe Dronning Caroline Mathilde tilbage, straks efter, at hun i Juni 1772 var blevet bragt til Hannover. Hennings førte Korrespondancen og rejste med Depecher i Sagen paa sit Bryst mellem Hamborg og København.

VII.

Samme Efteraar opnaaede Hennings den i alt Fald tidligere attraaede Ansættelse i Diplomatiets, idet han af Struenseeperiodens Udenrigsminister v. d. Osten⁴⁾ — hvem Hennings iøvrigt ikke skattede — den 13. Novbr. 1772⁵⁾ blev udnævnt til Legations-

1) Grev Ferdinand Anton Christian Ahlefeldt (1747—1815), Gehejmeraad, Kammerherre, Hofjægermester, Gesandt i Berlin, var 1772 Oberstløjtnant og Chef for Livgarden til Hest.

2) Frederik Ludvig Ernst Baron von Bülow (1738—1811), Gehejmerraad og Gesandt ved det kursachsiske Hof (Dresden). 1772 var han Jægermester i Oldenburg med Bopæl i Altona.

3) Se Sir William Wraxall, Posthumous Memoires of his own time 1772—84 (sec. ed. London 1836) I. S. 372—418; Sir C. F. Lascelles Wraxall, Life and time of her Majesty Caroline Mathilde, London 1864, III S. 167—258; H. P. Holst, En Episode af Caroline Mathildes Liv (For Romantik og Historie IV. S. 445—521).

4) Adolph Sigfred Grev v. d. Osten (1720—97) † som Gehejmekonferensraad og Overpræsident i København.

5) Saa usikker er Skrivemaaden af Navnet, at Hennings i denne sidste Udnævnelse til Legationssekretær og de første Depecher stadig kaldes Henningsen.

sekretær hos Gesandten Larrey¹⁾ i Berlin med en særlig Gage af 500 Rdl. og 100 Rdl. i Rejsepenge. Før sin Afrejse traf han Aftale med Grev Ahlefeldt om fortsat Korrespondance i Sagen, og allerede den 12. December 1772 var han i Berlin²⁾, hvor han straks henvendte sig til den derværende engelske Gesandt Harris³⁾ og meddelte ham de Sammensvornes Plan; denne viste Sagen Interesse, og til Larreys store Forbavselse — ja Misundelse — aflagde han ufortøvet Hennings et Morgenbesøg for at betro ham, at han allerede havde faaet tre Henvendelser i samme Anledning, og for iøvrigt at træffe nærmere Aftale med ham.

Med Ansættelsen i Berlin maatte dog enhver aktiv Deltagelse i Komplottet fra Hennings' Side standse, og vi hører da heller ikke mere derom, udover at Planens Realisation trak ud paa Grund af Kong Georg III's Smaalighed og lidet broderlige Sindelag, for endelig at umuliggøres ved Dronningens Død 1775.

Den Fordel medførte Sagen imidlertid for Hennings, at han straks kom til at staa paa en venskabelig Fod med Minister Harris⁴⁾, der selvfølgelig spillede en stor Rolle, og Opholdet i Berlin hører utvivlsomt til Hennings' lykkelige Aar; han var her i en Stilling, der bød hans ærgerrige Fantasi fornøden Næring og gav ham et Arbejde, hvor hans gode Hoved og Pen kunde faa Lejlighed til at brillere. I Maanederne Maj—August 1773 fungerede Hennings under Larrey's Orlov som Chargé d'affaires, og i en Depeche af 21. August 1773 skriver A. P. Bernstorff, der nu var bleven Udenrigsminister, følgende til Larrey: »En supposant que Vous êtes actuellement revenu de Freuenwalde, je Vous adresse celui ci, Ms., en Vous priant de remercier Mr. Hennings du soin avec lequel il a fait ses Rapports dans l'intervalle de votre Absence et par lequel il a merité de justes éloges.«

Hennings havde ventet, at han ifølge sin Stilling vilde komme i Berøring med Frederik den Store, der altid havde været Genstand for hans Beundring, men dette skete ikke, hvad enten det nu skyldes, at denne stillede sig særlig kølig overfor det danske Hofs Repræsentant, da Dronning Juliane Marie var Søster til hans egen

1) Kammerherre Anton Baron v. Larrey, vistnok Hollænder af Fødsel, 1771—76 dansk Gesandt i Berlin.

2) Om Opholdet i Berlin, se Hennings' Haandskrift: Souvenirs de Berlin.

3) James Harris, siden Lord Malmesbury og Viscount Fitzharris (1746—1830), Diplomat.

4) Hennings siger i Avant propos: Je n'ai jamais vu de maison mieux montée, ni sur un plus grand pied que la sienne, mais cela n'influa point sur sa manière d'être avec moi (Mscr. Nr. 59). Nærmere Beretning om hans Forhold til Harris: »Souvenirs importés de Berlin (Mscr.).«

Dronning, med hvem han levede højst ulykkeligt, eller at han overhovedet — hvad der er en bekendt Sag — holdt corps diplomatique paa Afstand.

Opholdet i Berlin modnede Hennings; han stræbte at udnytte Tiden ved at studere Handelsforholdene — Omgangen med Moses Wessely¹⁾ var i denne Henseende betydningsfuld for ham — og dyrke sine litterære og filosofiske Interesser; sin Omgang søgte han i de bedste Kredse, bl. a. i den hovedsagelig franske Kreds af Videnskabsmænd og Skønaander, — Formey²⁾, Castillon³⁾, Borelly, Bernoulli⁴⁾ og Sulzer⁵⁾ — som Filosoffen paa Tronen havde forstaaet at samle i sin Hovedstad, og han fortæller⁶⁾, hvorledes disse og andre Lærde sædvanlig ugentlig spiste hos Fyrst Dolgorucki⁷⁾, der havde fattet Venskab for Hennings, hvorfor han sjældent var udelukket fra dette Selskab. Men alt overskyggende Betydning fik Bekendtskabet med Moses Mendelsohn⁸⁾, som snart udviklede sig til et varmt Venskab, der tjener til lige stor Ære for Mester og Discipel. Mendelsohns Biograf, Kayserling, der helliger Hennings et Kapitel i sit Værk, siger herom:

»I de to Aar denne aandrige, for Frihed og Oplysning glødende unge Mand tilbragte i Berlin, kom han næsten daglig i det Mendelsohnske Hus. Bekendtskabet med Filosoffen skyldtes en Anbefaling fra hans Svoger, Reimarus, og igennem Moses Wessely, Lessings, Mendelsohns og Familien Reimarus' Ven, hvis Broder Hart-

1) Moses Wessely, Købmand i Hamborg, Skønaand, Forfatter, var vistnok bosat i Berlin paa samme Tid, som Hennings var der.

2) Johann Heinrich Samuel Formey (1711—97), preuss. Gehejmerraad, Direktør for den phil. Klasse i Akademiet i Berlin, filosofisk, historisk og teologisk Forfatter.

3) Giovanni Francesco Mauro Melchior Savermini, kaldet Castillon (1708—91), Direktør for den math. Klasse ved Akademiet i Berlin.

4) Johann Bernoulli (1744—1807), Direktør for den matematiske Klasse, Astronom ved Akademiet i Berlin.

5) Johan Georg Sulzer (1729—79), Professor phil. i Berlin, Æstetiker, Filosof og Skolemand.

6) I »Litterarische Nachrichten vom Verfasser des Olavides« (Manusk. Nr. 22).

7) Dolgorucki skriver i September 1774 til Hennings: Vous trouverez toujours en moi un ami assuré dont vous pouvez disposer en quelque endroit que le sort vous conduise (Mscr. Nr. 9).

8) Moses Mendelsohn (1729—86), tysk Filosof, se M. Kayserling, Moses Mendelsohn, sein Leben und seine Werke, 1. Udg., Leipzig 1862, 2. Udg. Leipzig 1888, særlig II. Udg. S. 250—55, I 1. Udg. S. 519—58 er 10 Breve fra Mendelsohn til Hennings og to Breve til Elise Reimarus aftrykt. Jfr. Hennings Mscr.

vig¹⁾ han kendte fra København, blev han introduceret hos andre af Berlins ansete Jødefamilier. Han blev Husven hos den rige Daniel Itzig²⁾, i hvis Døtre, der udmærkede sig ved Skønhed, Talent og Aand, han fandt i høj Grad Behag, og sluttede Venskab med David Friedländer³⁾ og Lægerne Bloch⁴⁾ og Hertz⁵⁾. Omgangen med Mendelsohn var for Hennings den største Tiltrækning i det paa Nydelser saa rige Berlin. Hele den Tone, der herskede i dennes Hjem, behagede ham, og hans største Fornøjelse var at ledsage Filosofen paa hans Spadsreture.

Det skyldtes Mendelsohn, der om Hennings siger, at han var et af de Gemytter, der mere behøvede Tøjle end Spore, at denne atter kastede sig over de filosofiske Studier, som han bittert bebrejdede sig at have forsømt. I sit første Brev til Hennings, efter at denne havde forladt Berlin i 1774, skriver Mendelsohn herom:

»Wenn meine Vorstellungen etwas zu dieser Entschliessung beigetragen, so bin ich stolz auf den wackern Rekruten, den ich der Philosophie zurückgeführt, oder vielmehr auf den tüchtigen Ueberläufer, den ich ihr zurückgebracht habe, zu einer Zeit, da ich selbst nicht mehr für sie zu Felde ziehen kann. Aber warum sehen Sie noch mit solcher Zerknirschung auf Ihr voriges Leben zurück. So sehr haben Sie doch meines Wissens nie wider die Philosophie gesündigt, dass Sie nötig hätten, mit diesem bussfertigen Angesichte vor ihrem Throne zu erscheinen. Wo ich nicht irre, so pflegt auch das philosophische Gewissen keine so tiefe Wunden zu schlagen. Diese Göttin züchtigt wie eine Mutter, nicht wie die gekränkte Eifersucht. Allein ich kenne ein tyrannisches Weib, das eben so derbe mit Skorpionen peitscht: man nennt sie Langeweile, und die scheint Ihnen die mehrste Unruhe zu machen.«

Og hvor kær Hennings er blevet Mendelsohn, giver Slutningen af samme Brev et talende Vidnesbyrd om:

»Den guten Vorsatz, mir öfters zu schreiben, lassen Sie von langer Dauer sein und verschieben Sie ihn ja nicht, wie man wol

1) Hartvig Wessely (1726—1805), Købmand i København og fra 1774 i Berlin, Forfatter. Se W. A. Müsel: *Leben und Wirken Naphtali Hartvig Wessely's*, Breslau 1841 og David Friderichsfeld: *H. Wessely*, Amsterdam 1809, iøvnr. Nr. 11, 22 og 44 og Neues Lausitzer Mag. 38 B. samt L. Bobé: *Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familie* kreds VI, S. 597.

2) Daniel Itzig (1722—99), preuss. Hofbankier (M. Freidenthal: *Aus der Heimat Mendelsohns Berlin* 1900 S. 143 ff. 281 og L. Geiger: *Gesch. der Juden in Berlin* 1871, II. S. 93, 140, 144 ff).

3) David Friedländer (1750—1834), Købmand i Berlin, Forfatter.

4) Mark Eliezer Bloch (1723—99), Læge i Berlin, Ichtylog.

5) Markus Hertz, Læge i Berlin, waldecksk Hofraad, Professor i Filosofi.

sonst mit guten Vorsätzen zu thun pflegt. Ein Freund, den man einen Posttag aus den Gedanken schlägt, pflegt sich, die ersten Posttage darauf nicht leicht einzustellen; und wenn sich sein Bild nachher wie ein Schemen in der Dämmerung zeigt, so ist es in Gefahr, kaum mehr erkannt zu werden. Wenn auch zuweilen meine Antwort einige Zeit ausbleiben sollte, so schreiben Sie die Schuld freundschaftlich auf Rechnung meiner schwächlichen Gesundheit, die mir das Briefschreiben, meine vormalige Erholung, zu einer beschwerlichen Arbeit macht.«

Venskabet mellem dem fortsattes til Mendelsohns Død; Mendelsohn var lige til det sidste Hennings' trofaste Kritikus og litterære Hjælper. Hennings' Karakter viser sig i Forholdet til denne sin Lærer i sit smukkeste Lys. Da Overrabbineren R a p h a e l C o h n i Hamborg-Altona i 1778 udsendte sin Bandstraale mod Mendelsohn, fordi han vilde udgive de 5 Mosebøger paa Tysk, er det f. Eks. Hennings, der sætter meget ind paa og tilsidst trods Guldbergs Betænkeligheder fik udvirket, at den danske Konge, Kronprinsen og andre af Magthaverne i Danmark tegnede sig som Subskribenter paa dette Værk, hvilket de oplyste Jøder betragtede som en ny Epoke i Jødefolkets Kulturhistorie og saaledes ydede det en Beskyttelse, overfor hvilket i hin Absolutismens Tidsalder Overrabbineren i alt Fald officielt maatte strække Vaaben. Et talende Vidnesbyrd om, hvilken Inderlighed Venskabet mellem dem naaede, er, at Mendelsohn sad til et Maleri, som Hennings ønskede at eje, for altid at kunne have hans Træk for Øje.

Fra Slutningen af Hennings' Ophold i Berlin skriver den Begivenhed sig, der indirekte har knyttet hans Navn til en lille Episode af Goethes Liv; en Dag i Eftersommeren 1774 fandt Hennings Mendelsohn stærkt bevæget ved Læsningen af Goethes nyeste Roman, Werthers Leiden. Saa snart Hennings blot fik bladet i den, var han klar over, at hans Ven Kestner og dennes Hustru maatte have tjent Goethe til Model i Bogen. Hennings skrev straks indigneret til Kestner; disse Breve benyttede Kestner nu, til overfor Goethe at begrunde det urigtige i hans Handlemaade. Ganske vist paa-stod Goethe i sit Brev af 21. November 1774 til Kestner, at Hennings' Udtalelser ikke var noget Angreb, men tværtimod et Forsvar for ham, og at han havde kysset »Din Filosofs Brev«¹⁾, men Resultatet blev dog, at der hos Hennings som hos Goethe blev en Brod tilbage, som bevirkede, at de undgik et personligt Bekendt-

¹⁾ Jfr. Hennings' Manuskript Nr. 41, Kestners Breve til Hennings i Anledning af Goethes Werthers Leiden (⁷/₁₁ og ³⁰/₁₁ 1774, ⁴/₁ og ⁶/₁ 1775) og A. Kestner: Goethe und Werther, 2. Opl., Stuttgart 1865, S. 250, samt E. H. Lewes, Goethes Leben und Werke, Berlin 1888, I S. 336.

skab, hvilket hindrede dem i at erkende hinandens gode Egenskaber og skabte en Bitterhed, særlig hos Hennings overfor Goethe, som aldrig overvandt.

Med alt dette var Hennings imidlertid aldeles ikke — navnlig ikke i Begyndelsen — glad over at være i Berlin, hvor han ogsaa i Efteraaret 1773 laa syg i længere Tid. Forholdet til Larrey synes køligt, og Hennings' Breve til Schimmelmänn er fulde af Bønner om at hjælpe ham til at komme hjem til Danmark — han ønsker, at det meddeles Grev Bernstorff, at det er mod hans Vilje, han er blevet Diplomat o. s. v. Hovedgrunden til denne Hennings' Holdning er — ved Siden af, at han stadig mente sin Fremtid knyttet til et Samarbejde med Schimmelmänn —, at han var forelsket i den lige saa skønne som letsindige Fru de Malleville¹⁾, der i Struensee-Perioden hørte til Dronning Caroline Mathildes intime Omgang²⁾ og daglige Spilleparti. I sit Hjem, Hummeltofte, samlede hun en Kreds, hvis Hovedbeskæftigelse var at musicere og stirre for dybt i den unge Værtindes smukke Øjne, der saa meget mildt til alle andre end hendes Ægtefælle, som hun var blevet smedet til, da hun var tretten Aar gammel. Christian VII's Yndling Warnstedt³⁾ nævnes en Tid lang som hendes foretrukne Tilbeder; men i 1773—74 stod Hennings i alt Fald i høj Gunst hos hende. Korrespondancen med Schimmelmänn og Schimmelmänn's Koncepter til Breve til Fru de Malleville viser, hvor stærkt Hennings smægtede i hendes Lænker, men ogsaa, hvorledes hun benyttede ham og Schimmelmänn til at hjælpe sig i sine økonomiske Vanskeligheder, — hvad de aabenbart gjorde mere end én Gang. — Hvor stærke Hennings' Følelser har været, ses f. Eks. af hans Brev til Schimmelmänn af 26. August 1774, hvori han skriver: »De ved, at mit Liv ikke længere tilhører mig selv, og at intet kan opveje mit Ønske om at gense Jenny«, og i et andet Brev taler han om at tage Livet af sig, fordi Jenny ikke er fri og ikke vil forlade Mand og Barn. Først i 1776 løses Forbindelsen mellem dem; da bad Fru de Malleville Ernst Schimmelmänn om at skaffe hende de Breve, hun havde

1) Johanne (Jenny) Marie Meyer (1750—1817), Datter af Kaptajn i Sætaten Emanuel Meyer og Johanne, f. Möhlholm, ægtede 1763 daværende Kaptajn, senere Oberst og Kommandant paa St. Thomas og St. Jan, Thomas de Malleville (1739—98). Efter Skilsmissen i 1780 ægtede hun den tidligere Gesandt i Dresden, Kmhr. Werner Greve af Schulenburg (1736—1810) til Salzwedel (se: L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familierekreds V, Kbhvn. 1902, S. 279, og VI, Kbhvn. 1903, S. 521).

2) Se Aug. Fjelstrup: Damerne v. Caroline Mathildes Hof, Kbhvn. 1785.

3) Gehejmekonferensr., Kmhr. Frederik Carl v. Warnstedt (1750—1811). (Se: L. Bobé: Interiører fra Kong Christian VII's Hof, efter Charlotte Dorothea Biehls Breve, Kbhvn. 1919, S. 64).

skrevet til Hennings, tilbage, og allerede i 1777 skrev¹⁾ Hennings ret koldsindigt om hende ved Omtalen af Hoffets Damer: Madame de Malleville er smuk og har de skønneste Øjne i Verden, de voldte mange Ulykker i den Tid, da hun endnu færdedes i den store Verden. Hun havde Tilbedere, men da de ikke havde Held med sig, forlod de hende efterhaanden, og i den Ensomhed, hvortil hun fordømte sig selv, besøgte kun nogle faa musikinteresserede Venner hende fra Tid til anden.«

Hennings' indtrængende Ønske om at blive kaldt hjem opfyldtes i Efteraaret 1774. Den 14. Oktober udfærdigede Udenrigsdepartementet Rappelskrivelsen for ham med 500 Rdlr. i Vartpenge, hvorefter han begav sig til Altona, hvorhen hans Moder var flyttet fra Pinneberg. Grunden til, at han ikke straks ilede hjem til sin Elskede, kendes ikke; kun det vides, at han den 6. December erholdt Tilladelse til at opholde sig hos sine Slægtninge i Holsten.

Desværre savnes stadig Skildringen af den Reimarus'ske Kreds, i hvilken han nu tilbragte Vintermaanederne. Allerede i Aaret 1843 erklærede V a r n h a g e n v o n E n s e²⁾ den nødvendig for at lære Strømningerne i Aandslivet i Hamborg og den nordvestlige Del af Tyskland fra denne Periode nærmere at kende; thi enhver Skønaand i Hamborg hørte i videre Forstand til Kredsen, som samledes i det Reimarus'ske Hjem, der foruden af Lægen og hans Hustru bestod af 4 Børn af hans to Ægteskaber, af hvilke den ældste Datter M a r g r e t h e allerede 1782 ægtede Købmand G e o r g H e i n r i c h S i e v e k i n g³⁾, og af Reimarus' ugifte Søster, den aandfulde E l i s e R e i m a r u s⁴⁾, der er bekendt som Lessings⁵⁾, Mendelsohns, Jacobis⁶⁾, Campes⁷⁾ og Caroline

¹⁾ Annales dédiées à la posterité.

²⁾ Karl August Varnhagen von Ense (1785—1855), preussisk Gehejmlegationsraad, Gesandt i Karlsruhe, Forfatter.

³⁾ Georg Heinrich Sieveking (1751—90), Købmand i Hamborg, Gesandt i Frankrig (Se: Heinrich Sieveking: Georg Heinrich Sieveking, Lebensbild eines hamburgischen Kaufmanns aus dem Zeitalter der französ. Revolution, Berlin 1913).

⁴⁾ L. Bobé anfører i Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekrede VI, S. 562 en Række Kilder til hendes Karakteristik og Biografi.

⁵⁾ Om Lessings Forhold til Reimarus kan efterses Strauss, Herm. Samuel Reimarus, hvor Meddelelser er givet, hentede fra Aug. Hennings' Brevveksling med Elise Reimarus (Dresden 1775—76), navnlig saadanne, der angaar »Fragmenterne«. Strauss har her benyttet Wattenbach: Zum Andenken Lessings (I Laus. Mag. 68 Bd. ogsaa udg. særskilt).

⁶⁾ Friedrich Heinrich Jacobi (1743—1819), Købmand, Statsembedsmand, Filosof.

⁷⁾ Joachim Heinrich Campe (1746—1818), Præst, Skolemand og pædagogisk Forfatter, 1777—83, Indehaver af en Opdragelsesanstalt i Billwerder v. Hamborg, senere i Trittau.

Rudolphis¹⁾ Veninde. Enhver dannet fremmed, der kom igennem Hamborg, søgte at komme i Forbindelse med den, og den, hvem denne Kreds havde paatrykt et Stempel, blev paa en vis Maade betragtet som fuldgyldig overalt i det tyske Aandsliv.

Mangfoldige er de Vidnesbyrd om, hvilken Stilling Familien Reimarus, i hvis Hjem Grundtonen var religiøst Frisind, indtog igennem et halvt Aarhundrede. Böttiger, der anbefales til »den ukristelige Familie« af Herder, kalder²⁾ den: »det aandelige Hamborgs Lys- og Midtpunkt«, og J. W. Ramdohr fortæller³⁾ ved sit Besøg i den Reimarus-Poel-Sievekingske Kreds, at da han rejste sig fra deres Bord »wo attisches Salz die Speisen würzte, und Apollo und die Musen der Comus in ihre Mitte nahmen«, ofrede han en Libation til disse Guddomme. Karakteristisk er ogsaa en Udtalelse af Baggesen⁴⁾, der i mange Aar stod i livlig Forbindelse med Reimarus: »Und doch! Welche Tage haben wir, trotz Fieber und Zahnweh, in Hamburg gehabt, da wir mit einem Male in die Familie aller Familien, den Zirkel aller Zirkel, das System der Sonnen: Reimarus, Sieveking, Voght⁵⁾ nebst allen dessen Planeten der himmlischen Weiber und Töchter und hineingezogener Freunde uns versetzt sahen! welch ein Leben! in fast ununterbrochener Seelentätigkeit und fast zu seligem Genuss. Dies übertraf alle meine bisherigen Erfahrungen und alle meine Erwartungen!«

I Reimarus' Kreds, hvor Hennings »fandt de Glæder — Hjertelighed, Godmodighed og Frimodighed, — som han i Berlin næsten havde glemt eksisterede⁶⁾«, blev han, til Foraaret begyndte at gry, under hvilket Ophold han — i Slutningen af Marts Maaned — blev optaget i den 1770 stiftede Frimurerloge »zu den drei Rosen«. Hvilket Indtryk denne Optagelse og Frimureriet overhovedet har gjort paa ham, savnes der Oplysning om; det er ikke sandsynligt, at det har været af dybere Natur; det aandelige Liv har paa dette Tidspunkt og i den følgende Tid efter alt at dømme ikke været saaledes, at det har kunnet øve særlig Tillokkelse paa en Mand af Aug.

1) Caroline Christiane Louise Rudolphi (1750[?]-1811), jfr. Otto Rüdiger, Caroline Rudolphi, Eine deutsche Dichterin und Erzieherin, Klopstocks Freundin. Hamburg 1903.

2) Se Liter. Zustände u. Zeitgenossen, Lpz. 1838 II, 3. 15-52.

3) Studien auf einer Reise nach Dänemark, Hannover 1792, S. 51, jfr. 59).

4) I Brev af 7/6 1793 fra Brunsvig (jfr. hans Liv og Levned, udgivet af Sønnen).

5) Etatsraad Caspar Rigsfriherre von Voght, Købmand i Hamborg, Sievekings Kompagnon (se: Otto Rüdiger, Caspar v. Voght, ein Hamburger Lebensbild, Hamburg 1901).

6) Sophie Wattenbachs Hefter I. S. 100.

Hennings Støbning¹). I April rejste Hennings saa til København, men allerede den 17. Maj 1775 fik han Rejsepas paa Foranledning af A. P. Bernstorff som Chargé d'affaires ad interim udnævnt som saadan — Dagen efter med et Tillæg paa 100 Rdlr. til Gagen paa 500 Rdlr. — til at repræsentere Danmark ved det kursachsiske Hof.

Hennings' Ophold i Dresden varede 16 Maaneder (Juni 1775 til Oktober 1776). I hans Breve herfra kommer et udpræget Sværmeri for selve Landet til Orde, men lige saa stærk er hans Mishag med Hoffet, Ministrene og Corps diplomatique, hvis Stivhed og Arrogance var ham i høj Grad imod, hvilket sikkert skriver sig fra det intime Venskab, han paa religiøst-filosofisk Grundlag sluttede med den aandrige og smukke Grevinde Brühl²), der som borgerlig født ikke kunde komme til Hoffet. Dette Venskab, — der ikke har savnet Anstrøg af Passion — har vel nok bidraget til at ud-slette Fru de Mallevilles Billede i hans Hjerter; ligeledes sluttede Hennings sig til den russiske Chargé d'affaires Lisakewitsch³), og han kom i nær Berøring med Kunstnere som Graff⁴), Zingg⁵) og Bach⁶), men iøvrigt har han vistnok været optaget af Arbejde og levet mere stille end i Berlin. Hans korte, klare Depecher og Indberetninger, bl. a. om Meissnerfabrikkens Indretning og Arbejdsforhold er talrige, og det samme gælder hans efterladte Manuskripter fra dette Tidsrum: »Précis de l'état actuel de Saxe«, »Memoires sur la succession eventuelle de Bayière«, »Extraits de ma correspondance avec le comte de Bernstorff avec des pièces relatives aux intérêts de la cour de Dresde«, 1775 (Nr. 71 og 77), »Recueil de lettres trouvées dans la portefeuille de Mad. la Comtesse de Brühl, publiées par Aug. Hennings, Dresde 1776 (Nr. 77) »Sur la Religion à Mdm. de Brühl« (Nr. 60) og en stor Del poetiske Udarbejdelser i Vers og Prosa (deriblandt Digtet »Sur les Esprit« paa ca. 1000

¹) Hennings sluttede sig dog senere — i Aaret 1788 — til Logen »Salomon zum goldenen Löwen« i Slesvig. (Se: J. Hennings: Gesch. der Johannes Loge »Zum Füllhorn« zu Lübeck 1772—1922. Lübeck 1922, S. 40).

²) Grevinde Christine (Tina) Brühl, født Schleyerweber, f. 1756, Datter af en fransk Underofficer, gift med Generalchauseebygningsinspektør Hans Moritz Greve Brühl. (Se H. v. Krosigk, Karl Graf von Brühl, Berlin 1910, især S. 56 ff. — L. B.).

³) Wasili Lisakewitsch (1737—1815) fra Kiew, senere russisk Gesandt i Kbhvn. 1800 til sin Død. (Hist. Tidsskrift S. R. II 393. Baggensens Værker v. Arlaud III. S. 298.)

⁴) Anton Graff (1736—1813), Portrætmaler, malede bl. a. Moses Mendelsohn og Lessing.

⁵) Adrian Zingg (1734—1816), Tegner og Kobberstikker, 1768 Professor i Kobberstikkunst i Dresden.

⁶) Muligvis Sebastian Bachs Søn, Komponisten Wilhelm Friedemann, Bach (1710—84).

Alexandrinere) stammer alle fra denne Periode¹⁾. Han drev ogsaa med Iver kunstneriske Studier i Kunstsamlingen, og gennem Læsning f. Eks. af Winkelmann's²⁾ Skrifter udviklede han sig til en fortrinlig Kender af Malerkunsten.

Venskabet med Grevinde Brühl har imidlertid øjensynlig ikke hindret Hennings i at dyrke andre af det svage Køn, hvilket fremgaar af Korrespondancen med Lisakewitsch fra Aarene 1776—77, der i fremtrædende Grad har dette Emne til Genstand. Lisakewitsch kommer stadig med Hentydninger til Hennings' Kurmageri til en Komtesse Baumgarten og en Mdll. de N. — hvilket giver Hennings Anledning til med Iver at hævde sin gamle Teori om, at Manden ikke maa lade Kvinden faa Magt over sig. I et Brev fra Efteraaret 1776 skriver han saaledes: »il faut se servir des femmes comme de l'œil dans une salade, en frotter l'assiette sans l'y faire entrer. C'est à dire pour prévenir les mauvaises explications, il ne faut pas meler les femmes dans les événements de notre vie, mais il faut s'adresser à elles pour l'assaisonner et pour en charmer le cours. J'ai toujours trouvé mon compte à cette façon de penser et j'ai même observé que les femmes se dégoutent d'un sentiment plus sérieux, quoiqu' elles n'en conviennent jamais.«

Hennings havde den Glæde her i Dresden at faa Besøg af Lessing, hvis Bekendtskab han skyldte Elise Reimarus, og i August 1776 ogsaa af Vennen Mendelsohn. Gennem Lisakewitsch stiftede han ogsaa Bekendtskab med Kejserinde Katharinas Yndling, Grev Alexius Orlov og besøgte denne i Leipzig.

Bekendt er det, at Hennings, da nogle af Meissner Porcellænfabrikens Arbejdere, paa Grund af Utilfredshed med Ledelse og deres slette Kaar, søgte ham for at faa Ansættelse ved den kgl. Porcellænsfabrik i København, skaffede fem af disse til København, i hvilken Anledning han maatte høre stærke Bebrejdelser af den sachsiske Udenrigsminister. Det er et smukt Træk i Hennings' Karakter, at han, da det i Aaret 1777 viste sig, at Porcellænsfabrikken ikke behandlede disse Arbejdere godt, uforbeholdent traadte i Skranken for dem og deres Krav, hvilket nær havde foranlediget hans Indblanding i en ubehagelig Proces³⁾.

I August 1776 blev en ny dansk Gesandt udnævnt, men alligevel blev Hennings, efter at være kaldt hjem, i Dresden fra 25. Aug. til den 7. Oktober i »Kongelige Forretninger«, hvorefter han vendte

¹⁾ Haandskriftet »Reminiscences« (Manusk. Nr. 46).

²⁾ Johann Joachim Winkelmann (1717—1768), berømt tysk Kunstarkæolog og Kunsthistoriker.

³⁾ Se Karl Madsen: Den kgl. Porcellænsfabrik i forrige Aarhundrede i Tidsskrift for Kunstindustri IX. Kbhvn. 1893.

hjem over Berlin og Hamborg¹⁾. — Begge Steder tilbragte han nogle lykkelige Dage, det første Sted sammen med Mendelsohn og det sidste med Reimarus's og Zagels, hvilke sidste nu, naar Sygdom ikke kastede Skygge over Hjemmet, førte et meget behageligt Hus i Altona. Ogsaa Ernst Schimmelmänn traf han igen i Hamborg efter den lange Adskillelse, under hvilken Greven havde indgaaet Ægteskab med den elskværdige Emilie Rantzau²⁾. Da Hennings fra Dresden havde sendt hende 5 Miniaturmalerier af Malerinden Frøken Bruglsugler³⁾ og bedt hende gøre en god Gerning ved at sælge dem, hilste hun i et hjerteligt Svarbrev Hennings som sin Mands bedste Ven og bad om at maatte blive optaget i Venskabet!

VIII.

Aldrig saa snart var Hennings vendt tilbage til København, før han var i fuld Aktivitet med at smede nye Fremtidsplaner. Der var ifølge hans Korrespondance med Lisakewitsch Tale om, at han, for at lære Italien at kende, skulde attacheres Ernst Schimmelmänn, der tænkte paa at gaa til Neapel som Gesandt, og han syntes ogsaa at have Udsigter til at komme i Betragtning ved Besættelsen af en Diplomatstilling i London. I »Avant propos« fra 1823 fortæller han ogsaa, at han ved sin Hjemkomst fra Dresden fik Løfte om den første ledige Gesandtskabspost, men at Bertouch⁴⁾ blev foretrukket, fordi han var et Par Dage ældre i den diplomatiske Karriere og ønskede Gesandtposten i München. Hvor mange af disse Planer, der har haft reelt Grundlag at bygge paa, faar staa hen; et er i alt Fald givet, at de hurtig er blevet opgivet, thi den 16. December 1776 udnævntes Hennings til Kommitteret i Økonomi- og Kommerce-

1) Et af Hennings paa Tilbagereisen planlagt Besøg hos en rig Arvetante — en Gehejmaraadinde v. Schütz — i Ansbach, der var Kusine til hans Moder, men med hvem Familien var kommet paa Kant, hvorom Hennings tilskriver Schimmelmänn den 27. Marts 1776, synes ikke at være blevet realiseret.

2) Amalie (Emilie) Caroline Christiane Rigsgravinde Rantzau, f. 1752, † $\frac{6}{2}$ 1780, Datter af General, Kommandant i Glückstadt, Ditlev Carl Rigs greve Rantzau og Gisela Christiane v. Stammer, gift $\frac{18}{9}$ 1775 med Ernst Schimmelmänn.

3) Frøken Bruglsugler, om hvem der intet har kunnet oplyses, var Hennings' Husværts Datter; det synes iøvrigt ogsaa, som om Hennings har sendt Miniaturmalerier af en anden Malerinde Sophie Dingelinger (1736—91) til København (se: Meine Bekenntnisse Man. Nr. 14, S. 248 ff.). Frøken Bruglsuglers Malerier blev solgt til Enkedronningen for 10 hollandske Dukater.

4) Gehejmekonferensraad, Kmhr., Amtmand og Overdirektør i Tønder Ernst Albrecht v. Bertouch (1745—1815) (B. L.).

kollegiet og virkelig Justitsraad¹⁾ fra 1. Januar 1777 at regne. 30 Aar gammel traadte han nu altsaa ind i det, han kalder sin femte Løbebane, hvorved han vel maa sigte til sine Beskæftigelser som Jurist, Landmaaler, Arkivembedsmand, Diplomat og handelsministeriel Embedsmand. Hennings fik Ledelsen af Kollegiets udenlandske og Konsulatsager, og »det særlige Tilsyn« med Generalmagasinets Kontor, Hallen, Silkefabrikkerne »samt de til Fabriksvæsenets Opkomst sigtende Anlæg her i Staden, som af os endnu kunne besluttes« — og naar han opnaaede denne betydelige Stilling, skyldes det maaske nok for en Del, at Ernst Schimmelmann blev Deputeret i Kommercekollegiet og har ønsket at knytte Hennings til sig. Det afgørende har dog sikkert været, at Hennings i sin Diplomatstilling havde vist, at han kunde bruges, og at den kaade, ærgerrige Yngling syntes at have løbet de værste Horn af sig. Hennings forstod da ogsaa hurtig at vinde Guldbergs Gunst, og denne førte ham fremad. Allerede den 13. Maj 1777 omordnes Generalmagasinet — der siden 1768 havde været et Statshandels-hus under Ledelse af Fr. de Coninck²⁾ som Direktør med N. L. Reiersen³⁾ som Bogholder og Kasserer — og Hennings blev nu sammen med de Coninck, Reiersen og Trant⁴⁾ Medlem af dets Direktion, men saaledes, at Hennings kom i Forgrunden, idet han fik Paalæg om at forestaa Magasinets Kontor og have særligt Tilsyn med dets Betjente og Fabrikkerne⁵⁾, og den 3. November 1777 henlagdes endelig ogsaa Kollegiets tyske Sager⁶⁾ under ham. Hvor stor hans Stilling i hans egne Tanker var, læser man mellem Linierne

1) Den 20. Januar 1777 approberedes Kabinettsordren af 16. December 1776, og endvidere approberes paa en Indstilling af Kollegiet af 13. Januar, der er medunderskrevet af Hennings — at det særlige nævnte Tilsyn tillige skal overdrages Kollegiets Kommitterede for de danske Sager, Justitsraad F. C. Trant, »da disse Indretninger især vedkom denne som Kommitteret for de danske Sager, og det derfor er tjenligt og nødvendigt, at han faar Lejlighed til at kende disse Indretningers Tilstand«. Der er altsaa hermed ingenlunde tilsigtet nogen Forringelse af Hennings' neppe tiltraadte Stilling. Det er derfor ikke korrekt, naar C. Nyrop i »Niels Lunde Reiersen«, Kbhvn. 1896 S. 156 siger, at Kongen 20. Januar 1777 approberede, at Magasinets Anliggender hellere maatte lægges ind under Trant end Hennings. Der er sikkert kun Tale om, at man ved denne Forandring vilde søge at gøre en Forbigaaelse overfor den ældre Kommitterede Trant god igen.

2) Frédéric de Coninck (1740—1811), Etatsraad, Grosserer i Kbhvn.

3) Niels Lunde Reiersen (1742—95), Etatsraad, Grosserer og Fabrikant i København. Han overtog 1775 den kgl. Silkefabrik for egen Regning.

4) Frederik Carl Trant (1738—98), Konferensraad, fhv. Deputeret i Generaltoldkammeret.

5) Med Løn fra 1. Januar 1777 at regne paa 400 Rdlr.

6) Ved den Kommitterede, Justitsraad Hellfrieds Udnævnelse til Agent i Middelhavslandene.

i hans Brev til Lisakewitsch: »Jeg skal have Korrespondancen med alle vore Konsuler og bliver altsaa en lille Statssekretær og kan som Intendant for vort Fabriksvæsen vandre i Colberts Fodspor«. At Hennings baade har været en habil og flittig Embedsmand, er hævet over enhver Tvivl, men nogen dybere nationaløkonomisk Indsigt kan han ikke have haft; hans Kundskaber var jo, bortset fra, hvad han havde lært i Berlin og Dresden, rent teoretiske, og nogen større selvsændig Indsats har han heller ikke kunnet gøre, dertil var Guldberg i hine Aar altfor eneraadende i handelspolitisk Henseende. Det kan derfor ikke kaldes andet end et Udslag af den Selvovervurdering, som i disse Aar, da Lykken tilsmilede ham, kom til at præge hans Færd, — der fik ham med sine liberale Økonomi-Teorier, erhvervet gennem Studiet af Adam Smiths¹⁾ og Reynalds²⁾ Skrifter, til stærkt at kritisere de merkantilistiske Retningslinier, som den erfarne Prakticus, Skatmesteren, med sin usvigelige, geniale »flair« for, hvad øjeblikkelige Forhold krævede. Denne Kritik kom ogsaa til Orde overfor Vennen Ernst paa en alt andet end hensynsfuld Maade; men underligt vilde det ogsaa være, om ikke Selvovervurderingen skulde tage Fart i et Sind som Hennings'; naar ikke alene hans Indflydelse syntes stærkt og hurtig voksende, men ogsaa da han samtidig paany kom ind i den højformmeste Kreds, der overhovedet fandtes i Hovedstaden. Der savnes Oplysninger om, hvor i København Hennings boede i Aarene 1768—72, men det er i alt Fald givet, at nu var de formodentlig ret beskedne Omgivelser ham ikke standsmæssige nok, og han søgte derfor en ny Bolig.

Medens denne Bolig blev istandsat, var Hennings husvild, og han flyttede derfor allerede i Marts Maaned 1777 ud til Klampenborg, hvor han lejede et Strandhus i Nærheden af »Sølyst«, Ernst Schimmelmans og hans Families Sommerbolig. Vel krævede Hennings' Embede, at han, som han skriver, maatte være 3—4 Dage om Ugen i Byen, men ellers var han en stadig og velset Gæst paa »Sølyst« og i den intime Kreds, som mødtes her, hvortil Ernst Schimmelmans Svoger Grev Frederik Baudissin³⁾, der boede i Jægersborg, Schilden i Charlottenlund, og endelig A. P. Bernstorff paa Bernstorff Slot med sine to Svogre, Greverne Stolberg og Brødrene Reventlow hørte. I et Brev til M. Clement

¹⁾ Adam Smith (1723—90), skotsk Socialøkonom.

²⁾ Guillaume Thomas François Raynald (1713—96), fransk filosofisk og handelspolitisk Forfatter.

³⁾ Heinrich Frederik Greve Baudissin til Knoop (1753—1818), Gesandt, Gehejmekonferensraad, gift m. Komtesse Caroline Adelaide Cornelia Schimmelmann (1760—1826). (Baudissins Slægtstavleudsnit, se: L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekrede V Bind).

i Berlin fra 1776 nævner han endvidere som sin Omgang *Wasserschlebe*, Charlottenborg Kunstnerne, Frøknerne *Römeling*, Fru de *Malleville*, Fru *Louise Gramm* og Grevinde *Sophie Schulin* paa Frederiksdal, og vi véd ligeledes, at han i de følgende Aar kom i *Rahbeks*, *Münters*, det *Mazarske* og andre Hjem.

Allerede i denne første »Søløstysommer« gør Hennings' stadige og ulyksalige Higen efter at spille den første Rolle sig gældende. I et Brev til *Lisakewitsch* fra Sommeren 1777 skriver han: »De Mennesker, jeg omgaas, er efter min Mening bedre end Størstedelen af Menneskeheden, altsaa burde jeg være lykkelig; men jeg maa tilstaa, at jeg føler Ensformigheden og begynder at kede mig, thi min Aand higer stadig efter nyt«. Der skulde overhovedet ikke meget til, for at Hennings følte sig tilsidesat, og han har øjensynlig navnlig været bitter over, at de to Brødre *Stolberg* med deres Digtergaver selskabelig sét stillede ham i Skygge. Der er næppe nogen Tvivl om, at det er hans i »Søløstys Sale vaagnede Ønske om at naa en litterær Berømmelse, som kunde slaa *Stolbergerne* af Marken, der bragte ham til at træde frem for Offentligheden som Forfatter.

En „avocat de la cour du Roy de Dannemarck“ i Dantonprocessen.

Af **Henrik Koppel.**

Hvem er den »avocat de la cour du Roy de Dannemarck«, som dukker op i Dantonprocessen, denne »danske Overretsprokurator«, der sad paa Anklagebænk sammen med Camille Desmoulins og Danton og blev dømt, halshugget og begravet sammen med dem?

I Sagens Akter skrives hans Navn mer eller mindre forvrænget, snart *Deiderischen*, snart *Diestrich ten*, snart *Dietrischen*. De udførligste Oplysninger om ham i Litteraturen finder man i Albert Mathiez' »L'affaire de la Compagnie des Indes«, der gengiver det væsentlige af Forhørene i den »Chabot-Affære«, der førte til Danton-Processen, hvoraf fremgaar, at *Jean Frédéric Deiderichsen* eller *Diederichsen* i 1794 var 51 Aar gammel og Sekretær hos en af de andre anklagede, *Junius Frey*¹⁾, at han først var holstensk Advokat og i Wien havde været ansat i Bankhuset *Barkum*, men efter dette Firmas Bankerot i 1790 var traadt i Forbindelse med de to Brødre *von Schönfeld* og havde ledsaget den ene af dem (den senere *Junius Frey*) paa en længere Rejse over Prag, Dresden og Berlin til Hamborg, hvor deres Veje foreløbig skiltes — idet *von Schönfeld* drog til *Strasbourg* og *Diederichsen* til *England* — for saa atter i Maj 1792 at mødes i *Paris*. Da *Diederichsen* i *November 1793* blev arresteret, stod han netop i Begreb med at forlade *Paris* for, efter eget Sigende, over *Basel* at rejse hjem til *Kone og Børn* i *Hamborg*.

Dette var egentlig alt, hvad man vidste. Men det var en *Gaade*, hvem denne danske eller holstenske Advokat i *Grunden* var, og hvorledes han havde forvildet sig til *Wien* og *Paris* for at ende sine *Dage* paa *Skafottet*.

Efter forgæves at have søgt Oplysning om ham i *Rigsarkivet* i den danske *Ministers* *Indberetninger* til *Kancelliet* 1794, benyttede jeg et *Ophold* i *Juni* i *Aar* i *Paris* til at undersøge, om der ikke i *Archives Nationales* fandtes *Papirer*, der kunde give *Besked*.

Det viste sig da, at der, foruden selve *Danton-Processens* *Akter* (*W. 342*) fandtes en hel *Pakke Breve og Dokumenter*, der bar *Paaskriften*: »Une liasse de papiers allemands composée de lettres et pièces qui ne traitent que d'affaire particulière et rien qui peut intéresser la République. — Papiers du Citoyen *Diedrichsen* avocat *Danois* remis au Bureau des interprètes par le Citoyen *Dubarran* membre du Comité de *Sureté générale*.«

Denne Pakke (»A. N. W. 526: Police générale F.⁷ 4677«) indeholdt alt, eller næsten alt, hvad jeg søgte, og, efter nogle supplerende Undersøgelser i Kiel, kan jeg give følgende Omrids af J o h a n n F r i e d r i c h D i e d e r i c h s e n s L i v.

* * *

J o h a n n F r i e d r i c h D i e d e r i c h s e n var født 18. Februar 1743 i Lütjenburg i Holsten. Faderen var Diaconus (Pastor) August Diederichsen (f. 1711, d. 1754), Moderen Sophie Marie Löwe (f. 1707, d. 1770).²⁾ 19. September 1760 blev Johannis Fridericus Diederichsen Lutgenburgo-Holsatus indskrevet ved Universitetet i Kiel, og allerede som 22-aarig fik han 16. August 1765 Bestalling som Hof-Gerichts-Advokat »in Unseren Teutschen angeerbten Herzog- und Fürstenthümern«, udstedt paa Kiels Slot af Friedrich August i Kejserinde Katharinas og Kronprins Pauls Navn.

Samme Aar, 22. November, blev han viet til Christina Margaretha Nissen fra Kiel; men Brylluppet stod i Giekau, en lille Landsby i Nærheden af Lütjenburg, og allerede 21. April 1766 nedkom Bruden med en Søn. Faddere var Diederichsens Onkel, »der deputierte Bürger« Johan Jacob Diederichsen, en Ritmester Nicolaus Nissen og Fru D's ugifte Søster. Navnene paa Fadderne baade ved denne Lejlighed og ved de mange senere Barsedaabs-Højtideligheder viser, at det unge Ægtepar tilhørte Kiels allerbedste borgerlige Kredse.

Der gik næsten ikke et Aar, uden at Ægteskabet blev velsignet med et Barn. Og dette, i Forbindelse med Diederichsens medfødte Letsindighed, har sikkert bidraget til at undergrave hans økonomiske Eksistens. Tilsidst maa Stillingen i Kiel være blevet uholdbar for ham, thi ellers kan det ikke forklares, at han 14. Oktober 1774 bryder op fra Kiel med Hustru og 6 Børn og slaar sig ned i Hamborg, og det skønt han i Begyndelsen af Aaret efter Ansøgning havde faaet Chr. VII's Stadfæstelse paa sin Bestalling.

I Hamborg fødtes der ham yderligere 5 Børn; men selv om et Par af Børnene døde, forstaar man dog, at det Aar for Aar maatte gaa økonomisk tilbage for den nu ikke længere helt unge Mand, og atter brød han op, denne Gang dog alene, medens Familien blev tilbage i Hamborg.

I 1782 eller 1783 træffer vi ham i Wien, hvor han havde faaet Plads i et Bankhus, K a r l & F r i e d r i c h B a r g u m. Og her møder os en Overraskelse. Thi denne Friedrich Bargum er ingen anden end den fra dansk Handelshistorie bekendte Københavner, H e n n i n g F r e d e r i k B a r g u m (f. 1733). Om Bargum oplyser Brickas biografisk Leksikon, at han var Veksellerer og Tømmerhandler, hvem Admiralitets-Kommissariatet i 1758 overdrog at

indkøbe Tømmer til Flaaden i Udlandet. 1760 blev han General-Tobaksdirektør i Danmark, og i 1765 fik han kgl. Oktroi for sit »guineiske Kompagni«, hvis Hovedformaal var at indkøbe Slaver paa Guinea-Kysten og paa dertil indrettede Skibe føre dem til dansk Vestindien for at ombytte dem med Raasukker, der skulde hjemføres og bearbejdes i et dertil oprettet Raffinaderi. Samme Aar afstod den danske Regering alle sine Fæstninger og Loger paa Guineakysten til Kompagniet, men paa Grund af forskellige Uheld nødtes dette i 1775 til at erklære sig insolvent. Allerede Aaret forud havde Bargum maattet forlade Danmark af Frygt for sine Kreditorer. Det er Bargum, der har ladet opføre det saakaldte »gule Palæ« i Amaliegade. Om hans senere Skæbne ved Bricka intet ud over, at han i 1782 var bosat i Wien.

Men i Wien havde han altsaa grundlagt en Bank — efter en Tradition indenfor den Bargumske Familie: »den første østrigske Statsbank«. Nu blev Diederichsen ansat i denne Bank, og da Slægten Bargum, der oprindeligt har hjemme i Tønder Amt, er vidt forgrenet i Holsten og staar Familien Diederichsen nær, kan man vel gaa ud fra, at det er fælles Kieler-Venner, der har skaffet Diederichsen Pladsen, ja, naar man tager den livlige Forbindelse mellem ham og Bargum i Betragtning, som vedligeholdtes ogsaa efter, at de begge igen havde forladt Wien, kan man maaske have Lov til at spørge sig selv, om der er nogen Forbindelse imellem, at det er s a m e Aar — 1774 —, at den ene maa flygte fra København, og den anden forlade Kiel. Har der allerede i 1774 bestaaet en Forbindelse mellem dem, og har Diederichsen muligvis lidt økonomiske Tab ved det guineiske Kompagnis Sammenbrud?

I 1790 gik Bargums Bank fallit, men Diederichsen blev alligevel foreløbig boende i Wien, lige indtil Juni 1791. I denne Tid levede han af den Understøttelse, han fik af den ene af Brødrene v o n S c h ö n f e l d (senere Frey), hvis Bekendtskab han havde gjort i 1787. Han blev boende for at vente paa, at Frey skulde blive rejsefærdig, og i Juni 1791 begav begge sig saa ud paa den forud omtalte Rejse til Prag, Dresden, Berlin og Hamborg.

Fra Hamborg gik Rejsen for Diederichsens Vedkommende først til England og derfra til Paris, hvor han indtraf i Maj 1792, altsaa da Krigens mellem Frankrig og Østrig allerede var udbrudt. Til Paris ankom kort Tid efter ogsaa Brødrene Frey, der i Strassbourg var optraadt som vaskeægte Jakobinere. I Paris deltog de med Liv og Sjæl i Jakobinerklubbens Møder og optraadte ofte som Tilhørere i Nationalforsamlingen paa de for de Udvalgte reserverede Pladser. De førte stort Hus, og de saa mere end én af Jakobinernes Førere ved deres bugnende Bord. Men hvorfra deres pludselige Rigdom kom, ved vi ikke. Var de Spioner? Eller, som Lenotre vil

gøre det troligt, Agenter for den royalistiske Konspirator, den mystiske Baron de Batz³), der, efter eget Sigende, havde gjort Forsøg paa at befri Louis XVI paa Vejen til Skafottet og senere Marie-Antoinette ud af Temple-Fængslet? Eller var de ikke simpelthen Spekulanter, der i, ogsaa økonomisk, oprørte Tider fiskede i rørt Vande?

Hvad de saa end var, havde de Brug for politiske Forbindelser, og det fandt de i rigt Maal i Jakobinerklubben. Her traf de Chabot, denne tidligere Kapuciner, nuværende Medlem af Nationalforsamlingen, der i Oktober 1793 skulde ægte deres 16aarige Søster Leopoldine og flytte ind i deres Hus i Rue d'Anjou. Det er ham, de har at takke for, at de — og med dem Diederichsen — bliver indblandede i Danton-Processen. Thi Danton-Processen var oprindeligt en Chabot-Proces, idet Chabot sammen med nogle andre Deputerede, der alle tilhørte Dantons nære politiske Omgivelser, var blevet uhjælpelig kompromitteret i den saakaldte »Affaire de la Compagnie des Indes«. De havde misbrugt deres parlamentariske Stilling til at skaffe sig økonomiske Fordele. For disse Intrigers Vedkommende henvises til Mathiez' »L'affaire de la Compagnie des Indes« og til Lenotres »Le Baron de Batz«.

* * *

Hele Sommeren 1792 havde Diederichsen staaet i livlig Korrespondance med en Mand, der aldrig underskriver sine Breve og altid optræder uendelig hemmelighedsfuldt. Snart opholder den anonyme Herre sig i én, snart i en anden By i Alsace, altid ivrigt optaget af at føre Processer. Da Brevskriveren i en enkelt Passus i et af Brevene røber sig som ingen mindre end Diederichsens gamle Chef fra Wien, Fallenten Fr. Bargum, Slavehandleren fra København, og da det af et andet af Brevene fremgaar, at Bargum har sendt Diederichsen Penge, er det antageligt, at Juristen Diederichsen har hjulpet sin gamle Chef med Processerne.

Det første af disse anonyme Breve er vistnok ikke skrevet af Bargum selv, men af en Mand ved Navn Schwartz, der maa have været Bargums højre Haand og nære Ven⁴) og som dør faa Uger efter. Da det er meget oplysende, aftrykkes det her:

Huningen (Haute-Alsace) ²¹/₃ 1792.

P. P.

Gestern habe ich Ihr Schreiben von dem 13ten dieses richtig erhalten. Ist es möglich dass Sie Ihren schon lange gefassten thörigten Vorsatz die Welt zu durchwandern wirklich ins Werk gesetzt haben? Ein jeder vernünftige Mensch hat eine Absicht warum er so und nicht anders handelt. Was kann die Ihrige seyn? Ich will sie nicht nennen.

Unsere Sache wird in wenigen Tagen zu unserem Vorteil entschieden seyn, und alsdann werden wir alle nach Paris kommen und Ihnen, wenn Sie noch dorten seyn sollten, die Adresse wo Sie uns daselbst finden können, von

hier vor unserer Abreise aufgeben. Mittlerweile bitte ich Sie recht sehr: sprechen Sie mit keinem weder von uns noch von unserer Sache, denn sie ist dermassen so eingeleitet, dass Sie, wie Sie nicht von allen umständlich unterrichtet sind, uns instellen zu nützen nur schaden würden. Also kein Wort von uns weder an dem Mair(?) noch sonst an wen es immer sey. Sie können sich wohl vorstellen, dass ich, da alles sequestriert, itzt keinen Heller besitze, ein guter Freund⁵⁾ hat mir 5 L. geliehen, die sende ich Ihnen hierbei inliegend. Die grösste Thorheit wäre es, wenn Sie hierher kommen wollten, denn so balde unsere Sache aus wird, so bleiben wir keinen Tag hier.

H. und Fr. B. lassen grüssen; ein Heuchler(?), sagt die letzte, sind und bleiben Sie ewig. Schreiben Sie mir umlaufend an meine simple Adresse à Huningen en haute Alsace. Ich danke für Ihre gute Gesinnung gegen mich. A dieu ich bin auf alle Fälle Ihr guter Freund. S.

Dernæst følger et Brev med vanskelig Haandskrift fra Bargum af 6. Juni 1792. Han skriver bl. a.

»..... Sie haben recht wohl gethan von unserer Sache mit keiner Seele zu reden; wir bitten es auch ferner so zu thun. Ihr Aufsatz im Französischen ist sehr guth, es ist aber besonders glücklich, dass Sie es nicht abgegeben haben — — Gerne möchten wir [mit] Ihnen in Paris reden und über vieles — — Inselben Hause, wo Sie logieren, können wir nicht seyn, denn wir müssten ein [anderes?] Quartier [haben?], wo eine Küche ist, und das werden wir schon in einer der Vorstädte finden — — Wo Sie logieren ist zu theuer. Sagen Sie uns, ob Sie da oder an welchem Orte Sie zu finden seyn und legen Sie lieber Ihre Adresse bey dem Portier des dänischen Gesandten, alsdann werde ich es da durch einen dritten erfragen lassen, denn wir wollen dorten ganz unbekannt(?) — — — Es ist uns alle recht lieb wenn durch Ihren guten Vorsatz bey dem dänischen Gesandtschaftsprediger Sie eine für Ihnen(!) glücl. und zugleich nützliche Bekanntschaft gemacht und auch unterhalten. — — — Suchen Sie, wenn es möglich ist, dass Sie dorten ganz ruhig leben und durch Ihre vielen Bekanntschaften da Sie guth deutsch schreiben nur etwas verdienen können, und dann, wenn Sie etwas haben, so lassen Sie nicht nach Ihre(!) alte Gewohnheit in einem Tage alles aufgehen.⁶⁾ Meine Söhne leben Gottlob gesund und guth zu Lemberg, wo sie auch bleiben werden. Mein und der meinigen innigster Wunsch war immer durch ein Vergleich zurückzugehen, aber ist dieses ja möglich? Den zweyten Tag und gleich darauf habe ich noch(?) — — an der 14 Briefe um einen Vergleich der billig war und wobey keiner wenn man ihn vor 2 Jahr eingegangen wäre nichts verlohren hätte und mir und den meinigen ein sehr grosser Capital übrig geblieben wäre. Ach, Gott, dieses hat man nicht annehmen wollen. Meine Frau ist äusserst untröstbar, so schrecklich behandelt und unschuldiger Weise zu leiden. — Gott erhalte Ihnen.

Skönt disse Breve ikke angaar selve Emnet Diederichsen, gen-gives de dog her, da de viser den gamle københavnske Storkøbmand, der havde spillet en saa stor Rolle i sin Ungdom, flakkende rundt som en Fredløs. For Studiet af ham vil ogsaa de andre, her ikke aftrykte, Breve være af Interesse.⁷⁾ Emnet Diederichsen angaar det imidlertid, at han 29. August skriver:

»Es freut mich zu erfahren, dass Sie gesund und ohne Sorgen sind und dass Sie schon den grössten Theil Ihrer kleinen Schulden bezahlt haben.

Wenn Sie das Glück haben sollten durch H. Frey Translateur zu werden, so haben Sie wirklich ein feines Glück gemacht.«

Freyerne var nu kommet til Paris. I Slutningen af Maj havde Diederichsen modtaget et Brev af 20. Maj fra S. G. Frey, der ender med Ordene:

»— — — besonders in Strassburg, wo diese goldene Zeit Epoche noch viel weiter entfernt ist, als Sie es glauben, und ich es g l a u b t e. Ich habe daher auch meine Pläne völlig geändert und gehe nun wirklich mit Sack und Pack nach Paris und es wird mich freuen Sie dort zu sehen, wenn Sie sich von ohngefähr jetzt eben dort befinden sollten. Ich werde entweder in Palais Royal oder in der Fb. St.-Antoine logieren.

Ihr beständiger Freund

S. G. Frey.«

Med Junius Freys Ankomst til Paris var Diederichsens Pengebetyrninger for hans eget personlige Vedkommende til Ende. I de sidste seks Maaneder inden sin Arrestation boede han i Freys Palæ og spiste ved hans Bord. Og, letsindig og ubekymret som altid, tog han glad for sig af Livets Goder og stiftede smaa Damebekendtskaber, uden at skænke Kone og Børn derhjemme i Hamborg altfor mange Tanker.

Men derhjemme i Hamborg saa det mørkt ud. I et hjerteskerende Brev af 14. Februar 1793 fortæller Hustruen først om sin egen Sygdom og Nød og om Sønnen Wilhelm, »der im Härbst ganz nackt zu Fuss aus Copenh. kahl.«. Tilsidst kan hun ikke holde følgende Nødskrig tilbage:

»Noch nie habe ich dir bei all mein Leiden und Kummer Vorwürfe gemacht; mein idtziger Kummer drickt mich aber ganz zu Boden; und ich muss dir die Frage vorlegen, wie willst du an jenem Tage vor dem Richtstuhl Gottes bestehen über die Verwahrlosung deiner Kinder?«

Og fra en Ven eller Tillidsmand i Hamborg, ved Navn G u n d e r m a n n, fik han 26. Juli 1793 et Brev, der giver et skræmmende Billede af Familiens Forfald:

»Wilhelm ist den 21. Februar nach Grönland abgegangen und wird erst im Mai wieder kommen. Er war nicht davon abzuhalten. Sophie hat mit Amico (?) am 11. Juny Hochzeit gehalten. Sie hat ihr Schicksal selber gewählt und muss zufrieden seyn, wie es ausfällt. Nettehen ist immer noch kränklich und lebt bey Madame Writte als Gouvernante von 5 Kindern. — — Der Mutter schreibt sie gar nicht. — — — Mina ist ein schlechtes Mädchen und hat ihre gute Stelle in Altona lieber mit einem Bordell vertauschen wollen.«

Imens levede Diederichsen uforknytt videre i Paris. »Undertiden havde han Lommerne fulde af Assignater; til andre Tider syntes han at være i Pengenød«, siger senere et Vidne, en Signora S a l v i

fra Venedig, hvis Bekendtskab Diederichsen havde gjort paa Gaden, en Dag, da Signoraen, der var fremmed i Paris, var gaaet ud for at finde Vej til Posthuset. Diederichsen hjalp hende til Rette, og dermed var Bekendtskabet gjort. Signor og Signora Salvi bor paa »Hotel de Dannemark«⁸⁾, og her præsenteredes D. ogsaa for Medborgerinden *Philibert*, som senere kunde bevidne, at »Dan-skeren« havde pralet af, at han paa den Tid ofte gav 50 Francs ud paa sine Maaltider, naar han spiste paa Restaurant.

Signora Salvi kunde dog oplyse om, at Diederichsen ved forskellige Lejligheder udtrykkeligt har sagt, at de store Beløb, han undertiden havde paa sig, ikke tilhørte ham selv, men Brødrene Frey.

Chabot havde holdt Bryllup med *Leopoldine Frey*; det var i Oktober 1793, og Diederichsen havde fejret Dagen med en lille udsøgt Middag hos Traktør Rose i Hotel de la Grande-Batelière i Selskab med sine to Veninder, Medborgerinderne Salvi og Philibert, begge unge Damer i Tyverne. Det var netop i de Dage, at Chabot og hans Bande havde sat deres forbryderiske Intrigespil i Gang, havde forfalsket et Dekret og indhøstet Fordelene.

Men allerede i November mærkede Chabot, der nu boede i Hus sammen med Brødrene Frey og Diederichsen, Jorden brænde under sine Fødder. Udsat for Angreb baade i Jakobinerklubben og i Konventet, troede han sig fortabt. Ude af sig selv af Angst styrtede han op til Robespierre, hvem han forsøgte paa at indbilde, at man havde villet lokke ham ind i en kontrarevolutionær Sammensværgelse, som han nu vilde afsløre, og at han kun havde indladt sig i de kompromiterende Underhandlinger for at blive i Stand til at demaskere Republikens Fjender. Robespierre sendte ham til Sikkerhedsudvalget, der ikke lod sig føre bag Lyset, men lod Chabot arrestere.

Og Chabots Arrestation medførte, at ogsaa baade Brødrene Frey og Diederichsen, Chabots Svogre og disses Sekretær, blev arresterede. Allerede som Udlændinge var de jo udsat for Mistanke. Det er kun mærkværdigt, at Diederichsen var den første, Politiet havde Bud efter. Først fem, seks Dage senere afhentedes ogsaa de to Brødre Frey.

Det var 29. Brumaire (i November) 1793, at Diederichsen blev arresteret. Han underkastedes straks et Forhør af Dubarran, der ogsaa lagde Beslag paa alle de Papirer, Breve og Dokumenter, som fandtes i hans færdigpakkede Vadsæk — han stod jo ved sin Arrestation netop i Begreb med at rejse til Basel. Skønt Dubarran ikke kunde læse disse tyske Breve, stod det klart for ham, at

»Deiderichsen a principalement vecu d'intrigues, d'autant plus suspectes par la qualité d'homme étranger; il a paru bien surprenant que privé des avantages de la fortune, reduit à se substanter à la faveur de secours qu'on

lui fournissait journellement, n'exerçant point d'état ni métier quelconque, il ne se soit trouvé pourvu de numéraire, d'assignats et de quelques Bijoux qui n'existèrent jamais dans les mains de l'indigence. On a eu autant de peine à concevoir comment il a pu fournir à des largesses que quelques femmes ont eu l'adresse d'en obtenir. Il paraît encore qu'il suivait le jeu de Loteries et qu'il était en négociations ouvertes avec des prêteurs de fonds.

Derfor beslaglagdes alt, hvad han havde paa sig eller fandtes i hans Vadsæk, nemlig: 1° Et Beløb paa 96 L., nemlig 16 Dukater à 6 L. 2° 170 L. 15 Sols. i Assignater. 3° Et Guldhalsbaand med 5 Kæder. 4° 29 Breve til »Deiderichsen«. 5° 25 Breve til andre⁹) end nævnte Deiderichsen. 6° 8 Breve, skrevne paa fremmed Sprog, uden Adresse. 7° Et Bundt bestaaende af Pas, Bestallinger, Forskrivninger og Billetter. 8° En Pakke Breve fra Medborgerinderne Lalouet, Moder og Datter. 9° To Breve fra Medborgerinde Villars. 10° To Breve fra Medborgerinde Philibert, og to fra Medborgerinde Morency. 11° Tre Breve fra Medborger Latour. 12° To anonyme Billetter. 13° Forskellige Lotteri-Sedler. 14° En Guldring med en Brilliant. 15° Tre Par Sølv-Kugler (boules d'argent garnies en cailloux). 16° Et Par smaa Marionetdukker (bamboches).

Da man fandt alt dette saare mistænkeligt, vedtog Sikkerheds-Udvalget, at alle Brevene skulde oversættes til Fransk, og at alle de Personer, som ovennævnte Breve angik, skulde stævnes til Forhør.

Da Sagen langt om længe naaede saa vidt, at Fouquier-Tinville kunde formulere sin Anklage, gik da denne for Diederichsens Vedkommende ud paa følgende.

»Que Deiderichsen, avocat de la cour de Dannemarck, ayant demeuré a Vienne et passé en France en mil sept cent quatre vingt douze, est l'agent des frères Frey et de leurs manoeuvres, que toute sa conduite ne présente qu'un instrument de complots et de trames. Prétendant n'exister que des secours de bienfaisance desdits Frey, on le voit cependant prêter à différens particuliers des sommes assez considérables; développer les dehors de l'opulence; faire des négociations importantes sur l'étranger avec des banquiers, et enfin vouloir sortir du territoire français avec les sommes qu'il prétend tenir des dits Frey, au moment où il voit la chaine de tant de manoeuvres brisée et rompue.»

Imidlertid havde Sagen taget en meget farlig Vending for Chabot og hans Bande. I Virkeligheden drejede det sig kun om upolitiske Forbrydelser, Pengeafpresning, Svindel og Bedrag. Men Chabot havde selv givet Stikordet, da han til Robespierre gav sig til at tale om en S sammensværgelse mod Republikken, — en S sammensværgelse »la plus dangereuse qui ait été tramée contre la liberté«. Det var at give Robespierre et farligt Vaaben i Hænde mod Dantons Venner, ja, mod Danton selv.

Længe havde Robespierre pønset paa at komme Danton, denne sidste Hindring paa Vejen frem mod Diktaturet, til Livs. Nu havde

han Paaskudet. Dantons nærmeste politiske Tilhængere sad under Laas og Slaa, mistænkte for at have deltaget i en S sammensværgelse rettet mod Konventet til Genindførelse af Kongemagten, og nu gik Robespierre over til Angreb. I de sidste Dage af Marts 1794 arresteredes Danton og hans nærmeste Venner, deriblandt Camille Desmoulins.

Her skal Dantonprocessen, dette gribende Drama, ikke genfortælles. Dertil er det for kendt. Her skal blot erindres om, at de 16 anklagede var inddelt i to Grupper, om end Processen gjaldt dem alle. For den Gruppes Vedkommende, hvortil Danton, Desmoulins, Lacroix, Philippeaux, Hérault de Sechelles og General Westermann hørte, stilledes Spørgsmaalet til Juryen saaledes:

»Er de anklagede blevet overbeviste om at have deltaget i en S sammensværgelse, gaaende ud paa at genoprette Monarkiet og at nedbryde Nationalforsamlingen og Republikkens Regering?«

For den anden Gruppe, hvortil bl. a. Chabot, Brødrene Frey og Diederichsen hørte, lød Spørgsmaalet derimod:

»Er de anklagede blevet overbevist om at have deltaget i en S sammensværgelse gaaende ud paa at bringe Nationalforsamlingen i Vanry og Foragt og paa ved Bestikkelse at ville nedbryde Republikens Regering?«

Dagen inden Processen blev Diederichsen underkastet et ganske kort Forhør i Justitspaladset i Nærværelse af selve Fouquier-Tinville:

Spørgsmaal: Har De konspireret mod Republiken? — Svar: Nej! — Spørgsmaal: Har De en Forsvarer? — Svar: Nej! — Saa udnævntes La Fleurtrie til hans Forsvarer, og han førtes bort.

Men hverken han selv eller La Fleurtrie fik Lejlighed til at føre noget Forsvar for Domstolen. Hans to Nej'er til Fouquier-Tinville er de sidste Ord, vi hører fra hans Læber.

Processen fandt Sted de første Dage af April, og i tre Dage kæmpede Danton for sit Liv. Men han kæmpede forgæves, thi hverken Retspræsidenten eller den offentlige Anklager svævede i Uvidenhed om, at det gjaldt deres egne Hoveder, dersom Danton ikke blev fældet. Og dog, — saa mægtigt var det Indtryk, han gjorde paa alle sine Tilhørere, at en fældende Dom kun kunde aftvinges de tøvende og skælvende Nævninge ved alvorlige Trusler. Der var dem af Nævningene, der græd. Men Dommen blev fældende, og paa tre rødmaalede Kærrer førtes samme Dag (d. 6. April) de femten dødsdømte fra Conciergeriet, gennem Rue St. Honoré til Skafottet paa Concorde-Pladsen, medens Folket i det herlige Foraarsvejr strømmede til for at overvære dette Skuespil og for at se to af Revolutionens mest fejrede Helte, Danton og Desmoulins, blive ført til Døden.

Vi ved, hvor de alle femten blev begravede. Deres Lig blev kastet i en Fællesgrav ved Parc Monceaux Mur.

* * *

For Diederichsens Vedkommende var det utvivlsomt et rent Justitsmord, der blev begaaet.

I selve Sagens Akter er der intet, der tyder paa, at han har været Spion; det er muligt, at han var det, men det findes ikke i Akterne, og det var ikke for Spioneri, han stod anklaget. I Fouquier-Tinville's Rapport er der ikke Fugls Føde som Grundlag for en Dødsdom. Der er næsten noget pudsigt ved at læse Fouquier-Tinville's harmfulde Insinuation om, at Diederichsen havde villet flygte ud af Landet »med de Summer, som han paastaar at have modtaget af ovennævnte Brødre Frey, — noget pudsigt, naar man nemlig i den Fortegnelse, som ved D.s Arrestation blev optaget over hans Ejendele, læser, at alt, hvad den stakkels Mand havde paa sig, var 96 Livres i Dukater (16 Dukater à 6 Livres) foruden 170 Livres og 15 Sols i Assignater. Han havde faaet 400 Livres af Junius Frey og 50 Francs af Broderen, men en Del af disse Penge er vel gaaet med til Rejseforberedelser og til at betale Diederichsens Plads i Diligensen til Basel. Han havde siddet 4½ Maaned i Fængsel. I den Tid erholdt han ligesom andre Fanger daglig 36 Sous til For-tæring. Efter hans Henrettelse afleverede Portneren i Conciergeriet Resten af hans Formue, ialt 87 Livres og 10 Sols til Fængselskontoret. Foruden Assignaterne og Statens daglige 36 Sous havde Diederichsen altsaa ikke brugt fuldt 10 Livres i den lange Tid, han sad i Fængsel.

Man ved ikke, eller endnu ikke, hvad der er blevet af hans ulykkelige Kone og Børn. Blandt Efterkommerne af Diederichsens Brødre er der ikke opbevaret nogen Tradition, hverken om hans egen eller Hustruens Skæbne, efter at de var udvandret til Hamborg, og det skønt der netop i den Familie har været drevet ivrige Slægtsforskninger.

Efterretningen om, at Diederichsen stod anklaget for Revolutionstribunalet som Dantons »Medskyldige«, var dog naaet til Hamborg. I No. 59 af »Staats- und Gelehrten Zeitung des hamburgischen unpartheyischen Correspondenten« for 1794 findes et Brev¹⁰⁾ fra Paris, hvori Dantonprocessen omtales. Blandt Dantons medskyldige nævnes en dansk Advokat Diederichsen. Og Korrespondenten i Paris fortæller, at Diederichsen efter sin Fængsling havde bedt Præsten ved det danske Gesandtskab først om en »Gebetbuch« og derefter om Penge, idet han paastod, at han ikke kunde komme ud af det med de 36 Sous, som Staten daglig gav ham i Tærepenge. Præsten sendte ham den danske Salmebog, men erklærede samtidigt: »Mangen retskaffen Borger har ikke 36 Sous om Dagen til Mad og Drikke og lever alligevel.« Ham kunde Præsten ikke give nogen

Almisse, da han jo havde soldet de Penge op i Paris, som han havde tilsneget sig af Fattiggassen under Paaskud af at ville rejse hjem.

For egen Regning tillægger saa Korrespondenten: »Seitdem braucht Diederichsen keinen geistlichen Trost mehr...«.

Og disse faa Linier er maaske det eneste, som den ulykkelige Enke har erfaret om sin Mands Endeligt.

Noter.

1) Brødrene Frey var døbte Jøder fra Brünn i Mähren. De blev adlede i Østrig. Men efter en Bankerot i Wien drog de til Frankrig, hvor de i Strassbourg til Ære for den nye Frihed tog Navnet Frey og optraadte som ivrige Jakobinere.

2) Over Familien Diederichsen vil der blive offentliggjort en Stamtavle, forfattet af Fru L. Diederichsen i Hamborg, i 1ste Slesvig-holstenske Bind af »Deutsches Geschlechterbuch«.

3) Se G. Lenotre, *Le Baron de Batz 1792—1795*. Lenotres Hypotese, som han delvis støtter netop paa Dantonprocessens Forhistorie, gaar ud paa, at Baron de Batz efter Kongens Henrettelse og efter det mislykkede Forsøg paa at befri Dronningen, havde fattet den Plan at komme Republikens Mænd, Kongemorderne, til Livs ved at korrumpere dem. Havde man først bestukket og korrumpere dem, vilde det være en let Sag at afsløre og fælde dem, den ene efter den anden, for at bane Vej for Kongedømmet.

4) I et Brev af $15/n$ 1792 skriver Bargum: »dass Schwartz, unser bester Freund, morgen vor 8 Tage gestorben ist.« Brevene er hidtil sandsynligvis gaaet til Schwartz, thi dette Brev slutter med Ordene: »also adressieren Sie Ihren Brief an H. F. v. Bargum à Altkirch en Haute Alsace, poste restante, so bekomme ich ihn richtig«. Det er disse Linier, der røber, hvem den anonyme Brevskriver er.

5) Sandsynligvis Bargum.

6) Disse Ord i Munden paa Diederichsens gamle Chef giver et udmærket Indtryk af det Ry for Letsindighed, som Diederichsen maa have nydt.

7) Her skal blot nævnes, at han i sit sidste Brev af 15. Oktober 1792 aviserer sin Ankomst til Paris i Løbet af 5 à 6 Dage. En Familietradition indenfor Slægten Bargum vil vide, at han endte sine Dage som Købmand i Nantes.

8) Paa »Hotel de Dannemark« havde Diederichsen mødt en Mand ved Navn *Brissac* (Mathiez kalder ham Hertug de *Cossé-Brissac*, ancien commandant de la garde du roi) uden dog at have stiftet Bekendtskab med ham. Da *Brissac* blev arresteret, havde Diederichsen dog vist Interesse for at faa ham befriet, — »par sentiment d'humanité«.

Navnet »Hotel de Dannemark«, saaledes som det nævnes i Forhørene, har Mathiez mærkværdigvis misforstaaet og gengiver det ved »L'ambassade de Danemark«, saa at han i sin Bog »L'affaire de la Compagnie des Indes« kan fortælle, at Diederichsen har gjort Hertugens Bekendtskab hos den danske Minister! Dette er naturligvis en Fejltagelse.

9) Aabenbart var det i Fremmedkolonien rygtedes, at D. skulde rejse fra Paris, og at der derved var Lejlighed til at faa Breve ud af Byen, thi mange Udlændinge har benyttet Lejligheden og givet D. Breve med til Hjemmet. Disse Breve ligger altsaa nu i Archives Nationales, — »Briefe, die ihn nicht erreichten«.

10) Venligst meddelt af Statsarkivar, Dr. *Nirrnheim* i Hamborg.

Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. Af Sejer Kühle.

Forkortelser: P. C. K. = P. C. Kierkegaards Dagbog 1826—50. (Ny kgl. Sml. 4° 2656¹). S. K. Pap. = Søren Kierkegaards Papirer, udg. af P. A. Heiberg og V. Kuhr I—II, 1909—10.

Naar man vil give en Beskrivelse af Søren Kierkegaards Ungdomsliv, er det første, man griber til, hans egne Papirer. Men selv om man heri finder adskilligt, opdager man snart, at der mangler ret væsentlige Holdepunkter. Hans Optegnelser er ofte saa ufuldstændige, at man ikke ser Meningen eller Sammenhængen. Kun i ringe Grad faar man Indblik i hans Forhold til den legemlige Omverden; og meget af det, der vedrører hans indre Oplevelser, maa man ved møjsommelig Undersøgelse granske sig til uden dog altid at opnaa paalidelige Resultater.

Derfor tvinges man til at opsøge andre Midler, der kan føre paa Spor; og i den Forbindelse maa først og fremmest nævnes Broderen Peter Chr. Kierkegaards Dagbog 1826—50, som vi i det følgende særlig skal benytte. Ganske vist har ogsaa denne Bog alvorlige Mangler; men det, der fortælles, er dog saa meget, at vi i det væsentlige kan holde os til, hvad den har at bringe.

— I en stor Del af Trediverne boede Brødrene i samme Lejlighed i Faderens Ejendom Nytorv Mtr. Nr. 2 (mellem Domhuset og Apoteket). Her fik Peter Chr. i 1830 efter Hjemkomsten fra Udlandet Værelse hos Forældrene paa 1. Sal, og i April 1831 flyttede Søren fra Stuen op i samme Etage. 2. April 1834 fik Søren et Gadeværelse ved Siden af Broderens; og efterat en Ombygning var fuldført, flyttede de bægge 30. August ned i to Værelser i Stueetagen, hvor de saa logerede de følgende Aar.

Harmonisk var Samlivet ikke. Brødrene var i Alder og Udvikling meget forskellige. Den ældste var allerede bleven Student i 1822, teologisk Kandidat i 1826 og havde derefter i Göttingen taget Doktorgraden. Efter Hjemkomsten underviste han i Latin og Græsk i Borgerdydskolen, fra 1834 holdt han Forelæsninger ved Universitetet, manuducerede til teologisk Embedseksamen, og mange kom til ham — særlig naar der skulde disputeres — for at faa Lektioner i Latin. Det gælder f. Eks. i April 1835 Sørens Studenterkammerat D. G. Monrad og i Marts 1836 N. L. Westergaard. Ogsaa Vennen Andr. L. Casse hjalp han; og da Casse 14. Marts 1835 havde forsvaret sin Afhandling »Om psykologiske Aarsager til Forbrydelser«, var de to Brødre Kierkegaard oppe hos ham om

Aftenen for at lykønske og traf da M. D. Krieger, der havde været Respondent.

Søren, der var otte Aar yngre end Broderen, havde endnu ikke bragt det synderlig vidt med Studierne. Han blev Student i 1830 og maatte nu, hvis han skulde staa Maal med ham, have Attestats i 1834; men der var intet, der tydede paa, at han skulde bringe det saa vidt. Hans Mangel paa Flid havde da sikkert ogsaa sin Andel i, at Brødrene vanskelig kunde enes. Man tør gaa ud fra, at den ældste gerne vilde retlede, men at den yngste ikke vilde modtage Belæring.

For den første blev disse Rivninger en Kilde til stærke Bekymringer, der særlig fik Udtryk, naar han ønskede at komme til Alters. Man ser det f. Eks. i en Bemærkning fra Februar 1834: »Iøvrigt gik den sidste Halvdeel af Maanedene ikke ret glædeligt; thi, efterat jeg havde foresat mig at gaae til Alters først den 14, saa den 21, og den første Gang var bleven hindret af tilfældige Omstændigheder, den anden Gang af Tvivl og Ængstlighed (tildeels paa Grund af M a t t h. 5, 23. 24 og Umuligheden af, saavidt jeg kunde skjønne og efter det Udfald min Bøn om hans Tilgivelse havde, at blive ret forligt med Søren) saa blev denne Stemning mere og mere mægtig hos mig.« (P. C. K., S. 52.)

Alene heraf fremgaar det, at Forholdet ikke var helt godt, og om lignende Vanskeligheder hører man atter i Januar 1835: »Imidlertid kom jeg, Gud skee Lov, den 16 til Alters med min Familie, efterat jeg havde søgt at forsone mig med Søren, med hvem jeg i den senere Tid, idet hver skjøtter sig, dog nogenledes forliges, og med Fader, der tit nok maa lide af min mismodige og irritable Stemning, som Sygelighed i denne Maaned har forøget.« (P. C. K., S. 63.)

Ret tidligt kan ogsaa religiøse Uoverensstemmelser have spillet ind. Faderen havde været blandt M y n s t e r s Tilhørere, og Familiens Skriftefader var nu — indtil 1837 — Pastor W a a g e ved Frue Kirke og derefter Pastor S m i t h.

Men desuden havde han i mange Aar haft Tilknytning til B r ø d r e m e n i g h e d e n, der havde Forsamlingssal i Stormgade; og det er naturligt, at bægge Sønnerne fulgte ham til dens Møder, som den ældste endog besøgte endnu i 1835. Paa det Tidspunkt afbrød han vistnok Forbindelsen, efterat han i nogen Tid havde været pint af en Uro og Ængstelse, hvorom han i Marts fortæller: »Tvivl m. H. t. Brødremenigheden, hvis Forsamlinger jeg snart i flere Uger besøgte uden Glæde, snart afholdt mig fra uden Ro og uden at Grundtvig, men hvem jeg taledede derom, kunde saaledes klare mig mine Følelser, at jeg var bestemt paa een af Delene.« (P. C. K., S. 64.)

Af denne Tvivl blev han pint i lang Tid. F. Eks. skriver han atter i April: »Mig ængster og plager endnu stedse Brødremenigheden og Tvivl m. H. t. dens og min Religøsitet, der slet ikke vil stemme med hinanden. Imidlertid er jeg igjen begyndt at komme der.« (P. C. K., S. 64.)

Det er klart, at Sønerne har haft et nøje Kendskab til Menighedslivet blandt »de Hellige« i Stormgade; og det har næppe kunnet undgaas, at den tunge, stærkt følelsesbetonede Forkyndelse har paavirket deres sygelige Natur.

Den ældste havde imidlertid forlængst søgt nær Tilknytning ogsaa til Grundtvig og Lindberg, som ofte kom til ham, og som han ofte besøgte; og de fleste af hans Venner: Familien Boisen, T. W. Oldenburg, Ferd. Fenger, W. F. Engelbreth, Rudelbach, Ludv. Chr. Müller, P. Rørdam, N. C. Ditlevsen, L. Siemsen og Joh. Hahn søgte en lignende Tilknytning. Det var derfor ogsaa rimeligt, at han bestræbte sig for at drage Faderen over paa samme Parti, og trods Faderens selvstændige Holdning lykkedes det i hvert Fald i nogen Grad, dels ved egen Ihærdighed, dels ved andres Hjælp.

Blandt de Bemærkninger, der tyder i den Retning, bør særlig nævnes én fra Marts 1834: »Carl Boisens lille Bog om Kirken og Præstens Forhold til samme har, mærkelig nok, overbeviist Fader om det, som Grundtvigs Skrifter og Prækener og mine Beviser forgjeves søgte, i H. t. Troesbekjendelsen.« (P. C. K., S. 52 f.)

Søren lykkedes det derimod ikke at vinde. Han gik sine egne Veje og forholdt sig polemiserende overfor en Del af Grundtvigs Lærdomme. Dog kunde det ikke undgaas, at ogsaa han allerede tidligt i Trediverne lærte baade Grundtvig og Lindberg at kende; og at han ogsaa fulgte den Strid, som blussede op ved Visbys Paaskeprædiken i 1831, er ganske sikkert. Striden drejede sig dels om evig Fortabelse, dels om Djævletro og Djævforsagelse. Paa Visbys Side maa særlig fremhæves Sørens Lærer, Professor H. N. Clausen, paa Modstandernes: Lindberg, Grundtvig, Lars Boisen, Engelbreth og Oldenburg. P. Chr. Kierkegaard havde Engelbreths Indlæg mod Clausen til Gennemsyn og Kritik, før det gik i Trykken, og paa Oldenburgs Skrift læste han ved Sørens Hjælp Korrektur i Maj 1835.

— I langt højere Grad end fra Broderen modtog Søren religiøs Paavirkning fra Faderen, hvis indtrængende Paamindelser og stadige Ængstelse for sin egen Sjæls Frelse gjorde et stærkt Indtryk.

Derimod spores ingen Indflydelse fra Moderens Side. Vel er det sandsynligt, at Søren, det yngste og skrøbeligste af Børnene, stod hende særlig nær, men han omtaler hende ikke; og heller ikke i Broderens Dagbog findes andet end et Par ganske

smaa Bemærkninger. Han gav hende 1. Januar 1832 Lindbergs Sangbog »Zions Harpe« og siger, at hun »veed at sætte Priis derpaa«; og i December forærede han hende L. C. Hagens »Historiske Psalmer og Riim til Børnelærdom«. I dem bægge fandtes en Del Salmer og Sange af Grundtvig.

Hun var nu en gammel Kone — 67 Aar —, og omkring 23. Juni 1834 blev hun syg. Der var Tale om, at Søren skulde paa Ferie, men Rejsen blev stadig udsat, indtil det i Slutningen af Juli hedder: »Den 26de reiste Søren da endeligen, skjøndt det egentl. ikke er kjendeligen bedre med Moder, til Gilleleie for der at tilbringe en 14 Dage med at styrke sin Helbred.«

Ferien blev dog kortere end beregnet: »Onsdagen den 30 om Morgenen var det kjendeligen slettere med Moder, saa at jeg befrygtede et Nerveslag. Een af Christian Lunds Contoirbetjente blev sendt til Gilleleie efter Søren, der imidlertid først kunde komme hjem den næste Morgen.«

Moderen døde den 30. Juli Kl. 10½ Aften efter »en temmelig lang Dødskamp«. Hun blev begravet 4. August, Mynster talte, og »Følget bestod foruden af 9 Par Budne af 10 Vogne, blandt hvilke Ditlevsen, Weinke, Søverborg og Trane, Hansgaard og Hansen, Casse og gl. Ingerslev.« (P. C. K., S. 58.)

Fra anden Side ved vi, at Søren tog sig Dødsfaldet meget nær. Han blev i Sommerens Løb manuduceret af H. L. Martensen; og da han var rejst til Udlandet, besøgte Kierkegaard undertiden hans Moder, der senere fortalte, at hun »aldrig i sit Liv har seet et Menneske saa dybt bedrøvet som S. Kierkegaard ved sin Moders Død.«¹⁾

Faa Maaneder efter (29. December) døde ogsaa hans Søster P e t r e a, der var gift med Assistent i Nationalbanken Ferdinand Lund, som boede paa Gammel Torv. Hun blev begravet 4. Januar 1835.

— Indtil den Tid ser vi intet mærkeligt om Sørens Forhold til Kirken. Han fulgte Faderen og Broderen til Alters. Det gjorde han f. Eks. 15. August 1834, altsaa kort efter Moderens Død, og det gjorde han ogsaa nu i Januar. Men næste Gang, Peter Chr. var Altergæst, nemlig 24. April 1835, var Faderen endnu svag efter et Par Ugers Sygdom, og »Søren vilde bie«. (P. C. K., S. 64 f.) Og efter den Tid tales der ikke mere om Sørens Altergang.

Naar vi sammenholder denne Oplysning med andre, der fremgaar af Søren Kierkegaards egne Papirer, forstaar vi, at han gled bort fra kristelig Paavirkning omtrent paa samme Tid, som Broderen begyndte at trække sig tilbage fra Brødremenigheden. Men ikke blot gled han bort fra kristelig Paavirkning; han lagde ogsaa for en Tid det teologiske Studium paa Hylden. Broderen skriver

i Marts: »Søren synes nu slet ikke at læse til Examen, Gud hjælpe ham ud af al den indre Gjæring paa en god Maade og til hans Sjels Frelse.« (P. C. K., S. 64.)

For Teologien havde han kun ringe Interesse. 1. Juni 1835 skrev han til Naturforskeren Wilh. Lund i Brasilien: »Hvad smaa Ubehageligheder angaaer, vil jeg kun bemærke, at jeg er ifærd med at læse til theologisk Attestats, en Beskjæftigelse, som slet ikke interesserer og som derfor heller ikke gaar synderlig rask fra Haanden.« Han fortæller, at han altid har »holdt mere af det frie, maaskee derfor ogsaa lidt ubestemte Studium.« (S. K. Pap. I, S. 51.)

— En Tid var hans Liv vistnok ikke helt ulasteligt; men der spores en Ændring, da han atter var i Gilleleje og boede hos Gæstgiver Christopher Mentz og hans Kone Birgithe Margrethe f. Trane. Han drog af Sted 17. Juni og var borte i over to Maaneder. I den Tid skrev han ofte til Faderen, der selv dog kun én Gang (4. Juli) sendte Svar. Ellers overlod han Korrespondancen til den ældste Søn, som nævner følgende Epistler (P. C. K., S. 62.): 2 Smaabreve fra Søren 18. Juli. Breve til Søren 27. Juni (Svar paa ét fra ham til Faderen) 29. Juni (med Vadsækken, hvori hans Tøj), 18. Juli (med Penge, Cigarer etc.), 11. Aug. (deri Brev fra Henrik og Michael Lund), 17. og 21. Aug. (med 80 Rdlr.). — 24. August var han atter hjemme, hvilket fremgaar af en Regning fra C. T. Agerskov.

Hvad der har staaet i Brevene, faar man ikke at vide; kun forekommer i Dagbogen for Juli en lille Bemærkning: »Søren er, efter hans Breve at dømme, nu rask og ifærd med sine Studeringer.« (P. C. K., S. 67.) I Søren Kierkegaards Papirer findes derimod en ret stor Samling Optegnelser fra Ferieopholdet. Man ser, at han har været i Fredensborg, Frederiksværk og Tisvilde, ved Gurre Slot, Søborg Sø, Hellebæk, Esrom, gennem Grib Skov til Nøddebo, senere i Hillerød og 27.—28. Juli paa Kullen, 29. Juli — ligesom ofte før — paa Gilbjerget og 4. August hos Pastor Lyngbye i Søborg.

Af de samme Papirer fremgaar det, at han tænkte en Del paa de Erfaringer, han indtil da havde samlet: »Saavel paa Forlystelsernes bundløse Hav har jeg forgjeves søgt en Ankerplads som i Erkjendelsens Dybder. Jeg har følt den næsten uimodstaaelige Magt, hvormed den ene Forlystelse rækker den anden Haanden; jeg har følt den Art af uægte Begeistring, som den er istand til at fremkalde; jeg har ogsaa følt den Kjedsomhed, den Sønderrevethed, der følger derpaa.« (S. K. Pap. I, S. 56.)

Han ser nu, at han »maa begynde paa en anden Maade.« Han mangler noget, »den Idee, for hvilken jeg vil leve og døe.« »Men for saaledes at finde hiin Idee eller rettere sagt finde mig selv,

nytter det mig ikke at styrte mig endnu mere ind i Verden. Og det var netop det, jeg før gjorde.» (S. K. Pap. I, S. 53 og 54.)

— Da han atter var hjemme, indtraf desuden 3. September en Begivenhed, som nok kunde mane til Alvor, idet P. C. Kierkegaard blev angrebet af Tyfus. Efter en Uges Forløb opstod en hidsig Feber, hvorunder han »leed meget baade paa Sjæl og Legeme.« Grundtvig var for at trøste to, tre Gange under Sygdommens »vildeste Rasen« hos ham, uden at hans »Sjæle-Angest dengang tillod en ordentlig Samtale.« Mod Slutningen af Maanedens var Krisen imidlertid overstaaet. 2. Oktober var han saa vidt, at han kunde opsøge Grundtvig, men var dog endnu »fuldkommen forvirret, som overhovedet en uhyre Spænding og Angst og Forvirring i Forstand og Villie, skjøndt aftagende, varede den hele Maaned.« (P. C. K., S. 68 f.)

Men trods alle Forsætter og trods denne alvorlige Periode varede det ikke længe, før Søren atter søgte Adspredelse, idet han kom ind i politiske Diskussioner og dermed i et Leben, der ikke i alle Henseender var ham gavnligt. 28. November fik han i Studenterforeningen læst et Foredrag højt om »Vor Journal-Litteratur«, et Svar paa et Indlæg af J. A. Ostermann; og i Maanederne Februar—April 1836 indlod han sig i en Avisfejde med »Kjøbenhavns-posten«, »Fædrelandet« og Orla Lehmann. Disse — ret konservative — Indlæg vakte stor Opsigt blandt Studenterne og gjorde, at Kierkegaards Navn blev kendt. Henrik Hertz' Optegnelser viser, at man lagde Mærke til dem; og i et Brev af 23. Febr. 1836 fra Peter Rørdam staar der bl. a.: »Ogsaa i Studenterforeningen er foregaaet en Forandring; deres Høvding og Leder, Lehmann, er falden, totaliter slagen: »hjem gik den tappe Peter med Bollen paa sin Bag«, og med ham Kjøbenhavns-Posten, som L. i den senere Tid skrev, og Seierherren er den yngre Kierkegaard, som nu skriver i Flyvende-Post under Mærket B.«²⁾

Dermed fik Sejrherren Adgang til Heibergs Hjem, hvor han 4. Juni traf Poul Møller og Hertz; og vi ved, at baade Heiberg og Poul Møller fik stor Betydning for ham.

— Men ikke blot kom han i godt Selskab; han kom ogsaa i mindre godt. Tit drev han omkring paa Gader og Konditorier og kom meget i Studenterforeningen. Ostermann — der dog ikke selv kan henregnes til det mindre gode Selskab — har senere fortalt, at »Allerede som ung Student kjendtes S. K. af mange. Naar man mødte ham, var han gjerne i Selskab med En eller Anden; men de fleste af disse stode ham vist lige nær og lige fjernt. Vi mødtes tit i Studenterforeningen, tit paa Conditorier, og ofte gjorde vi derfra en Tour ud til Søerne. Man da han, uagtet han arbejdede meget, idelig var paa Gaden eller offentlige Steder, var den mundt-

lige Meddelelse saa let og bequem, at Skriveriet blev ufor-
nødent.«³⁾

Det er muligt, at han i Foraaret 1836 mange Gange var sammen med Politiretsfuldmægtig Jørgen Jørgensen (f. 1791), som han omtaler i sine Papirer (S. K. Pap. II, S. 93 f.). Han var endnu paa den Tid kendt som Studenterforeningens vittigste Mand. Hans Vid var ikke altid stærkt udsøgt; men han var fornøjelig at tale med, havde mange muntre Indfald og kunde være særdeles skarp i en Debat. Ikke mindst skal han have været fængslende, naar han sent paa Aftenen sad i et lystigt Lag ved et godt Glas Vin. (Senere — 7. April 1840 — fik han af Kierkegaard et Laan paa 50 Rdlr.)

Om Søren Kierkegaard ved vi, at han netop i samme Tidsrum skejede ud; og saafremt P. A. Heiberg har Ret, skal han i Foraaret 1836 i beruset Tilstand have begaaet en Handling, der senere pinte ham meget. — Broderen havde i den Tid andet at tænke paa. Han havde 29. Januar opnaaet Licentiatgraden, fik allerede i Februar Tilsagn fra Faderen om Støtte, saafremt han giftede sig, blev forlovet 5. Juni og var paa Jyllandsrejse i hele Juli Maaned. Dog kunde han ikke være uvidende om en Del af det, der foregik; og maaske er det ogsaa Forholdet til Søren, han tænkte paa, da han i Maj skrev i sin Dagbog: »Mandagen den 23. 3: anden Pindsedag til Alters, under Anfægtelser, jeg aldrig havde tænkt det muligt at komme igjennem.« (P. C. K., S. 77.)

— Allerede i Forsommeren søgte Søren dog at rette sig; og at han en Tid havde noget at arbejde med fremgaar af en Bemærkning i et Brev af 15. Juli fra Faderen til Peter Chr., der da var i Jylland: »Jeg tænker Søren skriver dig til med samme Post. Jeg har anmodet ham derom og vist ham dit Brev; men han har faaet travlt i disse Dage, da Examen i Borgerdydskolen i Dag begynder og han har der noget at bestille.«⁴⁾

Peter Chr. blev 21. Oktober 1836 viet i Holmens Kirke til Marie Boisen. Til Stede var hendes Moder Bispinde Boisen f. Nannestad, Lars og Frits Boisen, Provst Boie Boisen, Anton Boisons lille Datter Nanna, Chr. og Ferd. Lund med Kone, Grosserer Topp med Kone, Jomfru Renzmann, den gamle Kierkegaard og Søren. Brudeparret fik Bolig paa 2. Sal, og Søren flyttede ind i Broderens Værelse i Stuen. (Ganske vist blev han 12. November opført paa Husskema som boende i Faderens Lejlighed; men det betyder næppe, at han hørte til paa 1. Sal.)

Gennem Familien Boisen kom Kierkegaards i nær Tilknytning til Provstinde Cathrine Rørdam, der med sine Døtre boede i Frederiksberg Bredgade. I Maj 1837 var Søren i Besøg derude og traf da i et Ungpigelseskab for første Gang den fjortenaarige R e-

gine Olsen, der senere blev hans forlovede. I samme Hjem mødte han hende ofte siden og derefter i hendes Forældres Hus; og selv siger han, at »Allerede før min Fader døde var jeg besluttet paa hende.«

Hvor meget dette Forhold betød i det Tidsrum, her skal omtales, er det dog ikke muligt at dømme om. Derimod var der andre Ting, der medførte en kraftig Reaktion mod hans tidligere Liv. 18. Juli døde Peter Christians Hustru efter halvtredie Uges Sygeleje og blev begravet 22. Juli; og allerede paa den Tid kan Reaktionen konstateres. I Begyndelsen af August skriver Broderen nemlig: »Søren er i disse Dage mere maaskee end nogensinde nedtrykt af Grublen, nærmest over sit Befindende, men som gjør ham ulykkelig, uduelig og er nær ved at gjøre ham afsindig. En Adspredelses-Reise, han foretog allerede Begravelsesdagen havde, efter de senere Dage at slutte, da det først blev ret galt, aldeles ikke gavnet.« (P. C. K., S. 90.)

Da blev det saa opklaret, at Søren havde paadraget sig en overordentlig stor Gæld. Peter Chr. Kierkegaard fortæller intet derom, men vi ved fra anden Side⁵⁾, at Faderen ved hans Mellemkomst ordnede Sagen; og Søren flyttede hjemmefra og boede vistnok derefter i Løvstræde Mtr. Nr. 128, i Nærheden af Svogeren Chr. Lund, som var Silke- og Klædekræmmer i St. Kjøbmagergade Mtr. Nr. 7 (nu Messens Hjørnested). Hjemmefra fik han Penge til sit Livsophold og underviste desuden i Latin i 1837—38 ved Borgerdydskolen.

At Faderen tog sig Sørens Udskejelser temmelig nær er forstaaeligt. Han siger ikke direkte noget om det, men skriver dog 3. Oktober 1837 til Søsteren Else Kierkegaard i Sædding: »Jeg har i dette Aar havt et tungt og besværligt Aar med mange Gjenvordigheder, Sorger og Bekymringer.« Han fortæller om det Dødsfald, der nylig er forefaldet, om Sønnens Sorg og derefter atter om Fortrædelighederne: »Hans Sorg over dette Dødsfald er ubeskrivelig, og virker paa en foruroligende Maade paa hans, desuden svage, Helbred; alt dette, tilligemed flere Vanskeligheder, Gjenvordigheder, Fortrædeligheder og Ubehageligheder, har ligget og ligger mig endnu tungt paa Sinde, og gjør at jeg mere og mere længes efter, at min kjære Herre og Frelser ved en salig Død vil kalde mig herfra til sit himmelske Rige.«⁶⁾

I den følgende Tid fik Søren rig Anledning til at tænke over sin egen Tilstand; og at han benyttede den, ser man af en Række Bemærkninger, hvoraf kan nævnes fra 7. Oktober 1837: »Hvor er det dog rædsomt naar al Historie forsvinder for en sygelig Grublen over sin egen jammerlige Historie!« (S. K. Pap. II, S. 88.)

3. November fortsættes: »Der er dog Intet farligere for et Msk., Intet mere lammende end en vis isolerende Henstirren paa sig selv.« (S. K. Pap. II, S. 93.)

Og 8. December skriver han: »Jeg tænker, at jeg, dersom jeg engang bliver en alvorlig Christen, vil skamme mig meest over, at jeg ikke er bleven det før, at jeg først haver villet forsøge alt Andet!« (S. K. Pap. II, S. 98.)

Efterhaanden tabte han al Arbejdslyst og hensank i Modløshed. I Slutningen af Januar 1838 fortæller Broderen: »Søren bliver i den senere Tid mere og mere sygelig, holdningsløs, modfalden; og mine Samtaler med ham, hvortil jeg gjerne først maa søge ham, virke ikke kjendeligen til nogen Forandring.« (P. C. K., S. 94.)

Længe skrev Søren intet i sine Papirer. En af de første Optegnelser (i April) lyder derefter saadan: »En saa lang Periode er atter hengaaet, i hvilken jeg ikke har kunnet samle mig til det Mindste. — Jeg vil nu see at tage lidt Tilløb igjen. Poul Møller er død.« (S. K. Pap. II, S. 101.) I samme Maaned fortæller han, at han sidder og taler med sin lille Søstersøn (?) Carl om at flytte hen i nye Værelser. 1. April har han hørt Skuespiller Nielsen fremsige Poul Møllers »Glæde over Danmark«. 19. Maj følger den bekendte Optegnelse om »en ubeskrivelig Glæde«; og Broderen noterer i sin Dagbog i Slutningen af samme Maaned: »P. Købke [Bolette Rørdams forlovede] har havt et Tilbagefald og er meget svag. Søren ligesaa, men han begynder nu, Gud skée Lov, at komme, ikke blot enkelte Christne, f. Eks. Lindberg, men Christendommen nærmere.« (P. C. K., S. 98.)

Det ser da ud til, at han i Juli flyttede tilbage til Hjemmet⁷⁾. 6. Juli var han ganske vist alene til Alters i Frue Kirke; men 9. Juli skriver han: »Hvor jeg takker Dig, Fader i Himlene, fordi Du har opbevaret her paa Jorden for en Tid som den nærværende, hvor jeg saa høilig kan behøve det, en jordisk Fader, der, saa haaber jeg det, skal ved din Hjælp have større Glæde af anden Gang at være min Fader end han har haft af første Gang at være det.«

»Jeg vil arbeide paa at komme i et langt inderligere Forhold til Chrstd.; thi hidtil har jeg, paa en Maade staaende aldeles uden for den, kjæmpet for dens Sandhed.«

10. Juli: »Jeg haaber, det skal gaae mig med Hensyn til min Tilfredshed med mit Livsforhold h e r h j e m m e som en Mand, jeg engang har læst om, der ogsaa var kjed af det hjemme — og vilde ride bort derfra; da han var kommen et lille Stykke, snubler Hesten og han falder af, og idet han reiser sig, kommer han til at see sit Hjem, som nu forekom ham saa smukt, at han strax steg

til Hest, red hjem og blev hjemme. Naar man blot faaer det rette Vue derfor.« (S. K. Pap. II, S. 107.)

For Faderen maa det have været en Glæde at se Søren vende tilbage. Han var nu begyndt at skranke slemt og skrev 27. Juni 1838 til førnævnte Søster: »Jeg er, uden at være syg, meget svag baade paa Siel og Legeme; og det samme maae jeg sige om mine Sønner.«⁸⁾

I sidste Halvdel af Juli var Søren atter i Nordsjælland, hvorfra han bl. a. skrev til Vennen Emil Boesen. Nogle Dage efter Hjemkomsten (nemlig Mandagen 6. August) spiste han og Faderen til Middag hos P. Chr. Kierkegaard, og skønt den gamle i nogen Tid havde været stærkt medtaget, var han den Dag »saa vel, som nogensinde og meget oprømt«; og der siges, at han, »skjønt han om Dagen havde skjendt paa Søren og afslaaet ham Noget, dog var saa vel tilfreds og enig med ham.« (P. C. K., S. 100 og 102.)

Næste Formiddag blev han syg og døde 9. August Kl. 2 Mørgen. Sønnerne blev kaldt ned, men det var for sent. De fik ikke talt med ham; men dog følte den ældste sig beroliget overfor alt det, hvormed Faderen »saatidt selv havde været ængstet og ængstet mig, hans egen Sjels Tilstand.« (P. C. K., S. 102.)

Søren følte Tabet meget stærkt. Han maatte nu til at vise, hvad han dueede til, og skrev i sin Dagbog: »Min Fader døde i Onsdags Nat Kl: 2. Jeg havde saa inderlig ønsket, at han skulde have levet et Par Aar endnu, og jeg anseer hans Død for det sidste Offer, han bragte sin Kjærlighed til mig; thi han er ikke død fra mig, men d ø d f o r m i g, for at der om muligen endnu kan blive Noget af mig. Af Alt hvad jeg har arvet efter ham er hans Minde hans forklarede Billede, forklaret ikke ved min Phantasies Digtninger (thi det behøver det ikke), men forklaret ved mange enkelte Træk, som jeg nu faaer Efterretning om — mig det dyrebareste og det jeg vil see at holde meest hemmeligt for Verden; thi jeg føler godt, at der i dette Øieblik kun er e e n (E. Boesen) jeg i Sandhed kan tale med om ham. Han var »en fuldtroe Ven.« (S. K. Pap. II, S. 111.)

Man faar det ganske rigtige Indtryk, at han nu havde overstaaet den Tid, da han gled bort fra Kristendommen. Men hvordan han senere søgte at udvikle sine Anskuelser og søgte at udfolde sine Ævner, derom fortæller Broderen intet. Man maa i det væsentlige nøjes med de Oplysninger, Dagbogen har givet fra Aarene 1834—38. Men de er heller ikke saa ubetydelige, som de synes ved første Betragtning. De giver f. Eks. ganske solide Holdepunkter vedrørende Tiden 1837—38.

Dog er der vigtige Ting, som slet ikke berøres. Det gælder Søren Kierkegaards Forhold til Mænd som J. L. Heiberg og Poul

Møller; og det gælder ogsaa den Sag, som særlig P. A. Heiberg har ofret en Del Studium, nemlig det, som Søren Kierkegaard kalder »den store Jordrystelse«. Broderens Dagbog giver paa dette Punkt ingensomhelst Oplysning, og derfor har der ikke været Anledning til Omtale af den. Blot skal fremhæves, at hvis man — med P. A. Heiberg⁹⁾ — vil antage, at de pinlige Anelser begyndte i Efteraaret 1835, da ligger det nær at mene, at det skete i September under P. C. Kierkegaards Sygdom. Da — tør vi tro — kom de »hemmeligste Tanker« frem, og Familietragedien blev røbet. —

Noter.

1) H. L. Martensen: Af mit Levnet. 1882, I, S. 79.

2) H. F. Rørdam: Peter Rørdam. 1891, I, S. 79.

3) V. A m m u n d s e n: Søren Kierkegaards Ungdom. 1912, S. 109.

4) Ny kgl. Sml. 4°, 3174.

5) Sml. P. A. Heiberg: Bidrag til et psykologisk Billede af Søren Kierkegaard i Barndom og Ungdom. 1895, S. 128, og H. S c h w a n e n - f l ü g e l: J. P. Mynster. 1900, II, S. 159.

6) Ny kgl. Sml. 4° 3175. — Her findes ogsaa Afskrift af de omtalte Husskemaer.

7) Derimod viser Husskemaet fra 12. Maj 1838, at han paa det Tidspunkt ikke boede hjemme.

8) Ny kgl. Sml. 4° 3175.

9) Sml. Kierkegaard-Studier III, S. 79 f.

Fortegnelse over den danske Stamtavle-Litteratur i Aarene 1929 og 1930.

Slægtsforeningernes Medlemsblade er kun medtaget, forsaavidt der i Aargangen 1929 eller 1930 indeholdes virkeligt genealogisk Stof. — For de øvrige Tidsskrifters Vedkommende henvises til Th. Døssing og Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index 15. Aargang 1929. Kbh. 1930, Side 332—369 og 16. Aargang 1930. Kbh. 1931, Side 312—344.

1929.

Danmarks Adels Aarvog. Udgivet af en Forening. Redigeret af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1930. 47. Aargang. Kbh. (1929.) 8vo. XXVI + 448 + 196 + 42 Sider. Indeholder fuldstændige Stamtavler over Slægterne Rantzau, Heintz, Meyererone, Tordenskiold, Wessel, von Oetken.

Leksikon over danske Familier [ved S. Otto Brenner]. 1. Række, Hefte 8—9. (Kbh.) [1929.] 8vo. Side 117—148. Indeholder Stamtavler i alfabetisk Orden (Ankjær—Bache).

Minder om gamle Hjem og Slægter i Ods Herred. Udgivet af Lars Andersen. 1. Bind. Kolding 1929. 8vo. 39 Sider. Gaardmand Jens Nielsen i Faarevejle og hans Slægt, ved Lars Andersen. Slægten fra Gyldenholm, ved Samme. Husmand Ole Jensen i Asnæs og hans Slægt, ved Karl A. Madsen, C. J. Næsvang og Lars Andersen. Gaardmand Jørgen Olsen i Aas-tofte og hans Slægt, ved Lars Andersen. Lærer Rasmus Pedersen i Jyderup og hans Slægt, ved Samme.

Aktieselskabet Diskonto- og Laanebanken i Maribo. 1854, 11. September, 1929. (Udarbejdet af R. C. Hansen, Bankdirektør, og J. P. Christoffersen, Kommunalærer.) Maribo 1929. 4to. Side 60—87: De gamle Slægter i Maribo (Familierne og Firmaerne: Henriksen, Krøyer, Brabrand, Lorenz, Qvade, Thousig, Lunddahl, Schrøder, Vilhelm, Lange.)

Holger Begtrup's Levned, fortalt af ham selv. (I.) Slægt, Barn- dom og Ungdom. Kbh. 1929. 8vo. Side 7—30: Mine Forfædre.

Stamtavle over Familierne Cloos og Lorentzen. Udgivet for Familierne af C. J. Hedemann. Kbh. 1929. 8vo. 58 Sider.

Anders Colding's Slægt fra Skrave. Paa Grundlag af tidligere Udgaver ved R. Volf. Paany udgivet som Manuskript ved Johannes Wolf, Sognepræst. 3. Udg. 1929. Hurup 1929. 8vo. 97 Sider.

Ingeniøren og Fysikeren Ludvig August Colding. Mindeskript i Anledning af Den polytekniske Læreanstalts Hundreedaarsfest, udgivet af Danmarks naturvidenskabelige Samfund ved Vilhelm Marstrand, M. Ing. F. (= Ingeniør-videnskabelige Skrifter A Nr. 20.) Kbh. 1929. 8vo. Side 7—16: Slægt og Forudsætninger.

Egil Dithmer: Elisabeth Dithmer 70 Aar. Kbh. 1929. 8vo. Side 44—45: Stamtavle 1. Elisabeth Dithmers Forfædre. Side 46—47: Stam- tavle 2. Ludvig Dithmers Forfædre.

Danske Slægter Fabricius. Udarbejdet af F. B. Fabricius, Læge, og L. P. Fabricius, Sognepræst. V. Slægten Fabricius fra Middelfart. VI. Hofjuvelerslægten Fabritius. Kbh. 1929. 8vo. 30 + 42 Sider.

Tillæg II til Familien Glahn's Slægtetog (Poul Brodo Grandjean, Kbhvn. 1907) ved Hans Egede Glahn, Glahn-Samfundets Sekretær. Kbh. 1929. 4to. 20 Sider. Hører til Medlemsbladet »Glahn-Samfundet«.

Moses Gottschalk og hans Slægt ved Michael Hartvig. Udgivet som Manuskript. Hamburg 1929. 4to. 11 maskinskrevne Blade.

Stamtavle over Familien Hald. Trykt som Manuskript. Redigeret af C. Krarup. Udgivet af Forlagsboghandler E. Haase. Kbh. 1929. 8vo. 72 Sider.

Die Familie Hansen zu Timmerholm in Norder-Brarup, Schleswig. Entwurf eines Geschlechtsregisters von G. Schwabe-Hansen. (Gedruckt in 300 nummerierten Exemplaren.) Oslo 1929. 8vo. 122 Sider.

Pastor N. M. Harboe og Hustru Anna, f. Truchs' Descendenter. Slægterne Harboe fra Skjelskør og Rasmusen fra Korsør. (2. Udgave. Udarbejdet af Poul Harboe, Kontorchef, cand. polyt. Frederiksberg 1929.) 8vo. V + 192 Sider.

Stamregister over Familien Helms. Fjerde Udgave ved Hans Jørgen Helms, Adjunkt. (Næstved) 1929. 8vo. 89 Sider.

Familien Hostrup fra Mariager. Af V. Hostrup-Schultz, Kap-tajn. Kbh. 1929. 4to. 107 Sider.

Franz v. Jessen: Af en gammel slesvigsk Slægts Historie. Særtryk af Grænsevagten, Januar, Februar, Marts, April, 1929. 8vo. 38 Sider.

Franz von Jessen: Aus der Geschichte eines alten schleswigschen Geschlechts. Deutsche Übersetzung von W. L. Andresen. Flensburg 1929. 8vo. 39 Sider.

Stamtavler med 1 Bilag vedrørende en Slægt Kaas fra Bælum, der ikke tilhører Sparre- eller Mur-Kaaser, samlede ved Ingenieur Frederik Kaas. Kbh. 1929. 4to. 22 + 7 maskinskrevne Blade.

E. Juel Hansen: Slægten Kræg fra Mesinge. (Særtryk af »Personalhistorisk Tidsskrift« 9. Række, 2. Bind, 2.—3. Hæfte.) Kbh. 1929. 8vo. 23 Sider.

Meddelelser om Familien Krarup. Udgivet af Sognepræst Chr. Krarup i Tjustrup pr. Fuglebjerg. Nr. 6—7. Marts—August 1929. Tvær-4to. Side 53—80.

Slægten Laub. Livlæge Dr. med. Hieronymus Laub's Forfædre og Efterkommere. Ved S. Otto Brenner. Kbh. 1929. 4to. 55 Sider.

Otto Lawaetz. 1829 16. Oktober 1929. Hans Liv og Gerning tillige med Blade af Slægten Lawaetz's Historie. (Udgivet af det Otto Lawaetz'ske Familiefond ved Dr. theol. H. Lawaetz.) Kbh. 1929. 8vo. 145 Sider foruden Stamtavler.

Stamtavle over den danske Familie Mackeprang indtil Slutningen af Aaret 1929. Samlet af Edv. Mackeprang, Dr. polit., og Emil Mackeprang, Ingeniør, cand. polyt. Kbh. 1929. 4to. 52 Sider. Trykt i 200 nummererede Eksemplarer.

Stamtavle over Slægten Morell i Danmark. Udarbejdet af Helga Elfrida Henrichsen. Hobro [1929]. 8vo. 74 Sider.

Stamtavle over Familien Moth, bearbejdet ved S. Otto Brenner. Kbh. 1929. Fol. 29 Sider.

Stamtavle over Slægten Mundt. Udarbejdet paa Foranledning af Slægten ved Siegfried Otto Brenner. (Sønderborg 1925—29.) Fol. 16 Sider.

Jul. Schovelin: Fra det gamle Handels-Hus. En Slægts Saga gennem to Hundredeaar (Elias B. Muus). (Odense 1929.) 8vo. 100 Sider.

Bidrag til en fynsk Møllerslægts Historie. Af Fr. Hjort, Baagegaard pr. Tommerup. Trykt paa Udgiverens Forlag. Kbh. 1929. 8vo. 68 Sider.

En Slægts Historie med Stamtavler. Samlet af H. P. Novrup, Alslev ved Varde. Trykt som Manuskript. Varde 1929. 8vo. 57 Sider. Ahnetavler for H. P. Novrup.

Stamtavle over Slægten Olling-Smedegaard. (Udarbejdet af N. C. Nielsen, Overlærer.) Vejle 1929. 8vo. 36 Sider.

Niels Poulsen og Dorte Dinesdatter til Rolsegaard og deres Efterkommere ved L. F. la Cour. Næstved 1929. 8vo. 64 Sider.

Stamtavle udarbejdet af Arkitekt Elliot Hjuler. Kbh. 1929. 4to. 22 Sider. Anetavle for Familien Spliid.

Stamtavle over Slægten Stockfleth, som agnatisk nedstammer fra Eggert Stockfleth (født i Haderslev, begravet 21 Marts 1638 paa Brager-næs Kirkegaard ved Drammen). Med Biografier. Samlet og udarbejdet af August von Eyben, Postmester i Ruds-Vedby. Trykt som Manuskript. Kbh. 1929. 8vo. 122 Sider.

Marius Vibæk: C. F. Tietgen og hans Samtid. Den unge Tietgen. (Kbh. 1929.) 8vo. Side 11—15: Slægten.

Slægten Tvede's Stamtavle. Udarbejdet af Viggo Piper, Ingeniør, cand. polyt. (Kbh.) 1929. Tvær-8vo. 151 Sider.

Tillæg til Slægtebog over Familien With fra Romø. Kbh. 1929. 4to. 16 Sider.

1930.

Danmarks Adels Aarvog. Udgivet af en Forening. Redigeret af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1931. 48. Aargang. Kbh. (1930.) 8vo. XXVI + 450 + 161 + 42 Sider. Indeholder fuldstændige Stamtavler over de uddøde Slægter Pogwisch, von der Wisch, von Daldorf, de Pilloy, og over de nulevende Slægter Høegh-Guldberg, von Späth.

Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske Slægter. Femte Samling. Med 16 Billeder og 4 Vaaben. Kbh. 1930. 8vo. 186 Sider. Indeholder Stamtavler over Slægterne Bergsøe, Blechingberg, Bohr, Engelstoft, Lous, Wederkinch, Zachariae.

Records of the Browns of Colstoun House, Compiled for Peter de Nully Brown by Th. Hauch-Fausbøll. Cph. 1930. 8vo. 109 Sider.

Nogle Oplysninger om den fra Norge stammende Slægt Cold. Samlede af Jørgen Cold. (Kbh. 1930.) 8vo. 40 Sider.

Stamtavle vedrørende Slægten Dreyer og de med denne beslægtede Familier. Udarbejdet paa Foranledning af Redacteur, cand. polit. M. C. H. Dreyer (af K. M. Riedewaldt-Schött, Bibliotekar, cand. phil.) Trykt som Manuskript. Odense 1930. 4to. 48 Sider.

Slægten Edinger. Af Albert Fabritius. Særtryk af Personalhistorisk Tidsskrift. IX. Række. 3. Bind. 1. Hæfte. Kbh. 1930. 8vo. 27 Sider.

Stamtavle over Familien Eiler ved Henrik Fr. Eiler. Tredie Udgave. Kolding 1930. 8vo. 21 Sider.

Danske Slægter Fabricius. Udarbejdet af F. B. Fabricius, Læge, og L. P. Fabricius, Sognepræst. III. Slægten Fabricius fra Marstal. IV. Slægten Fabricius fra Søby, Ærø. Kbh. 1930. 8vo. 34 + 14 Sider.

Optegnelser i Anledning af Hundreedaarsdagen for F. W. Trojel Fribergt's Fødsel 1810—1910. (Udarbejdet af Vilhelm Fribert, udgivet af Hertha Fribert med Bistand af Frants Vilhelm Trojel.) Kbh. 1930. 4to. Side 7 ff.: Barndomshjemmet og lidt Oplysninger fra endnu ældre Tider.

Stambog over Andr. J. Friis's Efterkommere. (Af Chr. L. Andreassen.) Sæby 1930. 8vo. 23 Sider. (Omslagstitel: Slægtsbogen.)

Præsteslægten *G a d* 1930. (Udarbejdet af Ulf Gad.) Kbh. 1930. 8vo. 134 Sider.

Slægten. (Efterkommere af *Petrus Generanus*, Sognepræst og Provst i Aabenraa, født 1520, død 1584.) [Udgivet af Grosserer Emil Peter Nielsen, Gentofte, i Anledning af Oline Johansen, f. Andersens 85 Aars Fødselsdag.] (Kbh.) [1930.] 8vo. 16 Sider.

Stamtavle sammenstillet efter Optegnelser af Kvæstor Carl Goos, Kaptajn Helge Wagner og Pianofabrikant Axel R. Møller. [Kbh.] April 1930. Fol. 1 Blad. Familierne *G o o s* og *Irminger*.

Slægten *H a s s e l b a l c h*. Ved Th. Hauch-Fausbøll. Kbh. 1930. 4to. XIII + 308 Sider.

Tillæg til Slægtbogen »En Linie af Slægten fra Hedeager Gaard« omfattende en Fortsættelse for Aarene fra 1913 til 1930 af Slægtregistret over Peder Madsen *H e d e a g e r* og Kirsten Madsdatters Efterkommere. Ved Peder Thygesen. Kbh. 1930. 8vo. 15 Sider.

Medlemsblad for Slægtsamfundet *H o l t e n*. Nr. 10. (Kbh.) December 1930. 8vo. Side 43—46: Tilføjelser og Rettelser for 1927—29 til »Johann v. Holtens Efterkommere.«

H ø y e r 1793—1930. (Efterkommere af Joachim Jacob Georg Heuer (fra 1821 Høyer), Bagermester, Slagelse. [Kbh. 1930.] 4to. 1 sammenfoldelig Tavle.

Stamtavle. Afstamning fra Gorm den Gamle. Sammenstillet af Højesteretsdommer Aug. Schou. Kbh. 1930. Fol. 1 Blad. *Amalie Goos' f. I r m i n g e r s* Afstamning fra Gorm den Gamle. — Supplement ved Axel R. Møller: Kundgørelse vedrørende Forbindelsen mellem Hertug Fredrik Carl af Plön og Jomfru Maria Catarina Bein 17. December 1754. Kbh. 1930. Fol. 1 Blad.

Slægtsbog for Efterkommere af Christen *J e n s e n*, Knappen i Volstrup. Samlet af C. P. Nielsen. Sæby 1930. 8vo. 120 Sider.

En slesvigsk Statsmand (Thomas Balthazar von *J e s s e n*). Første Del: Dansk Udenrigspolitik i Tiden 1680—1703. Af Franz v. Jessen. Kbh. 1930. 8vo. Side 1—50: Slægten og Hjemmet.

[H. F. Kiær:] Stamtavle over Familien *K i æ r*. Uden Trykkested [1930.] Fol. 14 maskinskrevne Blade + 1 litograferet Tavle.

H. G. A. Jørgensen: Ribebispen Gabriel *K o c h*, hans Liv og hans Tid. Kbh. 1930. 8vo. Side 7 ff.: Slægt og Barndom.

Guldbryllupsfest paa Virupgaard. Søren *K r a u s e - K j æ r*, Mette Kirstine Jacobsen. 21. September 1880—1930. (Af Alfred Korsbæk. Kbh. 1930.) 4to. Side 9—15 Stamtavle.

Vor Slægt. I. Skræder Jens *L a r s e n* i Gyrstinge og hans Slægt. Udarbejdet af Sigtred Jensen, Thorslunde. Kbh. 1930. 8vo. 31 Sider.

Livserindringer af Cecilie Hertz (f. Larsen). Trykt som Manuskript for Familien. Kbh. 1930. 8vo. Side 133: Doktorfamilien. (Efterkommere af Peter Clausen *L a r s e n*, Distriktslæge i Bogense (død 1868) og Sophie Magdalene Utke.)

Biografier og Breve vedrørende Familien *M a c k e p r a n g*. Samlet af Dr. Edv. Mackeprang. 1. Hefte. Kbh. 1930. 8vo. 16 Sider.

E. *M a r o t t*: Tidsbilleder, Livserindringer. Kbh. 1930. 8vo. Side 7—9: Slægten.

Karla Frederiksen: Frederikke Brun. Kbh. 1930. 8vo. Side 5—8: Slægten *M ü n t e r* i Danmark.

Slægtregister over Anders *N i e l s s ø n* fra Borup og hans Efterkommere. (Af N. P. Nielsen, Pastor emer.) Kbh. 1930. 8vo. 79 Sider.

Slægtsregister for Niels Nielsen og Hustru Jensine, født Mikael-
sen, Østerby. (Efter Uddrag af gamle og nye Papirer afskrevet 1930 af
Rentier Niels Nielsen, Østerby.) Aarhus 1930. 8vo. 12 Sider.

Stamtavle over Slægten Rosenkjær. Udarbejdet af Rentier Lars
Rosenkjær, Assens. Assens 1930. 8vo. 19 Sider.

Slægten Rosky (Raaschou). Ved Anton Kjølbj, Kommunalærer,
Svaneke. Viborg 1930. 8vo. 20 Sider.

Meddelelser om Schrøder-Slægten. Nr. 6, 1930. Tillægsblad til
Johs. E. Schrøders Slægtbog. (Ved Frederik Schrøder, »Totten«, Askov.)
Kolding 1930. 8vo. 1 Blad.

Stamtavle over Jonas Wolff Seligmanns og Hustru Sara Lo-
rentzens Efterslægt. Ved J. V. E. Seligmann. Horsens 1930. 8vo. 35 Sider.

Slægtstavle over Efterkommerne af Niels Christensen Skriver og
Ane Marie Povlsdatter, Lille Ajstrup. Ved H(olger) N(ørregaard) og N(iels)
S(kriver) S(vendsen). [Kbh.] 6. Juli 1930. Fol. 1 Blad.

(Stamtavle over Efterkommere af Søren Snedker, Snedker i Herbst
i Trige Sogn, f. 1638, d. 1719. Familierne Thrige og Brendstrup. Kbh.
1930.) Fol. 1 Blad.

Stamtavle over Gaardfæstere i Volsgaard i Snejbjerg Sogn Peder
Troelsen og hans Søn Troels Pedersen Volsgaard og Hustru Johanne
Gregersdatters Efterkommere. Samlet af Kristian Truelsen, A. V., og P.
Fløe Jensen, A. VII. a. Hobro 1930. 8vo. 44 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1928.

Se 9. Række, 2. Bind (50. Aargang) 1929, Side 258—259.

Jeppé Aakjær: Fra min Bitte-Tid. En kulturhistorisk Selvbio-
grafi. Kbh. 1928. 8vo. Side 99—117: Min Slægt.

Bonde og Borger. Udgivet af Anders Uhrskov. (= Liv og Levned.
2. Bind.) Kbh. 1928. Side 8—12: Sparekassedirektør Anders Chri-
stensen, en nordsjællandsk Bondes Erindringer. Min Slægt.

Rikard Magnussen: Landskabsmaleren Janus la Cour. 1837—
1909. Udgivet af Foreningen for national Kunst. Kbh. 1928. 4to. Side
9—14: Slægt og Afstamning.

O. H. Mynster. En Biografi ved Astrid Wentzel. Kbh. 1928.
Kbh. 1928. 8vo. Side 172—175: Stamtavle. Jvf. Side 14 ff.

Slægten Segelcke. Personalhistoriske og genealogiske Oplysninger,
samlet av C. Segelcke. Oslo 1928. 8vo. 120 Sider.

Franz Thalwitzer: Efterskrift (til en Slægtbog over Slægten Th al-
witzer). Skærbæk 1928. 8vo. 3 Sider.

Jens Jyde [d. v. s. Jens Wulff]: Erindringer. Med 13 Bilagsbilleder.
Trykt som Manuskript i 16 Eksemplarer. Kbh. 1928. Side 1—16: Min
Slægt.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1927.

Se 9. Række, 2. Bind (50. Aargang) 1929, Side 256—257.

Kurlæge P. C. Bjerregaard. Af Anders Uhrskov. Kbh. 1927.
8vo. Side 5 ff.: Slægt, Barndom og Ungdom.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1917.

Se 7. Række, 3. Bind (39. Aargang) 1919, Side 270—272.

Fru Camilla Augusta Møller f. Rasmussen's Slægtbog. Trykt som Manuskript for Familiens Medlemmer. Randers 1917. 8vo. 54 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1916.

Se 7. Række, 2. Bind (38. Aargang) 1917, Side 357—359.

Stamtavle over Horsensfamilierne H o u m a n n og Lauritzen. Ved Torkil Baumgarten. Udgivet af Arkiv for Genealogi og Heraldik. Kbh. 1916. 8vo. 36 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1915.

Se 7. Række, 1. Bind (37. Aargang) 1916, Side 328—330.

Stamtavle over Familien H a r t h. Ved Eduard Harth. Aarhus 1915. 8vo. 39 Sider.

Danmarks anden Seminarist, Johannes Pades Autobiografi og Familien P a d e s Stamtavle, ved Torkil Baumgarten. Særtryk af Arkiv for Genealogi og Heraldik. Aarhus 1915. 8vo. 24 Sider.

Samfundets Anliggender.

Samfundet har i Løbet af Aaret afholdt to Medlemsmøder. Ved det første, der fandt Sted den 18. Februar, indledte Formanden, Kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé en Drøftelse af Samfundets Opgaver. Ogsaa det andet Møde, der fandt Sted den 23. November, formede sig som et Diskussionsmøde. Emnet var Virkningerne af Loven om Navneforandring. Begge Møder havde vundet god Tilslutning.

I Aarets Løb er nedennævnte optagne som Medlemmer af Samfundet:

Fhv. Bankdirektør G. Bretteville-Plum, stud. mag. Niels A. Christiansen, Bibliotekar H. Ehrencron-Müller, Ekspeditionssekretær, cand. jur. F. C. Grønvald, Arkivar Harald Hatt, Overretssagfører Arthur Henriques, Kaptajn G. Honnens de Lichtenberg, Jelling Seminarium, Læge Carl Mailand, Statsministeriet, Grosserer Poul Willadsen, General Grüner, Halden, Premierløjtnant, Overretssagfører Per E. Hirsch. Bodö, Forretningsfører A. Kristensen, Frederiksstad, Marinens Bibliotek, Horten og Friherre K. G. Lagerfelt, Upsala.

1. December 1931 havde Samfundet 340 Medlemmer, heraf 263 i Danmark, 2 paa Island, 59 i Norge og 16 i det øvrige Udlænd.

Samfundets Bestyrelse bestaar for Tiden af nedennævnte Medlemmer:

Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé*, Formand.	Arkivar og Bibliotekar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet H. Hjorth-Nielsen, Sekretær.
Byretsdommer A. Drachmann Bentzon.	Postmester C. Klitgaard.
Hofjægermester, Lensbaron H. H. Berner-Schilden-Holsten.	Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. Bjørn Kornerup.*
Fuldmægtig i Nationalbanken O. H. Clementsen, Kasserer.	Kammerherre, Etatsraad. G. Krag.
Direktør Th. Hauch-Faustbøll.	Arkivar i Rigsarkivet S. Nygård.*

De med * betegnede Herrer danner Skriftudvalget.

Samfundets Revisorer er Kontorchef i Landmandsbanken L. Bie og Overretssagfører St. Hetsch.

Samfundets korresponderende Medlemmer er:

Dr. jur. Louis Bouly de Lesdain, Dunkerque, Sekretær i Styrelsen for Genealogiska Samfundet i Finland, Kamrerer Osmo Durchmann, Helsingfors, Registratør i den svenske Generalpoststyrelse Gustaf Elgenstierna, Stockholm, Kammerherre, Dr. phil. & jur. Stephan Kekule von Stradonitz, Berlin, Arkivar, Dr. phil. Hans Kellinghusen, Hamburg, og Forstander for Letlands genealogiske Selskab, Friherre Nicolai von Rahden, Mitau.

**Fortegnelse over Medlemmerne af
Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.**

(1. December 1931.)

Æresmedlemmer.

Statsarkivar *E. A. Thomle*, Oslo.
Rigsheraldiker, Greve *Adam Lewenhaupt*, Stockholm.

Medlemmer i Danmark.*)

Hs. Majestæt Kongens Haandbibliotek.

Aalborg Haandværkerforenings Bibliotek, Aalborg.
Aalborg Stiftsbibliotek, Aalborg.
Abildgaard, Carl, Apoteker, Nykøbing Falster.
Adeler, C. H. Baron, cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Ahlefeldt-Laurvig, C. J. F. Greve, Hofjægermester, Lundsgaard,
Kerteminde.
Ahlefeldt-Laurvig, C., Greve, Overretssagfører.
Andersen, A. H., Sognepræst, Lille Næstved.
Andersen, J. O., Dr. theol, Professor v. Universitetet.
Antropologiske Komité, Den
Arctander, C., Forfatter.
Arends, Otto Fr., Kommunelæge, Overby, Nykøbing Sjælland.
Arhnung, J. O., Adjunkt, Roskilde.
Askov Højskoles Bibliotek, Askov, Vejen.
Barth, E. D., Overretssagfører.
Behrens, Carl, Redaktør.
Bendz, Frk.
Bentzon, Poul, Etatsraad.
Bentzon, A. Drachmann, Byretsdommer.
Berner Schilden Holsten, H. H. A. Lensbaron, Hofjægermester,
Langesø.
Biblioteket for Thisted By og Amt, Thisted.
Bie, L., Kontorchef i Landmandsbanken.
Binzer, O., fhv. Kolonibestyrer.
Blomberg, Aage Fasmer, cand. mag.
Blædel, Werner, Kontorchef.
Bobé, Louis, Dr. phil., Kgl. Ordenshistoriograf.
Boeck, H., Kaptajn, Kammerjunker.
Boie, Fuldmægtig.
Bojesen, Magnus, Kommandør, Kammerherre.
Bornholms Centralbibliotek, Rønne.
Brandorff, I. O., Kæmner, Kolding.
Brandt, J., Bankdirektør.
Brenner, Franz, Dr. med., Læge, Tønder.
Bretteville-Plum, G., fhv. Bankdirektør.
Bruun, A., Dømmerfuldmægtig, Køge.
Bryndum, V. G. F., Stadsingeniør, Horsens.
Bøgh, O., cand. jur., Kgl. Fuldmægtig.

*) Hvor ingen Bopæl er anført, er denne København.

Carlsen, Olaf, Dr. phil., Forfatter, Taastrup.
Centralbiblioteket, Holstebro.
Centralbiblioteket for Hjørring Amt, Hjørring.
Christensen, Harry Christian.
Christensen, S., Realskolebestyrer, Vamdrup.
Christensen, Will., Dr. phil., Arkivar i Rigsarkivet.
Christiansen, Niels A., stud. mag., Holbæk.
Classenske Bibliotek, Nykøbing Falster.
Clausen, Julius, cand. mag., Bibliotekar.
Clément, Ad., Ingeniør.
Clementsén, O. H., Fuldmægtig i Nationalbanken.
Cold, Fr., Kontreadmiral.
la Cour, G., Ingeniør.
Dahl, Frantz, Dr. jur., Professor ved Universitetet.
Dahl, Aage, Sognepræst, Guderup.
Damm, Harriet, Frue, Raahaven, Gislev.
Døvstummeskole, *Den kgl.*, Fredericia.
Ebstrup, H., Overretssagfører.
Eegholm, A. J. P., mag. art., Registrator i Rigsarkivet.
Ehrencron-Müller, H., Bibliotekar.
Ehrenreich-Hansen, Frk., Randers.
Eigtved, V., Bankdirektør.
Eigtved, Inger, Frue.
Esmer, Einar, Grosserer.
Estrup, J., cand. theol., Godsejer, Skafføgaard, Mørke.
von Eyben, Werner, Fuldmægtig.
von Eyben, N. C. C. A., Postmester, Ruds Vedby.
Fabritius, Albert, Genealog.
Falk-Jensen, A., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Finansministeriet.
Finsen, V., Overpostkontrolør, Charlottenlund.
Flenborg, Andreas, Boghandler, Roskilde.
Forenningen til Udgivelse af Danmarks Adels Aarboeg.
Forplejningskorpsets Bibliotek.
Foss, E., Frue, Aalsgaarde.
Frederiksberg Kommunalbestyrelses Haandbibliotek.
Frederiksberg Kommunes Folkebibliotek.
Friis, Aage, Dr. phil., Professor ved Universitetet.
Friis-Petersen, H., Grosserer, Aarhus.
Friis-Petersen, Fr., Vice-Skoleinspektør.
Fugl, I. F., Apoteker, Vejen.
Fyns Stiftsbibliotek, Odense.
Fyns Stifts Læseforening, Odense.
Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk.
Færø Amts Bibliotek, Thorshavn.
Garnisonsbiblioteket.
Geill, H., Overlæge, Charlottenlund.
Gentofte Kommunebibliotek.
Glahn, Hans Egede, cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Gram, C. H. O., Kontorchef.
Grandjean, Louis, Kontorchef.
Gribsvad, Frode, Arkivar, Aabenraa.
Gruut, Andreas, Grosserer, Birkerød.
Grønvald, Fr., Direktør.
Grønvald, F. C., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Grønvald, P. R., Kontorchef.
Haase, E., Forlagsboghandler.
Haderslev Centralbibliotek, Haderslev.
Hahn-Thomsen, C., cand. pharm.
Harbou, Dommerfuldmægtig, Aarhus.
Harris, O., Dommerfuldmægtig, Svendborg.
Hartmann, Hjalmar, Generalkonsul.
Hatt, Harald, Arkivar.
Hauch-Fausbøll, Th., Direktør.

Heilskov, Chr., Bibliotekar.
Hennig, Paul, Sekretær.
Hennings, C. W. C., Vicekonsul.
Henriques, Arthur, Overretssagfører.
Herlufsholms Skoles Bibliotek, Næstved.
Hetsch, Stephan, Overretssagfører.
Hjorth-Nielsen, H., Arkivar.
Holck, Harald, Ekspeditionssekretær, i Statsministeriet.
Honnens de Lichtenberg, G., Kaptajn.
Hornemann, G., fhv. Landsarkivar.
Hostrup, Aage, Vicedirektør.
Hvass, H. H., Dommer, Aarhus.
Hvidt, L. N., Dispachør.
Hærens Arkiv.
Hørring, J., Landsdommer, Viborg.
Ingemann, B., Frue, Rungsted.
von Irgens-Bergh, G. O. A., Oberst, Aarhus.
Jacobsen, C. R.
Jacobsen, Fritz, Stabslæge, Kgl. Livlæge.
Jelling Seminarium, Jelling.
Jensen, C. A., mag. art., Museumsinspektør.
Jonassen, A., Boghandlermedhjælper.
Juel Hansen, E., Sparekasseassistent, Odense.
Jørgensen, C., Bankdirektør, Aalborg.
Kalundborg Centralbibliotek, Kalundborg.
Kjerulf, A., Redaktør.
Kjølby, A., Lærer, Svaneke.
Klitgaard, C., Postmester, Hjørring.
Koch, Poul, stud. art.
Kolding Bibliotek, Kolding.
Københavns Kommunes Folkebibliotek.
Kornerup, Bjørn, Dr. theol., Arkivar i Rigsarkivet.
Krag, C. M. G. R., Kammerherre, Etatsraad.
Krak's Forlag.
Kvindelig Læseforening.
Køster, G., Lærer, Kolding.
Laage-Petersen, Frk.
Landsarkivet for Fyn, Odense.
Landsarkivet for Jylland, Viborg.
Landsarkivet for Sjælland.
Lange, N. D. V., Frk., mag. art., Arkivregistrator.
Lange, M., Urmager.
Langkilde, C. V., Bibliotekar.
Lassen-Landorph, A., Overretssagfører, Randers.
Lehmann, J., Dr. phil.
Lemche, Gyrithe, Frue, Forfatterinde.
Levin, Anna, Frue.
Linde, O., Landsretssagfører.
Linvald, A., mag. art., Raadstuearkivar.
Lissau, L., Justitsraadinde.
Luja, A., Hovedkasserer.
Lynby Bibliotek, Lynby.
Lynge, H., Boghandler.
Magius, A., Postmester, Raadmand.
Mailand, Carl, Læge.
Malling, H., Overretssagfører.
Malling, O., Fabrikbestyrer.
Maribo Stiftsmuseum, Maribo.
Marquard, E., Arkivar i Rigsarkivet.
Marquardsen, Tømremester, Aarhus.
Marstrand, W., Ingeniør.
Meyer, Karsten, Højesteretssagfører.
Moltke, Else, Grevinde.
Moltkeske Bibliotek, Det grevelige.

- Monberg, Erik S.*, Grosserer.
v. Munthe af Morgenstjerne, B. O. A., Kammerjunker, Ekspeditionssekretær.
Müller, Wanda, Frue.
Møns Folkebibliotek, Stege.
Mørkeberg, H. H., Sagfører.
Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot, Det, Hillerød.
Nationalmuseets 2. Afdeling.
Neergaard, C. O., Museumsinspektør.
Neiendam, R., Teaterhistoriker.
Nobel, O. K., Konsul.
Nordjydske Landsbibliotek, Det, Aalborg.
Nordsjællands Centralbibliotek, Helsingør.
Norrie, Gordon, Dr. med., Stabslæge.
Nutzhorn, Fr., Assistent, Klampenborg.
Nygaard, G., Redaktionssekretær.
Nygaard, S., Arkivar i Rigsarkivet.
Nystrøm, Eiler, Dr. phil., Arkivar i Rigsarkivet.
Ogaard, H., Genealog.
Olrik, H. G., Kontorchef.
Olsen, Axel, Overretssagfører.
Ordenskapillets Sekretariat.
Ostermann, H. P. S., Sognepræst, Greve, Taastrup.
Ottesen, C., Forstander.
Petersen, Carl S., Dr. phil., Overbibliotekar.
Petersen, P. J. H., fhv. Apoteker.
Petresch-Christensen, C., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Pontoppidan, A., Kammerjunker, Kaptajn, Klampenborg.
Post- og Telegrafbiblioteket.
Prytz, H., Politiadvokat.
Qvist, Folmer, Gentofte.
Raadhusbiblioteket.
Rahbek, O., Apoteker, Brønderslev.
Ramsing, H. U., Generalmajor.
Rehling-Qvistgaard, P. C., fhv. Forpagter, Nyraad St.
Repsdorph, H., Overretssagfører.
Ridiger, F. P., fhv. Kontorchef.
Rigsarkivet.
Rigsdagens Bibliotek.
Rode, E., Overretssagfører.
Roede, H. C., cand. jur., Arkivar i Rigsarkivet.
Rosenørn, F. C., Kammerjunker, fhv. Intendant.
Rosenørn-Lehn, F. M. Baron, Kammerherre, Hofjægermester, Orebygaard, Saxkøbing.
Rump, C. D., Højesteretsdommer, Gentofte.
Rye, H. J. O., Kammerjunker, Kaptajn, Hellerup.
Rønne, Flemming, cand. pharm.
Rørsig, P. M., Lærer, Hallund, Brønderslev.
Sackøbing og Omegns Folkebogsamling, Saxkøbing.
Schottländer, Louis, Grosserer.
Schou, H. H., Direktør.
Schulin-Zeuthen, Enkegrevinde, Fredensborg.
Schæffer, Aage, cand. pharm.
Schøller, C. E. A., Hofjægermester, Margaard, Farstrup.
Seerup, Asger, Politiadvokat.
Sehested, J., Hofjægermester.
Silkeborg Bibliotek, Silkeborg.
Sjællands Stiftsbibliotek, Roskilde.
Skive Folkebibliotek, Skive.
Sommer, F. O. W., Kontorchef.
Sommer, O., Sognepræst, Serup, Lemvig.
Sortfeldt, S. C., Førstelærer, Skjoldborg, Vildsund.
Sorø Skoles Bibliotek, Sorø.
Sprechler, H. W., Direktør, Premierløjtnant.

von Spreckelsen, E., Frue, Randers.
Statens Lærerhøjskole.
Statsbiblioteket, Aarhus.
Statsministeriet.
Stein, Johs., Højesteretsagfører.
Studerforeningen.
Sundbo, Arne, Overretssagfører.
Swane, J., cand. jur., Kgl. Fuldmægtig.
Svendborg By og Amts Bibliotek, Svendborg.
Sønderborg Bibliotek, Sønderborg.
Sønderjydske Landsbibliotek, Det, Aabenraa.
Sørensen, Paul, cand. phil.
Tegner, L. F., Direktør.
Thaulow, Th., Kammerjunker, Kaptajn.
Thiset, Olivia, Frue, Klampenborg.
Thomsen, C. J. T., Overretssagfører, Aarhus.
Topsøe-Jensen, Th. A., Kontreadmiral.
Udenrigsministeriet.
Uldall, K., Museumsinspektør.
Varder, Inger, Frk., Kolding.
Vejle By og Amts Bibliotek, Vejle.
Vemmetofte Klosters Bibliotek, Faxe.
Viborg Centralbibliotek, Viborg.
Vogel-Jørgensen, T., Redaktør.
Weberg, O., Ingeniør.
Weilbach, Fr., Forfatter, fhv. Adjunkt, Snekkersten.
Werner, Johs., Overretssagfører.
Werner, Hans, mag. art.
Willadsen, Poul, Grosserer.
Willemoës, A., Kammerherre, Oberst.
With, Johs., Præst.
Woel, Caj M., Boghandler.
Wolff, O., Ingeniør.
Wright, A. C., cand. jur., Politifuldmægtig, Nykøbing Falster.
Zahrtmann, H. C., Assistent ved Post- og Telegrafvæsenet.
Zimmermann, Frk.

Medlemmer paa Island.

Fontenay, F. le Sage de, Danmarks Minister, Reykjavik.
Islands Landsbibliotek, Reykjavik.

Medlemmer i Norge.*)

Aall, C., Kammerherre, Ulefoss.
Aas, N. R., Distriktslæge, Ytre Enebak.
Bergens Museums Bibliotek, Bergen.
Bergens offentlige Bibliotek, Bergen.
Bull, Th., Grosserer.
Bull, Francis, Professor.
Daae, Anders, Apoteker, Skjervøy.
Deichmanske Bibliotek, Det.
Drammens Folkebibliotek.
Engelstad, Bjarne, Kaptajn, Generalsekretær, Bækkelaget.
Finne-Grønn, S. H., Arkivar.
Frederiksstads Folkebibliotek, Frederiksstad.
Gløersen, Jørgen, Ingeniør, Hønefoss.
Gram, Harald M., Høvik St.
Grüner, General, Halden.
Hals, N., Arkivar.
Heiberg, G. F., Godsejer, Amble i Sogn.

*) Hvor ingen Bopæl er angivet, er denne Oslo.

Heiberg, J. V., Raadmand.
Hémsen, Jens, Disponent.
Hirsch, Per E., Premierløjtnant, Overretssagfører, Bodø.
Holst, J. C., Ingeniør.
Horn, K., Frk., Bibliotekar.
Huitfeldt, Carl, Redaktionssekretær.
Irgens, Aage, cand. oecon., Bankinspektør.
Jansen, Einar, Arkivar.
Juel, A., Overretssagfører, Drammen.
Koht, Halvdan, Professor, Lysaker.
Kolsrud, Oluf, Professor.
Kommunebiblioteket, Stavanger.
Kristensen, A., Forretningsfører, Frederiksstad,
Lunde, Gulbrand, Dr., Direktør, Stavanger.
Marinens Bibliotek, Horten.
Mathiesen, Jørgen, Godsejer, Eidsvold.
Meidell, S. S., cand. jur., Direktør, Vinderen.
Munthe, C. M., Bureauchef.
Neumann, H. H., Provst, Böverbru.
Prebensen, N. C. G., Minister, Utnes, Arendal.
Riiber, Thaulow P., Overretssagfører, Sogn i Vestre Aker.
Rynning, Carsten, Departementssekretær.
Rønne, Cato Krag, Arbejdsleder, Hakadal.
Sandberg, J., Generalsekretær.
Sandberg, Chr. Juell., Oberst.
Schjöth, Emil, Dr. phil., Bestun.
Schmidt, Ellen, Frk.
Skjelderup, Arthur, Højesteretsadvokat.
Solberg, Georg, Fylkesbetjent, Drammen.
Sollied, Olaf, Overlæge, Bergen.
Sollied, P. R., Ingeniør.
Statsarkivet, Bergen.
Statsarkivet, Hamar.
Statsarkivet, Oslo.
Statsarkivet, Trondheim.
Svendsen, Chr., Kontorchef, Notodden.
Trondheims Folkebibliotek, Trondheim.
Universitetsbiblioteket. (2 Ekspl.).
Valentinsen, Chr., Skibsreder, Haugesund.
Videnskabselskabet, Biblioteket ved, Trondheim.
Wiesener, A. M., Bibliotekar, Bergen.

Medlemmer i det øvrige Udland.

Bull, Jens, Legationsraad, Haag.
Gibbins, Signe, Frue, Winnemucca, Nevada, U. S. A.
Göteborg Stadsbibliotek, Göteborg.
Hjortaas, H. Chr., Redaktør, Minneapolis, Minn., U. S. A.
Høegh-Guldberg, Fritz, Kaptajn, Bruxelles.
Lagerfelt, K. G., Friherre, Upsala.
Lundequistska Bokhandel, Upsala.
von Marchtaler, Hildegard, Frue, Hamburg.
Paus, Chr., Kammerherre, Herrestad Herregaard, Mariefred, Sverige.
Schiöppffe, C. F., Plantagebestyrer, Bang Nara, Siam.
Stockholms kgl. Bibliotek, Stockholm.
Stockholm Stads Bibliotek, Stockholm.
Swartz, Erik C:son, Redaktør, Stockholm.
Universitetsbiblioteket, Lund.
University of Minnesota Library, Minneapolis, U. S. A.
Widtsoe, John K., Dr. phil., Missionspræsident, Liverpool.

REGISTER.

Af **H. Hjorth-Nielsen.**

Personerne anføres som Hovedregel paa deres Slægtsnavn, et saadant, der ikke er opstaaet alene ved at sætte »sen« til Faderens Fornavn, en Skik, der for Landboernes Vedkommende varer til ca. 1828, jfr. Forordn. af 30. Maj s. A. Føres et saadant Slægtsnavn ikke, anbringes Vedkommende paa Fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, naar de ikke i Teksten er nærmere bestemte.

Desuden udelades de Personers Navne, hvorom intet af videre Betydning siges i Teksten, f. Eks. Førere for Hærafdelinger, Konger og Fyrster, i hvis Tjeneste de i Teksten nævnte Personer staar, Forfattere, hvis Værker citeres osv.

Hvad den nyere Tid angaar — Grænsen kan vel sættes ved ca. 1700 — nævnes Hustruerne paa deres Pigenavn og paa det Navn, de faar ved Giftermaalet.

For den ældre Tids Vedkommende sættes de kun paa Pigenavn; er dette ikke noget egentligt Slægtsnavn, bliver det at udelade.

Er Navnene latiniserede, bibeholdes denne Form i Registret, medmindre Teksten oplyser, hvorledes de skal gengives paa Dansk.

Nævnes en Person flere Gange paa samme Side, antydes det, hvor saadant anses fornødent, i Registret ved et mindre Tal foroven, tilhøjre for Sidetallet.

Fyrster sættes paa deres Navn, ikke paa Landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpaa.

Sammensatte Efternavne, f. Eks. Lente-Adler, sættes paa første Dels Begyndelsesbogstav, altsaa i det nævnte Tilfælde paa L.

Partikler, som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; Eks.: des Vignes sættes under V.

Begynder Efternavnet med le eller la, sættes det under L. Er Partiklen, f. Eks. du, smeltet saaledes sammen med Navnet, at et nyt Ord er dannet, f. Eks. Dupuy, anbringes Navnet paa Partiklens Begyndelsesbogstav, her altsaa D.

Lokaliteter og Institutioner, hvorom Teksten har Bemærkninger af særlig Betydning, er optagne i Registret.

Aaby, Mads, Sgpr. 142.	Agerskov, C. T. 257.
Aagaard, Niels Henr. 155.	Agri, S. N., Byskr. 103 f. 107.
Aagesen, Dep. 194.	Ahlefeldt, Christ. Sophie 222. — Ferd.
Aakjær, Jeppe 268.	Ant. Chr., Greve 228 f.
Aalborg, Søren Laur., Kap. 155.	Akeleye, Fam. 8.
Achenwall, Gottfr., Prof. 209.	Albert, Forstmand 75.
Adler, Gen.adm. 126. — Joh. Gunder,	Alexander, Philip 106.
Kab.sekr. 91 96.	Algreen-Ussing, Tage 188.
d'Agar, Anne 65. — Charles 65. — Ga-	Almitz, Anne Christ. 105.
briel 65. — Jacob 64. — Jacques,	Altenborg, Ant. af, Greve 170.
Oberst 64. — Jacques (James) 65. —	Anckersen, Peder, Sgpr. 145.
Marie 65. — Paul 64. — Susanne 65.	Andersdr., Anne 119.

- Andersen, Frantz, Pr. 121. — Jens 150. — Peder, Bgmstr. 121.
- Anker, Bernt 191. — Betsy 89 96. — Carsten, Gen.major 96.
- Arctander, Frandtzt, Sgpr. 144 151. — Niels Henr. 151.
- Arenfeldt, Fam. 7. — Hans Axelsen 34. — Niels 34.
- v. Arenstorff, Fredr., Etr. 169.
- Arrild, Petrosine Ch. Abigael 115.
- Aspach, Sixtus, Pr. 156 158. — Sophia Charl. 158.
- Assels, Gravers Chr.sen, Sgpr. 168³.
- Bach, Karen 190. — Sebastian, Komp. 236. — Wilh. Friedemann, Komp. 236.
- Bagge, Søren, Sgpr. 165 172.
- Bagger, Anne 190.
- Balle, Nic. Ed., Bisk. 187.
- Ballhorn, Achaz Ludv., Sgpr. 206. — Ludv. Wilh., Dr. phil. 206 f.
- Balling, Anders, Kbmd. 147 153.
- Bamberg, Hans Laur.sen, Degn 166.
- Bang, F. L. 187. — Henr. Carl, Faktor 103 f. 105 107 f. — Herm., Forf. 188. — Jørgen Hansen, Sgpr. 165. — Margretha 105. — Oluf Lundt 186—88. — Sophia 107.
- Baptiste, John, Værtshush. 107.
- Bardenfleth, Carl Emil, Geh. st.min. 89 96.
- Barfod, Christen Cl., Sgpr. 164.
- Bargum, Henning Fredr. 243 f. 245 f. 252. — Karl 244.
- Barnewitz, Frederik 40. — Øllegaard 40.
- de la Barre de Chivré, Henri 61. — Louis 61.
- Bartholin, Caspar Rasm.sen 171. — Chr., Oberst 144 f. — Chrf., Etr. 121. — Dorthe 120. — Joh. Fr., Prof. 164 f. 170. — Magd. 147. — Thomas, Prof. 172.
- Barwell, Ann Mary 112. — Charles R. 112.
- Basballe, Jens, Bgmstr. 145.
- Basse, Car. Andr. 197 f. — Maren 18. — Niels 197.
- Bassel, Thomas Turner 110.
- de Batz, Baron 245 252.
- Baudissin, Caroline Ad. C. 240. — Heinrich Frederik, Greve 240.
- Baumgarten, Ctsse 237.
- Becher, Jac. Gottfr., Apot. 164.
- Beck, Fam. 10 f. — Kirstine 142. — Lave 10.
- Begtrup, Berthe Kirst. 190. — Hans Chr., Pr. 190. — Holger 264.
- Bein, Maria Cat. 267.
- Bejenborg, Nic., Skoleh. 151.
- Bejer, Mette Jac.dtr. 122.
- Belivier, Anne 65.
- Below, Sophie 22, 24, 51.
- Bendixen, Gert 79.
- Bentzon, Hans, Just.r. 149². — Niels, Gh.r. 156 168².
- Bergendal, Jens Pedersen, Sgpr. 148 167. — Laur., Sgpr. 144.
- Berger, Chr. Joh., Livlæge 222 228.
- Bergsøe, Sl. 266.
- Bering, Dorothea 159. — Kirsten Antnidtr. 150.
- Bernoulli, Johann, Astron. 230.
- Bernstorff, A. P. 191 240. — I. H. E. 138 f. 223.
- Berthelin, Jean 65. — Jean d. y. 65.
- v. Bertouch, Ernst Albr., Ghkr. 238.
- Beyer, Val. Herm.sen 122.
- Bidoulac, Emile Ed. G. 195. — Jean 194. — Joseph, Sprogl. 194 f. — Joseph. Mar. Ang. 195. — Marie Jos. 194. — Math. Ad. Em. 195. — Virginie Henr. C. 195.
- Bie, Betzy 113. — Carol. Math. 106. — George 113². — Juliana Maria 107. — Ole 102 106. — Otto L. 103² 104² 105 107 113. — W. Carolina 104 105² 107 110.
- Biefeld, Joh. Carol. 215. — Joh. Maria 215. — Paul 215.
- Bielefeld, Johan, Snedker 148.
- Bielefeldt, G., Ltn. 106. — Joh. Jørgen, Ltn. 104. — Jørgen 104. — Ursula 104.
- Bierrig, Laurids, Fyrmester 127.
- Bielefeld, se Bielefeld.
- Bille, Eiler, til Gelskov 1. — Ellen Rønnovsdtr. 44. — Gertrud 1 49. — G. S., Guvernør 108. — Henrik, til Billeskov 1 f. 4 33. — Hilleborg 1. — Jens († 1575) 18. — Jørgen, Just.r. 142. — Kirsten 142. — Knud 1. — Knud, til Skerilgaard 1 37. — Lisbet 38. — Mogens, Lensmd. p. Koldinghus 1. — Rønno 1 44. — Sophie Stensdtr. 38 52. — Steen, til Ørumgd. 1 22 35 37 45. — Vibeke 1.

- Birch, jfr. Birck. — Ann Mary 112.
— Anna 107. — John Burcton 112.
- Bircherod, Chr. Carl, Kapt. 147 161.
— Dorothea 105 f. — Jacob, Dr. 170. — Jens, Biskop 18 142—72.
— Jens, Bisk. 158.
- Birck, jfr. Birch. — Ide Nielsdtr. 146.
— Wibecke Nielsdtr. 146.
- Bielke, Steen 18.
- Bjerregaard, P. C., Læge 268.
- Bjørn, Anne Joh.dtr. 52. — Joh. Bjørnsen 52. — Maren Joh.dtr. 52.
- Bjørnsen, Anders 120.
- Blacker, Frederik 113. — Maria Lav. 113.
- Blechingberg, Sl. 266.
- Blichfeldt, Chr., Sgpr. 126.
- Bloch, Jørgen, Arkivsek. 201. — Mark Eliezer, Læge 231.
- Block, Jens, Sgpr. 172. — Peder Jensen, Sgpr. 158² 165.
- v. Blücher, Christ. Sophie 215 f. — Gustav Gotth., Major 215.
- Boalth, C. J. 103 105.
- Boddum, Frantz Clausen, Degn 164.
- Bodenhoff, F. E., Overførster 74.
- Boesen, Emil 262.
- Bohr, Sl. 266. — H. G. C. 68.
- Boisen, jfr. Boyesen. — Fam. 255. — Anna 259. — Anton 259. — Boie, Provst 259. — Elise Marie 259 f. — Frits 259. — Lars 255 259. — Nanna 259.
- de Boisragon, Louis Chevaleau 64.
- Bonsdorph, Claus Svendsen, Forp. 146.
- Borchorst, Anders 149.
- Bording, Ingeb. Maria 156.
- Borelly 230.
- Borgen, C. 103.
- Bornemann, Oluf, Kanc.r. 163.
- Bosc de la Calmette, se Calmette.
- Boyesen, jfr. Boisen. — Frid., Sgpr. 171.
- Brabrand, Fam., 264.
- Brahe, Birgitte Axelsdtr. 6. — Karen 21 45. — Otte Axelsen 45. — Preben Jørg.sen, til Hvedholm 169 f. — Sophie, Slægtebogforf. 3 5 17. — Tyge 5.
- Brandt, Anne Jac.dtr. 198. — Enevold, Greve 227 f. — Peder, Kap. 147 149.
- Brasen, Anders, Sgpr. 161 170.
- Brendstrup, Sl., 268.
- de Briand de Crèvecœur, se de Crèvecœur.
- Brix, Christiane 189.
- Brochmand, Rasmus, Prof. 155.
- Brock, Christen 120.
- Brockenhuus, Eiler 133—35. — Oluf 1. — Rigborg 51.
- Brown, Fam. 266. — Anna (Nancy) 96. — Edw. 102. — Ida Marianna 102. — Louise 81—96.
- Bruglsugler, Malerinde 238.
- Bruhn, jfr. Brun, Bruun. — Sl. 202. — A. E. D., Overførster 75.
- Brulée, Jean Franç. 105.
- Brun, jfr. Bruhn, Bruun. — Frederikke 213 267.
- Brunov, Henr., Sgpr. 171.
- Bruun, jfr. Bruhn, Brun. — Jacob, Sgpr. 157. — Jac. Urb.sen 152 159 172. — Mads Jac.sen, Hører 150. — Sophia 157.
- Brühl, Christina 236 f. — Hans Moritz, Greve 236.
- Brünneck, Caspar, Kapt. 143.
- Bryde, Maria 190.
- Bryske, Eiler, til Dallund 1 3. — Iver 1 134. — Lisbet 1—56. — Maren 1.
- Brøndlund, Peder, Sgpr. 157.
- Brønsdorph, Margr. Pedersdtr. 132. — Peder Pedersen 132.
- Buch, Didr. Matt.sen, Kap. 167. — Johs., Komm. 98 101.
- Buchof, Agnethe 198. — Anna Giese 198. — Anna Moritz 198. — Anna Sophie 198. — Clarche Birg. 198 f. — Hans, Bager 198. — Hans, Bagerm. 198. — Isach, Bagerm. 198. — Isach, Skipper 198.
- Bucholdt, Joh., Møller 198.
- Buchwald, Abel Cthr. 163. — Chr. 162. — Fredr., Kapt. 172.
- de Buchwald, Johan, Livmed. 163.
- Buff, Charlotte 209 232.
- Bugge, Etr. 194. — Fredr. Conr., Geh.kab.kasserer 99 101. — Mette Nielsdtr. 152.
- Burgalan, Iver Env., Sgpr. 171.
- Bühler, Anton, Prof. 75.
- Bülow, Beate Joach.dtr. 53. — Christian 40. — Frederik Ludv. E., Baron 228. — Ida Fred. Joach. 40.

- Bøg, Just, Sgpr. 165.
 Bøgh, Nic., Prof. 175.
 Böhmer, Georg Ludw., Prof. 209.
 Børgesen, Mogens 122.
 de la Calmette, Charles Louis Bosc,
 Overkmjkr. 100 f.
 Calow, Abraham Lucsen, Sgpr. 152.
 Campe, Joach. Heinr., Forf. 234.
 Carey, Charlotte 113. — William, Mis-
 sionær 112.
 Carmichael, John 106.
 Carlowitz, Amtmd. 170.
 Caroc, C. A., Dept.chef 72.
 Caroline, Pr.sse 95. — Amalie, Dron-
 ning 81—96. — Mathilde, Dron-
 ning 219 223 228 233.
 Cartamundanus, Petrus Japeti 30.
 Cassali, Mdm. 112.
 Casse, Andr. L. 253, 256.
 Castell-Remlingen, Adolph Fr. Gottl.,
 Rigsgreve 215. — Christ. Sophie
 215 f.
 Castenskiold, Joach. M. Holten, Gen.,
 228.
 Castillon, Giovanni Franc. M. M., Dir.
 230.
 Chabot 245 248 250. — Louise 245
 248.
 de Chais, Frk. 59.
 Charisius, Peder, Resid. 158. — Sophie
 Elisabeth, Friherreinde 158.
 de Cheusses, jfr. Henry. — Fred.
 Henry 62. — Vinc. Gédeon
 Henry 62.
 Christensen, Anders, Degn 149 168.
 — Anders, Direktør 268. — An-
 dreas 119. — Christen, Degn 164.
 — Knud 150. — Peder, Kap. 142.
 — Søren, Sgpr. 145.
 Christian VII, Konge 191. — VIII,
 Konge 81—96.
 Christiane (Chr. IV's Dtr.) 11.
 Classen, Peter Hersl., Dep. 215.
 Clausen, H. N., Prof. 95 188 255. —
 Povel, Sgpr. 152.
 de Clerque, Joh. Ad., 148.
 Cloos, Fam. 264.
 de Clozel, François Max., Oberst 66.
 Cohn, Raphael, Overrabbiner 232.
 Colbjørnsen, Edw., Konsul 103 —
 Manonna 103.
 Cold, Sl. 266.
 Colding, Anders 264. — Ludv. Aug.
 264.
 Collin, Jonas 69 77.
 de Coninck, Frédéric, Etr. 239.
 de Coopmans, Ed. Will., Kmjkr.
 92 96.
 de Cormaillon, Charl. Damas 60.
 Cornelissen, Christian, Fyrforv. 122—
 124. — Chr. Nic. 124. — Henr.
 Chr. 124.
 de Cossé-Brissac 252.
 Couperus, Abraham, Guvernør 103.
 — Gesine 103.
 la Cour, Janus, Maler 268.
 de Coursillon de Dangeau, se Dangeau.
 Coyet, Wilhelm Jul., Hofkansler 8.
 Cragengelt, Genete Jacdtr. 124.
 de Crèveœur, Jacques de Briand 66.
 — Judithe Henr. de Briand 66.
 Crone, Jørgen, Degn 125.
 Crystalsin, Xander Nielsen, Sgpr. 149.
 Daae, Andrea Wilhelmine 78.
 v. Daldorf 266.
 Danechen, Anna 198.
 de Dangeau, Elisab. de Coursillon 61.
 — Louis de Coursillon 61. — Phi-
 lippe 61.
 Danneskiold, Chr. 136. — Laurvig,
 Greve 137. — Samsøe, Chr.,
 Greve 16.
 Danton 242 249 f.
 Dauw, Johan, Sgpr. 152 f.
 Dayot, Joseph 112.
 Deichmann, Peder, Sgpr. 147.
 Delboe, Jac. 123.
 Desmoulins, Camille 242 250.
 Deverinne, Charles 103.
 Diederichsen, August, Diakon 243.
 Christina Marg. 243 247. — Johann
 Fried. 242—52. — Joh. Jac. 243.
 — Mina 247. — Nettchen 247. —
 Sophie 247. — Sophie Marie 243.
 — Wilhelm 247.
 Dingelinger, Sophie, Malerinde 238.
 Dithmer, Elisabeth 264. — Ludvig
 264.
 Ditlevsen, N. C. 255 f.
 Dolgorucky, Fyrst 230.
 Dorschæus, Johan, Sgpr. 161 f.
 Dose, Ernst Ulric, Etr. 161.
 Doucet, Elisabeth 66.
 Drejer, jfr. Dreyer. — Hans Jacob.,
 Sgpr. 115—18. — Magd. Chr. 115.
 — Petr. Ch. Abigael 115. — P. R.,
 Etr. 115.
 Dreincourt, Frk. 65.

- Dressen, Peter 221.
 Dreyer, jfr. Drejer. — Sl. 266.
 Drewsen, Joh. Chr. 188.
 Dubarran 242 248.
 Duntzfelt, Chr. Wilh. 103 f. — John 112.
 Duplessie, Duplessy, — J. 109. — Pierre Tessier 112.
 Dyre, Mogens, Pr. 152. — Palle, Justr. 163.
 Düring-Rosenkrantz, E. F., Baron 50.
 Dyrkop, Henr., Prof. 161.
 Dyrskjøt, Peder 16 f. 18 165 f. — Steen 165.
 Dyssel, Arnold, Amtmd. 144.
 Dysseldorph, Albert 164.
 Dörck, Dan'el 66. — Sybille Sophie 66.
 Ebeling, Joh., Med. 160.
 Echhoff, Cathr. Pedersdtr. 147. — Peder, Sgpr. 145 147.
 Edinger, Sl. 266. — Nic., Vinhdl. 128 f.
 v. Eggers, Chr. Ulr., Dep. 99 101.
 Eide, F. C., Overførster 69 71 74.
 Eiler, Fam. 266.
 Eisenberg, Anna Sophie 142. — Frederik, Byfgd. 142.
 Emil August, Prins af Augustenborg 136.
 Engelbreth, Wolf. Fr., Præst 255.
 Engelstoff, Sl. 266. — Laur., Prof. 100 f.
 v. Ense, Karl Aug. Varnhagen, Forf. 234.
 Ernst, Karl, Leg.sekr. 222.
 v. Essen, Mich, Gh.kf.r. 99—101.
 de l'Estrille, Catharine 66.
 Estrup, J. B. S., Konseilspræs. 72 74.
 Eyring, Jerem. Nicol., Prof. 210.
 Faber, Nicolaj, Bisk. 92 96.
 Fabricius, Sl. 264 266. — Maria Achton 78.
 Fabritius Sl. 264. — Karen Friis 102.
 Falkenskjold, Seneca Otto, Gen.maj. 216 222 228.
 Fenger, Carl Emil 70. — Ferd. 255.
 Ferris, P. 113.
 la Ferté, Marianne 91.
 Fieldsted, Amtmd. 190.
 Fiellerup, Angelique 109. — Carl 109. — Elisabet, Mdm. 103 112. — H. J., Assist. 109 114.
 Finche, Johs., Kom.r. 167.
 Find, Niels Mich.sen 154.
 Fischer, Chr., Pr. 164.
 Fitzgerald, Ltn. 110. — Conradina 110.
 Fitzharris, se Harris.
 Flechtner, Knud Ludv.sen, Sgpr. 162.
 Fleischer, Esaias E., Sgpr. 130.
 Florinda, Amme 106.
 Flouet, Cadet, Hotelejer 107.
 Fonnesbech, C. A., Min. 74.
 de Fontenay, Antoine le Sage, Ltn. 65. — Gaspar Fréd. le Sage, Adm. 65.
 Forchhammer, I. G. 69.
 de la Forest, Kmjkr. 62. — Alex. Henri 62. — Charlotte Elis., Frk. 59—61. — Henri 62. — Jacques Fréd. 62. — Philip Fréd. 62. — Sophie Era. Luise de Susannet 62.
 Formey, Joh. Heinr. Sam., Ghr. 230.
 Formont, Marie 65. — Marie, Mad. 65. — Nicolas d. Æ. 65. — Nicolas, Kapt. 65.
 Foss, Hans, Mag. 160. — Ingeborg 160. — Laur., Dr. 132.
 de la Fosse, Elis. 61.
 de Foucault, Anna (Nancy) 96. — Louis Marie Florent, Greve 91 96.
 Fouquier-Tinville 249.
 Francke, Sl. 202.
 v. Franckenau, Georg Fr., Livmed. 146.
 Frandsen, Michel, Sgpr. 146.
 Frantz, Oluf, Kap. 164.
 Frantzen, Peder 122.
 Frederik VI, Konge 191. — VII, Konge 83 85 87 89. — Carl, Hert. af Pløn 267. — Christian, Prins af Augustenborg 136. — Ferdinand, Arveprins 95.
 Frederiksen, N. C. 74.
 Frey, Junius 242 244 247—52. — Louise 245 248. — S. G. 242 247—52.
 Fribert, F. W. Trojel, 266.
 Fridsch, Andr., Justr. 98 101. — Mads, Dep. 97—101.
 Frieboe, Fr. Casp. Conr., Gen.lt. 98 101.
 Friedeborn, Caroline Jugendreich 211 215 f. 220.
 Friedenreich, Daniel, Apot. 158. — Dan., Sgpr. 153 163.

- Friedländer, David, Forf. 231.
 Friis, Andr. J. 266. — Anna Chr.dtr. 145. — Chrif. Jørgsen 27 31 f. 33 f. 36. — Jørgen 33. — Margrethe 11. — Mogens, Greve 33.
 Frølund, Anders, Rektor 153.
 Funck, Gottfr. Bened., Orientalist 221.
 Fundt, Cathr. 125. — Hans Did., Urtekr. 125.
 Gabel, Vald., Ghr 162 166.
 Gad, Sl. 267.
 Gandorph, Jens Madsen, Rdmd. 142. — Maria 142.
 Gantzel, Chrif., Sgpr. 142.
 Gotterer, Joh. Chrif., Prof. 209.
 Generanus, Petrus, Sgpr. 267.
 Gerner, Henr., Bisk. 150. — Oluf, Bgmstr. 160 f.
 Gersdorff, Frid., Gen.maj. 166. — Povl Rosenørn, Khr. 100 f. — Sophie Am. 156.
 v. Gerstenberg, Heinr. Wilh., Digter 221.
 Gesia, Magd. Sib. 157.
 Giese, Chr. 114. — Jac. Jac.sen, Møller 198
 Gievning, Laur. Jensen, Sgpr. 169
 Girardot, Marie 65
 Gjedde, Kapt. 144. — Frederik, Admiral 163.
 Gjødesen, Niels, Sgpr. 164
 Glahn, Fam. 265. — Adam Wilh. 190
 Hans, Gen.lt. 190. — Henr. Chrif., Prof. 190. — Poul Egede 190.
 Glimholt, Søren, Hosp.forst. 158.
 Glob, Fam. 47.
 Glud, Poul, Amtmd. 155 166. — Søren Pedersen, Rektor 151.
 Goethe, Digter 232 f.
 Gomez, Joannah (Nonna), 105 f. 107.
 Goos, Fam. 267. — Amalie 267.
 Gotter, Friedr. Wilh., Digter 210.
 Gottschalk, Moses 265.
 Goverts, Jacob 105.
 Graba, Amtsf. 205.
 Grabow, Jørg., Etr. 161.
 Graff, Anton, Maler 236.
 v. Gram, Frederik 62.
 Gramm, Louise 241.
 Grey, Mary Elisabeth 124.
 Groteohm, jfr. Grotum. — Albert 194. — Albert d. y. 194. — Johann 194.
 Grotum, jfr. Groteohm. — Fam. 194. — Henr. 194. — H. H. 194.
 Grove, Sl. 119—27. — Anders Jensen 120 f. 124. — Andr. Chr. Hundsgaard 124. — Andres Ulr. 125. — Ane Pedersdtr. 120. — Anne Jensdtr. 123 f. — Anne Kirst. 122. — Anne-Marie 125. — Axel Jensen, Sgpr. 122 124. — Axel Magn. 122. — Cathr. 125. — Cathr.-Marie 125. — Chr. Axelsen 123. — Dorethe Pedersdtr. 120. — Dorte 122. — Dorte Diana 125. — Hans Axelsen 122. — Helle 120. — Ide Sophie 121. — Jac. Axelsen, Skoleh. 122. — Jens Axelsen 122. — Jens Pedersen, Fyrinsp. 119 125. — Joh. Chr., Etr. 125. — Maren 120. — Maren Jensdtr. 121. — Marie Anne 121. — Marie Elisabeth 124. — Marie-Lisbet 125. — Mette Axelsdtr. 123. — Megdale Pedersdtr. 121. — Mette 120. — Ole 123. — Oluf Axelsen 122. — Peder Jensen, Fyrforv. 119 f. — William, Kapt. 124.
 Grubbe, Ide Jørgensdtr. 40 f. — Jørgen 40. — Marie 45. — Mette 9.
 Grundtvig, N. F. S. 173—85, 254 f. 258.
 Grøtter, Agnete Cath. 153. — Valentin 153.
 Guentzius, Dr. 104.
 Guennon, Jeanne 67.
 de Guéribalde, Marg. 61.
 Guldberg, se Hægh-Guldberg.
 Gundermann 247.
 Gyldengrove, se Grove.
 Gyldenkrone, Wilh., Baron 170.
 Gyldenløve, Frederik 146 151. — Ulr. Fr. 45 144 f.
 Gyldenstjerne, Axel 10. — Laxmand 11. — Lene Laxmandsdr. 5 11. — Lisbet 18. — Mogens, Ob.lt. 162. — Sophie Henr.dtr. 26.
 Gylling, Laur. Justesen, Sgpr. 150.
 Gynthelberg, Claus, Schoutbyn. 169.
 Gähler, Christine Sophie 222. — Peter Elias, Gen. 222.
 Gøtting, Mdm. 105.
 Haard, Augustinus, Sgpr. 149.
 v. Hafner, Joh. H. W. 80.
 Hage, Philip, Forf. 196. — Philip, Lt. 196.

- Hahn, Joh. 255. — Ludv. Stat., Gh.r. 156.
- Hald, Fam. 265.
- Hallbruch, Major 143.
- Hals, Anders Jensen, Sgpr. 160. — Chr. 104 f. — Juliana Maria 104 f. 106. — Niels Andersen, Prof. 148².
- Ham, Elisabeth 110.
- Hamilton, R., Greve 9.
- Hammer, Chr. Chr.sen 131.
- Hannecken, Anth. Günth., Etr. 165.
- Hansen, Fam. 265. — Chr. Fr., Prof. 100 f. — Jacob, Kap. 161. — Joh. Fr., Forstdocent 70. — Vilh., Asses. 159.
- Hansgaard 256.
- Harboe, Sl. 265. — Andr., Gen.lt. 159. — Anna 265. — N. M., Provst 265.
- Harbou, Wilh. Henr., Kæmner 89 96.
- Harding, Anders, Sgpr. 149 f. 153.
- Harris, James, Diplom. 229.
- v. Harstall, Chr. Ulrich, Overstaldm. 166.
- Harth, Fam. 269.
- Hasselbalch, Sl. 267.
- Hassing, Mads Mich.sen, Sgpr. 146.
- Hedeager, Peder M. 267.
- Hedevig (Chr. IV's Dtr.) 11.
- v. Heesen, Elis. Sophie 79.
- Hegelund, Dorth. Pedersdtr. 131. — Peder, Bisk. 131.
- Heiberg, Joh. Ludv. 258 262.
- Heinemark, Jonas Clausen, Tolder 123 f. — Jonas Jon.sen 127.
- Heintz, Sl. 264.
- Heisch, Baltzer 128. — Ellen Baltzersdtr. 128—30.
- Helbeck, Mich. Povlsen 166.
- Hellfried, Just.r. 239.
- Helms, Fam. 265.
- de Hemmer, Chr., Asses. 149.
- Hemmeth, Peder, Sgpr. 152.
- Hennings, August 201—41. — Beata 202 204 234. — Chr. R. Gottl. 206. — Ernst 205. — F. C., Reg.adv. 205. — Friedrich Carl, se Fritz. — Fritz 207 f. 211 216 f. 218. — Hans 202 204. — Johann, Theolog 202 204 f. — Martin Nicolaj 202—08 211 213 216 218 221 224 f. — Nicolai, Lic.jur. 202. — Nikolaus, Advokat 202. — Paul, O. R. S. 201. — Sophie 205 211 217 220 f. 224 226 234. — Ulrike 206 211 f. 216 f. 221 227. — Wilh., Gen.dir. 221.
- Henrichsen, Fam. 264. — Morten 151.
- Henry, jfr. de Cheusses. — Henriette 62. — Jacques 59. — Louise, Mad. 59 62 f.
- Hérault, se de Sechelles.
- v. Herdt, Joh.e Ern. 139.
- Herholdt, Prof. 194.
- Hermandsen, Peder, Kap. 142².
- Hersløv, Jacob, Krigskomm. 160.
- Hertz, Cecilie 267. — Henrik, Digter 258. — I. M. 190. — Markus, Læge 231.
- Hess, Morten, Birkefgd. 123.
- Hessein, Marguerite 59.
- Heuer, se Høyer.
- Hiermand, Niels Mich.sen, Forp. 146.
- Himmerich, Jens Nielsen, Kbm.d. 194.
- Hjort, Frands Laur.sen, Sgpr. 169². — Peder, Etr. 159. — Søren, Kam.r. 159.
- Hiortvang, Chr. Sør.sen, Sgpr. 154 169.
- v. Hirsch, Gierdt Chr.f., Oblt. 79 f.
- Hjul, Peder, Kap. 147.
- Hobroe, Chr. Laur.sen 155.
- Hodgson, Anne Maria 111. — William, Løjtn. 111.
- Hoe, Hoë, Frantz, Kammertj. 211. — Josias, Kfr. 97 99 101.
- Hofman, Margr. 145. — Peder, Asses. 145.
- Holck, Fr. Vilh. Conrad, Greve 216 222 f. — Henrik, Greve 1.
- Holgerson, Hans, Degn 149.
- Holling, Hans 221.
- Holm, Christen, Pr. 164. — Eiler Eilersen 157.
- Holmer, Didr. Alb. K., Kap. 159.
- Holst, Nic., Hører 150. — Peder, Sgpr. 155. — Peder Chr.sen, Kbm.d. 155.
- Holstein, Johan Georg, Statsmin. 40. — -Holsteinborg, Christ. Sophie 215 f. — -Ledreborg, Joh. Ludv., Greve 40.
- v. Holsten, Fam. 46.
- v. Holten, Holten Fam. 267, Isebrant 121.
- Horne, Jørgen Hansen, Sgpr. 142.
- Hortersnensis, Petrus Japheti 30.

- Hostrup, Fam. 265.
 Hou, Anders Nielsen 153.
 Houmann, Fam. 269.
 de la Houze, Ges. 191.
 Huitfeldt, Arild 9. — Beate 9. —
 Lisbet 33.
 Humble, Frederikke Amalie 102.
 Hundsgaard, Joh. Chr. 124.
 Husum, Niels Hansen, Sgpr. 149.
 Hvid, Mads, Sgpr. 157².
 Hviid, Abr. Mart., Sgpr. 149.
 Hvistendahl, Jens Madsen 142.
 Hübner, Anton 138.
 Hyde, John 109.
 Hylling, Laur., Kap. 143.
 Hyphof, Hypoph, Joh., Sgpr. 143. —
 Joh. Melch., Sgpr. 150.
 Høegh-Guldberg, Sl. 266. — Ove,
 Statsm. 232, 239 f.
 Høg, Jacob, til Trudsholm 1.
 Høy, Ide And.dtr. 151.
 Høyer, Fæder Hansen, Bgmstr. 159.
 — Joach. Jac. G. 267.
 Ingemann, B. S. 190.
 Irminger, Fam. 267. — Amalie 267.
 af Isenburg-Büdingen, se Ysenburg-B.
 Itzig, Daniel, Hofbankier 231.
 Ivarium, Joan. Nic., Pr. 162.
 Jacobi, Friedr. Heinr., Filosof 234. —
 Joh. Georg, Digter 210.
 Jacobsen, Hans, Bgmst. 152. —
 Hans, Degn 147. — Vogn 168.
 de Jaucourt, Philippe 61. — de Buis-
 sière, Jean Louis 61.
 Jensen, Christen 267. — Chr., Propr.
 155. — Hans, Komm. 99 101. —
 Hans, Skibskapt. 112. — Jacob,
 Degn 153. — Jens, Sgpr. 122. —
 Ole, Husmd. 264.
 Jespersen, Jesper, til Høgholt 171.
 Jessen, v. Jessen, Mdm. 103 f. 107. —
 F. v. 265. — J. F. W., Fuldm. 103.
 — Thom. Balth. 267.
 de la Jeune, Madeleine 64 f.
 Johansen, Marg. Fried. 221.
 Juel, Baronesse 206. — Claus 26. —
 Erik 26. — Jens, Krigskomm. 155.
 — Mogens 28. — Sophia Cathr. 157.
 Juell, Fam. 197. — Chr., Foged 197.
 Justi, Nat.økon. 138.
 Juul, Anna Cathr. 189 f. — Axel Iver-
 sen, til Volstrup 29. — Jens 190.
 — Niels, Vinhdl. 190. — Niels
 Axelsen 5 16 f. 18 34 36 45 f.
- Jørgensen, Jørgen, Fuldm. 259.
 Kaas, Sl. 265. — Major 105. — Elne
 53. — Niels, Kansler 53.
 Kall, Johan, Sgpr. 156.
 Kalthoff, Peter, Kapt. 166.
 Kåmphøener, Anna 222.
 v. Kardorff, C. E., Kmjkr. 195.
 Kellinghusen, Andreas, Pr. 161. —
 Krist. 125.
 Kelso, Alex. Hamilton 103.
 Kerr, William Drury 109.
 Kestner, Charlotte 209 232. — Joh.
 Chr., Hofr. 209 f. 211 f. 219
 232.
 v. Ketschau, Hofmarsk. 170.
 Kielsen, Jac., Hører 159.
 Kierkegaard, Ane 255 f. — Elise
 Marie 259 f. — Else 260 262. —
 Michael P. 253 f. 255 257 259 f.
 262. — Peter Chr. 253—63. —
 Petrea 256. — Søren 253—63.
 Kjerulf, jfr. Kiærulf.
 Kierulf, Joh. e Laur.dtr. 171. — Wil-
 liam Duntzfelt 110.
 Kingo, Hans, Sgpr. 163.
 Kitting, Sveder Poulsen 131.
 Kiær, Fam. 267.
 Kiærsgaard, Hans Jørgsen, Sgpr.
 153.
 Kiærulf, jfr. Kjerulf, Fred. Amalie
 102. — John 104. — John Palmer
 113. — Karen 102. — Poul Sør.sen
 102. — Søren, Factor 102.
 Klein, Amtsforv. 152. — Miscella Ot.
 152.
 Klestrup, Anders Madsen 157.
 v. Klettenberg, Maria Magd. 139. —
 Susanna Cathr. 136—40.
 Klevenfeldt, Terkel 25 34 f. 49.
 Klingenberg, Marg. 157. — Peder
 155 157. — Povl, Etr. 169.
 Klitgaard, Carl, Kbmd. 189. —
 Chr. Jul., Skibsf. 189. — Chr. e
 189.
 Klopstock, Friedr. Gottl., Digter
 221.
 Knudsen, Chr., Dep. 99 101.
 Knoph, Dorothea Cathr. 115. — Doro-
 thea Cathr. 115. — Hans Sjerven,
 Møntdir. 115. — Magd. Chr.
 115.
 Koch, Gabriel 267.
 Kongslev, Troels, Kfr. 97 101.
 v. Kotzebue, Aug. 179.

- Krabbe, Anne, Slægtbogsforf. 34. — Anne 1 5. — Berete 1 4 f. — Erik Chr.sen 34 36. — Iver Mogensen, til Vegholm 1 5 55. — Lisbet 1 5 44. — Mogens, til Vegholm 1³ 5. — Niels 5 53. — Niels, Gen.maj. 169. — Niels Mogensen 1 5. — Tyge 54.
- Kraft, Adam G. Sev. Henr., Just.r. 227. — Charl. Amalie 227.
- Krag, Sl. 265. — Edele 152. — Frederik, Stiftamtmd. 152 170. — Knud, Forp. 162. — Laur. Jensen, Degn 154. — Margar. Kirsebom 199. — Niels, Gh.r. 152. —
- Kragelund, Dort. Pedersdtr. 131. — Peder, Bisk. 131. — Peder, Sgpr. 164. — Peder Fred.sen, Sgpr. 144 150.
- Krarup, Fam. 265. — Christ. Am. 78. — Niels Bygom, Dr. phil. 78.
- Krause-Kjær Søren 267.
- Krefting, Jacob 104 106 110.
- Kreiser, Lorentz Chr., Bygn.insp. 100 f.
- Krieger, M. D. 254.
- Kruse, Fam. 32. — Enevold Chrf.sen 32. — Jørgen Enevoldsen 53.
- Krøyer, Fam. 264.
- Kuhr, Anna Margr. 166. — Herman 166.
- Kuntzen, F. L. A., Komp. 100 f.
- Kästner, Abr. Gotth., Prof. 209.
- Købke, P. 261.
- Køler, Peder Dan.sen, Slotspr. 163.
- König, Peter, Søkapt. 152.
- Lacroix 250.
- La Fleurtrie 250.
- Lagesen, Iver, Kap. 148.
- Lalouet 249.
- Langballe, Gedske 161. — Michel 161.
- Langbjerg, Ane Christensdtr. 120.
- Lange, Fam. 264. — Erik 5.
- Langebeck, Fredr., Sgpr. 170. — Jacob, Sgpr. 150 151².
- v. Larrey, Anton, Gesandt 229, 233.
- Larsen, Jens, Skræder 267. — Peter Clausen, Læge 267.
- Larssen, Jac., Kapt. 189.
- Lassen, Hans, Byfgd. 142. — Jens, Adm. 157 f.
- Lasson, Lyder, Sgpr. 145, 153. — Margr. 153. — Peder Thøg.sen 172.
- Latour 249.
- Laub, Sl. 265. — Hieron., Dr. med. 265.
- Laurbjerg, Laur. Sør.sen 162.
- Lauridsen, Peder, Skoleh. 163.
- Lauridtsen, Niels, Degn 167.
- Lauritzen, Fam. 269.
- Laursen, Chrf., Matros 126. — Per 126.
- Lautrup, Chr. Nic., Bogh. 115. — Dorothea Cathr. 115. — Jørgen Hjorth, Sgpr. 115—18. — Sofie Cathr. 115.
- de Lauzeré Renée 62.
- Lawaetz, Sl. 265. — Otto 265.
- Lavridsen, Hans, Degn 165.
- Leegaard, Chr., Kanc.r. 151. — Jørgen Greg.sen 160. — Kirst. Jørg.dtr. 160.
- Le Gros, Francis 109.
- Lehmann, Orla 258.
- Lehrmann, Ananias, Sgpr. 145.
- Lemvig, Chr., Mag. 142.
- Leonora Christina 10 f.
- Lerche Chr., Etr. 152. — Cornelius 152. — Vincents, Geh.r. 14 f. 25.
- v. Lersner, Friedr. Max 136. — Heinr. Ludw. 136.
- Lessing 230 234 236 f.
- Lessow, Hans, Sgpr. 143.
- Leth, Niels, Just.r. 166 169. — R. B., Overførster 74 76.
- Lichtenberg, Georg Chrf., Prof. 209 f. 222.
- Liebenberg, F. 195.
- Lieme, Hans Chr.sen, Kap. 154². — Hans Madsen, Sgpr. 147.
- v. d. Lieth, Dntl., Ghr. 140.
- Limbek, Fam. 47.
- de Limoine, Elisab. Renée 61.
- Lindberg, Jac. Chr. 255, 261.
- Linde, Christen, til Palsgd. 159.
- Lindenow, Chrf. 121.
- Linnet (?), Paul 126.
- Lisakewitsch, Wasili, Gesandt, 236 f. 238, 240 f.
- Longomontanus, jfr. Langbjerg. — Chr., Astron. 120.
- Lorentzen, Fam. 264.
- Lorenz, Fam. 264.
- Louise, Pr.sesse 202.
- Loumann, Frants Sør.sen 20, 53.
- Lous, Sl. 266.

- Lowsow, F. 195.
 Lucasdr., Mette 153.
 Lucassen, Hans, Rdmd. 154 f.
 Lucoppidan, Peder Jensen 40, 43, 46.
 Lueder, August Wilh., Superint. 209.
 — Georg Gerh., Overamtm. 209 f. 212.
 Lumholtz, Nic., Bisk. 192. — Niels, Bogh. 192.
 Lund, Ane 255 f. — Christian 256 259 f. — Chr. Thom.sen, Kap. 150. — Ferd., Assist. 256 259. — Hans, Sgpr. 154. — Henrik 257. — Michael 257. — Peter Wilh., Naturforsker 257. — Petrea 256.
 Lunddahl, Fam. 264.
 Lundt, Anders, Sgpr. 158.
 Lunge, Aage Jacobsen 3, 18. — Gertrud 1. — Margrete 10. — Mette Margr. 156. — Ove, jfr. Aage. — Søren Nielsen, Rdstskr. 156.
 Lykke, Fam. 34. — Niels 28. — Valdemar 28 31 34 36 53.
 Lynar, Rochus Friedr., Greve 206.
 Lyng, Dorothea Cathr. 115.
 Lyngbye, Joh. Gottfr. Wilh., Sgpr. 257. — K. J., Prof. 70.
 Lützwow, Henning Ulr. 162.
 Löwe, Sophie Marie 243.
 Løvenbalk, Mog. Laur.sen 124.
 v. d. Maase, Fr. Anton Adam 98, 101.
 Mackeprang, Fam. 265 267.
 Madsen, Christen, Degn 166. — Jens, Bgmstr. 132. — Peder, Ridefgd. 131.
 de Malleville, Oberst 233. — Joh.e (Jenny) Marie 233 f. 241.
 Malmesbury, se Harris.
 Man, Ann Mary 112.
 Maredyth, Arth. Tirdale, Kapt. 109^a.
 Mariager, Christen, Kap. 160.
 Marott, E. 267.
 Marselis, Const., Baron 158. — Constance 162.
 Marshmann, Joshwa 110. — Susannah Lydia 110.
 Marsvin, Anne 34. — Karen 12.
 Martensen, Anna Marie 256. — H. L., Bisk. 194, 256.
 Maschwedel, Gregers, Sgpr. 159.
 Mathesius, Jacob, Kanc.sekr. 158.
 Mathiasen, Povel, Kanc.r. 155.
 Matthiesen, Jacob, Bisk. 2.
 Mavors, Cenf. Ernst, Kap. 165. 167.
 Meinhardt, C. 103. — Johan Gottl., Kasserer 113.
 Meisselback, Oberstinde 104 106 108. — Anne Maria 111. — Joh. Fred., Oberst 111.
 Mejer, jfr. Meyer. — Anders, Kap. 163. — Christina 143. — Herman, Etr. 143. — Niels, Krigskomm. 155.
 Mendelsohn Moses, Filosof 230 f. 232, 234 236 f. 238.
 Mentz, Birg. Marie 257. — Chr.f., Gæstg. 257.
 Mercker, Friderich, Just.r. 155. — Herm., Bgmstr. 146.
 Mesnard, Philippe 63 f.
 du Mesnil, Fr. Poisson 60 f.
 Meulengracht, Jacob, Sgpr. 156. — Jørgen, Bgmstr. 160.
 Meyer, jfr. Mejer. — Emanuel, Kaptajn 233. — Gesine 103. — Hans, Kam.r. 167. — Joh. Heinr., Kapt. 103. — Johanne 233. — Joh.e (Jenny) Marie 233 f.
 Meyerocrone, Sl. 264. — Henning, Gesandt 59 61 165.
 Michelsen, Laurits, Tolder 120.
 Middleton, Ann 112. — Samuel 112.
 Modéne, Greve 215.
 Moe, Rdmd. 198.
 Mogensdr., Ingeb. 122.
 Mogensen, Søren, Hører 127.
 Molderup, Peder Nielsen, Sgpr. 147.
 Moller, Martin, Pr. 2.
 Moltke, Adam Gottlob, Ghr. 206. — Casp. Gottl., Etr. 169. — W. Overførster 74.
 de la Monnerie, Abigael Marie 66. — Anna Margr. 66. — Charles Sam. 66. — Chr. Fred. 66. — David Elias 66. — Dorothea Beate 66. — Elisabeth 66. — Gédéon Sam. 66. — Jacques 66. — Jean Isaac 66. — Judithe Caroline 66. — Marie 66. — Philippe Renée 66. — Samuel le Cercler 66. — Samuel le Cercler, Kapt. 66. — Samuel Dan. 66. — Théodore 66.
 Monrad, D. G. 253. — Hans Rhu-mann Fr., Sgpr. 146. — Johan, Landkomm. 39.
 Moore, Assistent 107. — Sophia 107.
 Morell, Sl. 265.

- Morency 249.
 Morian, Maria 123.
 Moritz, Anna Margr. 198. — Cath. Syb. 137. — Claus, Gæstg. 198. — Esther Marie Margr. 138. — Harmiche 198. — Hermann 198. — Johan Casp., Konf.r. 137 f. — Johann Fried, Leg.r. 137. — Maria A. L. E. 137. — Maria Chr. 137.
 Mortensen, Bendix, Kom.skr. 120. — Lyder, Degn 153.
 Moser, Friedr. Carl, Friherre 137—39. — Joh.e Ern. 139.
 Moss, Maren 166.
 Moth, Fam. 265.
 Mule, Erich, Konrekt. 157.
 Mumme, Jac., Sgpr. 152.
 Munch, Inger Pedersdtr. 122. — Niels Simonsen, Just.r. 42 f. 47 f.
 Munchgaard, jfr. Munkgaard. — Aniche 121. — Hedv. Cathr. 126. — Johanne 126.
 Mund, Karen 159.
 Mundt, Sl. 265.
 Munk, Oluf 159.
 Munkgaard, jfr. Munchgaard. — Poul 126.
 Munthe, Etr. 80. — F. W. A., Krigrs. 80. — Laura Ros. Mar. 80. — Marthe Mar. 80.
 Muus, Sl. 265. — Niels, Rektor 156 f. — Søren, Sekr. 155.
 Mygind, Chr. Henr., Sgpr. 167. — Niels Jørgsen, Kap. 155 f.
 Müller, Chr. Rud., Bisk. 143. — Henr., Amtmd. 162. — Johan, Krigs-komm. 155. — L., Prof. 69. — Ludv. Chr., Præst 255. — P. E. 68—77. — Selius, Kapt. 147.
 Mynster, J. P., Bisk. 79 115 187 f. 254 256. — O. H. 268.
 Münter, Sl. 267. — Frederikke 213 267.
 Møhl, Anna Cath. 79. — Carl Emil, Etr. 78. — Christiane Am. 78. — Hanne Marie 79. — Hans Chr., Kammerr. 78. — Helvig 78. — Knud Eskil 79. — Maren 78. — Maria 78. — Nikolaj, Urmager 78. — Nikolaj Chr., Prof. 78. — Stefan 79. — Vilh. Aug. 79.
 Möhlholm, Johanne 233.
 à Moinichen, Henrik, Dr. 130.
 Møller, Sl. 265. — Anders Jensen, Degn 169. — Cam. Aug.a 269. — Poul Mart. 258 261 f.
 Mørk, Peder, Degn 159.
 Nannestad, Anna 259.
 Nardi, Francesko, Prof. 188.
 Neisser, Wenzeslaus Fr. 140.
 Neuhaus, Gerh., Just.r. 151.
 Neuss, Carolina 107. — Christine 107.
 Neve, Johan, Just.r. 166.
 Nielsen, Christen, Klokke 167. — Frands, Degn 157. — Jens, Gdmd. 264. — Knud, Degn 162. — Knud, Sgpr. 150. — Mogens, Just.r. 99 101. — Niels, Degn 157. — Niels 268. — Oda, Skuesp. 189. — Oluf, Sgpr. 147. — Peder, Pr. 151 165.
 Nielsson, Anders 267.
 Nimb, Jørgen, Kontorch. 98 101.
 Nissen, Anna Cath. 79. — Christina Margr. 243 247. — Nicolaus, Ritm. 243.
 Nordmand, Oluf, Kap. 147.
 des Noues, Charlotte 61.
 Novrup, H. P. 266.
 Nykøbing, Søren Madsen, Degn 167.
 Nysted, Oluf Herm.sen 51 f.
 Nævermann, Agnete Casp.dtr. 198.
 Nørhede, Anders Ped.sen, Degn 151.
 Ochsen, Henr., Just.r. 166.
 v. Oetken, Sl. 264.
 Ohnsorg, Berthe Kirstine 190.
 Oldenburg, Theod. Wilh., Pr. 255.
 Olerta, Petronella 102.
 Olling, Sl. 266.
 Olsdorf, Olsdorph, Chrf. Alb.sen 148. — Peder Chr.sen, Sgpr. 142 f.
 Olsen, Jørgen, Gdmd. 264. — Regine 260.
 Olufsen, Morten, Degn 169.
 Opitz, Sebastian 122.
 Orlow, Alexius, Greve 237.
 v. d. Osten, Adolph Sigfred, Over-præs. 228.
 Ostfeldt, Jens, Mag. 161.
 Otthesen, Jacob 165.
 Paaske, Jens Povlsen, Sgpr. 163.
 Pachs, Henrica Elis. 160.
 Pade, Fam. 269. — Johs. 269.
 Palmer, John 109.
 Paludan, Chr., Kom.r. 166.
 Paradis, Nic. Hyac., Sprogl. 137.

- Parsberg, Gertrud 52. — Holger, Ldsdommer 23 f. 34 46 51 f. — Verner († 1487) 52.
- Pauli, Anna 222. — Otto Georg, Dep. 222, 225.
- Paulin, Chr. Jac.sen, Degn 144. — Ove, Kbmd. 126.
- Paust, Sophia Jensdtr. 198.
- Pay, Lauritz, Assist. 102 106 108². — Maria Christina 106. — Peter Greg. 108. — Petronella 102 f 105 107.
- Pedersdtr., Inger 152.
- Pedersen, Hans, Degn 151. — Peder, Handelsmd. 152. — Povl, Kom.r. 151. — Rasmus, Lærer 264.
- Pelletier, Jeanne 64.
- v. Pentz, Fredr. Sophie 138.
- Pepe, Florestano, Gen. 87 96. — Guiglelmo, General 87 96.
- Pepin, Marie Joseph 195.
- v. Perckentin, Ghr.inde 205.
- Pereira, Maria 104.
- du Péron, Armand la Louche 67.
- Peters, Heinrich 221.
- Petersen, Carsten, Handelsmd. 199.
- Pettersen, Isach 198. — Jonas Kirsebom, Skibsf. 198 f.
- Philibert 248 f.
- Philippeaux 250.
- Picard, Jean Michael 64. — Marie 64.
- de Pilloy, Sl. 266.
- la Placette, Jean 64.
- Platou, Hofmarsk. 170.
- Playfair, Geo, Dr. 109. — W. D., Kapt. 109.
- v. Plessen, Carl Ad. Hofmarsk. 170 — C. S. 61. — Charl. Louise 224 f. I. F., Kapt. 166. — Samuel Chrf. Gen.lt. 146.
- du Plessy, se Duplessy.
- Podebusk, Vibeke 17.
- Pogwisch, Sl. 266. — Henning 12.
- Pontoppidan, Ezech., Rektor 165. — Ludv., Sgpr. 161.
- Post, Johan, Sgpr. 147.
- Potonié, Forstmd. 75.
- Poulsen, C. M., Dr. 72. — Niels 266.
- Poumeau, André 65. — Pierre 65.
- Povlstrup, Jens, Sgpr. 160 171.
- Praëm, Anne 190. — Anna Cath. 189 f. — Thom. Caisen, Pr. 190.
- Pranger, Magnus 127.
- Preus, Jac., Kam.r. 160.
- Printzler, Jens, Pr. 149.
- Prinzling, Anna 107. — Anne Christ. 105. — Conr. Henn. George, Byfgd. 105 107 113.
- Pütter, Joh. Steph., Prof. 209 f.
- Qvade, Fam. 264.
- Quitow, Erik 1.
- Raaschou, Sl. 268.
- Rabeholm, Mdm. 103 f. — Elisab. (Betzy) 106. — Jesper Nic., Assist. 105 f.
- Radich, Bened. Mart. 190.
- Ramann, E. 76.
- Rambouillet, Anne Marg. 59 f. — Antoine 59. — Antoine Géd. 63 f. — Charl. Guill. 63 f. — Charlotte Emilie 62. — Marie Henr. 59 f. 63. — Renée-Mad. 59 f 63. — de la Sablière, Nicolas 58 f. 60 62 f.
- Ramel, Anne 8.
- Ramløse, Hans, Mag. 158. — Hans, Sgpr. 169.
- de Ramos, Domingo 105—107. — Joannah 105—107. — John Henry 107.
- Randel, Joel 111.
- Randulf, Enevold Rasm.sen, Amtsf. 144. — Niels, Bisk. 167.
- Ranken, Fanny 109 f.
- Ranly, Gabrielle 103². — J., Negotiant 103 107. — Vincenta 103 107.
- Rantzau, Sl. 264. — Birgitte 20. — Chr., Gen.adj. 163. — Ditlev Carl, General 238. — Emilie Car. Chr.e 201 238. — Frederik 20. — Gisela Chr.e 238. — Johan, Gen.lt. 163.
- Rasch, Andrea Wilhelmine 78. — Claus, Etr. 149. — Dorete Mogensdtr. 119 f. — Ole Chr., Sgpr. 78. — W., Arkivamanuensis 78.
- Rasmusen, Sl. 265.
- Rasmussen, Peder, Kam.r. 163.
- Reedtz, Chr. 143 — 45. — Peder, Kansler 8 143. — Regitze Sophie 40.
- Reenberg, Dorthe El. 161. — Jens, Rektor 161. — Johan Pop. 151. — Peder, Bgmstr 151, 167.
- de Régnier, Marquise 61.
- Reich, Gottfried, Barb. 158.
- Reichardt, Hanna 195.
- Reiersen, Niels Lunde, Etr. 239. — Peter 103.

- Reimarus, Elise 230 234 237. — Frederikke Chr. 226. — Joh. Alb. Heindr., Dr. 220 224 230 234 238. — Margrethe 234. — Sophie 205 211 217 220 f., 224, 226, 234.
- Reimer, Chr., Kap. 148. — Michel Marc.sen, Kap. 150.
- Reinhard, Frederike Christ. 226. — Karl Friedr., Pair 226.
- Reitzer, Chr., Prof. 154.
- Rentzmann, Jfr. 259.
- v. Restorff, Adolph Frederik, Oblt. 66.
- Reventlow, Chr. Ditl. Fr., Greve 98 101 240. — Conrad 62. — Joh. Ludvig 240.
- Rhimann, Jens Pedersen 142 148.
- Rhode, jfr. Rode. — Anders Sør.sen, Rtskr. 154. — Laur., Sgpr. 163. — Magd. 172. — Maria 154.
- Rhodia, Malene Cath. 196.
- Richardson, Mary 110. — R. Same 110.
- Rickers, Sl. 202.
- Ridderhus, Peder, Sgpr. 153.
- Riisbrich, Broder 170. — Sille Thom.dtr. 170². — Thomas Br.sen, Bgmstr. 170.
- Ring, Anna Margr. 79. — Jacob Ibsen, Kbmd. 79. — Karen Jac.dtr. 79.
- Roalsen, Peder, Pr. 146, 161.
- Robespierre 248—50.
- de la Rochefoucauld, Fr. Ch. 60.
- Rode, jfr. Rhode. — Albertine Cathr. Dor. 197. — Anders 121 126. — Car. Andr. 197. — Dorrethe Steffensdtr. 120. — Fredr. Carl Ferd., Bogtr. 197 f. — Hansine Charl. 197. — Nic. Fred. Aug. 197. — Steffen 126. — Søren Em. 197.
- Rodsteen, Chr. 61. — Frederik 142. — Ide 142. — Jens 32 36. — Jens, Adm. 156. Peder, Baron 158.
- Roet, James, Møbelfabr. 107.
- Rosbach, Tob., Just.r. 156.
- Rose, Dor. Maria 159.
- Rosenberg, Fam. 131 f. — Barbara 131. — Barbara Pedersdtr. 132. — Hans, Sgpr. 131.
- Rosencreutz, Hans, Etr. 169.
- Rosenkjær, Sl. 268.
- Rosenkrantz, Fam. 43. — Anne Nielsdtr. 54. — Axel til Glimminge 9. — Emerentze 6. — Helvig 168. — Hille 29. — Holger 14 f. — Holger til Glimminge 29. — Mette 18. — Oluf, Baron 168. — Palle Axelsen 18 f. 51.
- Rosenlund, Anna Madsdtr. 172.
- Rosensparre, Oluf 18. — Sten 18.
- Rosenvinge, Jens Willumsen, Sgpr. 165
- Rosenørn, E. 74.
- Rosky, Sl. 268.
- Rostgaard, Frederik 16. — Hans, Amtsf. 120 f.
- Rostoch, Mads Pedersen, Sgpr. 148.
- Rostrup, Laurids 53.
- Rottbøll, I. L., Gen.fiskal 195.
- v. Rottenhof, Carl 139.
- Roy, Gulluck Chander, Bramin 108².
- Rud, Lene 40.
- Rudelbach, A. G., Præst 225.
- Rudolphi, Caroline Chr.e Louise 235.
- Rumohr, Kommandør 227. — Charlotte 113.
- Røgelhede Chr. Jensen, Kap. 154.
- Røgind, Laur. Sør.sen, Sgpr. 162.
- Rømeling, Frk. 241. — Hans Henr., Adm. 227.
- Rønne, Bone Falch 92 f. 96.
- Rønnov, Anne 52.
- Rørdam, Bolette 261. — Cathr. 259. — Chr., Kapt. 103. — Gabrielle 103². — Peter, Præst 255.
- Saaby, Niels, Sgpr. 145.
- de Saint-Priest, Franç. Em. G. 191.
- de la Sablière, se Rambouillet.
- le Sage de Fontenay, se Fontenay.
- Sainson, Marie 66.
- Salvi 247 f.
- v. Sames, Carl Wilh., Gen.lt. 217.
- Sand, Karl Ludvig 179.
- Sandau, se Sandow.
- Sandberg, Elsebe 10.
- Sandow, Joh. Chr. 215. — Joh. Maria 215.
- Sarauw, G., Forstinsp. 69.
- Sass, Niels, Kap. 159.
- Savermini, se Castillon.
- Say, Jean Baptiste 90 96.
- Schack, Sophie Dor. 171.
- Schack-Rathlou, Joach. Otto, Dep. 218.

- Schadde, Margr. 152. — Peder, Rektor 152.
- Schaffalitzky de Muckadel, Aqvarius 107 109 f. 112. — Carol. Math. 106. — Fanny 109 f. — Frederik 106.
- Schandorph, Holger Sør.sen, Mag. 143 168.
- Scheel, Charlotte Louise 224 f. — I. E., Landdrost 205. — Jørgen, Greve 224.
- v. Schemel, Ghr. 203.
- Schielsberg, Christen 156.
- v. Schilden-Huitfeldt, Hans Heinr. Friccius, Ghkr. 222 224 227 240.
- Schimmelmann, Caroline A. C. 240. — Car. Jugendreich 211 215 f. 220. — Charlotte 191. — Emilie Car. Chr.e 201 238. — Heinr. Carl, Skatmester 211 214—18 220 223—25 228 240. — Heinr. Ernst 201 211—21 223—28 233 238—40.
- Schlanbusch, Fredr. Leegaard 26, — Theod. Georg 26.
- Schleyerweber, Christina 236 f.
- Schmidt, Niels Hansen, Bgmstr. 155. — Peter Dan., Skibskapt. 107. — Vilh. (»Thraso ille Roesholmianus«), Sgpr. 171.
- Schneider, Anna 203.
- Schnell, Fredr. Chr., Sgpr. 155. — Wilh., Just.r. 156.
- Schoell, Cath. Syb. 137. — Fred. Sophie 138. — Fred. Ludv., Oblt. 138.
- Schogardius, Andr., se Christensen.
- Schorn, I. M. 102. — Ida Mar. 102.
- Schritzmeyer, Kap. 159.
- Schröder, Fam. 264 268. — Laur., Sgpr. 151.
- Schulenberg, Joh.e (Jenny) Marie 233 f. — Werner, Greve 233.
- Schulin, Joh. Sigism., Lehnsg. 81. — Louise 81—96. — Sigism. Ludv., Lehnsg. 81—96. — Sophie, Grevinde 241. — Sophie Hedevig, Ctsse 93 96.
- Schult, Frederik Uldr. 1. — Didrik, Ghr. 148 f.
- Schultz, Margretha 105.
- Schwappach, Adam 75.
- Schwartz 245 252.
- Schytte, Anders, Kap. 161. — Didr., Sgpr. 145 162 171. — Else Didr.-
- dr. 171. — Jens, Degn 169. — Mads, Pr. 168 f.
- v. Schütz, Ghr.inde 238.
- Schönborn, Gottl. Friedr. Ernst, Etr. 221.
- v. Schönfeld, se Frey.
- de Sechelles Hérault 250.
- Seebled, Birgitte Ottedtr. 170.
- Seehus, Hans, Sgpr. 147. — Peder Carstensen, Rektor 152 154.
- Segelcke, Sl. 268.
- Sehested, Christiane 11. — Kield Krag 160. — Knud, Dpt.chef 75. — Sophie Clausdr. 14 f. 26 f. 28 f. 53.
- v. Selchow, Joh. Heinr. Chr., Prof. 209.
- Seligmann, Jon. Wolff 268.
- v. Senden, Hans 196. — Joh. Chr., Kapt. 196. — Rud. Chr., Lt. 196.
- Sevel, Søren, Pr. 147.
- Severin, Jacob 140.
- Sheen, C. H., Kapt. 110.
- Sherin, Constantine 109.
- Sidenborg, Johanne 65.
- Siemonsen, L. 255.
- Sieveking, Georg Heinr., Gesandt 234 f. — Margrethe 234.
- Skave, Berete 5 53.
- Skeel, Birgitte 14 f. 23. — Ide 20. — Ide Sophia 145. — J. E., Statsmin. 78. — Jørgen 38. — Jørgen, Komm.kapt. 147. — Jørgen Ottensen 38. — Otte, Ghr. 142.
- Skipper, Inger Magd. 149. — Laur., Byfgd. 149.
- Skive, And. Chr.sen, Sgpr. 164 169. — Jacob, Pr. 165.
- Skou, Axel Mog.sen, Forp. 154. — Mette Marie 154.
- Skriver, Niels Chr.sen 268.
- Slange, Niels, Historiker 14 f.
- Smith, Andr. N. Chr., Sgpr. 254. — Ann 112. — Carl Fred., Kapt. 111. — Ferdinand, Major 112. — Peder, Kanc.r. 156.
- Smyth, Emine 105. — Thomas, Kapt. 105.
- Sneedorff, Betzy 89, 96. — H. C., Admiral 96.
- Snistorph, Jacob Jensen, Kap. 130. — Jens Jac.sen, Kap. 130.
- Soetmann, Christian 108.
- Sophie Magdalene, Dron. 202—04.

- D'Sowza, C. 107. — Carolina 107.
 Sparre, Emmik 196. — Karen Jørg-
 dtr. 196.
 Spendrup, Marthe Mar. 80.
 Spliid, Fam. 266.
 Spormann, Knud Bernts, Sgpr. 154
 161.
 v. Spreckelsen, Peter 160.
 v. Späth, Sl. 266.
 v. Stammer, Gisela Chr.e 238.
 Stampe, Cath. 155. — Dorthe Kir-
 stine 153. — Eiler, Sgpr. 159 165.
 — Henr., Sgpr. 149 f. 153 155. —
 Jens, Kap. 171.
 Stauning, Jens, Bedemd. 190. —
 Maria 190.
 Staverskov, Fam. 10.
 Steensen, Anna Bened. 163. — Erik,
 Ob.lt. 163.
 Steenstrup, Johs., Rektor 146. —
 Niels 146.
 Steffens, Hanna 195. — Henrik
 195.
 Stephenson, Jen^s Peder, Styrmand
 111.
 Stevenson, Robert 112.
 Stillung, Jung 136.
 Stochdorph, Peder Rasm., Prov.forv.
 196.
 Stock, Senator 138. — Esther Maria
 Margr. 138.
 Stockfleth, Sl. 266. — Eggert 266.
 Stolberg, Christian, Rigsgreve 240 f.
 — Friedr. Leop. 240 f.
 Stoud, Ludv., Biskop 154.
 Stricker, Emine 105. — O. C. 108. —
 Otto Chr., Oblt. 105, 108² 111.
 de Stromberg Mich. Fr. Chemn., Med.
 153.
 Struensee, Carl Aug. 228. — J. F.
 211 223 226 f. 228.
 Stub, Chrf. Hansen, Sgpr. 143 153.
 — Hans, Forv. 163. — Martha
 Maria 163. — Niels, Lagmd. 196.
 — Peder, Bgmstr. 196.
 Sturz, Helderich Peter, Forf. 221.
 Suhm, P. F. 25 35 49.
 Suhr, Bernt, Sgpr. 159.
 Sulzer, Johan Georg, Prof. 230.
 Sundt, Agatha 105.
 de Susannet, Jacques 61. — de la
 Forest, Fréd. Marquis 61.
 Svale, Margr. 135.
 Svane, Jens Thom.sen, Sgpr. 158.
 Svendsen, Christen, Sgpr. 153.
 de Sylva, Dorothea (Mamennu) 106.
 Sylve, Falk Christensen, Sgpr. 146
 148 164.
 Sønningesen, C., Kapt. 106.
 Sørensen, Hans, Sgpr. 147. — Peder
 148. — Søren, Snedker 194.
 Søverborg 256.
 Tage, Jac., Sgpr. 162.
 Tanche, Hans Laur.sen, Sgpr. 153 f.
 de Tavannes, se Paradis.
 Tegder, Henr., Apot. 157.
 Testmann, I. C., Kammerr. 115. —
 Sophie Cathr. 115.
 Thalwitzer, Sl. 268.
 Thestrup, Fredr., Sgpr. 171.
 Thibault, Suzanne 60.
 Thiessen, Peter Nic. 221.
 Thomassen, Søren, Sgpr. 146.
 Thomsen, Oluf, Sgpr. 161.
 Thorning, Peder And.sen, Sgpr. 155.
 Thorvaldsen, Bertel 88.
 Thott, Axel Keldsen 40. — Anne 22
 24. — Anne Helvig 23. — Holger,
 Etr. 168. — Knud 14.
 Thousig, Fam. 264.
 Thrige, jfr. Trige, — Fam. 268.
 Tideman, Hans Chr. 164.
 Tietgen, C. F. 266.
 Tisdorph, Mich. Henr.sen, Sgpr. 130.
 — Nic. Henr., Kap. 130.
 Tonsberg, Wilh., Stiftamtmd. 161.
 Top, Caspar, Faktor 106.
 Topp, Grosserer 259.
 Tordenskjold, Sl. 264. — Johan Henr.
 Wessel 111.
 Torup, Gunde Nielsen, Sgpr. 171.
 Trampe, Adam Fr., Gen.lt. 144 146
 148.
 Trane 256. — Birgithe Margr. 257. —
 Helvig Pedersdtr. 78.
 Trant, Fredr. Carl, Kfr. 239.
 Treven, Hans Mor.sen, Degn 154.
 Trige, jfr. Trige — Laur., Sgpr. 145.
 Troelsen, se Volsgaard.
 Trolle, Fam. 36. — Anne 21 38 41
 43. — Arvid 30. — Børge, Just.r.
 161. — Charlotte Am. 227 —
 Corfitz 20. — Frederik Chr., Kapt.
 227. — Niels 29.
 Truch, Anna 265.
 Trudaine, Charles 60. — Daniel-
 Charl. 60.
 Truelsen, Anna Marie 256.

- v. Trümbach, Carl Ludv. Fr., Komm. 140. — Fredr. Adam, Gen.maj. 140. — Maria Magd. 139. — Phil. Rud., Amtm. 139.
- Tvede, Sl. 266.
- Ulfeldt, Bjørn Chr.f.sen 7. — Corfits, Rigshovmester 10. — Ebbe 11. — Hedevig 11. — Knud til Svendstrup 9. — Knud Chr.f.sen 7 9 51.
- Ulfstand, Holger Henr.sen 18. — Margr. 28. — Lisbet 17. — Tale, Slægtsbogsforf. 8 26 29.
- Ulrich, Joh. 127.
- Ulsøe, Chr., Vintapper 190. — David 190.
- Unger, Georg Friedr. 209. — Giord Chr.f. 156. — Lorenz Georg 209.
- Urne, Knud, Etr. 155. — Palle 8.
- Ursin, Else Laursdtr. 165. — Jørgen, Mag. 142.
- Utke, Sophie Magd. 267.
- Waage, Georg Holger, Dr. theol. 254. — John Chr., Super-Cargo 111.
- Valkendorf, Chr. Eriksen 54. — Henning Hennings. 6. — Peder, Ridder 50.
- Wallick, Juliana Maria 104 f. 106. — Nathan, Chir. 104 f.
- Walther, Karen 79. — Laur., Taxateur 79.
- Wandal, Dor. Cath. 167.
- Warberg, Ole, Prof. 99 101.
- v. Warnstedt, Fredr. Carl., Ghkr. 233. — Fritz, Overlandevejsinsp. 88 96.
- Wasmer, Sl. 202.
- Wasserschlebe 241.
- Vasspyd, Fam. 9.
- Vaupell, Chr. 68 73.
- Weatherall, M. T., Kapt. 110.
- Wedel, Hannibal, Greve 169. — Wilh. Frid., Greve 157.
- Wederkinch, Sl. 266.
- Wegener, I. F. C., Skovrider 71.
- Weinke 256.
- Welhaven, I. S., Digter 194.
- Wellejus, Chr. Laursen, Mag. 150 161.
- Wendelboe, Fredr. Ferd. 23 35.
- Venstermand, Fam. 9.
- Werkmeister, Agnete 157. — Herm., Bgmstr. 148. — Karen 148.
- Wesenberg-Lund, C. 68.
- Wessel, Sl. 264.
- Wessely, Hartvig, Forf. 230 f. — Moses, Forf. 230.
- West, Niels Madsen, Kapt. 152.
- Vesteni, Fam. 47.
- Westergaard, N. L. 253.
- Westermann, General 250.
- Veuillemin, Georg Fred., Sprogl. 137.
- Wexelsen, Bened. Mart. 190. — Hans Leg., Etr. 190.
- Wibroe, Margr. Chr.dtr. 155.
- v. Wickede B., Kapt. 106 f. 113. — Maria Lav. 113.
- Widalin, Arngrim, Mag. 142.
- v. Viereck, Elis. Helena 146² 151.
- Wildsundt, And. Nielsen 123.
- Wilhjelm, Fam. 264.
- Villars 249.
- Williams, Henry Allan 110, 111². — Susannah Lydia 110.
- Willumsen, Math., Sgpr. 171.
- Villumsen, Mogens, Asses. 159.
- Wilsbech, Fredr., Kap. 167.
- v. Wimpffen, F., Overførster 75.
- Winckelmann, Joh. Joach., Kunsth. 237.
- Wind, Friderich, Etr. 157. — Jens, Sgpr. 122.
- Vind, Margr. 28.
- Winding, Rasmus 127.
- Windt, Nic., Kanc.r. 145.
- Winge, H. P., Overførster 74.
- Winicke, Rdmd. 156.
- Winsløv, Peder, Sgpr. 149.
- Winther, Sophia 151.
- Visby, Carl Holger, Præst 255.
- v. d. Wisch, Sl. 266.
- With, Fam. 266. — Alb. Fogsen, Mag. 142. — Peter 127.
- Witt, Peder Olufsen, Sgpr. 150.
- Witte, Sl. 202.
- Wivebro, Peder, Sgpr. 145 147.
- v. Voght, Caspar, Rigsfriherre 235.
- Voigt, Løjtn. 227.
- Wolff, Jens Chr. 106.
- Wolkenhaar, Christina Maria Magd. 206.
- Volsgaard, Sl. 268.
- Wolstorff, Oluf Thomsen, Sgpr. 160.
- Wolterich, Sl. 202.
- Worm, Christen, Sgpr. 162. — Johan, Gen.prok. 168. — Matthias, Just.r. 163. — Ole, Prof. 170. — Wilh., Prof. 143 f.

<p>Wormskjold, Morten, Opdagelsesrejs.
100 f. — Peder, Dep. 97—101.</p> <p>Voss, Provst 221. — Beata 202, 204,
234. — Christopher, Sgpr. 202. —</p> <p>Wulff, Jens 268. — L., Dept.chef 77.</p> <p>Yoldi, Josefa (Pepita), Ctsse 92, 96.</p> <p>af Ysenburg-Büdingen, Gustav Fre-
derik, Gen.maj. 139. — Ludvig
Casimir, Gen.maj. 139.</p> <p>Zachariae, Sl. 266.</p> | <p>Zagel, Luc. Friedr. 206, 210 f., 212,
217, 221, 224, 227, 238. — Ulrike
206, 211 f., 216 f., 221, 227.</p> <p>Zeuthen, Chr. Fr., Lehnsbaron 93, 96.
— Sophie Hedevig, 93, 96.</p> <p>Zimmermann, Claus Mich.sen, Sgpr.
170.</p> <p>Zingg, Adrian, Tegner 236.</p> <p>Øgler, Bernt Bendixsen, Sgpr. 145.</p> <p>Ølgod, Anne Hansdtr. 152.</p> |
|---|---|
-

